

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

Emblems

x177.3

B796z

**Rare Book & Special
Collections Library**

L.N

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N
D E R
T O N G E.

I N H O U D T

Van de

T Y T E L P R I N T .

De schryfust opent het tooneel,
Waar op de Waarheid komt verschynen,
Gemaaldt door pen, en Konstpenceel,
Die straks de Loogen doet verdwynen,
En rukt 't Bedrógh het masker af,
Schoon het, bemanteldt, en bepaereldt,
Een Rykskroon tórst, en Gouden staf,
En heeft tót stoel de wyde waereldt.
Men ziet 't Tooneelscherm uitgebreidt,
Met puik van Zinnebeelden prónken,
Hoe de Eigenliefdige ydelheid
Ligt de erlyk in haar' waan verdronken;
Hoe dat de snatertong, die, bandt-
En breidel-loos, geheel verwilderdt,
Steeds kalt tot hare en 's naastens schandt,
Staat door een Exter afgeschildert,
Ge'lyk de dwaase Hovaardy
Wordt by 't gepronk der Paauw geleecken;
By den Kamelion 't geuly,
Dat elk weet naar den mondt te spreken.
De Laster vólg't de Vroomen na,
Gelyk een' schaduw, op de hielen;
De Wangunst volgt hen even dra,
Wier tuiten vol van Slangen krielen.
Leeryver gaat de Jeugt hier voor,
En leidt haar aan de handt by trappen
Op 't löfelyk leerzaam zedespoor,
Het nuttighste aller Wetenschappen.
De Godtvrucht toont zich dies verblydt,
En roemt den Schryver voor zyn vlyt.

A: HOUBRAKEN.

ZEDERYKE
ZINNEBEELDEN

Door
M. BROUERIUS
van NIDDEK

Te AMSTELDAM by J. OOSTERWYK EN H. van de GAËTE.

ZEDERYKE
ZINNEBEELDEN
DER
TONGE,

DOOR
MATTHEUS BROUËRIUS
van NIEDEK.
RECHTSGELEERDEN.

Met 40 kopere Platen versiert.

Schynvoet. fec.

TE AMSTERDAM,
By { JOHANNES OOSTERWYK, } Boekver-
en } koopers.
{ HENDRIK VANDE GAETE, } 1716.

1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850

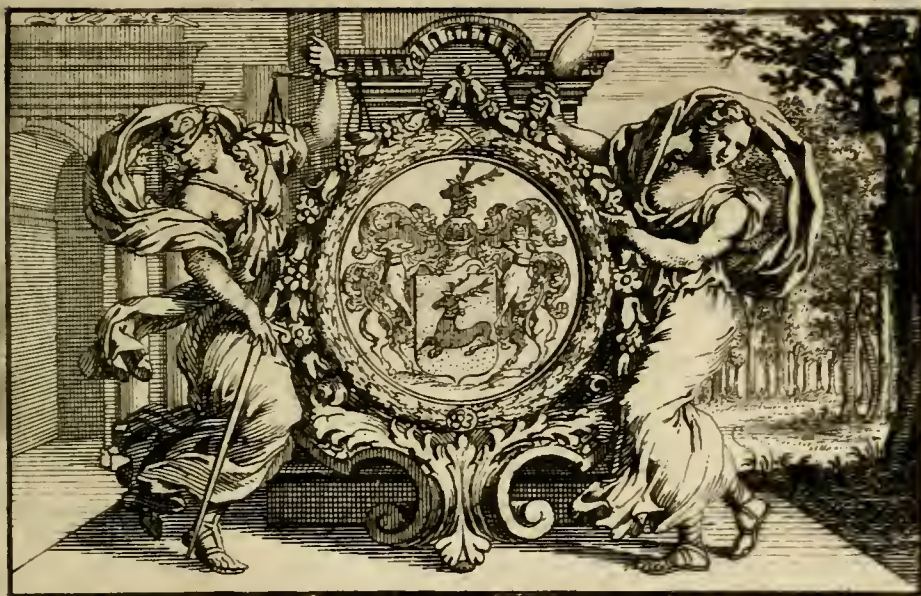
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860

1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870

1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880

x 177.3
B796z

REX

Den

Hooghedelen, Achtbaaren en Gestrengen
Heere en M^r.

BALTHAZAR SCÓTT,
SCHEPEN EN RAADT,

Mitsgaders

O N T F A N G E R

van des gemeenen Landts middelen te Amsterdam,

BAILJUW en DYKGRAAF
van de Watergraafsmeer, enz. enz. enz.

*R*oemwaarde Raadtsman van het maghtige Amsterdam,
Heer Gysbrechts oude stad, door lóffelyk regeeren
En koopvaardy befaamdt, gelyk uw' ed'le stam
Door rustigh nydt en twist op't schildt der dengdt te keeren,

* 4

En

Van den Raadtsman

En trouw te waaken voor het heil van Staat en Stadt ,
 Heer SCOTT? voldoende hoop van Amstels Burgerye ,
 En Burgervaderen , nooit hoogb genoeg geschat ;
 'Tmishaage uw' heusheid niet , dat 'k haar dees' beelden wye ,
 En uw' doorluchten naam op 't zedigh voorhoofd drukk'
 Van mynen eersteling in nederduitsche spraake ,
 Dóch tweede Letterkindt , niet minder in geluk ,
 Als uwe gunst gebiedt , dat 't u vrymoedigh naake .
 'T is enkel bywerk , na het quyten van myn' plicht
 Ten dienst van 't Vaderlandt in 't amt , my opgedraagen ,
 Van tydt tót tydt volwrócht , sint ons het Vredelicht
 Is vrolyk opgegaan na zoo veele Oorloghsvlaagen .
 Uwe edelmoedige aart , begunstigend' myn dicht
 En mateloozen styl , versterkt myne oeffeningen ,
 Op niemants dwaalingen afzonderlyk gericht ,
 Maar om de snelle Tong te stuiten en bedwingen ,
 Het zy ze uit eigenbaat óf vreeze schand'lyk vleyt ,
 Of Gódt en menschen Hoont , Vervloekt , Bespót en Lastert ;
 Het zy ze qualyk Raadt , óf een Geheim verbreydt ,
 En van haar' eersten staat en 's Hemels wet verbafterdt ,
 Zich van Onkuisheid , Twist , Berisping , dolle Wraak ,
 Van Toorn en Dronkenschap óf Grootshheid laat verheeren ,
 Of met geveinsde deugdt vermomt de booste zaak ,
 En fellen Oproer sticht , óf valschen Eedt durft zweeren ;
 Of dat zy Achterrugs op ieders wandel steekt ,
 En zich Rechtvaardigh ; nooit met haar bezit te vreden
 Gestage Klaghten stort , óf stout en reuk'loos Smeekt
 Om overtólligh goet , óf , heet op Nieuwigheden ,

Haar

Haar opgepronkt verhaal met Logenen bekleedt,
En stuurſſe eenzydigheid of dubbelheid laat blyken,
En vol van Heerſchzucht, in het liſtig brein geſmeedt
Of averechts gemoedt, met de Oppermaght wil pryken.

Dit ſnoode misbruik kon naaſt zucht tót duiſche taal,
Zoo zin- en woordenryk, myn' ſchryflust gaande maaken,
Om kort'lyk door gewydt en ongewydt verhaal
Het ed'le ſpraaklidt uit die kluiſteren te ſlaaken.

Indien nu, braave SCÓTT? dit werk uw keurigh oog
En oordeel in zoo ver voldoen mogt, en bekooren,

Dat, als ge u zelven eens uw' bezigheén onttoog',
Gy u gewaardigde om myn beeldenspraak te hooren,
Ik rekende myn vlyt betaalt met dubb'len loon.

Dit zou myn' geest op 't hoogſt tót dankbaarheid verplichten.

Dit zou myn open, om uw' lóf op hooger toon
Te voeren aan 't geſtarnte in 't veldt van myn' gedichten.

Dan zingt myn Clio u vol vreugdt den hoogſten trap
In Amſtels Raadthuis, aan uw' dienſten duur verbonden,
Kloek opgeſtegen tot het Burgermeesterschap;

Dan poogt Thalije uwe Echt in Lierzang te verkonden;
Dan wensche ik, dat uw heil met uwe jaaren groey',
En uwe aloude ſtam tót 't eindt der waereldt bloey'.

M: BROUËRIUS VAN NIEDEK.

V O O R B E R E C H T

Aan den Taallievenden en Onzydigen

L E E Z E R.

Toen ik voor omtrent drie Jaaren geleden den beminnaaren der Kerkelyke Oudtheden myne verhandeling over de Aanbiddinge der aloude ende hedendaagsche Volkeren in de Latynsche taale tot eene proeve van myne vordering in de kennisse der goede letteren, en plechtige gewoontens mededeelde, beloofde ik hun , behaagde het Gode myne dagen en kraghten, naar maate van myne genegenheid tot de wetenschappen, uit te rekken en vermeerderen , in 't korte eenige andere verhandelingen van Oudtheden deelachtigh te zullen maaken: en gelyk de belofte schuldt maakt , zoo stont ik ook gereet, omme die gestant te doen met myne *Aanmerkingen wegens de Spiessen ofte Pieken der Ouden* de Drukperfe over te geeven , wanneer ik tot myne overgrootte verwondering door mynen Drukker berecht ende gewaarschouwt wierde , hoe door een zeker voornaam Amsterdamsch Boekhandelaar in de Couranten een Berecht was doen inlasschen van dat by hem alrede gedrukt wierdt eene diergelyke Verhandeling van de Spiessen van den Heere J: Alstorpius, den Liefhebberen door het uitgeeven eener redenvoering *de Lectis & Lecticis Veterum* loffelyk bekend geworden, weshalven ik wettende dat de wil voor de daadt genoomen wordt, ende hy zich zacht spiegelt , die zich aan een ander spiegelen kan, myne schriften te rugh gehouden , en tot een andere gelegenheid opgeslooten hebbe gehad, in verwachtinge, dat deeze bovengemelde bekendmakinge en 't beloofde Boek binnen weinige weeken zoude gestant gedaan, ende in 't licht gebraght zyn geworden, doch

V O O R B E R E C H T.

doch in hoe verre zich de letterminnaaren nevens my hier in bedroogen gevonden hebben , en als nogh vinden , is overbekent , daar tot heden toe myns wetens , schoon alreede meer dan twee Jaaren sedert die bekendmaakinge verlopen zyn , geenigh Boek van deeze stoffe , ofte dat daar naar zweemen moght , van eenige pars gelooopen is. Terwyle ik my dan in dat goede voornemen verhindert vondt , ende het den Hemel ondertusschen genadelyk behaagt heeft ons Vaderlandt met den blonden Vrede Olyf te begunstigen , waar door my een ruimer tydt in de onlede myner bedieninge verleent wierdt , gebeurde het menighmaalen , dat my door goede vrinden verscheide aanzoekingen gedaan wierden , omme op hunne Huwlyksfeesten of Geboortedagen myne Gezangen te laten hooren , 't geene hun niet konnende wygeren zonder de vrindtschap te kort te doen , bevonde ik , de handen aan 't werk slaande , my dikwyls verlegen omtrent de nette spellinge en waare bepalinge van de geslachten der zelfstandige naamwoorden , en hunne buigingen door de zes byzondere naamvallen in het eenvoudige en meervouwige getal , als andere vereischte kennisse onzer moedertaale. den gemeenen hoop te volgen , en alle regelen in den windt te slaan , als men slechts zyne meening kan uitdrukken , vonde ik schandelyk , eensdeels , om dat ik by 't leeren der Hebreeuwsche , Grieksche , Latynsche en zelfs de Fransche taale bevonden hebbe , dat men derzelve voorschriften moet volgen , wanneer men tot in het binnenste van haare geheimen tracht in te dringen , ende haare lekkernyen deelachtig te worden : ten anderen , nadien ik my aan zoo veele lafhartigheit niet konde overgeeven , van myne moederspraake verachtelyk te handelen , en verwaarloozen , ende haaren luister , die de drie eerstgenoemde hoofdtaalen in veele deelen zelfs voorby schittert , in 't voetzandt te treden , en moetwilligh te bezwalken , ende my aldus een bespottens-

waar-

V O O R B E R E C H T.

waardige Aterling van myn Vaderlandt , in het ver-
waarloozen van zoo schoone en byna weergalooze taale
te betoonen , endeten laaften , dewyle ik het een' wraa-
keloozen zetregel bevondt , 't geene de taalkundige
Heer van Hooghstraaten in de Voorreden van zyne Aan-
merkingen over de geslachten der zelfstandige Naam-
woorden te boekstaft , te weten , dat zyne meening
wel uit te drukken , en een goede taal te spreken wel
kan samengaan , ja dat men dezelve in goede taal vry
beter uitdrukt , dan in quaade : weshalven ik my van
tydt tot tydt benaarstigde , omme de genoemde Aan-
merkingen en Taalberecht te doorbladeren , ende my ,
zoo veel mogelyk , eigen te maaken , hebbende ten dien
einde dezelve met wit papier laten doorschieten , om
myne opmerkingen , zoo uit eigene ondervindinge , als
de leezinge van Vondels en Vollenhoves , der Heeren
Brandt , Vader en Zoonen , en Johannes Antonides
Keurelyke Schriften , daar tusschen in te voegen , gelyk
ik den Taallievenden zoude kunnen toonen reets in
tamelyken getale geschiedt te zyn , waar in my nader-
handt de Heere Petrus Francius in de Voorreden van
zyne vertolkte Leerzaame Reden van den Griekschen
Oudtvader Gregoor den Nazianzener , en die Kerkreden
zelf , ende nogh later de weêrgalooze Nederduitsche
Spraakunst van den Heere Arnold Moonen merkelyk
verlicht ende geholpen hebben ; niet , dat ik my vermee-
ten wille , van in alle deelen die groote en loffelyke
Opbouwers der Nederduitsche taale stiptelyk nagevolgt,
ende bygekoomen te zyn , nemaar zeer gaarne bekennen,
dat ik omtrent de spellinge dan deezen , en somtydts we-
derom geenen gevolgt hebbe , te weten den Drossaardt
Hoofdt in 't verdubbelen der *Aa* voor *Ae* , met welke
letters ik de woorden *Waereldt* , *Paerel* , als geen an-
dere kans ziende , om de Grieksche η of *eta* , die in dee-
ze woorden gehoort wordt , uit te drukken ; voorts den
Heere Moonen in het schryven van een *H* achter de *G*
in

V O O R B E R E C H T.

in het einde van zelfstandige naamwoorden, voor de *G* eenen enkelen klinker hebbende, als *dagh*, *zogh*, *maght*, en andere, waar van die groote Taalkenner overtuigende reden geeft op de achtste bladzijde van zyne Nederduitsche Spraakkunst. eindelyk dat ik de *DT* voor de enkele *D* of *T*, als eenigen goetkeuren, gebruike, zoo wel om de afkomst en verwantschap der woorden nader te koomen, en den vremdelingen in de zelfstandige en byvoeglyke naamwoorden de buiging in 't meervouwich getal te doen zien, als om dat de *D* te zacht, en de *T* alleen achter zommige werkwoorden den tweeden en derden persoon van de Aantoonende wyze en Tegenwoordigen en Onvolkoomenen tydt niet onderscheidentlyk uit kan drukken, als te zien is in *gy*, *hy*, *bint*, *vint*, *bont*, *vont*, en diergelyke, daar men, om verstaan te worden, beter schryve, *gy*, *hy*, *bindt*, *vindt*, *bondt*, *vondt*. echter meene ik my niet aan eigen lofte zullen schuldigh maaken, wanneer ik my voor late staan van ook verder als den laagsten trap van onze moedertaalkunde opgeklommen te zyn, waar in de meesten onzer Landtslieden vremdelingen zyn en blyven willen, nadien ze (schoon zy dikwyls veele Jaaren besteeden, niet alleen om de Oostersche en Latynsche taalen, die ook waarlyk groote nuttigheidt geeven tot verstandt der gewyde en ongewyde schriften der vorige Eeuwen, maar ook om de Fransche, Engelsche en andere mengeltaalen kundigh te worden) geene aanmerkingen en getuigenissen van de beste Schryveren zelfs begeeren aan te nemen, schoon zy by het leeren van de slordighste vremde taale zich aan de voorschriften en regels der zelve naauwkeurighlyk houden, ende leiden laten, daar de onze, wel behandelt zynde, niet alleen de Grieksche taale gelyk staat in haaren rykdom van woorden, aaneenkoppeling van stemmen, als in haare lidtwoorden, maar in verscheidene opzichten zelfs de Latynsche, 'k late staan de hedendaagsche basterdt taalen, niet op eenen

dagh

V O O R B E R E C H T.

dagh by de onze te noemen, te boven streeft, en, gelijk de geestryke Jan de Brune de Jonge in de Voorreden van zyne Zinnebeelden wel aangemerkt heeft, bequaam is, om op hooge schoenen te treden, en allerley versierfel aan te neemen, ja dat meêr is, om het gewicht van de grootste inbeeldingen, die in een mensche-lyke ziele vallen kunnen, te draagen. dus schreef ook al in den beginne der zestiende Eeuwe die naauwkeurige kenner en onvermoeide onderzoeker der Latynsche en Nederduitsche Taalen, Poëzye, Geschiedenissen en Aloudheden, de Heere Pieter Schryver in eene Voorreden aan den Heere Jakob van Dyk, Zweedtschen Afgezant by onzen doorluchtigen Staat, geplaatst voor de Nederduitsche Gedichten van den Leidtschen Hooghleeraar Daniel Heinsius, van onze doorluchtige moedertaale:

*Al zyn hem wel bewust de spraaken altemaal,
Zoo is de meeste lust tót zyne moedertaal.
Taal, ongelooflyk zoet, princes van alle taalen,
Geboren om de kroon van and'ren hoofdt te haalen.
Vol zin, vol deftigheids, vol luisters, langk en ruim,
En die wel missen kunt het overzeesche schuim.
Taal-ryk, en onvermengt: taal om ten toon te draagen:
Godin, die niet behoeft een woordt te loopen vraagen,
En haalen tot uw hulp, taal van gelukkig slagh,
Die gansch Europa door de taalen trótzzen magh.
Schier de oudtste, die men vindt, niet om te wederleggen,
Hy booge van de zyn', die wil, wy zullen zeggen,
Dat onze taal de zyn' zoo ver te boven gaat,
Als van den zwarten nacht de held're zonne staat.
Ei lieve! zeg, is 't dan niet hooghlyk te beklagen,
Dat een' zoo schoone taal mishandeldt en verflaagen
Zou liggen zonder glans, zou blyven onbekent,
Die niemant aan en raakt, dan die ze quetst en schendt?
O Nederlandt! kom aan, maak, die nu is verschooven
En vluchtigh, aangenaam in 's Princen lekk're hoven.
Waarom en zou ze niet? ik zie het haast gemaakt,
Indien zy op de been, en in de kennis raakt.*

Laat

V O O R B E R E C H T.

*Laat dees' zyn onze bruidt , dees' laat ons alle trouwen ,
 Met deftigheidt voorzien , en met geleerdthidit bouwen .
 Laat haar tóch onvervalscht , met bastaart niet besmet ,
 En van zich zelve ryk , en van zich zelve net .
 Eens wandelen in 't licht , eens breeken door de wolken ,
 Eens koomen aan den dagh ; ik zie de vremde volken
 Die zullen allezins met yver ende lust
 Beelachtigh willen zyn , en deeze taal bewust .
 Denk niet , dat dees' Godin in 't stuk van hooge dingen
 Zou weezen onbequaam , en niet om uit te bringen
 De meening en den zin van een geleerd gemoedt ,
 Dat Febus zelve dryft , Minerva loopen doet .
 Ga , Nederlandt , vry aan , en wil het volk niet slachten ,
 Die niet , dan dat met moeit' van buiten komt , en achten ,
 En dat ons wordt geleert , als óf daar zonder niet
 Een mensch vertaalen kon dat in zyn' zinnen schiet .*

't welke beknoptelyk, doch krachtigh, van den sierlyken en netten Dichter Reinier Anslo na verloop van omtrent een' halve eeuw daar na in zyn Gedicht op den Nederlandtschen Woordenschat van Joan Hofman aldus bevestigd is geworden :

*O Neérlandt , wie is u in spraak gelyk ,
 Zoo kort , zoo net , zoo zin- , zoo woordenryk ?
 Niet dat ik , van een yd'len waan bezeeten ,
 Wille onze taal de Paradystaal heeten ;
 Maar 't dunkt me vreemdt , dat gy uw' zuiv're spraak
 Besmet , en vindt in eene onzuiv're smaak .
 Wilt gy uw gout voor zilver gaan opzetten ,
 En wisselen uw zy voor vuile sletten ?
 Zoo komt het , als ge uw' eige taal versmaadt ,
 Dat gy u zelf nóch anderen verstaat .*

om nu myne kraghten verder te beproeven , wyl men al doende leert , alshet Hollandtsche spreekwoordt zegt , ben ik te rade geworden , aangespoort door der Egyptenaaren beeldespraake , over welker zinverklaringe ik eenigen tydt bezigh geweest was , deeze myne Zinnie-
beel-

V O O R B E R E C H T.

beelden , gepast op de gebreken van ons alleredelste spraaklidt, de Tonge , in ongebonden styl , nadat ik alvorens de in koper geëtste Tafereelen op Dichtmaat kortelyk verklaart zoude hebben , verder uit te leggen , en met gewyde en ongewyde schriften op te helderen ; en op het voorafgestelde zinnebeeldt toe te passen , ten einde aldus onzen Vaderlanderen vertoonen zoude konnen , hoe verre men op het rechte padt geraaken , en met eenigen lof in Nederduitsch de penne voeren kan , wanneer men zich de onderrechtingen en maatregelen van de beste Taalkenneren , waar by de Heeren Johannes Vollenhoven , en Laurens Bake , Heere van Wulverhorst meede te voegen zyn , onderwerpt , ende hunne kragtige ende overtuigende bewyzen door eene billyke navolginge goetkeurt , als van de taalkundighste Schryvers onzer tyden , die ons een onfeilbaar voorschrift van wel te spreken en schryven in onze moederspraake gegeven hebben. Wat nu het onderwerp myner Verhandeling aangaat , ik meene niet , dat zulks eenige verantwoordinge zal van nooden hebben , daar Erasmus , die eeuwigduurende glory van het wydtvermaarde Róterdam , aan het zelve zyne penne wel heeft willen leenen , ik zwyge van verscheide andere geleerden , welker schriften ik nochtans , schoon tot een groot behulpmiddel hadden kunnen verstrekkien , niet heb willen doorbladeren , opdat hunne gedachten en lessen niet in myne schriften , gelyk men hedendaags maar al te dikwyls ziet gebeuren , slechts herhaalt en verbakken weder te voorschyn mogten koomen , ende den leergierigen voor wat nieuws in de handt gestookten worden. Ondertusschen wil ik alle bescheidene en taallievende Leezers gebeden hebbe , om de mislagen , die door de menighvouwige veranderinge van dit werk , en myne vergeetelheid ingesloopen mogten zyn , goetgunstelyk in te schikken , ende mynen arbeit ten hunnen voordeele te gebruiken , wenschende hun alle heil en welvaart.

O P

OP DE
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N

Der
T O N G E,

Van den HEERE

M^r. MATTHEUS BROUËRIUS

van N I E D E K,

RECHTSGELEERDEN.

BROUËRIUS, uw' vlugge geest,

Bedoelende de kuische zeden,

En Christen plicht, om onbevreesd

Ten Hemel veilig op te treden,

Verschaft ons zielen lekkerny,

Waar naar Gódtvruchtigen verlangen,

In zuiver Prose en Poëzy,

Die elk blymoedigh zal ontfangen.

Hier toont gy, hoe het aardtsche hart,

Door vleeschelyke drift gedreeven,

Al te onbedachtzaam, tót zyn finart,

Uittoogt een onbezonnen leven;

* *

Hier

Hier stelt gy baak na baak elk voor,
Om voor die klippen zich te myden,
Waar langs de ziel, die geen gehoor
Op aarde geeft, te grondt zal glyden:
Hier leert gy op een' goeden voet
De Tong, dat snelle spraaklidt, snoeren,
En tot Góds eer voor 't heilryk goedt
En 's Naastens nut voorzichtig roeren.
Heb dank voor deezen letterschat,
Die waardigh en van nut moet blyven:
Wie zynen kern te regt bevat
Dankt u met my voor 't stichtlyk schryven.
Vaar dus in uwen yver voort
De waereldt door uw' pen te stichten,
Zoo wordt het wangeluidt gestoort,
Zoo zult gy elk aan u verplichten.

D^r. WILLINK.

OP DE
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N
D E R
T O N G E,

Van den HEERE

MATTHEUS BROUËRIUS
van N I E D E K,
R E C H T S G E L E E R D E N.

Bedwing uw tong. o deftigh woordt!
Bedwing uw. wil gaat verder voort:
Deeze is de ſtaurman, die het roer: in alle vloeden,
Bewoogen door een wyze handt,
Voert het de kiel door klip en zandt
Behouden, ſchoon Charybde en Scylla weêrzydts woeden.

Maar wordt de ſtuurman nooit verrast,
Schoon hy op alle ſtrecken paſt?
Een onverwachte orkaan ſmyt alles 't bovenſte onder.
Ja zeker: doch een recht gemoedt
Weêrhoudt de tong, al kookt het bloet,
En ſmoort de drift in 't hart eerze uitbarſt als een donder.

De rede, die den teugel voert,
Pafs' dat de ziel niet zy beroert,
Dan zal de tong geen gal of lastertaal ontglippen.
't Geheim welt op uit 's harten grondt
Met roet of honig in den mondt.
Gelukkig is hy, die nooit struikelt door zyn lippen!

De tong, de pols en tolk van 't hart,
Meldt wat inwendigh smaakt of smart,
Indien de valscheitd zich niet dekk' met mom en veinzen.
Maar anders zeggen, anders doen,
Daar kan geen Argus zich voor hoên.
Nogh openbaart de daadt het broeinest der gepeinzen.

De gryze Nyl heeft op de naaldt
Verborge wysheid afgemaalt,
Daar de nakomeling in 't duister moet naar raaden.
Hy onderwees. hoedanig? stom.
Elkeen quam niet in 't heiligdom,
Om zich met wetenschap en kunsten te verzaaden.

De wysheid, uit Godts brein geteelt,
Wierdt geen onwaarden meêgedeelt:
Men strooide toen geen gout nog paerlen langs de straaten:
Maar dien in deugd en yver blonk
Egypte raadt en kennis schonk,
En hiel 't gemeene volk daar buiten, als verwaaten.

Onze eeuw, van milder aart en geeft,
Breekt ons den dop en schenkt den keeft;
En toont de schatten aan, door anderen verschoolen.
Zoo komt Minerve in 't zonnelycht,
Die, als zy onderwyft of sticht,
Vertoont ons 't middepadt der deugd, om niet te doolen.

BROUËRIUS, uw beeldefpraak,
Die my en elk dient tot een baak,
Vertoont de quaalen, daar de tong door wordtbewoogen.
De klok slaat mis, en loopt verdwaalt,
Als 't minste radt aan 't uurwerk faalt.
Doch, tong, ik heb met u rechtvaardigh mededogen:

Ik zie hoe een geleerde handt
Vast telt den laster, schade en schandt,
Die u, bodin van 't hart, belast wordt uit te voeren:
Maar 't zy, dat gy ook schuldig zyt,
Als 't mes, waar mee men moordt of snydt,
Nogh kan de billikheid my tot uw gunst beroeren.

Oprecht Vernuft, dat 't heilig recht
Ten voorspraak zyt, en twist beslecht,
Gy toont hoe door de tong raakt menigziel in lyden:
Gy toont dit, als een medicyn
Het zaadt en kruidt wyft vol fenyn;
't Is loflyk, opdat elk voor schade zich kan myden.

Maar breng nu rustigh voor den dagh
Wat nut een goede tong vermag:
Dan raak ik in een' hof vol lieffelyke bloemen.
Geen mann' of honig smaakt zoo zoet,
Geen lidt, geen schepsel is zoo goedt
Als d'edle tong, die Godt, en deugdt, en plicht zal roemen,

De Fryger difchte op deeze wys
De beste en allerslechtste spys:
Het waaren tongen, die hy voor en na liet fmaaken.
Herftel, bidde ik, tot nut en leer,
Herftel de tong nu in haare eer:
De quaade waarfchuwts ons, de goede zal vermaaken.

Maar als gy goede tongen looft,
O mondt! die niemants eer verdooft,
Laat my dan deezen wenfch, een kleine beê, verwerven:
Laat uwe tong, zoo honigzoet,
Getuige van uw heufch gemoedt,
By 't puik der tongen ook haar eigen rang niet derven.

J. BAPT^A. WELLEKENS.

OP DE
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N

Der

T O N G E,

Van den HEERE en Mr.

MATTHEUS BROUËRIUS
van N I E D E K.

Q uaaadtsprekenheidt, dat zielvenyn,
Door Zinnebeelden af te maalen,
Opdat de mensch door waan óf schyn
Niet raak' van 't heilspoor af te dwaalen;
Is lóf'lyk voor een' braaven geest,
Die, schuw voor laster, vleien, loogen,
En zucht tót schempen, onbevrees
Den bilsen nydt treedt onder de oogen
Met zulk een nut en heerlyk werk.
Myn Heer, wie moet uw' vlyt niet looven?

Gy

Gy boeit de tong, die Staat en Kerk
Van eer en luister kan berooven:

De tong, die alles door een vuur
Van haat en tweedracht kan doen blaaken,
Ja die de wetten van natuur
Verbreekt, en leert de deugd verzaaken.

BROUËRIUS, uw edel wit,
Kan myne ziel met aandacht streelen,
Nu gy het beste en booste lid
Vertoont in tweemaal twintigh deelen.

Dus doopt ge uw' pen in gal nóch roet:
O neen, gy heelt, in plaats van steeken,
Gelyk der * Byenkoning doet,
Om 't hert te zuiv'ren van gebreken.

Men leer' hier dan stilzwygenheidt;
Men schrik' voor schelden en verdoemen;
Men zuige door een wys beleid
Steedts honig uit dees' schoone bloemen;
Den honig van een heusch onthaal,
Dat vyanden hervormt in vrinden;
Den honig van een' zachte taal,
Waar in de waarheid is te vinden,

* * 5

Vry

* De natuurkundigen tekenen aan, dat de Byen eenen
angel hebben, behalven hunnen Koning alleen. Het
was te wenschen, dat veele tongen daar ook van ont-
bloot waaren.

Vry van bedróg en vleijery,
Twee pesten om de ziel te dooden.
Wel hem, die zulk een slaverny
Door wel te spreken is ontvlooden !
Men zwyge van een' oorlógsheldt,
Die gracht en muuren kan bespringen,
Ja overwinnen door geweldt :
Hy, die zyn spraaklidt kan bedwingen,
Heeft grooter eer en roem behaalt,
Dan die in 't Leger zeegepraalt.

C^L. BRUIN.

OP DE
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N
Der
T O N G E,

Van den HEERE

M^r. MATTHEUS BROUËRIUS
van N I E D E K.

O tong, flavin van 's menschen wil,
Geheim ontdekster van de zinnen,
Loftuitster, laakster, albedil,
Verachtens waardt, en waardt te minnen;
O edel lid! steeds onvermoeit,
Waar over gif, of honig vloeit,

Tans zyt gy in uw eigenschap
Door een geleerde pen beschreeven,
Die, door haar' vlyt, in weetenschap
In taal, en oudtheid is bedreeven;
Die Themis en Apollo eert,
En clk door gulde spreuken leert;

Die,

Die op het spoor der waare deugdt
De quaade tochten leert bedwingen,
Ten nut van d'ouderdom en jeugdt.
Dat heet gedochten te bespringen,
Dat is, gelyk een strydtbaar' heldt,
Den Grooten Python neêrgeveldt.

Zoo ziet BROUËRIUS zyn werk,
In gout geprent, op Pindus blinken;
Terwyl zyn roem, den nydt te sterk,
Dus zal in ieders ooren klinken:
De Nektar vloeide van de tong,
Die waare deugdt en ondeugdt zong.

P. LANGENDYK.

OP DE
ZEDERYKE
ZINNEBEELDEN

Der

TONGE,

Van den HEERE

M^r. MATTHEUS BROUËRIUS
van NIEDEK.

Zederyke Zinnebeelden

Van de Tonge, ons edelst' lidt,
Gy beschiet het rechte wit,
En komt ons volmaakt verbeelden,
Hoe men toomen zal zyn lust
Tot der zielen hooghste rust.

Wie zyn tonge kan bestieren

Naar de rede, en daar het voegt
Weet te spreken, en vernoegt
Weet te zwynen, en te vieren,
Wint in 't kort een ieders gunst,
Door die schaars gepleegde kunst.

Maar

Maar wat baart een tonge al rampen,
Die met bittere gal besmet,
En door wangunst aangezet,
Iedereen aan boordt durft klampen;
Ieder lastert, schendt en hoont,
Kerk noch Ovrigheidt verschoont?

Meerder schaadt hy, die vol listen
Houdt verborgen zyn fenyn,
En vermomdt in vrindtschaps schyn,
Goede vrienden brengt tot twisten,
Lachende, als zyn boosheid luk',
Om dat schoone heldenstuk.

Nogh zyn zy veel meer te weeren,
Die met zeden schyn vernist,
Tusschen maagschap wekken twist,
Daarze elk woordt ten quaadtste keeren
Dat geslachten, wel gezindt,
Den voornaamsten knoop ontbindt.

Wie telt al de loose strecken
Van hem, die uit eigenbaat,
Schoon zyn wezen vriendlyk staat,
Zou een vrindt naar 't herte steeken,
En geen schelmstuk ooit ontzien,
Kon het tot zyn baat geschiên.

Wie

Wie dan tracht gerust te leeven
Zonder driften, onderzoek'
Eens de lessen van dit boek,
Dat met gouden inkt beschreeven,
Toont hoe dat men stier' 't gemoedt
In geluk en tegenspoedt.

Viermaal tien veranderingen,
Als verschieten voor 't gezicht,
Koomen ons ter deugd en plicht,
Als de zedelessen, dringen.
Wel gelukkig, die zyn tydt
Naar dit gulde voorschrift slyt!

J. OOSTERWYK.

OP DE
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N

Der
T O N G E,

Van den HEERE
M^r. MATTHEUS BROUERIUS
van N I E D E K.

't **I**s heldenwerk de Tong, de dart'le Tong, te toomen,
Die tolk van 't hart, die ons, eer dat men 't weet, verraad,
En als een scherpe vlym ons' evenmensch beschaadt ;
Die, door de wraak verhit, vaak menschen bloedt doet
stroomen.

Wie zou voor 't misbruik van dat schaadlyk lidt niet
schroomen ?

Daar gift en gal van vloeyt, waar door de ziel vergaat :
Maar zacht! BROUERIUS wyft hoe dat schaadlyk quaat.
Door 't deugdelyk gemoed zyn werking wordt benomen.

Wat loon verdient hy voor dat heerlyk helden werk,
Wiens schrander oordeel is voor nydt en tydt te sterk ?
Een lof, waar door zyn naam onsterffelyk zal leeven.

Leef lang BROUERIUS! tot roem van uw geslacht ;
Zo zie ik de ondeugdt meêr en meêr te niet gebragt,
Dat monster voor uw pen in 't moordthol reets aan 't
beeven.

H: VANDE GAETE.

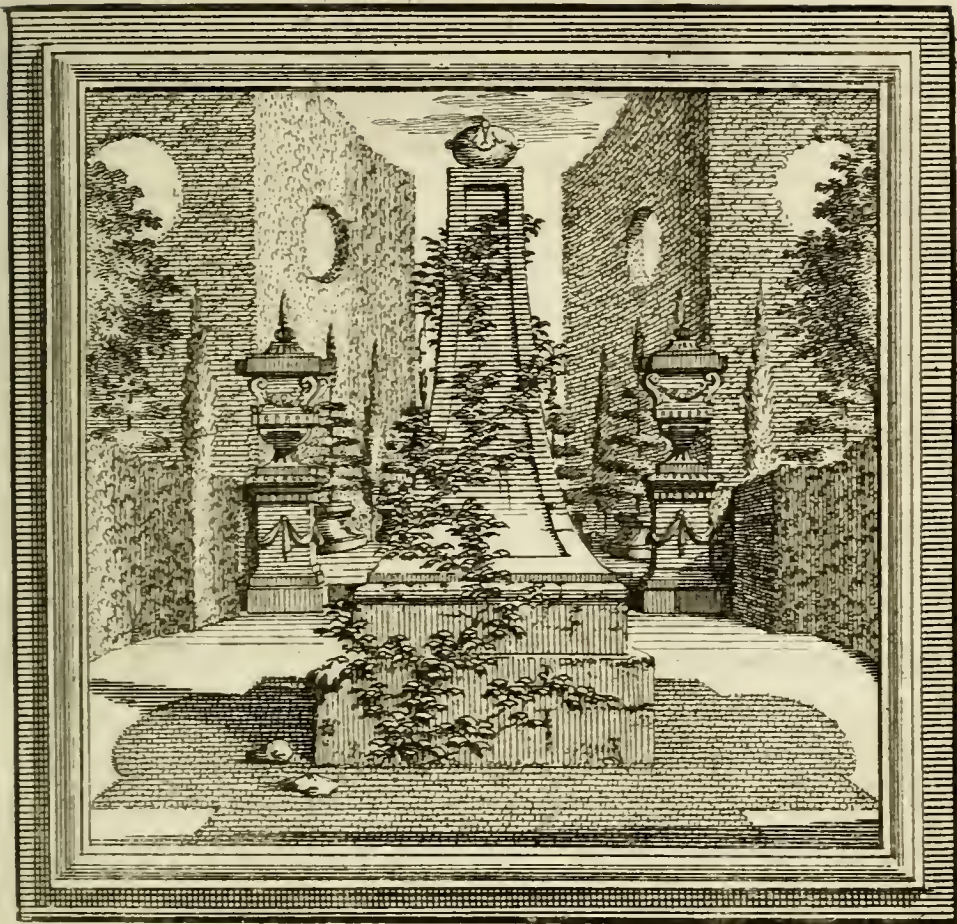
Z E D E R Y K E
Z I N N E B E E L D E N

D E R
T O N G E.

P L U I M S T R Y K E R Y .

Dum mulcet nocet.

Het klev'rig klimop met zyne altydt groeche bladen
 De spitze zuil omhelst, en strookt, en kusch, en streelt,
 Als of het met haar' min ten hoogsten waar beladen,
 En dus een middel zógt, dat zyne smerten heelt;
 Maar dat het enkel veinst, zal haast de zuil bevinden,
 Wanneer het kruidt de kalk uit haare voegen vreet,
 En dus haar' sterkte komt vermind'ren, en ontbinden
 Haar' vaste zenuwen, en opent reet by reet.
 Hier meê wordt gy bediedt, die werk maakt van te vleijen,
 Te pryzen wat men pryst, te wraaken wat men wraakt,
 En om der Grooten gunst u zoo ver laat verleijen,
 Dat gy vermaak toont in all' 't geene hen vermaakt;
 Die 't hooffsche leven kiefcht om overdaadt en weelde,
 Den burgerstaat veracht, en haakt naar hoogh bewindt,
 Schoon 't zyn bezitter meest veel zórg en afgunst teelde,
 En zelden iemant rust of vreugdt daar by bevindt.
 Geene Ov'righeidt stelle ooit op Vleijers haar betrouwen;
 Hunne eerbiedt spruit uit vreeze óf schand'lyke eigen-
 Want zelden zullen zy genoote gunst onthouwen; (baat:
 Maar zoeken eigen nut ver boven 't nut van Staat.

*Te miserum, Landi, qui nunquam diceris alter;
 De quo, cum duo sunt, dicitur, unus adest.
 Nam loqueris, quidquid socii tibi lingua praeivit:
 Quod probat ille, probas; quod negat ille, negas.
 Ille tibi puero legem dat moris & oris,
 Ille tuos vultus & tua verba regit.
 Divideris nunquam, nunquam contraria sentis:
 Riserit? arrides. fleverit? illacrymas.
 Ardet in ignotum? rugas quoque fingis & iras;
 Ardet in ignotam? tu quoque fictus amas.
 Quilibet accessit, mutat tua quilibet ora.
 Horâ saepe unâ sic geris ora decem.
 Ab Landi, dum te similem vis fingere cunctis,
 Mirum, quam fias tu tibi dissimilis.*

Vleijerye ofte Pluimstrykerye is , gelyk Augustinus getuigt, *ex fallaci laude seductio.* eene verleidinge door een bedriegelyken of valschen lof. waar door eene waare van een' valschen vrintd niet te onderkennen is. zy wordt gepleegt omtrent die geen en , van dewelke men eenigh voordeel zoekt en denkt te verkrygen , ofte voor welker maght men bevreesd is , vallende het den verrezierenden zelfs zwaar en duister , om de waare van de valsche loftuitingen te onderscheiden , nadien de vleijer zich naar yders zinlykheidt weet te voegen , en allerhande rollen te speelen , even gelyk de stroomen de kleuren van den grondt , daar zy over vlieten , verbeelden. hy heeft zich gewendt de zeden der oprechtste vrinden na te bootzen , om dies te meêr geloof te krygen , zeggende Seneca , dat de Vleijery de vrintdschap gelykt , en dat zy zich niet alleen in alles daar mede gelyk stelt , maar haar ook wel voorby loopt. my dunkt , dat dusdanige Vleijer bequaamelyk met klimop vergeleeken kan werden , dat een spitze en hooghverheevte zuil of steilen muur oploopt , en bekleedt , ende dezelve , wanneer het zyne wortelen daar in gehecht heeft , metter tydt verzwakt en opeet.

Koning Alphonfus volgens de getuigenisse van Panormitanus op zekeren tydt uit Sicilie gevaaren , en een' geweldige groote troep vogelen zyn schip rontom ziende navliegen en volgen , zeide tot zyne bystaande hovelingen , deeze dieren volgen ons dus niet uit gonste , ofte om ons eere aan te doen , maar alleenigh om toe te zien , of 'er niet iets voor hun weghgeworpen werdt : indien zy zulks nu kunnen achterhaalen , zullen zy dadelijk doorgaan , en niet weêr opdaagen , met deeze vogelen , vervolgte hy , koomen veelen van myne hovelingen overeen : zy jaagen naar eer-ampten en schenkdien ; geef ik hun dezelve , zy twilten met malkander over den voorrang en de grootste bediening , ende houden

den binnen korten tydt op van myn hóf te vólgen , als zy hun oogwit bereikt hebben , en verschynen daar niet weder , voor dat zy op nieuws naar andere giften koo- men te haaken. Een voorbeeldt en lesse , die bequaam schynt te zyn , om de alleronbeschaamste Pluimstrykers te overtuigen van de schandelykheid hunner bedryven , die alreede by de Oudtvaders zoo bekend zyn geweest , dat Augustinus in zyne uitleggingen over den 69. Psalm twee soorten van Vervólgers stellende , te weten Lasteraars en Pluimstrykers , zegt , dat de Tonge van eenen Pluimstryker meerder schaadt , dan de handt eenes doods- slagers ; waarom hy ook die beiden vermaant te myden , als onze bitterste en gevaarlykste vyanden , waar van de eene vol gramschap , en de andere in zyne vleijerye be- driegelyk is. weshalven Salomon in 't 27 hoofdstuk zy- ner Spreuken volgens Dirk Scheltes overgietinge zingt :

*Een , die zyn' vrindt , die hem bejegent ,
Geveinst , of uit Pluimstrykery ,
Wenscht heil , en voorspoet , ja ook zegent ,
Maakt , dat 't hem zelfs tot vloek gedy.*

en Bernardus in zyne Leerreden over de driedubbele be- waaringe uitroept , dat de spraak wel licht is , om dat ze schielyk weghvliegt , en een vleijende tong wel aan- genaam voorkoomt , maar den angel verborgen houdt. konstigh schetst ons de bovengenoemde Schelte zulk ee- nen Pluimstryker in deeze woorden af :

*Geen Wólf in lamm're vacht , zo schaad'lyk by de schaapen ,
(Want die werdt haast ontdekt) als die in vrindtschaps schyn
Zyn rol speelt by die zich aan dit gestel vergaapen.
'Tis als een gulde kelk , vol schaadelyk fenyn.
Wee hóf ! wee staat ! wee huis ! wee groot , klein , oud' of jongen !
Die 't oor leent aan 't gestreel van valsche vleijers tongen.*

Alhoewel nu de vleijery by alle Staaten van men- schen

fchen in zwang gaat, zoo heeft ze egter haare voornaamste woonplaatse in der Vorsten hoven genoomen. waar van *Lucas Rotgans* in zyne vyfde zedelesse op Nazô's ver- dichtzel van de kleurverandering der Rave zingt:

*Pluimstrykers worden meest goetgunstigh aangehoort
In 't hof der heerschappy, gekittelt door 't stoffeeren;
De hovaardy gestelt als schildtwacht aan de poort,
Weerhoudt die niet, zy kent die vogels aan hun veeren.
De logen slempt, en teert, en draagt een kleedt van Staat,
De waarheid zucht om broodt, in bedelaars gewaadt.*

den hoveling zelf nevens zyne eigenschappen beschryft ons de boertige Jan vander Veen aldus by zyn 39 Zinne- beeldt:

*Die niet en doen in 't hof, als schotelen te leegen,
En met een gulzigheidt de glazen uit te veegen.
Zyn als de papegay van leven en gesnap,
En spreeken om de sausse en vleijen om de nap,
Beschimpen d' Ambachtsman, of boer, of diergelyken,
En weeten 's Princen mondt met honigh te bestryken.*

en wederom by *J. de Dekker*:

*Die zynen aart ten hoof niet aardigh schikken kan
Naar elks vernuft en aart, en is geen aardigh man.*

immers wat de Grooten doen ofte zeggen, werd met den naam van wonderlyk en heerlyk gedoopt, ende hun dikwyls wys gemaakt, dat zy van beter stoffe opgelegt, en van een Goddelyken oorsprongk zyn, om alzo een roode letter in den Almanak van derzelver gunste te bekoomen: weshalven de Vorsten wel moogen toezien, dat zy zich niet vertrouwen, dan op die geenen, onder welkeer hooge deugden zy oprechtigheid bemerken; want waar deeze niet gehuisvest is, moet noodtzaakelyk eigen liefde weezen, die den mensch tot onderneeminge van
grootte

groote daaden voortdryft , eerder om aan zyne byzondere eerzucht en belangen , dan aan den roem en welstandt van zynen Vórst te dienen. dus gaan de Princen , van hunne laffe Vleijers verzelt , even als de kalveren onder de wolven , volgens 't zeggen van Crates den Thebaner. geene lyfwachten konnen deeze gasten van 't hóf weeren , gelyk zy de quaadzoekenden doen , die daar niet gewoon zyn te verkeeren , nadien de Pluimstrykers , als de schorpioenen , wel vřindelyk zyn in den schyn , maar in den staart het fenyn verborgen houden. dus is Philippus geheel Macedonie quyt geraakt door zyne Pluimstrykers; Ferdinandt , Koning van Galicie , van ydereen gehaat geworden , en Koning Alphonfus van Arragon niet weinigh geschandtvlekt , niet tegenstaande hy zoo veele doorluchtige zaaken uitgevoert heeft. een schandelyk voorbeeldt van doemenswaardige vleijery verstrekt in de historiën Tribonianus , als die den keizer Justinianus volgens 't getuigenis van Hezychius in 't leven der Philosophen verzekeren dorst , dat hy niet sterven , maar met ziel en lichaam in den hemel verhuizen zoude. Elendigh misbruik van het dierbaarste der menschelyke leden , zoo heerelyk boven andere gevormt , om Gode en de waarheid te konnen belyden , en uit te brommen !

O Misbruik , 't geen het lieflykst zoet
 Verkeert in bittere gal en roet ,
 En de allernutste medicyn
 Verandert zelfs in ziels fenyn !

Overgelukkigh voorwaar zouden de Princen zyn , indien hun de waare geschapentheid hunner zaaken wierdt geöpenbaart ; indien anders de waarheid in de hoven gezegt mogt werden , en een voorbeeldelyke straffe tegens de valsche aanbengers geoeffent wierdt ; zoo geen laffe vleijery geduldt , en de waarheid naar haare waarde ingehaalt wierden.

§ Z I N N E B E E L D E N

zoo zingt ook Antonides in zyn Trazils eerste bedryf:

*Indien de Vleijer, die de Princen doet verwild'ren,
Die hunne afgryfelykheên zo schoon weet af te schild'ren,
Om't ziel-vergif, dat zulk een boosheid met zich sleept,
Wierdt hatelyk ten Hove en Steden uitgezweept,
Men zou de grooten in geen schelmen zien verkeerén,
Geen schelmen even trots hun gruwelen verweeren.*

want *res sacra consultor*, goede raadt is gout waardt. maar het gaat menighmaal naar 't geene Æfopus tot Solon zeyde: men moet tot de Vórsten niet naderen, óf men moet in 't zín hebben hen te vleijen, 't zy uit vreeze voor hun oppermaght, of om eigen voordeel. 't geene niet onaardigh vanden Overyffelschen Puikdichter zynér eeuwe, *Jacobus Revius*, aldus te verstaan gegeven werdt:

*Den Arendt, in een veldt vol vogels neergevallen,
Sprak: zusters, ben ik niet de schoonste van u allen?
Zy riepen altemaal: ja, ja, myn Heere, ja;
Wat de eene vooren zong, dat zong de ander na.
Een vogeltje alleen, wat stouter in de kaaken,
Zei: 't zyn de veeren niet, die u zoo schoone maaken,
De klaauwen en de bek die doen het voor gewis,
Dat niemant zeggen durft, dat het niet waar en is.*

Menigmaalen en openbaarlyk heeft de Roomsche Raadt in aloude tyden betoont, hoe zeer hy tot de vleijery is geneigt geweest, daar by de historyschryvers geboekstaaft, en op de penningen vertoont is, eene heerschzuchtige en moordtdadige Livia Drusilla in de gedaante van Juno, eene overspelige Sabina, en Galeria Faustina vergoodt, nevens verscheide wreede Tyrannen en dwingelanden, en hunne schandjongens tot Goden verklaart en aangeroepen. Loffelyk is het voorbeeldt van den Keizer Sigismundus, tot een grondregel stellenden, dat het misverstandt der Vórsten hunne eigene staaten bederft; als die volgens

gens 't verhaal van Æneas Sylvius in des zelfs levensbedryf, eenen van zyne Raadtsheeren, hem geweldig hoogh pryzenden, een oorbandt gaf, en daar by voegde: *waarom byt ge my, Pluimstryker?* op dergelyke wyze bejegende ook Ladislaus dat slag van oog- en oordienaars, antwoordende, die hem naar de reden daar van vroegen, *ik kaats ze maar wederom, die op my vallen.* De wyze koning Alphonfus van Arragon, noemde hen niet anders dan wolven; want gelyk die dieren den Ezel krauwen en streelen, als zy hem zoeken te verscheuren, zoo gebruiken de Pluimstrykers niet dan logens en vleijeryen, om zich in iemants vrindtschap te dringen en al zoo te bedriegen. de wyfte der Koningen beveeltigt dit in 't 29 hoofdstuk van zyne Spreuken, zeggende: *een man, die zyne naasten vleit, spreidt een net uit over des zelfs gangen.* Hieronymus hier op speelende, zegt, dat de Vleijery een met honigh bestreeke strop is, en Diogenes zei al voorheenen, dat een, die vleit, een zyde strop uitwierp: waarom men Socrates lesse wel te onthouden heeft, dat men die geenen voor getrouwe vrinden en raadsgeevers houden moet, die onze dwalingen aanwyzzen, nooit verzwigen, en alle onze woorden en handelingen goedtkeuren. Ja men moet zyne ooren voor alle Vleijers sluiten, en aan zyn eigen harte raadt vraagen, om dat wy ons zelfs 't beste kennen;

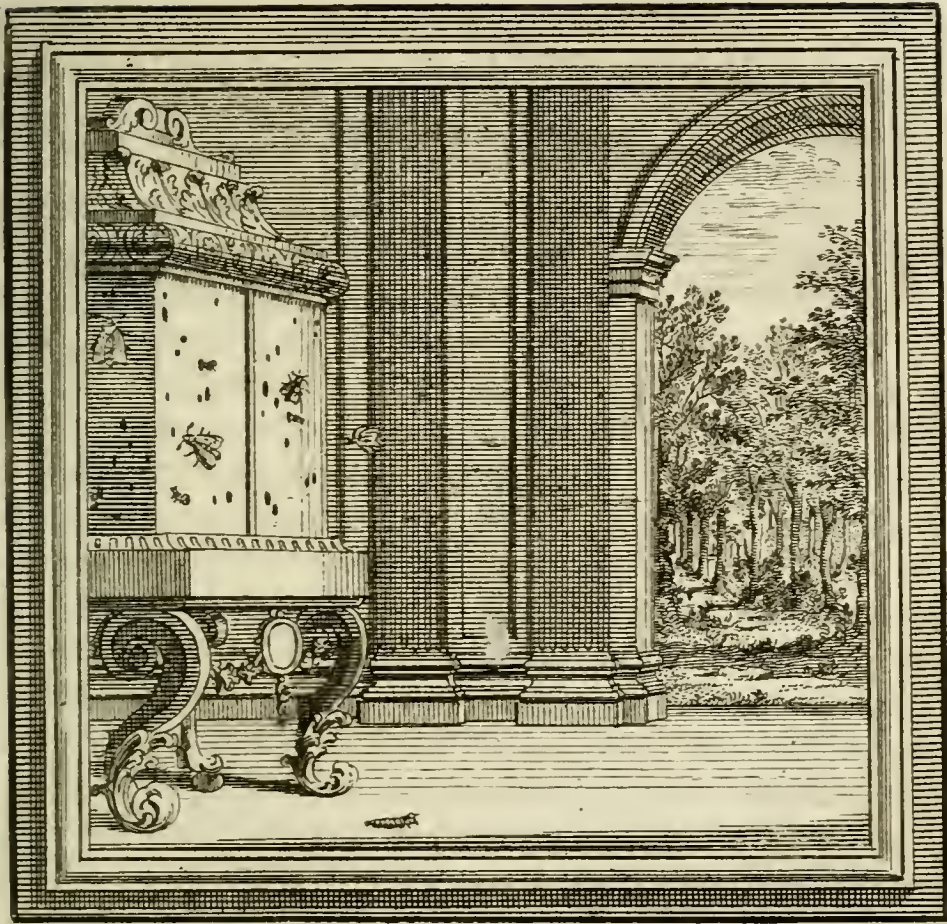
Want die de Vleijery niet stuit,
Noodt zelfs de inooddste Vleijers uit.

GÓDTSLASTERING.

Dum mordet ipse perit.

De worm in 't hart des houts gebooren en gebroedt,
 En teder opgequeekt, gekoestert en gevoedt, (ten,
 Doorknaagt zyn' moeder zelfs, wanneer hy wint in kragh-
 Die hy misbruikt, om haar' vernieling te betrachten.
 En byt by nacht en dagh door nerf en groenen spint,
 Tot hy de ruime lucht en zich gevleugeldt vindt.
 Staat stil, gy, die 't besluit des Hemels na durft speuren,
 Die toeschryft aan 't geval, all' wat gy ziet gebeuren,
 En steunende op uw' kragt, het Alvermoogen wraakt,
 Beschouwt dees Schildery, op uw bedryf gemaakt.
 Gy byt uw' Schepper, als ge ontkent zyn eeuwigh wezen,
 En stelt, dat alles is uit eigen zaadt gereezen,
 Daar hy u dagelyks met kóst en drank voorziet;
 Daar door zyn wys bestier het kruidt uit de aarde schiet,
 En zon en maan om beurt de wereldtkloot verlichten;
 All' beelden, die uw' geest behoorden op te richten,
 Om hooger oorzaak, dan 't vergankelyke zaadt,
 Eene oorzaak, die nooit wierdt, maar altoos was, en staat,
 Te denken; ja gy knaagt den wortel van uw leven,
 Als gy met Juliaan, in lastering bedreeven,
 En snoode spóttorny, de waare Gódtheid schendt,
 En haare Alwetenheid en Albestier ontkent,
 Waar door gy uwe ziel werpt in een poel van zonden,
 En quetst met eeuwige, en met ongeneesb're wonden,
 Die na dit leven, dat, gelyk een bloemtje, sneeft,
 U leeren zullen, dat de ontkende Gódtheid leeft.

Pravo

*Pravo & profano more gens mortalium
 Incilat increpatque naturæ Deum,
 Quod multa volvant secla cornicum greges,
 Cervique, brutum, inglorium ac pavens pecus:
 Tales in astra contumelias jactit
 Mala & maligna sortis interpretæ suæ.
 Quod sanctiores natus ad curas homo,
 Capaxque diæ mentis ille, cui Deus
 Cælum intueri vertice erecto dedit,
 Vix pauca lustra condat, ac vitam miser
 Laboriosas inter ærumnas trahat.*

D. BAUDIUS.

Gódt-

Gódtslastering, bestaande niet alleen in een' innerlyke, maar ook een' uiterlyke verzaakinge van Gódt, zyne eigenschappen, deugden en volmaaktheden, ende een gruwelyk misbruik van zyn heiligen naam, is de allerooldtste en snoodtste van alle zonden en misdaden, waar van Augustinus op 't 26 hoofdstuk van Mattheus zegt, dat wie Christus, heerschenden in den hemel, lastert, niet minder zondigt, als die hem op aarde gekruizigt hebben. Zoo wy maar eens de heilige bladeren opslaan, waar zullen wy deezen gruwel niet wedersprooken en gestraft vinden? uitdruklyk zegt Gódt tot Mozes, Leviticus 24. vers 16. dat hy tot de kinderen Israëls zoude zeggen: *Een yder, als hy zynen Godt gevloekt zal hebben, zoo zal hy zyne zonden draagen, ende wie den naame des Heere gelastert zal hebben, zal zekerlyk gedoodt worden, de gansche vergaderinge zal hem zekerlyk steenigen: alzo zal de vreemdeling zyn gelyk de inboorling; als hy den naam zal gelastert hebben, hy zal gedoodt worden.* ende Christus zelfs leeraart Marcus 3. vers 29. *maar zoo wie gelastert zal hebben tegens den Heiligen Geest, die heeft geen vergevinge in der eeuwigheid, maar hy is schuldigh des eeuwigen oordeels.* Een gruwlyk voorbeeldt van Gódtslastering verstrekt ons by de Geschichtschryvers Sozomenus en Eutropius (die in dit geval van Ammianus Marcellinus en anderen werden tegen gesprooken, en niet zonder waarschynelykheid, daar den Liefhebbers der Kerkelyke Oudtheden niet zelden blykt, dat by de oude Christenen dik wyls een *piafraus*, of heiligh bedrogh gepleegt is.) De Godtverzaakende Keizer Julianus, als die in den Persischen Oorlogh door een pyl ter doot gewondt, zou uitgeroepen hebben: *Galileër gy hebt verwonnen, en de handt op de wonde drukkende, en het daar uit vloeiende bloedt naar de lucht werpende, gezegt heeft: daar Nazarener, drink uw bekomst.* Van dusdanige

danige onmenschen vinde ik dit Punt-dichje by de Dekker:

*Wanneer men spreekt van Gódt of van zyn' hooge wegen,
 Roept Mopsus, die doch Gódt en Gótdienst houdt voor spót,
 Aan dingen boven ons, en is ons niet gelegen.
 Recht heeft hy, want de hel behoort hem. dat's zyn lót.*

Gódt zelfs klaagt dus by den Profeet Jesaias in zyn 52 hoofdstuk: *ende nu wat hebbe ik hier te doen, spreekt de Heere, dewyle myn volk om niet weghgenoomen is, ende de geenen, die over het zelve heerschen, het doen huilen, spreekt de Heere, ende myne naame gedurigblyk den gantschen dagh gelastert wordt.* Op de lyst dezer monsters treedt Kain, de broedermoeder, als hoofdtman voor uit, zeggende in 't boek der Scheppinge totzynen Schepper, *myne misdaadt is grooter, dan dat zy vergeeven worde.* over welke plaatse Bernardus handelende, Kain als antwoordende toevoegt: *gy liegt Kain, want Godts barmhertigheid is grooter, dan alle uwe goddelooze ongerechtigheden.* want hy vergrootte zyne misdaaden wel, maar hy deedt 'er eene valsche belydenisse van, en badt om geen' vergiffenisse, maar zonde op zonde hoopende, wanhoopte hy. Kains róggezellen vertoonen de heilige en waereldtlyke geschiedenissen ons in Phrao en Nabuchodonosor, Holofernes en Antiochus, en deszelfs krygsoversten Nicanor, dewelke, als hem de Jooden baden, dat hy den Sabbath niet ontheiligen wilde, maar den Heere des Sabbaths, die alles zagh, heiligen, wel vraagen dorste, wie die Heere des Sabbaths was, die dit gebodt, en hun, antwoordende, dat het Godt was, die in den hemel zyne woonplaatze hadde, en dien de zevende dagh geheilicht was, toevoegde: *en ik woone ende ben machtigh op der aarde, en gebiede u in de wapenen te koomen, en den Koning ten dienste op te trekken.* maar euvel is hem die lasteringe bekoomen;
 want

want nevens dertigh duizendt van zyn heyr in een veldt-
 slaggh gefneuvelt zynde, is zyne afgehouwe kop en beide
 armen tot Jeruzalem binnen gebraght, en Judas de Ma-
 chabæer heeft des lasteraars tonge den vogelen ten spy-
 ze gegeven, ende diens dollen mans handen tegens
 den tempel doen ophangen, gelyk ons in 't breede ver-
 haalt werdt in 't laatste hoofdstuk van het tweede boek
 der Machabeen. Dus verhaalen de heidensche Dichters
 mede de schrikkelyke doot van den donder nabootzen-
 den Salmoneus, koning van Elis, welke van Lucas
 Rotgans in zyne Zedelessen kraghtigh afgebeeldt zynde,
 zoo vervolgt hy aldus:

Gy, wereltdvórstén, die, gezetelt op uw troonen,
 Den Hemelkoning durft braveeren, die de kroonen
 En scepters geeft te leen, en neemt, als 't hem gevalt:
 Gy, die met staatlykheên en purpre mantels bralt,
 Op zilv're koetzen rust, en spyft uit goude vaten,
 Maar, steunende op uw maght, in trótsheidt uitgelaaten,
 'T oneindigh wezen hoont, dat alles kleedt en voedt,
 De leden door den slaap versterkt, en 't dof gemoedt
 Vervrolykt door de rust, waar door wy ons beweegen;
 Dat veldt en kruidt verfrist, en laaft door dauw en regen:
 Verfoeit uw dwaasheidt, en verheerlykt in uw hóf
 Den Gódt, o Vórstén, die den adem blies in 't stóf.

Wy vinden in de Fransche historiën op 't Jaar 846 aan-
 getekent, hoe Koning Lodewyk de tweede eenen Godts-
 lasteraar eenen gloeienden priem door de tonge heeft
 doen steeken. met geen mindere Godtvruchtige recht-
 vaardigheidt heeft onze lóffelyke en alomberoemde Am-
 sterdamsche Overigheidt diergelyke wanschepzel voor
 weinige jaaren evengelyke straffe in 't openbaar doen ly-
 den ten afschrik van anderen, ende boven die beroo-
 vinge van zyne spraake ook van 't gezelschap der men-
 schen afgeslooten. volgens de wet van den keizer Justinia-
 nus

nus in *Novell. tit. 29.* zoo moesten de Gódtslasteraars aan 't lyf niet alleen, maar aan 't leven zelfs gestraft werden: ook leeft men in 't tweede boek der Machabeen, dat men de Gódtslasteraars te Beréa plaght te rabraaken, ende by den Profeet Daniël, hoe Nebucadnezar een wet maakte, dat wie den Godt Daniëls lasterde, omkoomen zoude, ende dat zyn huis verstoort zou worden. met het allergrootste recht voorwaar, indien de Overigheidt en Opper-machten zich Godts verslindende Gramschap niet op den hals willen haalen, daar Koning David in zyn 104. Harpzang volgens zeker Dichter opzingt:

Uw' liefde is ons een steun en staf.

Maar als wy uwen naam verachten,

Verbryzelt ons uw' handt tót kaf.

Uw' gramschap prikkelt uwe krachten.

Een' eenige oorzaak is genoeg,

Om de aarde en all' haare ingewanden

Te sling'ren op een' and'ren boeg:

Dan doet ge uw fellen blikzem branden;

Uw donder daveren; dan dreunt de vaste kruin

Van 't rookende gebergt: dan storten steên tot puin.

Evenwel vindt men hedendaags nogh menschen, die regens de wysheid Gódt's in zyne s'chepzelen spreeken, en zeggen durven, dat alles niet is, dan eene wyze van bestaan, die alle de hoedanigheden en deelen vereischt, welke tot dat bestaan noodzakelyk zyn.

D U B B E L E T O N G E.

Delectat & Anget.

De Hulst bekoort ons oog wel door haar blinkend groen ;
Maar wie haar nad'ren durft, om eenig blad te plukken,
Voelt dadelyk zyn' handt van scherpe prikkels drukken ,
En ziet met smart en schaamt zyn stoute ving'ren bloên.
Zoo weet een dubb'le tong ons lieffelyk te streelen ,
(Gelyk de looze fluit den vogel lókt naar 't net ,)
Tót ze ons heeft in den strik gevangen en bezet ,
En dwingt naar haare wys te leeven , en te queelen ;
Dat een te laat berouw van 't ligt betrouwen baart ,
En elk een schetze geeft van haar' geveinsden aart.

*Aurēs superbas atque credulās vāser
 Titillat assentator. huic amor sui
 Velis ministrat, suggeritque audaciā
 Impune quidvis mentiendi splendide.
 Sic pectus impos, nesciumque vividæ
 Virtutis, auras dum volucres aucupat,
 Famamque inanem, laude veraci cadit.*

D. B.

B

Van

Van de dubbel tongige menschen zegt het Hollandsche spreekwoordt, dat zy water in de eene, en vuur in de andere handt draagen, ende verhaalt (ofte liever versiert, dogh bequaamelyk tot de dubbel tongigen over te brengen) Diodorus Siculus in zyn derde Boek omtrent het einde, dat in zeker oostelyk eilandt een volk woont, die uit de natuure van onder uit de keel op een gespleete tong hebben, die zoo los en snel is, dat zy niet alleen menschelyke taalen, maar ook 't geluit der vogelen weet na te spreken, en een van dezelve eilanders te gelyk aan twee menschen kan antwoordt geeven. Salomon zegt in 't 27 Hoofdstuk zynner Spreuken; *die zynen vrindt zegent met luider stemme, zich 's morgens vroeg opmaakende, het zal hem tot een vloek gerekent worden.* en in het vierde Hoofdstuk: *doet de verkeertheit des monds van u wegh, ende de verdraaitheit der lippen doet verre van u.* want een dubbele tonge ende de logen zyn tweelingen van eene moeder. in dusdanigen mensche hebben hart en tong geen overeenkomste. blykende dit maar al te klaar in die twee oude Jooden, dewelke Sufannâs kuisheit be-laagden, en als in de eene handt een broodt, en in de andere een steen, doch verborgen, hielden, leggende zodanigen toe, om ons knollen voor sitroenen te verkoopen, of, *momo satisfacere volunt, zy zoeken op 't best het allen man van pas te maaken:* waarom zy nu visch, en dan wederom vleesch zyn, en op twee stoelen te gelyk zitten. zoo verre is deeze snoodtheit al doorgedrongen, dat men zulk eenen een behendigh mensche noemt, die nooit doet, het geene hy vertoont gezint te zyn te doen; die een wit beöogt, maar alleen om 't gezicht te bedriegen van die hem aanschouwen; die een woordt in de lucht werpt, en daar na doet het geene, daar niemant om dacht, en die, als hy een woordt spreekt, zulks doet om de aandacht werk te geeven van die

die hem in den wegh zyn, ende die, zoo ras die bezich is met het geene zy denken, terstondt voltrekt het geene zy niet dachten; ja die altoos het tegendeel verstaat van 't geene men wil, dat hy verstaan zou, en daar door terstondt het bedrogh ontdekt. hy laat den eersten stoot voorbygaan, om met een' vasten voet den tweeden of den derden te verwachten; en daar na zyne konst bekent zynde, zoo scherpt hy zyn ontveinzen, zich van de waarheid zelfs bedienende, om te bedriegen. waar op Christiaan de eerste, Keurvorst van Saxon, gedoelt heeft, voerende tot zyn zinspreuk: *Fide & vide. vertrouw en zie toe.* en Keurvorst Johan Frederik, gebruikende daar toe deeze woorden; *Fide sed cui. vertrouw, maar niet elk een.* waar nevens eene waakende Leeuw met opene oogen, en rustende op het Saxische wapen verbeeldt was, schryvende Orus, dat de Leeuwen met opene oogen slaapen, en met geslootene oogen waaken: 't geene ons vermaant volgens 't getuigenisse van Epicharmus, dat niet lichtelyk iets te gelooven de zenuwen en leden der wysheid is, *nervi atque artes sapientiae sunt, non temere credere.* en het zoo wel te misprijzen is, dat men ydereen gelooft, als dat men niemant gelooft, volgens de lesse van Seneca: *utrumque in vitio est; & omnibus credere & nulli.* hoort eens wat P: Vlaming van deeze dubbeltongigen opzingt in zyn berymdt taaffereel van de dubbelhartigheid:

*Affschuw'lyk ondie! dat zoo veele gruwlen baart,
 Gy dekt wel voor een tydt uw klaauw en draake-staart;
 Gy kunt de onnozelen door glimp en schyn bedriegen,
 En weet hen door uw tong in diepen slaap te wiegen,
 Maar al uw veinzery heeft uit en gaat te niet,
 Als u't naaukeurigh oog der schranderen bespiedt:
 Uw gang is averechts, veel weet gy van belooven,
 Gy noemt hem vrindt, diengy het leven tracht te ontroeven.*
 en Jan van der Veen by zyn vierde zinnebeeldt:

*Een valsche tong en kan geen straffen lyden,
 En hatet die, die haare loosheidt myden,
 En weet haar gift met balzem te bestryken,
 Zoo dat het schynt een heelbaar kruidt te lyken.*

en verder :

*Dees Satans aart laat zoetigheidt ontslippen,
 En houdt het gift beslooten in de lippen,
 Om t'zynder tydt de vroomen te beschaaden,
 En onvoorziens daar meede te verraaden.*

Geheel en al hebben deeze menschen de lesse van des waereldts Heilandt vergeeten : *wat gy wilt, dat u de menschen doen zullen, doet hun dat ook.* immers zoo zy dezelve al indachtigh zyn, zy zyn nalatigh die te oeffenen. Hoe weinigen vindt men hedendaags, op wier vrindtschap gy u verlaaten kunt? nadien

Vulgus amicitias utilitate probat.

De vrindtschap door het vólk naar voordeel wordt gekeurt.

maar dat nogh erger is, vertrouwde vrienden koomen ons dikwyls 't eerste bedriegen, volgens 't zeggen van den Poeët:

Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.

Onder vrienden-schyn bedriegen

Is zoo zeker, als gemeen,

Wyl'er zyn geen schynbaarheên,

Dat een vrindt zou kunnen liegen.

waarom de oude Duitschen al gezegt hebben, dat men van niemant recht oordeelen kan, voor dat men een zak zout met hem gegeeten heeft, 't geene men in deeze tyden weinigh waarneemt, waar uit dan ook zoo meenige verleidingen en valsche vrienden gebooren worden, en wy ons alleenigh niet over zulke bedriegers en dub-

dubbele tongen , maar wel meest over onze haastige verkiezingen te beklagen hebben , verlokt door eigen' liefde , en bekoort door een vleijende en strelende tonge , die , gelyk de visch Polypus de verwe der rotten en oevers , daar hy by gaat leggen , aanneemt , zich alzoo bevlytigt om haare natuur zoo verre te bedwingen , dat ze zich in alles naar den zin , van die ze zoekt te bedriegen , regelt , weetende , dat de waare vrindtschap voor 't meerder gedeelte in de overeenstemminge der zeden bestaat. dus wist Alcibiades den gunst van verscheide volkeren te gewinnen , met zich by verandering van landen naar der zelve zeden te schikken ; want by Tiffaphernes in Asia zynde , gaf hy zich te eenemaal aan de Asiatische wellusten over ; by de Thraciers handelde hy gestadigh van den Oorlog , en braght nacht en dagh met slempen toe ; by die van Athenen leide hy een vrolyk leven , speelde en danste ; en te Sparten liet hy zynen baardt affscheeren , kleeedde zich zedigh , gebruikte een statigen gang , en quam met een ernsthaftigh gelaat voor den dagh treden. maar hoe is 't dan mogelyk , zou men zeggen , om eenen waaren van een valschen vrindt te onderkennen ? niet anders , dan met te onderzoeken , hoe zodanigh een zich voorheenen met zyne vrinden gedraagen heeft ; met te overweegen of hy u tot deugd aanzet , van misgrepen afraadt , of hy uw voordeel betracht , dan zyn eigen zoekt , en hy onveranderlyk is in u te behaagen , en niet zyne woorden naar de uwe voegt en verandert ; want daar alle deeze dingen te zamen loopen , is 't byna onmogelyk een quaden vrindt te kunnen verkiezen.

QUAADE RAADT.

Consilio perit ipse suo.

Wie voorbedacht geeft quaaden raad,
 Om zyne naasten te beschaaden,
 Om dank óf baat, uit wraak óf haat,
 Wordt met diens vrucht tót straf beladen,
 Zoo wordt een Jager in het veldt,
 Geneigt de vogels te belaagen,
 Als 't roer niet wel is toegestelt,
 En barst, daar zelfs van neêrgeslagen,
 En leert, hoe dikwyls quaade raad
 Gedyt tót zynen gevers schaad'.

*Consultor per sepe malus, dum suadet iniquus,
 Consilio patitur parta pericla suo.
 Consilium auctori pravum nocet; hoc bene quondam
 Monstrasti exemplo, sœve Perille, tuo,
 Qui captat capitur. lex æquior haudest,
 Quam fraudum artifices arte perire sua.*

Dat menighmaal een quaade Raadt tót verderf of schade van zynen meester gedyt , leert ons de zoo welbekende geschiedenisse van den Atheenschen konstenaar Perillus, die, om eenen plasdank by den Tyran Phalaris te behaalen, een kopere Stier gegooten hadt, in wiens hollen buik , waar in een deur den toegang gaf, een mensch opgeslooten, wanneer daar vuur onder gestookt wierdt , het evengelyke geluit door zyn schreeuwen ende kermen, als een levendige Stier, verwekte. wat gebeurt'er? het konst-stuk behaagt wonderlyk; maar de meester verzoekt zoo dra niet om vergeldinge , of hem wordt gezegt , dat men eerst zien moest, of zyn voorgeeven vast ging, en tegelyk wordt de arme Perillus in den Stier gestooken , en elendigh verbrandt, gelyk zulks wydtlopigh van Ovidius en Plinius verhaalt werdt, bevestigende de waarheidt van 't Hollandtsche spreekwoordt : *'t quaad loont zyn meester.* zoo leeft men ook van Thracius, of Thrasillus, die Busiris den raadt gaf, om de vremdelingen Jupiter op te offeren, ten einde hy het aardtryk met regen bevochtigen moghte, dat hy het allereerste offer verstrekt heeft. waar op Ovidius zingt:

*Ut qui post annos sacri monstrator iniqui,
Elicuit pluvias victima caesus aquas.*

Die 's menschen offer riedt, om regen te verkrygen,
Heeft de eerste voor het mes des Priesters moeten nygen.
wordende alzoo volgens 't Latynsche spreekwoordt, *faber, quas fecit compedes, ipse gestat.* met zyn eigen roeden gegeesselt. en , om tot onze tyden over te gaan, Keizer Hendrik de derde, te Rome zich onthoudende in den Jaare 1084, ende dikwyls zynen Godtsdienst in de Kerk, de Maagdt Maria geheilicht, pleegende op den berg Aventinus, zoo heeft een booswicht, ter dood toe op den Keizer gebeeten, die gelegentheid willen waarnemen, om den zelve, met eenen grooten ende zwaaren steen van den gemelden berg in 't afgaan af te werpen,

pen, te verpletten. maar wat gebeurt 'er? de boeve zal een proef neemen van zyn werktuig, maar naauwelyks vat hy den steen op, of tuimelt met den zelve van boven neder, en wordt daar door verplettert, bewaarheidende alzoo het zeggen van den Koning David Pf. 35. *de verwoefsting overkome hem, dat hy het niet weete, ende zyn net, dat hy verborgen heeft, van hem zelve, hy valle daar in met verwoefsting.* en Psalm 9. *de Heidenen zyn gezonken in de groeve, die zy gemaakt hebben, hunlieder voet is gevangen in 't net, dat zy verborgen hadden.* zoo gebeurde het ten tyde van den Keizer Galienus, dat Marius, de zevende der opgeworpene Keizeren, op den eersten dag verkooren is, den tweeden den schyn van regeeringe gehad heeft, en den derden dag gedoodt is met zyn eigen zwaardt van eenen zynner Soldaaten, die hem daar nevens nogh toeduwde, *dit is 't zwaardt, dat gy zelfs gemaakt hebt.* want hy was te vooren een gewermaker geweest. niet lichtelyk zal men ook een quaaden raadtgeever in de geweide ofte waereldtsche Historien ontdekken, wiens verdiende straffe daar niet by beschreeven werdt; nadien Godt volgens 't getuigenisse van Job in zyn vyfde Hoofdstuk *te niet maakt de gedachten der Arglistigen, dat hunne handen niet een ding uitrichten, en de Wyzen in hunne arglistigheid vangt, dat de raadt der verdraaiden gestoort wordt.* dat nu 't raadvraagen en raadtgeeven al van oudts her in zwang gegaan heeft, bewyft ons klaarlyk het Boek der Scheppinge in Adam en Eva, met den Slange wegens 't eeten der vruchten van den boom der kennisse des goedts ende des quaadts, 't geene hun Godt verbooden hadt, en de Slange hun aanraade tot hunner en haar eigen bederf en straffe, zich beraadende. zoo vindt men ook, dat Ahassuerus, hoe vergrimt hy ook op zyne Koninginne Vasthi was, echter, eer hy haar verstiet, en de trotze Nabuchodonosor, eer hy den Oorlogh aanvong, zich met hunne Oudsten ende Vorsten beraaden hebben: *want,*

zegt de wyfste der Koningen Spreuken 11. *als'er geene wyze raadtflagen zyn, vervalt het volk: maar de behoudenniffe is in de veelheid der Raadtslieden.* en wederom in 't 12. hoofdstuk. *de wegh des dwaazen is recht in zyne oogen: maar die na raadt hoort, is wys.* niemant voorzeker zal twyffelen aan de noodtzaakelykheidt van Raadtslieden in een welgestelde Regeeringe zoo wel, als in de byzondere huisgezinnen; zoo wel in des Landts zaaken, als in onze gemeene, om niets te beginnen zonder eerft te verzinnen. *consule ante opus.* 't is niet de goude Scepter, zegt Xenophon. *Cyro Pæd. lib. 8. die het ryk beschermt, maar getrouwe vrinden, die de allerbeveiligenste en sterkste Scepter der Koningen zyn.* wyze Vorften betaamt het voor al naar verftandige Raadtslieden om te zien, eer zy iets byzonders in 't werk ftellen. een goede raadt is de zenuw van de Oppermaghten, daar een onberaade maght door zyne zwaarte valt. wyze Raadtslieden zyn verdedigers van de achtbaarheidt en achtinge der onbedachtzaame Vorften, zegt Johan de Brune in zyn Jok en Eruff; en zy moeten, indien het nodigh is, de gebreeken der dingen, die eer en lof-verdienen, in 't openbaar dekken, om dat de ruft van 't Gemeen niet altydt van 't geen afhangt, dat de Vorft is, maar van 't geen, dat men hem doet weezen. den Koningen paff het inzonderheit zich wel te bedenken, om dat hunne bedryven eeuwich zyn; en wyl zy voor veelen moeten zorgen, zoo hebben zy by gevolg meerder behulpzaame voorzichtigheidt, als mindere perzoonen, van noden, ende moeten meerder met het hoofd, dan met de handen arbeiden: dit doende konnen zy zich uit het middelpunt van de duifterniffe verheffen tot dat van de zon. in Veldtoverftens is de beraadinge altydt zoo nodigh niet, aangezien hunne bedryven en uitvoeringen meeft alle haaffigh en los voorbygaande zyn, wegens verfcheide onverhoedze toevallen, die niet voorzien noch beraadflaagt konnen werden, en om dat men zich daar in van de gelegentheidt moet bedienen, waar in het zegepraalen
van

van de tegenwoordigheid hunnes geestes bestaat, en by gevolg al de verzekerdheid van hunne overwinningen. indien wy nu de noodtwendige eigenschappen van een bequaamen Raadtgeever willen beschouwen, wy zullen in hem vereiffchen de konst van geheimenis, zedige gematigheid, openhartigheid, standtvastigheid, oprechtheid, verachtinge van gaaven ende geschenken, en daar benevens hem ook in staat gestelt willen hebben van zyne meening en gedachten buiten eenige vreeze te kunnen openbaaren; want de genoome besluiten te openbaaren is verradery; styf op zyn woorden te blyven staanhalstarrigheid, dubbelzinnige of duistere redenen te geven bedrieglykheid, gestadigh van gevoelen te veranderen, zonder daar van reden te kunnen geeven, niet alleen wyfelary, maar een bewys van gering oordeel; den Raadtvrager naar desselfs zin en begeerte af te richten, en niet opentlyk te zeggen, wat hy 'er van denkt, of vleijery of opentlyk Bedrogh; het aanneemen van geschenken eene verkooping van zyne gedachten, ende een verbanninge der waarheid, ende uit vreeze voor iemants vermoogen of om eenige namaagschap zyn hart niet te durven uitschudden eene gedwonge logen. 't welke Koning Alphonfus van Arragon overwonderlyk wel gewooten heeft, als hy zeide, dat, by aldien hy tentyde der oude Romeinen geleeft hadde, hy een Kerk voor Jupiter den Aflegger gesticht zoude hebben, in dewelke alie de Raadtheeren, voor en aleer zy ten Raadthuize binnentraden, verplicht zouden geweest zyn allen haat, vrintschaft, ende byzondere neigingen af te leggen, om zonder eenige vermomminge op de voorkoomende zaaken hun oordeel te zeggen. voeg hier by het voorschrift, aan de Richteren van Juda gegeeven in 't tweede Boek der Kronyken door den Koning Josaphat.

TWIST.

T W I S T.

Agit in certamina mentes.

De klinkende trompet, van hardt metaal gegooten,
 En uitgevonden ten gebruike der muzyk,
 Maar met de kopere eeuw, toen staatzucht is ontsprooten,
 Misbruikt ten oorloghsdienst, die pest van Staat en Ryk,
 Hitst met een' hoogen toon het Heyr aan, om te sryden
 Tót glory van den Vórst, maar kóste van hun bloedt,
 En beeldt hier Twisters af, die yders rust benyden,
 En koelen in geschil en oproer hunnen moedt,
 En dus hun edelst lidt, gevórm om Gódt te looven,
 Die vrede in zyne gunst, maar kryg in gramschap schenkt,
 Misbruiken, en van 't recht des adeldoms berooven,
 Waar door hun goede naam bezwalkt wordt, en gekrenkt.

Trau-

Tranquillus ordo, paxque delectat pios:
At inquietas natura pravorum studet
Rebus novandis, proque lucro deputas
Miscere cuncta, quater felicem statum,
Utilia rectis anteferre, denique
Regem nec ullum ferre, nec legem volunt.

D. B.

Onder andere blyken van dwaasheid is het lichtvaardigh en ydel Twisten geenzins de geringste. dus zegt Salomon in zyne Spreuken in 't 18. hoofdstuk: *de lippen des zots kobmen in twist, ende zyne mondt roept naar slagen.* zeer lichtelyk wordt een dwaas tot toorn verwekt, maar bezwaarlyk ter nedergezet. wanneer een kalkoense haan klokt, klokken ze alle hem na, ende als een hondt bast, baffen ze alle, die'er omtrent zyn. een dwaas, ontmoetende een twistzieken medegezel, zal aldus meede aan 't twisten raaken, en veele woorden, dogh zonder grondt en rede wisselen, ende veelydts om beuzelingen van vrinden vyanden worden; konnende de Godtsdienst zelfs hier van niet verschoont blyven, gelyk by der Apostelen tyden al gebleeken is, zeggende de groote Paulus in zynen tweeden Brief aan Timotheus in 't tweede hoofdstuk: *brenge deeze dingen in gedachtenisse, en betracht voor den Heere, dat zy geen en woordenstrydt voeren, het welke tot geen ding nut is, dan tot verkeeringe der toehoorders.* hoe teder dit schadelyk onkruidt nogh hedendaags onder de Christenen gekoestert werdt, zingt de wakkere Gerard Brandt in zyn Kerszang:

*Hoe heeft men met spitsvinnigheden,
Die pesten van de beste zeden,
De eenvoudigheid der krib onteert?
Men zoekt elkanderen met vraagen
Tót ydlen woordenstrydt te daagen:
Dus wordt de wysheid niet geleert.
Dus twist men, om te veel te weeten,
Om 't geen onmeetlyk is, te meeten;
Die twist verwekt den bittren haat.
De waare Gótdienst wordt geschonden,
De Kerk gescheurt met droeve wonden
Door yver, die den Heer verraadt.*

Daar

Daar den mensche niets nader is, dan Godt en zyne eigene ziele, is hem byna niets onbekender, ende daar de menschen eendrachtigh in deugd en Godtsdienst behoorden te weezen, daar vindt men echter zoo veel verschillende zinnen als hoofden. weerbarstige vernuften, die deeze zaken wel onderzocht, dogh derzelve grondt niet gevonden hebben, barsten menighmaal, of in een openbaare, of heimelyke Godtsverzaakinge uit. met groote reden zegt een van de geleerde Beschryvers van de Republyk der Geleerden, dat het voor hem een mēer, dan gemeen wonder is, dat de menschen niet alleen zoo veele eeuwen lang over de dingen, die hun zekerlyk de allernaaste zyn, geredentwist hebben, zonder het eens te kunnen werden, maar dat de twistlust omtrent dezelve hen, als of zy van een Tarantula gebeeten waaren, al hun leven byblyft. dogh dat het vreemdste van allen is, dat de gevoelens der menschen, die belyden, dat ze die dingen allermeest overdenken, ook allermeest verschillen.

Buiten dit heeft men dikwyls Godts huis gebruikt, om, in plaatze van den volke de Goddelyke Schriften uit te leggen, oproer, oorlogen, twilten en onverzoenelyke vyandschap tusschen de voornaamste van een Staat en volk te ontsteeken, waar van de Historien ons meer dan te veele voorbeelden verschaffen. Bodinus verhaalt onder anderen, hoe Nestorius te Constantinopelen voor den Keizer predikende, de stoutheid hadde van te zeggen: *Heere, maak de aarde zuiver van Keters, en ik zal u den Hemel leveren; verdelg de geenen, die tegens de waarheid stryden, en ik beloof u, dat gy verwinner uit den Persischen oorlogh wederkeeren zult.* weshalven dezelve Bodinus daar ook byvoegt, dat de welsprekendtheid in den mond van een oproerigh redenaar niet anders is, dan een scherpzwaardt in de handt van een verwoedt mensche. de Twist zelf heeft den Duivel tot vader, die al tusschen de gebroeders Kain

en

en Abel zyn verderfelyk zaadt gestrooit heeft. waar van Gerard Brandt in zyn' Vreedzaamten Christen aldus opzingt:

*De vyandt van Góds Ryk, die Vader van de Logen,
De duizend kunstenaar, die Eva heeft bedrogen,
Die looze zayer van den broederlyken twist
Wierp, daar het menschedom sliep, met zynen Helschen list,
Het kettersch onkruidt in het midden van het koren,
Op dat het heilzaam zaadt moght in zyn wasdom smooeren,
Of stikken in den twist, die uit dat onkruidt sproot.*

en wat lager van den nydt van zommige Geestelyken:

————— *Hoe heeft hun List gevit
Op woorden zonder erg, geredenzift op zaaken,
Die ondoorgrond'lyk zyn, om aan een naam te raaken.*

want, alhoewel het menschelyk vernuft het rechte beginsel niet heeft, om een voldoende begrip van bovennatuurkundige dingen te kunnen krygen, en het dierhalven 't best is zich met een ootmoedige eenvoudigheid aan 't geopenbaarde woordt te houden, zoo vindt men echter, dat het verwaande en blinde verstandt meerder gedochten uitlevert dan Afrika, als men de verschillende gevoelens omtrent de wezens der dingen nagaat, ofte over de denkbeelden van alles, die in en by Godt van eeuwigheid zyn geweest, hoort zintwisten, waar omtrent van zommigen zoo ver gegaan wordt, dat men zyn partye rondt uit durft tegenwerpen, dat wie hunne stelling ontkent, te gelyk de Goddelyke waarheid loochent, en de Godtheit in haare werkinge en volmaaktheit ontkent, zynde door deeze en diergelyke onnodige verschillen, waar door 't geloove verward raakt, en de liefde vermindert, de Christelyke Godtsdienst korte eeuwen na de Apostelen al meêr en meêr verstoort geworden en afgenoomen, tot dat ze door
de

de Reformatie weêr herleefde. twist men nu over het stuk van den Godtsdienst, wat is 't dan wonder, dat de menschen zoo dikwyls krakeelen aanrichten? wanneer men eens malkander heeft tegengesprooken, zoo blyft men halsterrigh by zyn gezegde, dikwyls niet zoo zeer, om de zaake zelfs staande te houden, als wel om zyne eigene eer en welstaanshalven, niet willende het verwyte hebben, dat iemant ons verwonnen heeft, en den mond gestopt. maar wat zegt de Profeet Jesaias van deeze twistzoekers in zyn vyfde hoofdstuk? *wee de geenen die in hunne oogen wys, ende by zich zelven verstandigh zyn.* waar op de Oudtvader Chrystostomus schynt gezien te hebben in deeze gulde spreuke: *Plerique vitiorum suorum reperiuntur patroni, alienorum accusatores.* de meeste menschen zyn verdedigers hunner gebreken, en opkrabbers van hunner naasten dwaalingen. hier uit ontspruiten die huis- en landtkrakeelen, die in den beginne, als zy vonk vatten lichtelyk te stillen, maar metter-tydt in lichten brandt geraakt, onflisbaar zyn. wes Ludovicus Vives in zyn tweede boek van de eêndracht en tweedracht klaagende uitroept: *hoe schandelyk zyn de twisten der Geleerden geweest, als van Poggius met Valla en Philadelphus; van Politianus met Scala en Merula, over een woordje, over een geringe spreekwyze, die zomtydts zelfs onkuisch was; over een vaarsje; over een lettertje; over de voddighste vodderyen? Koningen vechten niet zoo heftigh om geheele landtschappen en staaten, noch ongebonde menschen om hunne wellusten. zoo iemant de scheidtwoorden, zorg, en benaantbeidt in hunne redenen gehoord hadde; hy zoude alles laten staan, om zulk een groote zaake te onderzoeken; hy zou gemeent hebben, dat 'er huneer, het leven van een van beiden, of misschien van beiden aanhong, ja dat het landt in gevaar was: maar als hy gezien hadt, dat zy zich over zeer geringe zaaken zoo te weerstelden, zou hy verstoort uitgeroepen hebben, dat zy menschen van zeer slecht verstandt, en van het geringste soort*

waaren , om dat zy over geringe zaaken zoo groote opschuddinge gemaakt hadden. welke ziekte in deeze eeuw zoo verre gaat , dat men onder de Geleerden zelfs zodanigen ontmoet , die zich inbeelden eerst voor wys gehouden te moeten werden , als zy gebreken in eens anders Schriften aantoonen , niet bedenkende , dat de zonne zelfs haare vlekken heeft , en het gout met eenigh koper vermengt is. Alhoewel alle twist ten hoogsten afschuwelyk , en te ontwyken is , moet men die voor al myden tegens zyn' meerderen te zoeken , nadien , volgens 't zeggen van Seneca in zyn tweede boek van de gramfchap , *te twisten met zyns gelyken twyffelachtigh , met zyn minderen schandelyk , en met zyn meerderen dollemans werk is.* hoe loffelyk waare het dan voor ons niet het voorbeeldt van den Patriarch Abraham na te volgen , die , om niet met Loth in geschil te koomen , hem de keur der Landen gaf voor zyn vee ! gelyk zulks in 't breede verhaalt wordt in 't 13 hoofdstuk van 't boek der Scheppinge. ende dat wy met Ephrem den Hemel ongeveer konden danken , en betuigen , dat wy nimmer met onze evenaasten in geschil zyn geweest. laat ons immers het tegenſpreken zoo wel , als de tegenſpreekers zelve , schuwen , nadien hy , die met pik omgaat , daar ook meede besmet wordt , en de uitterlyke zedigheit ons dikwyls bedriegt. Cyprianus zegt zeer wel van deeze twistgierige menschen , dat zy dikwyls tot ons koomen , niet uit begeerte om iets te leeren , maar om tegen te spreken , want luide roepende , willen zy liever onbedachtzaame redenen voortbrengen , dan dat zy ons met gedult zouden hooren , waarom Justinus Martyr alle vredelievenden vermaant , dat zy met iemand , die altydt recht wil hebben , het ga hoe het ook gaan magh , en die alle redenen veracht , en geen gehoor geeft , op dat hy de overwinninge behoude , niet stryde. op dien zelfden voet schoeit Cato , daar hy opzingt :

*Contra verbosos noli contendere verbis
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.*

Schuw woorden wisseling met twisters, groot en klein.
De spraak is yder, maar geen recht verstandt gemeen.

veel meerder hebb' men toe te zien van niet met zyne Overheden in geschil te koomen, of daar in door eenigh byzonder geval geraakt zynde, op zyn stuk te blyven staan; volgende 't voorbeeldt van den Filosoof Favorinus, die met den Keizer Adrianus over de betekenisse van een woordt redenkavelende, hem haast de zege toestont; en dieswegen van zyne vrinden berispt, antwoordde; *hoe! droomt gy? wilt gy niet, dat hy, die over dartigh legioenen gebiedt, geleerder is, dan ik?* dus zweeg Asinius Pollio meede op de gedichten, die Augustus tegens hem schreef, zeggende 't is geen wysheid tegens hem te schryven, die veroordeelen kan. maar van dusdanigen aart schynt niet geweest te zyn de Filosoof Democritus; want hy van een komkommer gegeten hebbende, die wonderlyk zoet smaakte, en vernoomen hebbende, waar die gewassen was, ende meenende de natuurlyke oorzaake dier zoetigheid gevonden te hebben, wierdt van zyne dienstmaagd bericht, dat gemelde komkommer in een pot met honigh gevallen was geweest, doch geheel toornigh daar nevens, en bleef op zyn stuk staan, dat de komkommer de ongewoone zoetigheid niet van den honigh gekreegen hadt, maar uit deeze en geene oorzaaken, die hy verdicht en gedacht hadde. maar noch dwaazer halfstarrigheid vertoonf ons de Starrekyker Aulus, als hy, voorzegt hebbende, dat hy niet boven vier uren leeven zoude, en die ziende voorby gestreeken, zich zelve verhangen heeft, om te toonen, dat zyn konst fiks gong.

A C H T E R K L A P.

Colligit ut spargat.

De vuilnis kar, die langs de straat
Den gantschen dagh wordt voortgedreeven,
Alle onkruidt, drek en affche laadt,
Om die weêr t'zeffens uit te geeven.
Zoo neemt een Achterklapper lust
In yders wanbedryf te weeten,
En aan te neemen, niet geruft,
Eer hy zulks breedt heeft uitgemeeten,
En achterrugs uit nyt óf wraak
Geschandtvlekt heeft de beste zaak.

— *Formam civitatis, & viros
 Novisse oportet, indolemque sæculi,
 Quid ferre possit, quid recuset ac velut
 Reflante vento quum subire non potest
 Portum, sagax magister obliquat sinus,
 Flexuque tendit qua directo nequit:
 Sic censor æquus obsecundat in loco
 Vitiis adultis, applicatque tempori
 Consilia, dicta, facta; non ut approbet
 Culpanda, sed ne maceret se questibus
 Nil profuturis, asperetque vim mali.*

D. B.

C 3

Ziet,

Ziet, wy leggen den paarden toomen in de monden, op dat zy ons zouden geboorzaamen, ende wy leiden daar mede hun geheele lichaam om: ziet ook de schepen, hoewel ze zoo groot zyn, ende van harde winden gedreeven, zy worden ommegewendt van een zeer klein roer, waar beenen ook de begeerte des stierders wil, alzo ook de tonge is een klein lidt, ende roemt nochtans groote dingen. ziet een klein vuur, hoe grooten hoop houts het aansteekt. de tonge is ook een vuur, een waereldt der ongerechtigheid: alzo is de tonge onder onze leden gestelt, welke het geheele lichaam besmet ende ontsteekt het radt onzer geboorte, ende wordt ontsleeken van de helle. zegt de Apostel Jacobus in het derde hoofdstuk van zyn algemeen zendtbrief. aan dit vuur nu verstrekt de Achterklap, die eene beroovinge, en bevlekkinge is van eens anders goeden naam, geen gering voedtzet, en verschilt de Achterklap alleenigh van de Lastering hier in, dat die openbaar, en in iemants gezichte zelfs geschiedt, en hy achter iemants rugge en verborgen gepleegt werd tot des zelfs nadeel, en van de Pluimstrykerie in zoo verre, dat die wit op zwart legt, en hy zwart op wit. het geene wit en zuiver is, daar maakt de Achterklap inkt en schoorsteenroet van. hy is een vervuult vat, daar de beste wyn in verzuurt, en de Achterklapper is een Stadts vulniskarre gelyk, die alle vuiligheden opneemt, om die elders wederom uit te werpen. zyne geboorte is veelerlei, als uit Hovaardigheit, om zyne kennisse te toonen; Geringheit van verstandt, anderen hier mede zoekende te behaagen; Nydigheit over der naasten welstandt; ofte uit Begeerte om zyne wraakzucht te voldoen, en twist te verwekken, 't geen hendaags zoo gemeen is, dat de Heer Rotgans daar van in zyne zedelessen zingt:

*Indien de klappers en aanbrenghers in ons landt,
Om't stookken van den twist, het blanke vel verlooren,*

Men

*Men zagh, schoon't kreeftvuur niet aan onzen hemel brandt,
De wegen grimmelen van zwartgeverfde mooren.*

*Wat vleit'er van de tong al gal, óf honigh! zy
Steekt feller dan een vlym, óf zalft en heelt de wonden;
Het hart, vergifticht, dient zich van haar vleijery,
En dekt, door valsche taal, bedrógh, en helsche vonden.*

op meerder wyzen wordt de Achterklap zelfs geöeffent; namentlyk wanneer men iemants redenen bespottelyk vertelt ofte verdraait; een verborgen quaadt ophaalt; zyns naastens doolingen vergroot en ten breedsten uitmeet; of een geringen misval niet uit gebrek van quaadt-aardigheid zegt geschiedt te zyn, maar uit huichelary; wanneer men zelfs van iemant geen quaadt getuigt, maar slechts zegt, dat'er zodanigh iets hem nagaat, ofte als'er eenigh mensch gepreezen wordt, men't hoofd schudt, lacht, of zegt, dat men wel hoort, dat zy den gepreezenen niet kennen; eindelyk als men stilzwygt, wanneer naar iemants hoedanigheden gevraagt, of dezelve besproken werdt: zoo dat de Achterklap gestadigh van klederen verandert, dat hy naulyks kenbaar is, ende echter even zeer te schuwen; want, gelyk de geleerde Jacobus Revius opzingt:

*De achterklap is uit de helle voortgedrongen.
Wie achterklapt, die heeft den duivel op der tongen,
En die vermaakelyk den klapper geeft gehoor,
Die heeft, al denkt hy't niet, den duivel in het oor.
Maar die hem straks gelooft, die moet voorzeker weeten,
Dat hem de booze geest het herte heeft bezeeten.*

hier meede koomt die bekende regel overeen: *achterklap is erger als dievery*. 't is immers zeker, dat een eerdief schaadelyker dan een geldtdief is; want *de naam is uitgeleezener, dan groote rykdom*, zegt de wyze Salomon in't 22 hoofdstuk zyner Spreuken. dies bidt David in

zyn 22 Psalm: *redt myne ziel van den zwaarde, myne eenzame van het geweldt des hondts.* verstaande Augustinus door het zwaardt eenes Achterklappers tonge, en Cassiodorus door den hondt den Achterklapper zelfs. waarom ook de Psalmist juist smeekt, om van 't geweldt des hondts verlost te moogen zyn, daar een Leeuw en Beer verscheurender dieren zyn, blykt klaar, te weeten, dat ydereen die beesten schuwte, daar de honden streelende tot ons koomen, en onverhoedts in de beenen byten, dat David maar al te veel gewaar geworden was in Saul, Abfalon, Seba, Architophel en Doëg. waarom hy in zyn 64 Harplicit wederom bidt: *verbergt my voor den heimelyken raadt der boosdoeners, voor de oproerigheid der werkers der ongerechtigheid, die hunne tonge scherpen als een zwaardt, een bitter woordt aanleggen als hunne pyle, om in verborgene plaatzen den oprechten te beschieten: haastigh schieten zy naar hem en vreezen niet; zy sterken zich zelven in een booze zaake, zy houden spraake van strikken te verbergen; zy zeggen, wie zal ze zien? zy doorzoeken allerley schalkheid, ten uitersten doorzoeken zy wat te doorzoeken is; zelfs 't binnenste eenes mans, ende het diepe herte.* 700 dat, *illorum affectus ratio nulla temperat*, de rede dezer driften niet matight en betoomt, daar volgens Platôs lesse, *Appetitus rationi subesse debet, ut equus sessori*, de begeerte door de rede bestiert moet werden, als een paardt door zynen bereider. anderzins waar'er weinigh onderscheidt tusschen redelyke menschen en onredelyke dieren, welker zommigen lusten niet anders, dan tot eeten en drinken, van anderen tot verscheuren en bloedstorten strekken. wy menschen behoorden altoos de gulde spreuke van den Griekschen wysgeer, *Solon, nosce te ipsum. tast in uw eigen boezem.* in gedachten te houden, en te betrachten de spreuke van Cleobulus: *multa aliis, nil tibi. vergeef anderen hunne dwaalingen, maar nooit u zelven. Tecum habita. beziet u zelven ter degen, eer gy van*

van uwe naasten oordeelt. volgens de lesse van den He-
keldichter Perſius :

Tecum habita , ut noris quam ſit tibi curta ſuppelles.

Taſt in uw boezem , en beſchouw den voorraadt aan ,
Op dat ge weet , hoe ver gy daar meê kunt beſtaan.

zoo zullen wy den ſplinter in onzes naastens ooge zien-
de , ook zeer lichtelyk den balk in onze eigene oogen
gewaar worden , en oprechtelyk kunnen bidden : *ver-
geeft ons onze ſchulden , gelyk wy vergeeven onze ſchul-
denaaren.* ende met luſt de vermaaning van Cato vol-
gen , daar hy zegt :

*Cum quid peccaris , caſtiga te ipſe ſubinde.
Vulnera dum ſanas , dolor eſt medicina doloris.*

Als gy gezondigt hebt , zoo ſtrafu zonder wachten.
Schoon u zulks ſmerten moght , 't zal weêr uw quaal
(verzachten.

want , *ſe ipſum vincere , palmarium eſt.* zich zelven over-
winnen , is de grootſte victory. zegt de wyze Plato , en
voorgemelde Cato :

*Fortior eſt , qui ſe , quam qui fortiffima vincit
Mœnia , nec virtus altior ire poteſt.*

Wie zich verwinnen kan , is ſterker dan den heldt ,
Die ſterke veſtingen brengt onder zyn geweldt.

ja Cicero , die vader der welsprekentheidt zegt overtreffelyk : *animum vincere , iracundiam cohibere , victoriam temperare , adverſarium nobilitate , ingenio , virtute præſtantem , non modo extollere jacentem , ſed etiam amplifi-*

care pristinam ejus dignitatem: hac qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed similem Deo judico. den man, die zyn gemoedt overwinnen, zynen toorn bedwingen, zyne victory matigen, en zynen edelen, verstandigen en dapperen vyandt, niet alleen weest op te heffen, als hy onderligt, maar ook zynen vorigen staat verbetert, stel ik niet alleen gelyk met de allervoortreffelykste mannen, maar zelver met de Goden. 'tgeene de schrandere Kardinaal Mazarin, zich wonderlyk ten nutte, wist te volgen, want ontveinzende te weeten, dat Quillet tegens hem geschreeven hadt, gaf hy hem een Bisdom, waar voor die van zyn kant den Kardinaal alle eer bewees. immers die zich zelve wel kent, zal geen vermaak in 't verkleinen van iemants gaaven neemen, en zyne vlekken niet trachten af te wasschen, of dezelve ten minsten te verbergen met die van anderen ten toon te stellen, en te vergrooten, ofte die slaaven van alle hunne verkeerde hartstochten navolgen, die zich over eens anders gebreken zoo zeer vergrammen, als of zy daar nydigh over waaren, en allerzwaarst straffen, welke zy 't meeste volgen, gelyk de jonge Plinius in den 22. brief van zyn achtste boek verhaalt. ja zoo een bescheidene mensch zal den Grondregel van Philippus den tweeden, Koning van Spanje, zekerlyk goetkeuren, als dewelke niet dulden wilde, dat men in zyne tegenwoordigheid van iemant qualyksprak, zeggende, dat 'er geen eerlyk man was, die nogh niet beter kon weezen, en niemant zoo quaadt, of hy kon nogh arger worden; dat de goeden verdienden vergeldinge te krygen wegens hunne deugd, en de quaaden verschoont te werden van wégen de menschelyke zwakheden.

Opmerkelyk is de Christelyke zedeles van Daniel Willink in zyne Zededichten op dit geval, luidende:

Laat

*Laat elk vry , eer zyn tong een man , tot eer verheeven ,
 Te roekloos laakt en doemt , eerst , 't geen hy heeft bedreeven ,
 Zelfs onderzoeken met een naauddoordringend oog ,
 Hoe eigen drift hem neigt , en eertydts ook bewoog .
 Wie eerst zich zelf beziet , bestraft niet licht een ander .
 De zuivre liefde eischt steeds hooghachting voor elkander .
 Een , die rechtmatigh is verhoogt , dient onderschraagt
 In 't wightigh werk , en nooit benydt , maar wel beklaagt .*

een voorzichtig man hebbe voorzeker wel toe te zien , dat hy nooit te overbodigh zy , omme van Godt , de Overigheidt en zyner medemenschen bedryven en handelingen te spreken , omme niet te struikelen door een onkundigh oordeel , zich vergaapende aan der qualykmeenenden strelende tonge , ende zich aldus met het zelve vuil te besmetten. 'tgeene Schelte dus zinneryk afgebeeldt heeft :

*Een geldtdief rooft om baat , en 't geen men weêr kan winnen ,
 (Schoon 't onverschoon'lyk is) nóch is 't min Goddelous
 Als die uit niemants reên , óf handel , als de spinnen ,
 Vergift zuigt ; 'k ken geen dief zoo schadelyk óf boos ,
 Als de achterklapper . fœi ! die by een vrindt wil leeven ,
 En de eer steelt , die gy zelf ontfangt , nóch weêr kunt geeven .*

*Invidia magnis addita est virtutibus,
 Ut umbra luci, fumus ut flammæ comes,
 Qui sub flagranti solis æstu plurimus
 Vias capeffit, decolori tingitur
 Ferrugine ora: sic honesti quos decus
 Illustrat, hosce livor infuscat malus.*

D. B.

Ge-

Gelyk wy Iris , of den Regenboog van saffraan , purper en groen overkonstigh geschakeert , zich aan den hemel zien vertoonen , even alzo kan men zeggen , dat een Bespotter met gemelde drie verwen bedeeft is , tot beschadiging van anderen. te weeten met saffraan , als hy Gódt , die 't ongenaakbaar licht bewoont , zelfs niet onbeschimpt laat ; met groen , nadien hy zyne medemenschen , die de aarde bewoonen , gestadigh bespot ; en met purper , alzo hy zelfs de afgestorvenen , niet verschoont. Gódt wordt voorzekerlyk beschimpt , wanneer men zeggen durft , dat hy goedt is ; dat de duivel zoo zwart niet is , als men hem afschildert , noch de hel zoo verschrikkelyk , gelyk gezegt werdt , en de hemel veel wyder , dan men vertelt ; daar de Apostel in den brief tot den Galaten uitdruklyk zegt ; *Gódt laat zich niet bespotten.* ende het zelve metterdaadt bekragtigt is in de kinderen van Bethel , die den Profeet Eliza bespotteden , ende riepen : *kaalkop , ga op . kaalkop , ga op .* doch op het omkeeren ende vloeken van den zelve man Godts door twee Beeren , uit het woudt koonende , tot twee-en-veertigh toe verscheurt wierden , gelyk in 't breede te leezen staat in het tweede boek der Koningen. evenwel vinden wy nogh diergelyke latere voorbeelden van bespottinge tegens des hemels Afgezanten geschiedt te zyn in de boeken zoo van 't Oude , als Nieuwe Verbondt , zeggende Jeremias in zyn 22. hoofdstuk : *want sint dat ik spreek , roepe ik uit , ik roepe geweldt ende verstooringe , om dat my des Heere Woordt den gantschen dag tot smaadt ende tot schimp is.* schryvende Lucas in de Handelingen der Apostelen , hoe de Jooden te Jeruzalem , hoorende de mannen Góds , vervult van den Heiligen Geest , spreekende in allerhande vremdetalen , voor een groot gedeelte spottende zeiden : *zy zyn vol zoeten wyn.* gebeurt dit nu Gódt en zyne Booden , hoe zouden de men-

menschen dan vry blyven ? de gezegende Heilant zelfs heeft die smaadtheid van Jooden en Heidenen in zyne veroordeeling en Kruisdoodt geleeden , om ons van de eeuwige smaadtheid te bevryden. waar van J: de Dekker weergadeloos in zyn goeden Vrydagh opzingt:

*De deugdt schier uitgebloedt , schier t'eenemaal aan't slaau-
 En afgemartelt schier , (wen,
 Valt van de felle vuist der beulen in de klaauwen
 Des woedenden sóldaats , dat 's van den vloedt in't wyer.
 Hier wordt ze weér bespót , bespogen en geslagen ,
 En van gewaadt berooft ,
 Hier doet men haar om 't lyf een slet van purper draagen ,
 Een spótstaf in de handt , een zótskroon om het hoofdt :
 Om 't hoofdt , dat binnen zich een' wysheid houdt verhoelen ,
 Waar by de wetenschap ,
 De wysheid en 't vernuft van alle waereldts schoolen
 Niet , niet als zótheidt is , als windt , als kinderklap.
 Hier hoort ze zich in spót Vórst , Prins en Koning noemen ;
 Maar ongenadigh rótt ,
 Gy lapt de waarheid uit , en meent ze te verbloemen :
 Hy is het in de daadt , 't geen gy hem noemt in spót.*

en naderhandt in deszelfs kruisiging zelfs :

*Hier hoort hy , nu byna van hêlschen angst verflonden ,
 Der Lasteraaren monden ,
 Zoo onbeschaamdt , als wreedt
 Nóg smaaden op zyn' smart , nóg lachen in zyn leet.
 Hier hoort hy . dit 's de man , die tempelen kan slechten ,
 En in drie dagen rechten.
 Die Góddelyke man
 Daal' neder van het kruis , en toon' nu wat hy kan.
 Hier hoort hy : dit 's de man , die raad wist tot elks pynen ,
 En zuft hy op de zynen ?
 In Gódt heeft hy vertrouwt ,
 Laat zien eens , óf hem Gódt nu helpen zal van't hout.*

welke bespóttinge niet minder levendigh opgezongen heeft in zyn Treurdicht over Christus lyden de Christelyke en zinneryke Puikdichter Franciscus Martinus, in zyn leven Predikant te Epe op de Veluwe in Gelderlandt, weinigen van onze hedendaagsche Dichters bekennt. dus vervolgt hy in zyn negende verdeeling :

*Die slange, die 't vergift door haar gezicht verjoeg,
Hangt eindelykom hoog met al de Profecyen.
Het gantsche schepzel beeft, en ziet zyn' Schepper lyen.
Alleen het menschlyk hart blyft even zeer verstókt,
Dat in de woede wraak nóch even vinnigh wrókt,
En alles aangaat langs hoe feller en verwoeder.
De Hel nógh helscher wordt, en duivelscher, en hoe'er
Meér last en diepte valt van boven op zyn ziel,
Hoe zy van onder nógh meér byten in de hiel,
En zoeken al zyn leet met lachen te vergrooten:
Gelyk die met het hoofd niet meerder kunnen stooten,
Nu steeken met den staart, en vechten met de spyt,
En slaan hem met de schimp, en dooden met verwyt.*

de Gódtverzaaker Julianus gebruikte dit kunstje menigh-
maal tegens de vervolgte Christenen, en wanneer zy
dieswegen klaagden, voegde hy hun toe: *wel uwe wet
gebiedt immers, dat, wanneer ge op de eene wang gesla-
gen wordt, gy straks de andere ook toe moet keeren aan
uwen belediger.* ende als iemant onder hun recht verzógt
over 't afpersen en weghneemen van eenige goederen,
antwoordde hy: *uwe Gótdienst gebiedt u, dat gy den
geenen, die uwen mantel neemt, ook den rók daar by zult
geeven.* op gelyke wyze leefde de tyran Dionysius vol-
gens 't verhaal van Valerius Maximus; want hy den
tempel van Proserpina by de Locrenfers berooft heb-
bende, ende met goeden windt na huis zeilende, zeide
al lachende tót zyne vrinden: *ziet gy wel wat een voor-
spoedige reizze de Goden aan de Kerkberovers verleenen?*

op een anderen ydt den Olympifchen Jupiter te Acarnanie den gouden mantel, van den tyran Hiero uit den roof, op de Karthaginenfers behaaltd, aan dit beeldt ver-eerdt, ontroovende, hing hem een wollen mantel om, daar byvoegende, *dat de goude mantel des zomers veel te zwaar, en des winters veel te koudt viel, ende dat de wolle veel gemaklyker was, als die in de koude verwarmde, en in de warmte niet zwaar was.* dus sprong hy meede te Epidaurus met het beeldt van Eskulapius eens om, laattende dat den gouden baardt afveilen, en zeide al boertende, *dat het niet voegde, dat de Zoon zulk eenen zwaaren baardt zoude hebben, daar deszelfs Vader Apollo zonder dien alomme geëert wierdt.* indien wy de uitwerkingen der beschimpinge willen nagaan, men zal bevinden, dat die vier in getale zyn, te weten, betoninge van dwaasheid, wyl de bespötter zyne eigene zótternye en gebrek niet kent; vernietiging der vrintdschap, nadien 'er, daar beschimpinge is, straks twist en krakeel ontstaan; kreuking der gerechtigheid, om dat hy aan een ander pleegt, 'tgeene hy niet begeert, dat zich geschieden zal, en te werkstelling van quaadtaardigheid, alzoó hy, met boerten beginnende, zulks met eersteeken eindigt. op 't eerste deezer uitwerkingen sluit niet on-aardigh het 200ste Puntlichje van J. de Dekker:

*Die op eens anders vuil, niet op zyne eigen ziet,
Is wel voor and'ren wys, maar voor zich zelven niet.*

wie tóch leeft 'er zoo onschuldigh, en onstraffelyk in alies, die zyne naasten met recht bespötten en uitjouwen kan? niemand voorwaar. en derhalven laat ons die pylen tegen ons zelven wenden, en Seneca navolgen, daar hy in 't begin van zyn vyftighsten brief schryft: *wanneer ik my eens met eenen dwaas wil vermaaken, zoo loope ik daar niet verre naar zoeken, maar belache my zelven.* twee middelen zyn 'er by der handt, om de be-

50 Z I N N E B E E L D E N

schimpers te overwinnen, ende te doen verstommen; namentlyk zich zoo wel te gedraagen, dat zy niets vinden, ende hen te verachten: want dus doende, maakt gy, dat ge voor een man van groot verstandt gaat, in plaatze dat hy, die de boertery niet lyden kan, den schimper ophitst, om hem nóg meerder te byten. *de beschimpinge*, zegt Gracian in zyn Bescheidenen, *is nóg meerder te mispryzen in de Grooten; want, als zy geen maat houden jegens anderen, zoo geeft zulks oorzaak van hun gezachte gelykte verliezen.* niet te onpasse dunkt my, dat de overgietinge van 't grieksche sneldichje van Philemon by Stobæus hier zal koomen. dus luidt het:

Geen spel, geen stem-accoordt kan't oor ooit zachter stree-
len,

Als spóterny, gespist op die den dooven speelen:

Want als men jók of schimp geen gramschap waardigh
acht,

De schimper blyft beschaamt, de schimpfcheut zonder
kraght.

men behoeft echter het gezelschap der menschen met de Heremiten niet te ontvlieden, als of men by dezelve niet verkeeren konde, zonder beschimpinge te lyden, wyl de mensche een gezellig dier is, en de Schepper zelfs na de formeeringe van den eersten mensch zulks gezien ende gewilt heeft, zeggende: *dat het niet goedt was, dat de mensche alleen zy, en dat hy hem een hulpe zou maaken, die als tegens hem over waar.* weshalven wy deeze zedewetten van zeker dichter wel volgen moogen:

Men heeft elkanderen van nooden;

Waarom byeenkomst dan gevlooden?

't Is

*'t Is waar, het geen men ziet, hangt aan:
 Dies went met guê liên om te gaan.
 Een berg geen slag des vuists kan voelen,
 Nóch gy, zoo gy uw moedt kunt koelen,
 Hy, die u vleit, hy, die u laakt,
 Toont u uw' plicht, hoe dat hy 't maakt:
 Die schempen, geef die toe: die liegen,
 Die zult gy, zoo gy kunt, ontvliegen.
 Men hoeft maar een, die eerlyk leeft,
 En van ons doen goedt oordeel geeft.
 Niets moet u licht aan 't spreeken krygen,
 Dan 't geen, dat beter is, dan 't zwygen.
 Spreek, óf gy leeren wout van 't geen
 Gy niet begrypen kunt alleen.*

ende, om dat veele der hedendaagsche Dichteren op het spoor van Aristofanes en deszelfs voorgangeren Cratinus en Eupolis meêr steek- en hekel-, dan zededichten voortbrengen, zingt van diegelyken Paardevlieg onder den naam van Rabyllus J: de Dekker in 't tweede boek zynêr Puntgedichten:

*Uw' rym is tandeloos, uw' tanden afgesleeten,
 En niettemin gy bast, als waart gy wel getandt;
 Opdat gy ons, Rabyll, die 't byten hebt vergeeten,
 Ten minsten keffende vertoont uw hondtsch verstandt.*

D R O N K E N S C H A P .

Solidam non habet illa fidem.

Een fchip, van roer ontbloot, hoe lieflyk en gedwec
 De winden fchynen, en de rustelooze zee
 Haar' loffen aart ontveinf, draait ftadigh heen en weder ;
 Maar ryft ten hemel op, óf ftort ten afgrondt neder,
 Tot dat het op een klip geflingert, barft van een,
 Wanneer een felle ftórm beftookt de hólle zeen.
 Zoo dryft een dronkaardts tong, ontbloot van 't roer der (reden,
 Ook op een Oçeaan van ongebonde zeden,
 Daar heete gramfchap blaakt, verzeldt van twift en haat,
 Die haar verzwakte kiel zoo lang beftórint en flaat,
 Tót ze eindlyk op een bank óf ftille klip gedreeven,
 Verbryzelt, en een fchets van 's Dronkaardts aart komt (geeven.

*Insano Bachi Thyrsus quem perculit œdro,
 Claudicat ingenium, mens fugit uda mero:
 Balba natat vox, ossa tremor quatit, excidit amens.
 Mars subit, & calidis arma virumque canit:
 Ilicet exiliunt ad jurgia Centauræa,
 Ad centauræas exiliuntque neces,
 Omnia rhonchifono tunc sunt ludibria naso,
 Et petitur diris quidquid olympus habet.*

B: Bauhusius.

Hieronymus Cardanus verhaalt in zyn tiende boek der spitsvinnigheden, dat een uitgerukte ofse tong een geheelen dagh zich nóggh beweegt, en een kalvertonge, levendigh uitgesneeden, en in 't water gelegd, meede niet alleenigh zich beweegt, maar bescheidelyk, doch dóf en hortende, nóggh loeijen zoude: waar mede wy, 't bewys aan Cardanus latende, bequaamelyk 't gesnap der Dronkaardts zouden kunnen vergelyken, wier verstandt, door den wyn verzoopen, geen invloeiinge aan de tonge toebrengh, die aldus van de leidinge der rede berooft, haare gewoone spraake verliest, en evenwel niet konnende zwygen, elendigh stamelt, en zonder onderscheidt quaadt en goedt, maar 't meest ydele woorden uitgeeft, ja alle verborgentheden openbaart, beeldende de dronkaardt zich een wonderlyke wysheid, groote heerlykheid of vermoogen in, schoon hy daar niets af bezit. Plutarchus berispt ergens Æsopus wegens zyne klachten over dat den mensche geen vensters in de borst geplaat waaren, waar door men deszelfs innerlyke overleggingen konde beschouwen, daar de wyn zulks konde ontdekken. hier van zingt elders de geestige van der Veen:

*De dronk berooft verstandt en zinnen,
 Maakt kuisheid tót een geilen brandt,
 En doet ons onbehoorlyk minnen,
 En gansch vergeeten schade en schandt;
 Beweegt tot hoerdery,
 En alle schelmery;
 Bekoort tot dievery;
 Berokkent moordery.*

*De dronk doet dansen ende speelen ,
 Den mensch veraarden in een zwyn ;
 Doet vloeken , beiren en krakeelen ,
 En vechten , die geen vechters zyn ,
 En dat zachtzinnigheid ,
 Verkeert in dolligheid .
 De dronk brengt aan den dagh ,
 't Gunt lang verhoolen lag .*

dies weet men die geenen aan der Vorsten hoven dikwyls dronken te maken , uit de welken men gaarne eenige heimelyke zaake zoekt te hooren . zoo leeft men van Marcus Craffus , tegens de Daciens het Romeinsche heyr beleidenden , dat hy eenigen hunner gezanten in zyn leger gekoomen , daar gehouden heeft op belofte van hen des anderendaags te zullen afvaardigen , ende alzoo gelegentheid gevonden heeft , om hen ter maaltydt te onthaalen , en zoo wel met wyn toe te dekken , dat zy hun eigen en hunner meesters raadtflagen hem ontdekt hebben . gelyke behendigheit schryft men den Keizer Bonosus toe , dewelke wel dorste zeggen , dat hy niet gebooren was , om te leeven , maar om te drinken : waar in de wellustige Griekze Lierdichter Anacreon , (wiens gezangen wy in jongere jaaren in een neerduitsch kleedt tot de uitgaaf gestookt , maar om byzondere reden aan een kant gelegd hebben) overeenstemt , zingende naar myne vertaalinge in zyn vierde Gezang op 't einde :

'k Wil , eer 'k de onderaardtsche volken
 Zie in de onderaardtsche kolken ,
 Door het slurpen van den wyn
 Vry van alle zorgen zyn .

D 4

en

en wederom in zyn 31 Gezang:

'k Zoek na geen schildt óf degen.
 Maar om kan en glas te leegen,
 En wil met een roozekrans,
 Vol en vrolyk gaan ten dans.

nademaal nu een ongebonde en losse tong menighmaal en grovelyk zondigt, zoo durft de mensche wel voor-geeven, dat hy zulks door den drank gedaan, of gezegt heeft, doch zulk eene wordt hier om niet te onschuldiger, maar wel veel schuldiger, en om dat hy te veel gedronken, en te veel gesproken heeft. dus zingt Jan de Brune in zyne zederymen:

*De schuldt u zelven geeft, als gy iets doet beschonken.
 De wyn en doet het niet, maar die hem heeft gedronken.*

want waarom den wyn genoomen, zoo gy uwe zwakheid kent? ende waarom, kennende uwe buitenspoorigheden, als gy beschonken zyt, het druivezap zoogulzigh ingeslagen, waar door zoo veele twilten ende doodtslagen gepleegt worden? dus vinden wy by Curtius in het achtste boek van Alexanders levensbedryf, hoe dezelve, wel dicht van den wyn bestooven, en zyne daaden verre boven die van zynen Vader Philippus verheffende, doch hier in van den Oversten zynen Ruiterbenden Clitus wederisproken, den gemelden Clitus uit een opborrelende gramfchap, door den wyn levendigh gemaakt, met een spies heeft doorcegen. meer dan al te wel kenden de Lacedémoniers de schandelykheid der dronkenschap, ende daarom gingen zy, als zy eens wat te veel gedronken hadden op de openbaare gastmaalen, zonder toortslicht naar huis, en lieten

ten hunne jongelingen zomtydts eenige dronkengemaakte slaaven zien , op dat zy van de dronkenschap afkeerigh wierden wegens derzelver dwaaze gebeerden en zotte redenen ; ja de tyran Dionysius , hoe streng ook hy alle misdadigers strafte , liet de dieven ongestraft , op dat de Syracusiërs afaaten zouden van hun menighvuldigh slempen en drinken ; want het was by hen een gewoonte op de maaltyden hun bovenste kleedt af te leggen , even als in de badtstooven , alwaar de dieven geduurigh op 't eene of andere kleedt het oogh hadden. ende nadien alle verstandt en deugden door den wyn bedorven en verdonkert werden , wierdt het oudt-tyds de Roomsche Vrouwen tot een doodtschuldt gerekent , deezen drank te neemen , om dat zy hier door tot alle buitensporigheden vervielen , zoo als wy zulks by Valerius Maximus in zyn tweede boek van zyn gedenkwaardige voorbeelden geboekstaaft vinden. Aulus Gellius getuigt in zyne Atheensche nachten , dat de dronkenschap der Vrouwen zoo hoogh haar toegerekent wierdt , als of zy zelfs overspel begaan hadden : waarom Metellus ook zyne , in dronkenschap betrapte , Vrouw gedoodt heeft. verwonderlyk drukt dit zeker Dichter uit , zingende :

*De dronk berooft der menschen geest ,
 Veraardt den zelven tot een beest ;
 Maakt kniiffchen tot hoereerders ,
 En goede lieden wreedt en fel ,
 En zwygers vol onnut gerel
 Tót vloekers , en tót zweerders.*

*De dronk voedt alle vuil bedryf ,
 Als wraak , en vechtlust en gekys ,
 Als dóbbelen en speelen ;*

*Baart doodslagb uit een enkel woordt,
Brouwt logen, laster, wrók en moordt,
En rókkent ook tót steelen.*

*De ledigheid en hoogemoedt
Verzellen staagh het druive bloedt.
Het einde moet dan zórgen:
Als 't goedt is op, en 't geldt verpooit,
Verlekkertandt, verpronkt, vermooit,
Wat raadt dan schier of mórgen?*

voeg hier nevens de verfoeijing der Dronkenschap, uit het Fransch van den Heere van Bartas in dusdaanigh een Hollandtsch kleedt gestooken door den geleerden Gerard Brandt:

*O vuile dooling, zoo het slechts een dooling zy.
O gy vrywillige, doch droeve razerny,
Wel kort, maar volgevaars, uw toren wordt verwoeder,
Doodt Clytus door zyn vrindt, en Penteus door zyn moeder.
O wynkrankzinnigheid! grootspreekers maakt gy boos,
De boozen maakt gy wreedt, de wyzen zinneloos.
Gy kunt hoereerders ook tót overspeelers maaken,
En de overspeelers wógh naar vuiler lust doen haaken.
De gift van uwen drank jaagt veel gebreken op,
Van quaadt tót meerder quaadt, het goede krygt den schop.
Gy leeft hier zonder schaamt, gy ziet niet met uwe oogen,
Zy zyn met nevelen van uwen damp betoogen.
Gy die de ziel der ziel met uwe list ontzielt,
Gy zyt het, die de deugd met laster overvielt.*

Daar

Gy zyt gelyk de most, die uit het vat wil springen,
 Daar yder boep door kraakt, om in de lucht te dringen.
 Die't alles omroert door de kraght van uw gebrek,
 En werpt steeds uit den grondt het schuim van uw en drek.
 Vat, dat uw Waardt bederft, en't hart stoot op de klippen
 Des ongevals, en al't geheim haalt uit de lippen.
 Al hadt, gysnoodt vergif, geen ander quaadt gedaan,
 Als't geen in Noach bleek, door uw vermaak verrain,
 Dien prediker van boete, en't voorbeeldt zyner tyden,
 Dat waar genoeg, om u meêr dan de doot, te myden.

alle 't welke van den wyften der Koningen bevestigt
 wordt in 't 20. hoofdstuk zyner Spreuken, zeggende:
 de wyn is een spôtter, de sterke drank is woelachtigh. al
 wie daar in dwaalt, zal niet wys zyn. 't welke wy on-
 der de zinneryke rymwerken van den heer Dirk Schelte,
 ons onverdiend door den zelven goetgunstelyk mede-
 gedeelt, aldus in zyn 69te zedeles vergooten vinden:

De wyn en alle sterke drank

Maakt spôtters, en verwekt krakkeelen.

'T misbruik maakt wyze harzens krank,

En zôtte liên in alle deelen.

S N O R K E R Y E.

Magna jactat, parva praestat.

Wie moet met rede niet de dwepery belachen,
 Van die steeds stoffen op hun rykdom, dapperheid,
 Ófkennisse, en verwaandt op edele afkomst prachen,
 Daar zy het tegendeel betoonen in beleid,
 En hun gebreken zelfs niet weeten te bedekken?
 Zoo maakt een kleine Beek een groot en breedt beslagh,
 En komt een groot gedruis met weinigh water wekken,
 Wanneer zy over steen en keijen rólle magh;
 Daar een rivier, hoe wydt en diep die ook kan weezen,
 Met stille majesteit haar stroomen t'zeewaart zendt,
 En een verstandigh man door rede kan geneezen
 'T gebrek van zyne tong, wyl hy zich zelven kent.

*Tu quem Deus beavit ubertim, cave
 Pejus Charybdi, ne quid alteri velis
 De te cuiquam credidisse, quam tibi,
 Quo plura, quo majora possides bona
 Favore cœli, turgidos eo magis
 Compesce fastus & modestiæ lita.
 Cunctas honore honestat ætate pudor,
 Humilisque de se sensus: at præ cæteris
 Ornat juventam, vas inane tintinat
 Aureſque tundit, at nihil scrutantibus
 Respondet intus, cum sonore plurimo
 Torrens aquæ vis saxa volvit, & viam
 Facit ruina. sed redundans commodis
 Per arva Nilus amne sedato fluit.*

D. B.

*Weinigh te weeten, en veel te zeggen;
 Veel te verteeren, en weinigh te hebben;
 Veel te poffen, en weinigh vermogen;
 Zyn zes dingen, die niet en dogen.*

is een aloudt spreekwoordt onder onze Nederlanders, en de ervarentheid heeft de Boerinnen al lange geleert, dat de Hennen, die veel kakelen, weinigh eijers leggen. zoo zyn ook onze Snorkers en Poffers, kinderen van hooghmoedt en verwaantheid, gemeenlyk

*Grands vanteurs, petits faiseurs.
 Groote blaazers, slechte doeners.*

de ydelheid is deezer blaaskaaken noordsterre en zeilsteen, daar zy alle hunne koersen naar zetten hun snoevery is slechts een gekraak van laurierbladen onder een over 't vuur hangende pot; een lichte vlamme, die in 't stroo blakert, maar schielyk weêr uitgaat; een klein beekje, dat dwars over de keijen rollende, veel gedruis en beslagh maakt, daar de groote en diepe rivieren haare wateren met een stille majesteit afzetten. niets kan deeze windtbokzen te koudt of te heet, te zwaar of te groot weezen. zy zyn de Ganzen gelyk, die wel geweldigh blaazen, maar niet byten.

*Hovaardye zonder goedt,
 Is een lichaam zonder voet.*

zy zyn zwanger van lucht, en konnen daarom ook niet anders dan enkelen windt baaren. deeze helden gaapen zoo wydt, dat zy zich niet zelden overgaapen, en nauwelyks hun gebit te rechte krygen, vergeetende 't nuttigh

vigh gebruik dier heilzaame lesse; aan woorden en laken neemt altydt wat tegens 't krimpen. poffen en blaazen is hun dagelyks werk: de een snorkt op zyn sterkte en dapperheid, en drygt drie mannen zeven armen af te slaan; maar ziet nauwelyks één muis loopen, of schreeuwt als een varken, dat de keel afgestooken werdt: een ander roemt op zyne schatten, of bromt, gelyk een korf vol bijen op zyne afkomst en geboorte, al weet hy geen bewys ter waereldt daar van by te brengen, en dat zyn gedragh en leven daar geheel tegens aanloopen. 't welke ik onder De Dekkers puntdichten aldus berispt en uitgelachen vinde:

*Durft gy nógh even styf van uwen Adel snappen,
 En snoeven op uw' konst, die niet den minsten trek
 Van konst nóch Adel hebt; en in uw fulpe lappen
 Niet waarders, Flaviaan, als dermen draagt en drek?
 Zoo konst en weetenschap in snorken waar geleegen,
 Bestont ook de Adeldom in 't veegen van de kan,
 In 't speelen met de schyf, in 't pronken met den degen,
 Gy waart een wel geleerd, een dapper Edelman.*

houdende een wys man het met 't zeggen van Ovidius in zyne herscheppinge:

Quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra voco.

't Geene ik zelf niet uitgevoerd hebbe, dat eigene ik my ook niet toe.

waar op de meermaals genoemde De Dekker dit punt-dichje gevonden heeft:

*Wat snorkt gy van uw hoogh en adelyk geslacht,
 Die nooit ict hooghs en hebt, nóch adelyks betracht?*
 Hoe

*Hoe kan u de eere dóch uws ouden Stams vereeren,
Die all' uw' eere trekt van Van, van schildt en kleéren?*

*Hoe kan ze de uwe zyn, zeg, zótte Flaviaan,
Die voor u is geweest, ja door u moet vergaan?*

die een koude keuken hebben, maaken veel rook en geruchts, als of het spit geduurigh aan 't vuur lagh; evenaarende de ledige tonnen, die veel geruchts maaken en bommen, daar de volle doof en zonder klank zyn. welk voorbeeldt zeker Dichter voormaals eens op een dronkaardt aldus toegepast heeft:

*De leege vaten klinken 't meest,
Maar vaten, die heel vol zyn,
Die raazen, of ze dol zyn;
Dat ziet men aan dat dronke beest.*

geestigh strykt J. de Dekker dusdanigen blaaskaak onder den naam van Thraso door in 't 44. punt dicht van zyn tweede boek.

*'Trappier is 't ambachtstuig, waar op ik ben bedreeven;
Dat 's, roemt gy, al myn' eer, dat 's al myn hovaardy.
Ik sta't u, Thraso, toe; gy weet'er meê te leeven,
Indien niet in de vuist, ten minsten op de zy.*

De edelste aller kunsten, die schaaf en fatzoeneester der zeden en taalen, de Poëzye zelfs, uit hemel'sch zaadt gebooren, wordt niet zelden hier toe schendigh misbruikt, en haare edele gaaven verquist, en weghgeworpen, als men wydtgaapende bewoordingen uitbromt over onze dige en nietige stoffen, die geen boon waardt zyn, zoodat

dat men hedensdaags met J. de Dekker dikwyls herhaalen magh:

*Zoo wie uw' rymery digt onder de oogen ziet,
Vindt rym, Triboniaan; maar rym, en anders niet.*

*Gy durft u wonderlyk van uwen styl bedanken,
Ja roemt van Marôs geest, als gy met schorre klanken;
Met windt van snorkery uw' hólle vaarzen vult:
Maar hoor, Triboniaan, gyspreekt niet, maar gy brult.*

Ontelbaar zyn de snoeveryen. de groote Pompejus dorst wel zeggen, hooghmoedigh geworden door alle zyne overwinningen, dat hy de gansche waereldt in de wapenen kon doen koomen, wanneer hy slechts met eenen voet op de aarde stampte. wy hooren by Daniël den Koning Nebucadnezar snorkende, uitroepen: *is dit niet het groote Babel, dat ik gebouwt hebbe tot een huis des Koninkryks door de sterkte myner maght, ende ter eere myner heerlijkheid.* aardigh scherste eertydts Diogenes, de Stoïsche Filosoof, met deeze prach-hanzen; want hy eenmaal by de Myndiers koomende, vondt een onnozel en slecht bebouwt steedtje, maar geweldige groote en heerlyk gebouwde Stadts poorten, wes halven dus een vlag op een vulnis schuit ziende, riep hy hardt overluidt; *o Myndiërs, sluit metter haast de poorten, opdat uwe stadt daar niet uitloope.* in deeze dwaalinge vinden we ook, dat Mannen, die de Geest des Heere begenadigt hadt, zoinwylen gevallen zyn, en om anderen voorby te gaan, zoo laat ons slechts de oogen op Petrus slaan, die geweldigh breedt van zyne trouw en dapperheid roemde tegens den Christus, eer des zelfs lyden begon, maar al dadelyk in den hof Gethzemané zulks zoberlyk naquam, als, zyn Meester etter en bloedtdruppelen zweetende, hy geruustelyk sliep, ende hem navolgende in 't huis van den

Hoogepriester tot driemaalē toe lochende hem te kennen ; edoch men hebbe zich daarom niet te verontschuldigen , en 't quaad van 't hooghsnoeven middelmatig te noemen : Godt weerstaat immers de hovaardigen. hy heeft zulks op veelerlei wyzen getoont ; want Nebucadnezar hadt nauwelyks de bovenverhaalde hovaardige woorden gesproken , of daar viel een stemme uit den heimel , zeggende : *u , o Koning Nebucadnezar , wordt gezegt : het koninkryk zal van u wegh gaan , ende men zal u van de menschen verstooten , ende uwe wooninge zal by de beesten des veldts zyn ; men zal u gras te smaaken geeven , als den offen , ende daar zullen zeven tyden over u voorby gaan , tot dat gy bekent , dat de Allerhooghste over de koninkryken der menschen heerschappye heeft , ende dat hy ze geeft , aan wien hy wil.* welke straffe we ook in 't vervolg bevinden , dat hy ondergaan heeft , als meede hoe de trotze bouwers van den Babelschen Tooren in hun oogmerk van een naam te maaken belet , ende in hunne spraake verwerdt zyn geworden , waar door zy van den anderen verstroot zyn , en hun hovaardigh opzet ende snorkery te niete is gemaakt , en in rook verdweenen. en schoon de menschen al buiten gewoone kennisse van zaaken en konsten bezitten , is het echter een teken van dwaasheid zich daar op te beroemen en te stoffen : waar van de meermaals genoemde Vechtzwaan Rotgans in zyne 12. Zedeles aldus opzingt :

*Zeker , kennis en verstandt ,
Weterschappen , die wy wenschen ,
Sieren hier beneēn de menschen
Meēr , dan gout of diamant ,
Maar 't misbruik dier ed'le gaaven ,
Dat zyn' eigen maght waardeert.*

En

*En den oorsprongk dwaas onteert,
Doet ons stranden voor de haven,
Op de klip van hovaardy;
Daar verzinkt verwaande kennis,
Kunst en wysheid door Góds schennis
In een zee van zóttorny.
Hy, die alles schenkt in 't leven,
Neemt, gelyk hy 't heeft gegeven.*

Even dwaas doet hy, die, hoe sterk hy is, op zyne kragten roemt, en om zoo te zeggen de vlagge voert, dus zegt de Dekker in het tweede boek zyner Punt-dichten:

*Staag stóft gy op uw kragt en op uw grove leden,
En schat den man naar 't lyf veel meêr als naar de reden.
Maar zoo de man slechts man door lichaams kragten zy,
Een buffel, Polifeem, is dan meêr mans, als gy.*

want zegt de heer Schelte van een laatdunkendt Snorker

De goê waar pryst zich zelfs, zoo 't pryzen maakt goê waaren,

Is deeze pryzelyk, maar stelt hem eens op prys,
En toetst zyn zwetzen eens; hier is hy in ervaaren.

Daar is hy die, en die in wetenschap te wys,
En weet niet, dat hy zelfs niet weet. o hoofd der zóttent!
Gy wist meêr, zoo gy wist, dat wyzen met u spóttent.

G R A M S C H A P.

Ardor in arma rapit.

Vloekwaarde gramschap, korte en dolle razerny,
 Die, uit verbrande gal en bitzen nydt gesprooten,
 Voert over fellen Leeuw en Tyger heerschappy,
 Hoe dikwyls komt gy meê den mensch van rede ontbloo- (ten?)
 Wat recht uw woede voor verwoestingen niet aan,
 Als gy het bloedt ontsteekt, en helpt de tong aan 't raazen,
 En vlam en vuur van wraak, als ge u voelt tegenstaan,
 Schoon tót uw eigene en uws naastens schade, blaazen?
 Zoo woedt een bombe, met vernielendt kruidt gevult,
 En werpt, wat haar ontmoet óf tegenstaat, ter neder,
 Vergeldende aan de meest onschuldigen den schuldt,
 En barst met haar bederf in 't buldrendt oorlógghs Weder.

Quem digit, vix tangis, fremit plus tigride & ursâ.

Quam raptis catulis ardor in arma rapit.

Plumbea nunc multis ira est, & durat in annos,

Plumeus in mensem vix bene durat amor.

Mortales stolidi, stolidas convertite flammâs,

Ira ut plumea sit, plumbeus ut sit amor.

B: Bauhusius.

Het aangezicht zwelt op, door gramschap aangestookt,
 Terwyl het zwarte bloedt door de ad'ren gist en kookt,
 En de oogen, holler dan Medusâs addersblikken,
 Een ydër op het hoogst ontroeren en verschrikken.

zingt de roomsche Ovidius van een vergrimt mensch,
 en waarlyk geene quadaardige ziekte heeft den zelve
 ooit zoo veel schade toegebraght als de gramschap, die
 het gemoedt zodanigh ontstelt, dat dat zyn roer en be-
 stieringe te eenemaal verliest, en dus de rede te gronde
 werpt, nadien deeze korte razernye, een moeder der
 ongerechtigheid zynde, alleenigh dat geene voor billyk
 keurt, het geene haar haare dolle uitzinnigheidt inblaast,
 gelyk Job zegt, en dus den beesten gelyk maakt, dien
 de verwoedtheidt eigen is, volgens 't vaars van Ovidius:

Candida pax homines: trux decet ira feras.

De Gramschap is gemeen den dieren, niet den mensch,
 Dien moet de vrede zyn zyne allerhoogste wensch.

Een toornigh mensche is gelyk een quakkel, die even
 gevangen, en in een kouwetje gezet, zyn hoofdt tegens
 de traliën aan stukken springt; even als een uitgeworpe
 bombe, die, wanneer haar ingevuldt buskruidt vonk
 gevat heeft, van een barst, en waar zy genaakt, een
 geheele verwoefing aanrecht, doch met eenen ook in
 haar woede zich zelve verbryzelt en verderft, ja hy is
 een verwoede, en door alle vier de winden opgeruite
 zee gelyk, die met een vreezelyk en onbetoomdt geweld
 en gedruis zich tot de wolken verheft, of tot in den
 afgrondt neerschiet, ende rots en duinen onophoudelyk
 bestormt, doch ten laafsten ziende, dat zy geen veidt
 kan winnen, in haare eigene woede vergaat. niettegen-
 staande ons nu genoegzaam bewust is, hoe gevaarlyk
 het is zyne hartstochten te vieren, ende dat haastigheidt
 mee-

meerendeels bekaaidt werk maakt, zoo wil men echter veeltydts geen raadt zoeken, om dezelve te beteugelen en tegen te gaan, weetende dit wangedrocht met den schoonen naam van vierigen yver te doopen. *un argument sans colère c'est un neuf sans sol.* een bewysreden zonder yverige aandringing, is als een ey zonder zout, zeggen de Franschen. wat de eigentlyke oorzaake der gramschap zy, is qualyk te beschryven, daar dezelve naar den verscheiden aart en zinnen der menschen, ook veelerley en verschildende is, hoewel zy doorgaans van spyt verzelt wordt, en dat wel dikwyls wegens eenigh gedaan verwyf van gepleegde misdaden, gelyk Herodias over de bestraffinge van Johannes den Dooper aan Herodes over 't scheidende zyner eerste huwelyks banden, en het trouwen van haar, zyn broeders echte huisvrouw, gebeurde, waar van Malchus by J: de Dekker in zyn Treurspel den Dooper zegt:

*Resteert ons dan ten troost alleene de Vorstin;
 Die medeelt in ons leet, en als een' Tygerin,
 Haar jong vermissende, vast schuimt en brult van tooren,
 Doordien de Dooper heeft voor 's Konings eigene ooren
 Gescholden voor een eer- en trouweloos bedryf
 Het trouverbondt, gemaakt met 's Broeders echte wyf,
 En't breeken heeft verdoemt der eerste bruilóftbanden.
 Terwyl om dit verwyf door bloedt en ingewanden
 Al versch, al heet en warm de gramschap weidt en woedt,
 Zal ik dat omgeroerd, dat raazende gemoedt
 Toegaan met fakkelen, en met geweldt van spreken
 Tót vollen brandt eerlang die vonken nit doen breeken.*

't zy dan hoe het wil, en de schynreden tot toornigheid
 zoo groot als zy weezen kan, wie de driften de overhandt

laat neemen, heeft buiten tegenspreken een zieken geeft, wiens quaad tot aan den mondt koomende, zoo raakt de achting in zeer groot gevaar, om welke te behouden de keizer Tiberius, volgens de getuigenisse van Tacitus Annal. 3. zich zonder deerenis, en gramschap hartnekih en besloten hieldt, opdat die voor geen hartstocht moght uitbreeken; want alle onmatige drift verandert in onredelyken. *de eerste trap tot de bemaghtiging, zegt Gracian, is gewaar te worden, dat men hevigh wordt. en het is een groot merkteken van oordeel, vast en zonder ontroering te blyven midden in de hevigheden der hartstochten.* aan dewelke wie zich ooit te eenemaal overgeeft, die daalt van den menschelyken tot den beestelyken staat, in plaatze dat hy, die dezelve beteugelen kan, niet alleen zyne achtige bewaart, maar zich zelven tot den hoogsten top van lof en roemruchtigheidt opvyzelt, en in der daadt meester van zich zelven zynde, ook wel haast meester van anderen wordt. wie schrikt toch niet, die zyne gedachten over de vreezelyke gevolgen der gramschap speelen laat? onbescheidene verbintenisse, roekelooze onvoorzichtigheidt, ligtwaagende onbedachtzaamheidt, verhaastinge, verwarringe en doodtslagh zyn haare kinderen. met reden berispt dieswegen Tacitus den keizer Otto Hist. 2. van 't gedult niet gehadt te hebben om uit te wachten, noch de kloekmoedigheidt om te hoopen, nadien de verhaastingen misgeboorten voortbrengen. en Theodoretus lib 6. cap. 18. den keizer Theodosius, (anderzins een zeer godtvruchtigh Vorst,) van niet maghtigh zyner toorn geweest te zyn, hebbende hy te Theffalonica op éenen tydt ruim zeven duizendt menschen door zyne soldaaten over eene ontstaane oproer op de markt doen ter neder bakken. ontelbaar zyn de voorbeelden van de verderfelyke uitwerkingen deezer hartstocht in de geweide en ongeweide bladen. Salomon zegt in zyne Spruken volgens Scheltes beryminge:

Men

*Men vreeze een zót, vol gramschap, meêr,
 Wiens dwaasheid niet veel goedts belooft,
 Als in het woudt een woeden beer,
 Die van zyn' jongen is berooft.*

Alexander de Grootte heeft zyne glory ten allervuilsten bezwalkt, in eene woedende haastigheid Lysimachus voor de Leeuwen doende werpen, Clytus met een werpspies doorrygende, en Calisthenes latende ombrengen volgens 't verhaal van Curtius en Arrianus in des zelfs levens verhaal. ja L. Cornelius Sylla heeft zelfs in zyne woede, onder verschrikkelyke bedreigingen en getier wegens het niet spoedigh opbrengen van eenigh belooft geldt door Granius, zyn bloedt en leven te gelyk uitgespoogen, als by Plutarchus te zien is.

Wie nu wel bedacht is, wyk' de toorn, en wie de vrede lief heeft, en verstandigh is, geeve den vergramden plaatze, en hy zal hem veelydts overwinnen. een minnelyk antwoordt verdroogt dikwyls den wortel der gramschap. de heete gal werdt het beste verkoelt, wanneer men daar zoet water over giet. een grimmigh gemoedt neemt zelden scherpe vermaaninge aan. goede raadt wordt weinigh gehoor gegeeven, maar meest met haat vergolden, gelyk Gamaliel zulks in deezer voegen by de Dekker in zyn meermaals aangehaaldt treurspel den Dooper betuigt:

*Door gaat hy, schrikkelyk ontstecken en gezwollen
 Van toornigheidt en tróts. ik heb naar al myn maght
 Dien raazenden vermaant, dien harden geest getracht
 Door zachte smeekingen te morwen, te beleezen,
 Getrouwen raadt vertoont, en ernstigh aangepreezen:*

*Dóch hebbe niet alleen voor myn getrouwen raadt
Geen grooten dank behaalt , maar ook geen kleenen haat.*

Doch men trek' dit wanscheppzel zulk een schoon kleedt aan, als men kan, en doe het zoo'n vrendelyk masker voor, als men vinden magh, by my blyft het wangedrocht even afschuwelyk, waar tegens ik my niet hartnekkigh in zyne werkinge aan zal kanten, wel weetende, dat een steene muur door een kogel vergruift en vernielt wordt, en een opgeruide zee, in haare woede een klip ontmoetende, maar des te heviger woeldt en raast, daar zy, alleenigh zant en slibber bejegenende, haast bedaart en weghtrekt, vergenoegt met wat schuim en schelpen na te laten, en een yzere kloot in een aarde wal verïmoort ende dompt. het geene David zeer wel gebruikt heeft, zich ten nutte ontvluchtende Sauls gramschap, waar van Anflo zingt:

*De vader löst zyn wrók, lang onder 't hart gedraagen,
Zyn staatzucht past op trouw, nóch zoon, nóch trouwe maagen.
De trouwe David vliedt naar Nobe toe te póst.
De schande is eereelyk, die van gevaar verlóft.*

men hebbe echter niet te denken, dat wy in deeze afbeeldinge der gramschap, allerhande soorten hebben willen verbeelden, maar alleenigh eene onmatige, ongeregelde en dierelyke hartstocht; want men zal in de heilige bladeren menighmaalen van Godts toorn, als zeer rechtvaardigh, zien gewaagen, en onder anderen by Johannes in zyne openbaaringe, waar van de bovengenoemde Dichter zingt:

*De zeven Engelen Góds gramschap nedergieten,
En doen zyn' toernvloedt tót op het aardtryk schieten,*

Die

Die baaren rampen wee en plaagen zonder maat.

Hoe ziet men dan, hoe Gódt het Gódtloos wezen haat!

als meede van die in mannen, met Godts geest bedeeft geweest, gevallen waar: als in Mozes, wanneer hy, van de berg Sinai afkoomende met de twee steene tafelen der wet, en Israëls afgodery met het gulde kalf verneemende, dezelve uit een heilige en yverende gramschap in stukken wierp; in Pinehas, zyn hoereerenden Landtsgenoot doorsteekenden, en Matthias de Machabeer, eenen Jood, den Heidensche Goden offerenden, voor den Altaar doodenden, waar van ik dit byschrift by den netten taalkenner en fierlyken dichter Reinier Anflo vinde:

Matthias is vergramt, dat Isrel heb' gebrooken

't verbondt, met Gódt gemaakt; hy heeft een Joodt doorstookten,

Geknielt voor 't valsche altaar. wat mist hy goeden raad,

Die om des Konings will' des Konings Heer verlaat?

B E D R Ó G H.

Allicit & Decipit.

Onnozel vogeltje, zit stil, beweeg u niet,
 Hoe lieflyk uw gezicht de roode beffen vleijen.
 Vlucht, zoo ge wys zyt, vlucht; daar schuilt niet als verdriet;
 Laat u door 't lekker aas niet in den strik verleijen.
 Maar ach! daar vliegt het af, 't gelooft den schoonen schyn.
 Daar springt het op den draadt, pikt toe, en raakt gevangen,
 Lydt, hoe het meerder zoekt te ontvliên, te grooter pyn,
 En blyft op 't laaft verwurgt tót vreugdt des jagers hangen.
 Zoo weet een zachte tong met uiterlyken glimp
 Van vrindtschap, hulp en liefde ons listigh aan te haalen,
 Schoon zy met ons bedryf steekt achter na de schimp,
 En toelegt, om haar' gunst ons duur te doen betaalen:
 Haar minnelyk gevley verlókt de Onnozelheidt,
 En 't ligt Vertrouwen, als de bezyën den Lyster,
 Dies vallen ze onbedacht in 't net, voor hun gespreidt,
 En merken tot hun schade, als zy het spoor zyn byster,
 Dat in een gouden kelk zomwylen schuilt fenyn,
 En wolven overdekt met schape vachten zyn.

Dulcia

*Dulcia sunt, sed plena dolo tua, Posthume, verba,
 Unde piis à te, perfide, multa fuga est.
 Nec tamen, heu! nemo est, quem blando decipis ore,
 Quemque columbinis illaqueas oculis.
 Nam dum blandiris, sic vulpinaris, ut atrum
 Fel sub melle bibant, qui tua verba bibunt.
 O Latronem animum! quo perdas, Posthume, plures,
 Aurea farca tua est, byssenus est laqueus.*

B: Bauhusius.

Want

Een lieffelyke reden belooft wel een fchoone ziel; maar de tong beliegt ook wel de zeden. een wel gefchaape lichaam verbergt dikwyls een qualyk geftelde gemoedt, en dusdanige menschen verraaften en vervalſchen de goede beloften, die de natuur op hun voorhoofd gepland heeft. 't uiterlyke bedriegt niet zelden. tapyten en ſchilderyen bedekken veelydts oude en berookte muuren. veele Christenen ſpreken geſtadigh van des Heilandts vernedering en de dooding van hun vleesch, en draagen de waereldt in hun borst, en geeven zich tot alle welluſten over; zoo dat geen zaake meerder bewaarheidt is, dan dat de ſchyn bedriegt en 't ſpiegel veelydts liegt. welk een ſnoodt bedrôgh wierdt niet van Joab tegens Amasa onder ſchyn van vrindſchap gepleegt? waar van by Samuel in zyn tweede boek ſtaat: *als zy nu waaren by den grooten ſteen, die by Gibeon is, zoo quam Amasa voor hun aangezichte, ende Joab was omgordt over zyn kleedt, dat hy aan hadde, ende daar op was een gordel, daar het zwaardt aan vaſt gemaakt was op zyne lendenen in zyne ſcheede; ende als hy voortging, zoo viel 't uit. ende Joab zeide tot Amasa; is 't wel met u, myn broeder? ende Joab vattede met de rechte handt den baardt van Amasa, om hem te kuffchen; ende Amasa boedde zich niet voor het zwaardt, dat in Joabs handt was; zoo sloeg hy hem daar mede aan de vyfde ribbe, ende hy ſtorte zyn ingewandt ter aarde uit, ende hy en sloeg hem niet ten tweeden maale, ende hy ſtierf.* een klaarblinkend voorbeeldt van geveinsde vrindſchap, een der oudtſte telgen van verfoejelyke en zielbeſchadigende logentaal, want de Logen worden niet onaardigh van de oude dichters drie Dochters gegeeven, te weeten Liſtigheidt, Bedrôgh, en ſchoonpraaten. ende wordt de eerste gemeenelyk by een voffe tong vergeleeken, die anders ſpreekt als hy zelfs doet. dus vinden we by Gabriël Faërnus verhaalt, dat

dat een raave met een gevonde kaas op een hoogen boom gevlogen zynde, om dezelve op te eeten, de Vos begeerig naar de kaas, na dat hy des raaves schoone gestalte en veeren gepreezen hadde, tot hem gezegt heeft, ik zoude u voorzeker voor Jupiters Arendt houden, als ik maar eens uw lieffelyke stemme, met uw andere gaa-ven zoo wel overeenkomstigh, moght hooren: waar op de Raave, door die loftuitingen betovert, zoo hardt, als hy konde, begonde te zingen, waar door de kaas hem ontvallende, de Vos dezelve oprapte, en den Raave al schertzende toebeet; *niets ontbreekt u, heer Raave, dan een hart.* in hoe verre deeze Hydra geviert wordt, toont ons Gracian, zeggende in zyn 220 grondregel: *indien men met open geweldt langs den koninklyken wegh niet kan gaan, zoo moet men den omkeerenden wegh van de konst neemen; de loosheidt kan meer verrichten dan de kraght.* dus zingt Ovidius in 't eerste boek van zyn minnekonst.

In schyn van vrindtschap wordt de waereldt ligt bedroo-^{(gen,}
Maar hoe wel dit gelukt, is 't echter list en loogen.

'T geene onze Amstelsroombeschryver schynt in 't oog gehadt te hebben, daar hy liefelyk opdeunt:

*De schyn, die met een volle kraght
Is in de waereldt ingesloopen,
Daar elk zich aan vergaapt, en acht
Iets groots, iets wezentlyks te kooplen;
De gansche waereldt is een schyn,
Zy doet te laat den menschen blyken,
Hoe veele dingen anders zyn,
Als zy te vooren wel gelyken.*

'twelk

't welk de snaakze Roemer Viſſcher in zyne brabbeling medeſtemt, zingende:

*Fobert , doe ik u niet kende certeyn ,
Doe achte ik u voor een groot kapiteyn ;
Maar nu ik u ken , en weet al uw bedryf ,
Nu zyt gy , Fobert , over al uw lyf .*

nochtans durft Machiavel zeggen , dat de Princen van zynen tydt het beſte gevaaren zyn , die door veinzen aan anderen het hoofd hebben weten te verbinden ; wordende dit Politie genoemt , en van de hedendaagſche waereldt zachjes gebakert , gekoeftert en opgeſchikt met den ſchoonen naam van Verſtandt ; want , alhoewel het ſpreekwoordt zegt , dat geveinſtheid dubbele ongerechtigheid is , echter zult gy de vrouwen zelfs dikmaals hooren zeggen , dat men politicq in de waereldt moet zyn , en wel wat magh zeggen , dat men juist niet meent. Ja zoo verlekkert zyn de menſchen op bedrôgh , dat ze dat een gauwigheid , een fyn oordeel , een aardigheid of boertery heeten , daar die hoedanigheid in der daadt uit een onrechtvaardigen aardt voortkomt , maa-kende het ſpreekwoordt dikwyls waar , dat , *in nomine Domini fit omne malum* , onder 't gebruiken van des Heeren naam alle ſnoodtheden uitgevoert worden.

Dus verraadde Judas Iſcariot zyn grooten Meester , met eenen kus hem groetende , en zeggende : *zyt gegroet Rabbi* , 't welk aldus van den Geestigen J. de Dekker wordt opgezongen :

*Daar komt het rovers rôt , en booswicht , gy voor aan :
Gy komt met ſtaaven , ſtôkken
En fakkels aangetrokken
Als op een' dollen hondt ;*

En

En kust, (dit was de leus) uw' Meester voor den mond:

Die op dien kus in handen

Straks valt van zyn' vyanden.

O valsche Joabs kus!

Verkoopt en levert gy des menschen zoon aldus?

zoo handelden mede de zoonen Jacobs met Hemor en de Sichemiten: zy verbergen hunne wraakzucht over 't schenden van Dina met loosheid, en die met den schyn van Gótdienst, het snoodtste bedrogh van allen. hier in (zeggen zy) Genes. 34. vers 15. *zullen wy u te wille zyn, zoo gy wordt, gelyk als wy, dat onder u besneeden worde al wat manlyk is.* even eens was de kus van Joab een voorreeden tot den doodtsteek van Abner, ende de keizer Nero kuste zyne moeder, wannecr hy voornam zyne handen in haar bloedt te wasschen. dus zien we Geveinstheid en Bedrogh te zamen gaan: zelfs is de geveinstheid anders niet dan bedrogh, gelyk zy in 't woordt Godts ons menighmaal voorkoomt. aardigh worden deeze bedriegers ten toon gestelt van Juvenalis in zyn tweede hekeldicht.

'K zou wel tot's waereldts eindt, ja tot in de Yssee vlieden,

Zoo dikwyls als ik hoor de taal van zulke lieden,

Die steeds de zeden van een ander gade slaan,

Van engte spreeken, en zelf ruime wegen gaan.

Die rechte gangen gaat, bespote die, die bincken,

En die den zwarten Moor beschimpen wil, moet blinken

Zelfeerst met zuiver wit. 't is een onlyd'lyk man,

Die steeds van oproer klaagt, en zelf die stooken kan.

en Persius zingt in zyn vyfde hekeldicht van lieden, aan 't bovengemelde euvel ziek gaande:

82 Z I N N E B E E L D E N

*Gy blyft de zelve man, en houdt uw' oude zinnen;
Van buiten fchynt ge een Lam, en zyt een Vós van binnen.*

niet zonder oorzaake vertoont een Quistgoedt fpaarzaamheid, een Vyandt vrindtfchap, een trotze heusheid, en een Gierigaardt mildadigheid. elk van hun zoekt zyn voordeel met dien uitterlyken fchyn van deugden te bejaagen. zoo ftrooit de paiteibakker de meefte fuiker, daar zyn gebak het meefte verbrandt is, en daar 't fluweel het meefte geplet is, voegt de Borduurwerker het meefte gout. niet onaardigh dunkt my hier op te paffen ons hollandtfch fpreekwoordt: *Riekende kruiden, stinkende luiden.* waar op de zoetvloeiende Ridder Cats in het achtfte zyner Zinnebeelden, op de Zeeden toegepaff, aldus opzingt:

*Gy neemt geplekt Satyn (wy zien uw looze kuuren)
En daar de vlekken zyn, bedekt gy't met borduuren;
Ziet, dus bedriegt men't oogb: men ziet niet eengebrek,
En evenwel, daar't gout't meeft blinkt, daar fchuilt de vlek.
Veel worden fchoon geacht, die't niet zyn; en men vindt'er,
Die bloozen, als een kriek, ook midden in den winter:
Maar wie daar even fchoon tót alle ftonden blinkt,
Is leelyk. meeftendeel die fteedts wel riekt, die finkt.*

ende wel voornamentlyk wordt de tonge tot deeze zonden misbruikt, want wanneer men met zyn gedachten en voornemens te zeggen niet ziet tot zyn ooghmerk te koomen, gebruikt men een ftreelende en vleijende tonge, geheel verfchillende met zyn verborgen en quaadtwillendt harte. Ovidius zingt:

————— *ubi vincere aperte
Non datur, infidias armaque tecta parant.*

zyn mondt, zegt de Koning David in zyn 55. Pfalm, van dus-

dusdanigen bedrieger , *is gladder dan boter , maar zyn harte is kryg : zyne woorden zyn zachter dan olie , maar dezelve zyn bloote zwaarden.* maar hoort eens welk een straf den zulken toegelegd wordt in het 24 vers van 't zelfde harpliedt : *maar gy , o Godt , zult die doen nederdaalen in den put des verderfs , de mannen des bloedts en des bedroghs zullen hunne dagen niet ter helste brengen.* ende noghmaals by Salomon , Spreuken 10. *de tonge der verkeertheden zal uitgeroeit worden.* wat staat ons dan anders te doen , indien wy ons verderf zoeken voor te koomen , dan deeze gruwelen niet alleen niet te pleegen , maar ook de pleegers der zelve te vlieden , ende ons met Ulyffes , om door 't gevley deezer zoetzingende Sirenen niet verlost te werden , niet aan de mast van een schip , maar der reede te doen vast binden ?

Elk bindt zich vast aan Gódt, zoo lókt die Meeremin,
Hoe lieffelyk zy zingt, u niet ten afgrondt in.

K L A P E R N Y E.

Seque suosque fatigat.

Het venster, achteloos vergeeten toe te trekken,
 Of op geen haak gezet, zal, door den windt geschudt,
 Gestadigh klappen en verdrietige onrust wekken,
 Zo lang geen wakk're handt zulks door een grendel stut.
 Een snapper, die alom zyn' lange tong laat hooren,
 En niet kan zwygen, al stont 't mes op zynen keel,
 Koomt eveneens 't vermaak van wyze lieden stooren
 Door zyn onnut geklap en zouteloos gequeel;
 Daar een verstandigh mensch, wiens leidtsman is de rede,
 Legt met Harpocrates den vinger op zyn' mondt,
 Op dat de tólk der ziel zyn ampt naar eisch bekleede,
 En hem 't gesprooke woordt berouw' te geener stondt.

Parve sapis! ne prome graves de pectore curas,

Et preme cor tutum: mens bene clausa penn

Effluis, arcanos vox publicat avia sensus,

Vulgi census erit mens tua, non tua mens.

B: Cabillavius.

De Sophist Ælianus verhaalt in zyne historiën, hoe de ganzen den berg Taurus zullende overvliegen, uit vreeze voor de Arenden, die zich aldaar ophouden, een steen in hunne nebben neemen, om aldus hun gewoonlyk gekakel te betoomen. Gregorius de Nazianzer schryft in zyne brief aan Celensius, dat de Zwaluwen eenmaal de Zwaanen uitlachten, om dat zy als groote flechthoofden de eenzaamheid verkooren, en buiten 't gezelschap der menschen zich in 't water ophielden, daar zy in de steden hunne nesten bouwden, ende zich vermaakten; op welk verwyf, hoe verdriectigh 't ook den Zwaanen vallen moghte, niet meêr, als eene, die wat loffer van tong was, alleenigh geantwoordt hadde: *wat is uwe lof ydel! wyl uw geschetter de menschen op't hoogste verveelt, en ons gequeel, daar wy gantsch spaarzaam meê zyn, hun op't allermeeft bekoort.* dies zingt de meermaals genoemde J: Revius:

*Gelyk een volle pomp veel waters uit kan geeven,
En geen geraas en maakt, wanneer ze wordt gedreeven.*

Gelyk een leege pomp geeft een benaaude lucht,

En, trekt men ze wat styf, een snorrende gerucht:

Alzoo die uit de hooght zyn rykelyk gelavet,

In stilte geeven uit waar meê zy zyn begavet;

Maar zieten zonder geest niet anders brengen by,

Als walgelyken stank en dwaaze snorkery.

alle voorbeelden en lessen voor de snappers en langtongen, om hunne monden te snoeren, tydigh bedenkende het zeggen van Socrates, dat de mensch wel twee ooren heeft, doch maar eene tong, om meerder te hooren, als te spreken. zynde de ooren ook altydt openstaande, daar de tonge met twee lippen ende de tanden dubbeltd beslooten is. want gemeenelyk spreken zy't weynighst met zich zelve, die veel met anderen spreken, en zyn vaten, die onbequaam tot eenigh gebruik zyn, na-
dien

dien hunne bodem gefcheurt, ofte doorboort is. kakelary immers wordt niet anders, dan van menfchen gepleegt, die weinigh harzens hebben, ende tot hun eigen nadeel fpreeken moeten, of zy zouden barften. van dezelve zegt de wyfte der Koningen in 't tiende hoofdstuk van zyne Spreuken: *in de veelheid der woorden gebreekt de overtreedinge niet.* ende in 't achtiende hoofdstuk: *de mondt des zotten fchaadt zich zelven, ende zyne lippen vangen zyn eigene ziele. canis festinans cacos parit catulos. haastige spoedt is zelden goet.* zegt het hollandtsche spreekwoordt. aanmerkenswaardigh is in dit geval de 160 grondregel van Gracian in zyne konst der wysheid. dus luidt ze: *men komt altoos tydigh om de woorden den lossen toom te geeven; maar nooit om hen te stuiten. men moet spreeken, gelyk men doet met de Testamenten, waar in men heeft, hoe minder woorden, hoe minder krakeelen. men moet zich gewennen tot daar niet aan gelegen is, om daar in niet te missen, wanneer daar aan gelegen zal zyn. het stilzwygen heeft veel van de Goddelykheid. die vaardigh in 't spreeken is, staat altydt op het tip van verwonnen, en overtuigt te zyn.* ende wederom in zyn zesden Grondregel zegt dat schrandere vernuft, beschryvende een mensch op den top van zyne volmaaktheid, dat een volkome man zich leert aan deeze merktekenen: aan zyn naukeurigh begrip, aan zyne bescheidenheit, aan de rechtschapenheit van zyn oordeel, aan de leerzaamheit van zyn wille, aan zyne omzichtigheit in woorden en werken: want dat het zwygen, om zoo te spreeken, het heilighdom der wysheid is, leert de ondervindinge, die schrandere leermeestresse, *nadien*, gelyk onze staatkundige Spanjerdt in 't eerste hoofdstuk van zynen bescheidenen zegt, *het eenvoudigste van alle de dieren het listighste zal kunnen bedriegen, wanneer het maar zwygt, zich vernoegende met te blyven onder het dekzel van zyne schynbaarheit.* altydt fluit men de stilzwygenden buiten 't getal der zotten. het stilzwygen ver-

§8 ZINNEBEELDEN

bergt het geen gebrekkigh is niet alleen, maar verkeert dat zelfs in een loffelyk geheim. want zegt Jeremias de Dekker in zyn tweede boek der Puntdichten,

*Te teugelen zyn tong, en trótsheidt van een wyf,
Dat is van Hercules het dertiende bedryf.*

en op een andere plaats raadt hy een hoveling onder den naam van Flaviaan :

*Zoo gy uw' ampten wilt en hooffsche waardigheden,
Met achtbaarheid bekleeden,
Zoo steek u, Flaviaan, in purper of fluweel,
En spreek niet al te veel.*

want, zegt Bauhusius,

*Dicendi ars magna est, magis mihi crede tacendi.
Welspreken is een konst, maar grooter konst te zwygen.*

de Koningen en Princen zelf, zegt Gracian in zyn derde onderhouding, moeten, om van hunne onderdaanen geacht te worden, en om op hunnen staat te denken, volkooome meesters van hunne tong weezen. om welke reden ook de keizer Augustus op zynen Zegelring een Sphinx hadde doen snyden, die de Egiptenaaren voor den Godt van 't Geheim en der raadzelen hielden; gelyk de ketter Valentinus in zyn leerstuk van de Æones zynen eersten Æon ofte Godt Bythus, ook eene vrouw met den naam Sige, stilzwygentheid, gegeven heeft, die 't Verstandt en de Waarheid voortgebraght hadden. een man, zegt de koning Salomon in 't 25 hoofdstuk, en laaste vers van zyne Spreuken, die zyn geest niet be-teugelen kan van spreken, is gelyk een opene stadt, die van wallen ontbloot is. ende hierom bidt de koninklyke Harpenaar in den 141 Psalm: *Heere, zet eenen wacht voor mynen mondt: behoedt de deure myner lippen.* en in den 39. Psalm zingt hy: *ik zal myne wegen bewaaren, dat ik niet zondige met myne tonge, ik zal mynen mondt met eenen breidel bewaaren.*

ver-

verwonderlyk beschryft Hugo de Groot dit misbruik in eene Zamenspraak tusschen Vader en Zoon in deezer voegen :

Z. Hoe zal ik my in dees bedroefde tyden draagen?

V. Zwygt meêr, als gy wel spreekt, gy zult het niet beklagen.

Z. Veel spreken is dat dan een schadelyk gebrek?

V. Daar is geen arger nóch geen schandelyker vlek.

Z. Waar by gelykt gy best dit overtólligh kaaken?

V. Het is een dronkenschap, maar zonder wyn te smaaken.

Z. En waar gelykt gy by den Snapper? zeg my dat.

V. By klinkendt rinkeltuig, óf by een boómlous vat.

Z. Wie leert ons vliên't geklap? wil my dat dóch beduiden.

V. Natuur en Godes woordt, en alle wyze luiden.

Z. Hoe is dat de natuur ons dat te kennen geeft?

V. Door dien elk mensch één tong, en wel twee ooren heeft.

Z. De tong is nóch tans vry; wie zal ze dan bestieren?

V. De tong is als het roer; de rede moet haar stieren.

Z. Maar waar meede is't, dat zy die dan bedwingen zal?

V. Met beider lippen poort, en met der tanden wal.

Z. Wat moet ons porren't meest, om ons voor haar te wachten?

V. Dat zy heel naakt ontdekt ons hart en ons' gedachten.

Z. Wat is daar, dat nóg h meêr in haar te aanmerken staat?

V. Na dat gy haar bestiert, zoo is zy goet óf quaet.

Z. Waar meede toont dóch Gódt't veelspreken te mispryzen?

V. 't Veelspreken, zegt de Schrift, dat kooft toe den onwyzen.

Z. Wat moet dan yder doen naar't schriftelyk vermaan?

V. Traag spreken, maar zeer snel toe hooren gade slaan.

Z. Straft Gódt hen, die dit met veel snappen overtreden?

V. Ja, hy eischt rekschap van yders yd'le reden.

Z. Wat is't, dat gy hier in van Wyzen leeren kondt?

V. Zy noemen zulk een' wys, die wel snoert zynen mondt.

Z. En mag men't slechte vólk niet meê wat goetds toeschryven?

V. Men ziet hen ook den spót met groote snappers dryven.

Z. Is't zwygen hoogh geacht by Heidenen geweest?

V. Zy maakten daar af zelfs een Gódt, gelyk men leeft.

- Z. *Wie heeft het zwygen meêr gebraght in grooter eeren?*
 V. *Hy, die zyn' jongers dat vyf jaaren lang liet leeren.*
 Z. *Wat voordeel kan hier door ontfangen eenig mensch?*
 V. *Die zwygt te zyner tydt, krygt dikwils al zyn wensch.*
 Z. *Hoe zal een, die veel praat, zich daar af best ontwennen,*
 V. *Zyn eerste werk moet zyn't gebrek te leeren kennen.*
 Z. *Om dat te kennen wel, wat geeft gy my voor raadt?*
 V. *Beeldt u in zwygens deugd, en ook welspreekens quaadt.*
 Z. *Wat moet men verder doen, om dat wel te verhoeden?*
 V. *Aanhooren naarstigh't geen gezegt wordt by den vroeden.*
 Z. *Wat raadt, op dat menschuw' de bron van al dit quaadt?*
 V. *Dat elk propoosten vliedt, daar hy te veel van praat.*
 Z. *Met wat volk dient dóch best een snapper te verkeeren?*
 V. *Met hen, die statigh zyn. zoo zal hy't wel verleeren.*
 Z. *Wat helpt het omgaan dan met luiden, wel befaamt?*
 V. *Om dat men hy zulk volk zich veel te snappen schaamt.*
 Z. *Wat zal ik denken best, wanneer ik vrees te dwaalen?*
 V. *Dat't geen eens is gezegt, men niet weêr in kan haalen.*
 Z. *Hoedanigh is de mensch, die dees' les wel bewaart?*
 V. *By andren hoogh geacht, by zich zelfs onbezwaart.*

Dewyle nu, volgens 't hollandtsche spreekwoordt, *het bolle vat het meeste klinkt, en die veel kalt ook veel ontvalt*, zoo oordeelt men te recht uit het ydele geklap der tonge, waar dat des kakelaars herte t'huis legt, nadien volgens Jeremias de Dekkers 28. punt dicht van zyn tweede boek:

Het hert gebruikt de tong tót taalman der gedachten,
 waarom wy met hem dan raaden

De tong begin' dan niet voor't herte heb gedaan.
 en de reden is, dat

Een tólk moet in gesprek de tweede beurt verwachten.

Wie wel vertaalen wil, die moet eerst wel verstaan.

't ont-

't ontbreekt ons geenzints aan loffelyke zetregels, wilden wy ze maar in acht neemen, en verzinnen, eer wy beginnen; want, alhoewel wy van 't gemeene volk en baatzoekende menschen gestreelt en gepreezen werden, de verstandige lieden hooren ons met verachtinge aan, en duwen ons toe, als Theocritus eens aan Anaximenes deedt, *veel geschreeuw, en weinigh wol.* zoo verhaalt de boertige Roemer Visscher by zyn 13. zinnepop, verbeeldende een brandende kaars, rontom op zekere wydtens met spelden bestooken, dat ten zynen tyde, als 'er een kakelaar, die de woorden alleen heeft, in 't gelagh was, men een spelde in de kaarse stak, en dat, als de kaars zoo verre verbrandt was, dat de ingestooke speldt daar uit viel, men zeide: *by glazen om.* dat is, dat de kakelaar zyn tydt gehadt heeft, en een ander nu ook eens spreekken moet. een spreekwoordt uit de Zeevaardt herkomstigh, daar ze by gebrek van klokken altoos by glazen den tydt meeten. voeg hier by het puntlichje van den snaakzen H: Bruno aan een kakelaartje. dit zyn de eigen woorden:

*Gy hippeklinkje, die uit 't snapperbekje stoot
 Zoo veel onnutte praat, te klein zyn al uw leden,
 Om voor een mant te gaan; maar reden zonder reden
 Maakt in u, dat uw tong nógh is een lidt te groot.*

G E V E I N S T H E I D T.

Pulcherrima fallit imago.

O heerlyk konftapyt, met veelerlye kleuren ('t oog!
 Van zyde en gout doorfikt, wat blinkt gy fchoon voor
 Wyl gy door beelden geeft een klaar en kort vertoog
 Van alles wat in veldt óf zeeſlagh magh gebeuren,
 En in uw grootzen randt het vrindelykſt ſaizoen,
 De prille Lente, toont met haar aanminnigh groen.

Gy pronkt dit ruim vertrek op tót een hooffche kamer;
 Maar tilt men u eens op, men vindt een ruuwen wandt,
 Gefcheurt, doorwatert, óf berookt aan allen kant:
 Gy ſtrekt een gulden mars van eenen Voddekramer,
 Enzyt het eigen beeldt van eenen Huichelaar,
 Die, hoe hy meerder ſtreelt, is voller van gevaar.

De Veinzaardt zal met ſchyn van Gótdtsdienſt zich ver-
 mommen; (aan,
 Hy trekt het kleedt van deugd, van zede, of vrindtſchap
 Om by de waereldt voor een eerlyk man te gaan; (men,
 Maar zal, als waarheidt hem ontkleeden koomt, verſtom-
 En yder wordt bekent, al ſpreekt zyn mondt veel zoet
 En 't voorhoofd deugd'lyk ſtaat, dat 't hart bergt gal en
 roet.

Exercet

Exercet orbis cunctus histrioniam,
Mimumque grex mortalis in terris agit,
Ubique fucus regnat, exulat fides,
Mens tecta, frons aperta, sincerum nihil
Intus volutant, sed male mercis scatent.
Ergo expedit cavere fraudium strophas,
Vasramque vulpem, quæ leonina latens
Sub pelle celat pectus instructum dolis.

D. B.

De

De Geveinstheid of Huichelary, die zoetzingende en quaadtwillende Syreen, wordt niet onaardigh van J. Revius in deezer wyze afgeschetst :

Als uit een bitter hól het water kooft gevlooten ,
 Of neemt zynen loop door zwavelige gooten ,
 Het schynet menighmaal wel helder in het oogh ,
 Maar lykewel de smaak gansch niet met allen doogh ;
 Die uiterlyke glans van Gótdtsdienst u niet batet ,
 Zoo bitter is de grondt , en gy uw broeder hatet ;
 Want is het binnenste niet louter , en gevaagt ,
 Hoe meendy , dat den Heer het buitenste behaagt ?

dit quaadt is in deeze eeuw onder allerhande slag van menschen zodanig voortgekroopen en gehuisvest , dat het een gemeene staatsregel is geworden ; geveinstheid is de moeder der voorzichtigheit , en die niet kan veinzen , moet om geen glorie peinzen. ze is vrendelyk voor de oogen , maar voedt een slang in haaren boezem ; zy wenscht een yder even veel geluk en zegeninge toe in uw bywezen , maar alle verderf en onheil achter uwen rugge. de menschen verschillen veel van 't geen zy dikwyls schynen. zy zyn zoo vroom , zoo ryk noch zoo wys niet , als zy gelyken , heb ik dikwyls van een eerwaardigh man hooren zeggen. het voorhoofd beliegt menighmaal het harte. eenes Apothekers dooze heeft niet altydt in , dat haar geschrift uitwyft : zoo vindt men , in plaatse van eenen David , een beeldt met geitevellen bedekt. nogh slimmer evenwel zyn de schynvroomen , die den Gótdtsdienst tot een dekzel van hun verborge misdaden gebruiken , om het ooge der waereldt te verblinden , daar ons de Heilandt zelfs al voor gewaarschouwt heeft , zeggende : *wagt u voor den zuurdeessem der Pharizeen , die tot den Heere naderen met hunne lippen , daar hun herte verre van hem is.* ende die onze gezegende Heilandt

landt op een andere plaatse by gewittede grafsteden vergelykt, om dat zy van buiten schoon schynen, maar van binnen met waan en logenen vervult zyn, en den nieuwen mensch, die naar Godt geschaapen is in waare gerechtigheid en heiligheid, niet aandoen, volgens de lesse van Paulus aan de Epheziers in het vierde hoofdstuk. hoort eens wat de Dekker in zyn treurspel de Doper den Pharizeër Gamaliël doet zeggen:

Wy, die met schyn vandeugdt verblinden't plomp gemeen,
 Zien koel en yverloos Góds wetten overtreên;
 Maar kikt men tegens onze inzettingen óf schriften,
 Wy stuiven hittigh op; wy poogen door vergiften,
 Door gout, door leugenen, door tuigen boos en vals,
 Ons tegensprekeren te tasten aan den hals.

voeg hier by uit het derde Bedryf de beschuldiging van Johannes door den Pharizeër Malchus:

Wy hebben meêr gezien dusdanige gezellen,
 Die door een slecht gewaad, een rok of vremden hoedt,
 Vertoonende quansuis een slecht en recht gemoedt,
 Den naam van zedige, van tuchtige verkregen:
 Maar eindelyk tot staat en achtbaarheid gsteegen,
 En rykelyk gegoedt door zoo een zótte klucht,
 Versineeten zy wel haast het masker van de tucht,
 En hebben opentlyk de ontleende deugdt verdreeven,
 En hunnen eigen aardt den lóssen toom gegeven.

onder deze Veinzaardts, dunkt my, dat de gemaakte of buitenspoorige plichtplegers te rekenen zyn, als dewelke of zelfs bedriegers, of lieden, die bedroogen zyn geweest, bevonden werden, om dat gemeenelyk zy, die door beleefde woorden zich hebben laten bedriegen, anderen met dezelve munt betaalen; ende deeze menschen zyn, zoo wel als andere ongeregelden, enkele wanschepze-

ſchepzelen van ongerymtheit , in welke de rede ontbreekt , waar door de beſttering by hen niets te doen heeft , aangezien het geene oorzaak van een ernſtige aandachtigheid moeſt zyn , op het geene ſtof geeft tot een algemeen belachen , wanneer de zaak ontdekt werdt , hen tot die verwaantheit doet vervallen van te gelooven , dat zy verwondering en vrinden verwekt hebben , om hun verborgen angel gretigh in te ſlokken , en zich onwetende te laaten bedriegen , vergeetende onze Veinzaards dikwyls , dat één bedrogh veele anderen van nooden heeft , om hunnen toeleg wel te doen gelukken , zonder ontdekt te worden , en by gevolg is hun gebouw in de lucht geſticht , dat noodtwendigh ter aarde moet vallen. *de Huichelaar* zegt de wyſte der Koningen in zyne Spreuken , *verderft zyne naaſten door den mondt.* en de Koningh en Profeet David in zyn 54^{ſten} Pfalm : *zyn mondt is gladder dan boter , maar zyn harte is kryg : zyne woorden zyn zachter dan olie , maar dezelve zyn bloote zwaarden.* een zwaan is wel blank en wit van pluimen , maar bruin en taai van vleefch. zoo komt een Huichelaars tong wel lieffelyk ſtreelen , maar des zelts herte houdt enkel fenyn beſlooten. aldus was het met Laban ook gelegen , die den ſtil vertrokken en vluchtenden Jacob op het gebergte Gileadts achterhaalt hebbende , tót hem geveinsdelyk zeide : wat hebt gy gedaan , dat gy u van myn herte ontſtoolen hebt , ende myne dochteren ontvoert hebt , als gevangene met den zwaarde ? waarom zyt gy heimelyk gevlooden , ende hebt u my ontſtoolen ? ende hebt het my niet aangezeidt , dat ik u geleidt hadde met vreugde , ende met gezangen , met trommel ende met harpe ? ook hebt gy my niet toegelaaten myne zoonen ende myne dochteren te kuſſchen. gelyk wy zulks in het 31. hoofdstuk van 't Boek der Scheppinge beſchreeven vinden. deeze lieden zyn de Perzikken gelyk , die een ruuwen en keyigen ſteen verbergt onder een fluweelen en zachten rok. ofte als Maankopbollen , die op

op een hooge steng een groote en veelverwige bloem vertoonen, die lustig voor 't gezichte is, maar by de neus gehouden of enkel aangetast, een groote stank geeft. tegens deeze konst nu is geen beeter beschuttinge als de voorhoede, en zonder die te gebruiken zou men hedensdaags niet kunnen leeven, doch deeze voorhoede moet altoos in voorzichtigheid, en nooit in Listigheid bestaan, ten zy dezelve binnen de paalen van voorzichtigheid blyve, wanneer ze een goede hoedanigheid is, zynde het een ondeugdt, wanneer zy tot het bedrogh uitloopt. men moet zich van de Listigheid alleen bedienen, als van een gencesmiddel tegen de boosheid van anderen, maar niet als een vergift, want een eerlyk man moet liever verkiezen bedroogen te worden, dan te bedriegen. indien wy de heilige Bladeren opslaan, wy zullen by Job in het 13. hoofdstuk geboekstaafd vinden, dat een Huichelaar niet voor Godts aangezichte zal koomen, zonder dat'er eenigh onderscheidt gestelt wordt tusschen huichelarye in woorden of werken, op wat wyze ook in 't werk gestelt: want deeze schoonpraaters trachten enkel en alleen der menschen oogen en ooren te behaagen, zonder te denken, dat Godt hunne werken beschouwt, ende hunne vleijende woorden opmerkt. onze gezegende Heilandt zelf zegt by den Evangelist Matthæus in het 22. hoofdstuk. *wee u, gy Schriftgeleerden ende Pharizeen, gy geveinsden, want gy sluit het Koningryk der Hemelen voor de menschen, overmits gy daar niet ingaat, noch de geenen, die ingaan zouden, niet laat ingaan.* want gelyk een openbaare vyandt beter is, dan een geveinsde vriendt, zoo winst een openbaare zondaar het ook van een geblanketten en verhoolenen, die het kruis wel aanraakt, maar niet draagt; die wel plasregens van traanen stort, doch niet uit boetvaardigheid, maar gelyk de Crocodillen, om te bedriegen, en zyn snood oogmerk te bereiken. doch de zodanigen moogen de bovengemelde verkondiging

des Zaligmaakers tegens de Schriftgeleerden en Phari-
zeen wel op zich zelve toepassen, ende verzekert wee-
zen, dat schynheilig spreken en leeven is in de helle
gaan langs en bezyden den wegh van 't Paradys, en
dat zy den Stier van Baäl gelyken, die aan stukken op
het hout verdeelt, en op den altaar gelegd, geen vuur
uit den hemel ontfing, hoe zeer de Priesters ook riepen,
dewyl zy meede geen invloedt van het Hemels licht
ontfangen, maar doof en zonder zegen blyven, of zoo
die voor eenigen tydt al eens flikkert, zy heeft geen
duur, en is enkel bier, dat haast verzuurt, nadien dee-
ze en andere zonden, daarveele menschen zoo verlek-
kert op zyn, Godts geduldigheid vermoeijen, en hun-
ne zielen verhellen. 'k moet tót een toegifje hier in las-
sen de geestige verbeeldinge eenes Huichelaars by den
grooten Yflooddichter Antonides, ter gelegentheid,
dat hy; 't Oostindisch Magazyn beschouwt hebbende,
de Lynbaanen nadert. dus zingt hy:

*Ten waar ik my vergaapte aan onze Lynbaan sloten,
Die spier en zenuwen aan 't lichaam van de Vlooten
Verschaffen, en eer ik haar grootheid overleg,
Nógh duizendt treden my afwoek'ren uit myn wegh;
Om een geslacht te zien, dat door verkeerde gangen
[Hoe meenigh lydt 'er om?] gewoon is geldt te ontfangen,
Dat ons gezicht verblindt, en veinzende achter uit
Te treden, af te zien van aardtsche winst en buit,
Vast op zyn voordeel loert, en weet zyn eindt te rekken.
Nógh veinst het openbaar: en om 't voor ons te dekken,
Behoeft het breeden vilt noch blinkendt koorkleedt aan,
Noch met gebogen hals op de eene zy te gaan.
U wordt op hooger markt dit veinzen toegeschreeven,
Gy, die een schyn vertoont van ingetogen leven,*

Die

Die elk tót armoé preekt , en rechts en links niet zoekt
 Dan rykdom , hoe geveinst gy geldt en schat vervloekt ;
 Maar dek vry , looze Sphinx , de klaauwen met uw veeren ,
 De Farizeeusche gryns kan ons gezicht niet keeren.

Hoe gy de trony trekt , en't logenachtigh oogh
 Uit heilige aandacht schynt te strekken naar om hoogh.
 Nógk komt de Gierigheidt , vermomdt met valsche treeken ,
 Zich zelf verraaden , en geduurigh uit te breeken ;

De waereldt kent uw deugdt , gy trekt dezelve lyn ,
 En moogt de zóttē nógk bedriegen met den schyn.

Bemint gy de armen , en het lyden en verzaaken ,
 Hoe schouwt gy zoo bezórgt de nederige daken ,

En leidt uw dartel oer ten dans op Luit en Veel ,
 'T wellustige oog in zyde en gout ? de tong en keel
 Geleert op buichlary , magh zich gerust verdrinken
 In rhyzen dauw , zoo lang die niet door 't vel komt blinken ;

Als maar hier onder om de fleur een enkel woordt
 Tót lófen dankbaarheidt des Scheppers wordt gehoort.

en wat lager :

Dat geldt u meê , die smaalt op smullende Lukullen ,

Die slechte spys gebruikt , om uwe maag te vullen ;

Maar hoe de soberheidt u toestraalt met haar licht ,

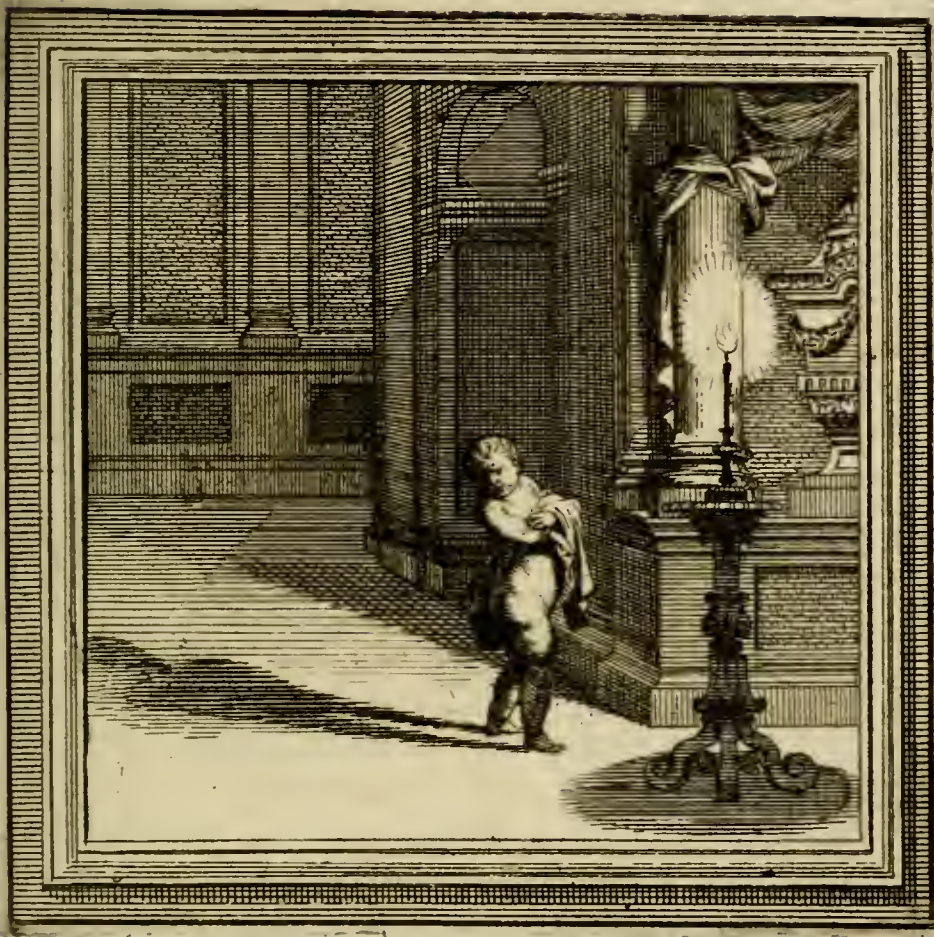
Toont die gemeste buik , en puilendt aangezicht.

V E R G R O O T I N G E.

Ex Muscâ Elephas.

De gulde zon heeft hier haar vrind'lyk licht gedooft,
 Om by den Indiaan te schooner door te breeken,
 En 't halve waereldtrondt den held'ren dagh ontroofst,
 Wes 't rook'righ licht van Lamp en Kaarsen is ontsteeken.
 Maar hoe veel deeze glans onze oogen komt te baat,
 Zy liegt weêr grootelyks met zwarte schaduwbeelden,
 En geeft een kleinen dwerg eens hoogen reuze maat,
 Waar meê hooghmoedigen veeltydts hun zinnen streelden
 Wie bovenmaat'lyk pryst óf niemants schuldt vergroot,
 En van een kleinen Vlieg een Olifant durft maaken,
 Verkort de waarheidt, en verkoopt een steen voor broot.
 En schyn, en lóf bedriegt. elk draagt geen Engelsch Laken.

Ludo

*Ludo tibi mimum, scenam si quæris: ubi vis
 Cæca comes, κωφὸν muta πρόσωπον ago;
 Et miris te fallo modis: quam quolibet arvo
 Stare vel ire putes; dum fugit umbra, jacet.*

B B.

G 3

Ver-

Verwonderens waardigh is het , dat men nergens in de Heilige bladeren van eenige, der ter helle gedaalde, zondaaren geklaagt vindt, aan wat gedeelte hunnes lichaams zy de meeste pynen leeden , als dat de Rykman in het Evangelium van Lucas in het 16. hoofdstuk bitterlyk kermt over den pyn in zyne tonge , en tot Abraham geroepen heeft, dat hy zynes ontfermen wilde, en Lazarus zenden, dat die het uiterste zynes vingers in het water zoude doopen, en zyne tonge verkoelen. hy lydt pyn aan alle zyne leden , en roept enkel om verkoeling voor zyne tong. zoo'er nu zulk een grouzame straffe aan de tong in dat onuitblusselyk vuur bereidt is, waarom dan niet onze eerste zorg besteedt aan het wel bestieren van ons spraaklidt, zoo lange de hemel ons laat woonen onder de levendigen ? zekerlyk de doot en 't leven zyn in de tonge beslooten , weshalven het leven te wenschen, en de tonge te verzuimen , niet anders is, dan vergeefze wenschen te doen. onder dit qualyk bestieren der Tonge is meede te rekenen het vergrooten eener zaake, gelyk wy in Mozes vyfde boek vinden, dat de uitgezonde bescpieters van het landt Canaan mede gedaan hebben, zeggende: *het is een volk, grooter en langer, dan wy; de steden zyn groot ende gesterkt tot in den hemel toe; ook hebben wy daar kinderen der Enakim gezien.* welke voetschappen de Joodtsche Rabbi Salomon Jarchi in zyne Hebreeusche uitleggingen over Job wonderlyk wel gevolgt heeft, verhaalende van zeker beest, Behemoth genaamt, 't geene in der Jooden harzenen alleen leeft, en van hun in Job XL gezogt wordt, dat het yder dagh duizendt bergen afceet, die des nachts weder aangroeijen; en op dezelve plaats, als ook in den CIV Psalm eenen visch, Leviathan genaamt, uitvindende, waar van Godt een mannetje en wyfje geschapen zou hebben. doet hier by des zelve Rabbis vergroote beschryvinge van den Zundtvloedt: want men

ver-

vergenoegt met het verhaal der Goddelyke fchriften; zegt hy stoutelyk zonder eenigh klemmendt bewys, dat het water rookte, en dat de beeren, zoekende in de Arke te klimmen, hunne klauwen daar aan zengden, daar by voegende, dat dit kokende water voornamentlyk uit den hemel viel, om dat de menschen, die voor den zundtvloed leefden, zoo groot waren, dat de wateren van den afgrondt hen niet overstroomden konden. dit is nu zoo algemeen geworden, dat Gracian in 't vyfde hoofdstuk van zynen Heldt verhaalt, dat zomigen gelooven, dat niet bovenmatigh te pryzen eerrooven is. maar ik zou zeggen, dat de bovenmatige lof een gebrek van begryp te kennen geeft, en dat hy, die te veel pryft, met zich zelve, of anderen spot. koning Agesilaus van Lacedaemonien, gaf zulks duidelyk te verstaan, als hy zeide, dat hy geenen schoenmaker, die voor eenes Dwergs voeten Reusen schoenen maakte, de penning zoude gunnen. de Vergrootingen voorwaar zyn enkele verkortingen van de waarheid en quetzuuren voor de voorzichtigheid. door te vergrooten doet men zich gaan voor een Man van verkeerd oordeel, vergelykende Juan Rufo deeze Vergrooters en hoogdravende spreekers by de onvruchtbaare Jaaren, die de vruchten duurder maaken. men zou hen ook kunnen evenaaren met de stieren van Indiën, den welken men zoo lange tongen toefchryft, dat zy daar meede hunne ooren kunnen bereiken, want de vergroote zaken worden van andere menschen gehoord, en wederom, niet zonder daar iets by te doen, voort vertelt. wie houdt het mede niet voor penningen van de zelfde munt, 't geene de Joodtsche Rabbynen volgens 't getuigenisse van den geleerden Buxtorf in 't 36. hoofdstuk van zyn schoole der Jooden, in hunne Cabalistische uitleggingen van eenige historiën des ouden verbondts verhaalen, te weeten, dat de schonken van den reus Og mcêr dan drie mylen lang geweest zyn, en dat Mozes een en-

twintigh voeten hoogh, een speer van tien ellen lang gevoert heeft, en daar mede nogh vyftien voeten hooger opspringende, evenwel den gemelden Reus nauwelyks aan de enkels heeft konnen raaken; en diergelyke leugenachtige Vergrootingen meerder. aardighlyk kan men zulke wyde gaapers den mondt doen snoeren, met tegenvergrootingen te gebruiken, die hunne opfnyereijen bespotten en verstoppen, dus door een tastelyke logen hunne grove onwaarheden zichtbaar maakende; waar van Johan de Brune in zyn Jok en Ernst een geestigh voorbeeldt verhaalt, dat ik den Lezer moet mededeelen, *een zotte hoveling*, zegt dat overgeestig vernuft, *die tot zekere maaltydt genodight was*, zagb een koper konsoir op tafel brengen, en met koude grimmatzen begon hy den reuk van dat metaal te laaken, zeggende, dat hy 't om zyn scherphheid noch aan den disch, noch in slaaplakens mogt veelen; maar zyn tafel en bedde wierden beide met zilvere vaten bedient. Een van de gasten, die den Huisbeer door zodanige snorkery gelyk als wederwaardelyk in den baardt zagb vliegen, stampte zyn uitbundige onbedachtzaamheid met dit antwoordt ter neder: *Myn Heer*, zei hy, *ik geloof, dat het uwe zedigheit is, die u zoo zoberlyk doet spreken. gy konde, zonder de waarheit te overtreedden, tienmaal meer zeggen: want al de waereldt weet, dat gy een paar dozyn overschoone paarden hebt, die alte-maal met zilver zyn beslagen, en dat de zoolen uwer schoenen van klinklaar gout zyn, gelyk ook uw kamerpotten, die met diamanten zyn ingeleidt.* geschieden nu zulke zotternyen uit een dagelykze gewoonte, zy worden ook wel uit andere inzichten gepleegt, als wy hier boven reedts aangemerkt hebben, wy zullen nogh een enkel staaltje uit J: de Dekkers treurspel de Dooper bybrengen, al waar Gamaliël van den Rabbyn Malchus zegt:

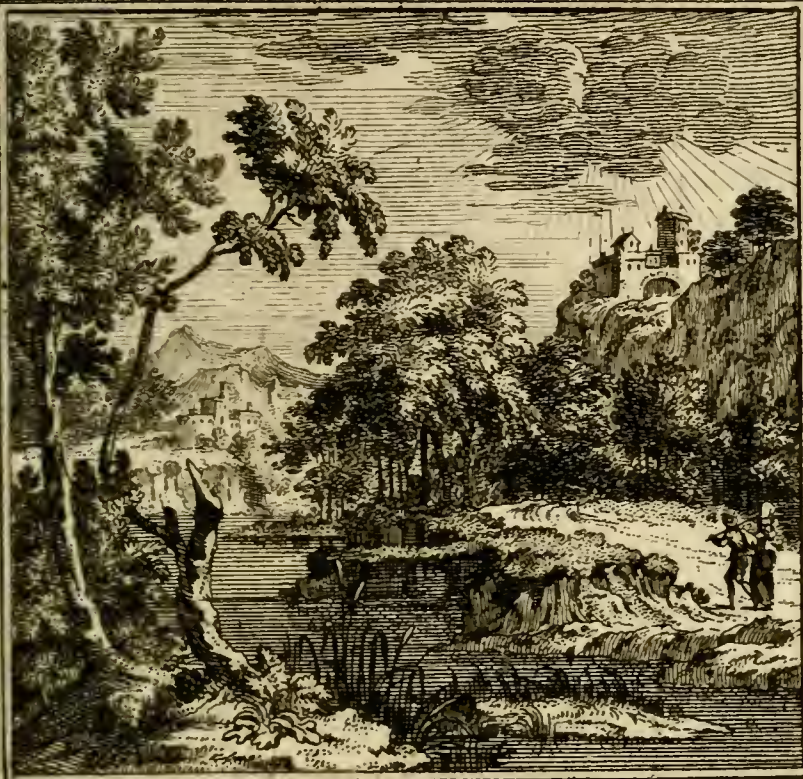
*Kortom wat eenighzints zyn zaake styven magh,
Zal hy nitbulderen, en door al 't hóf trompetten,
En met gemaakt gebaar zyn boevery blanketten.
En toont de Koning zich hier weinigh in belaën,
Zoo zal hy zynen toon vry hooger laten gaan.
Dat gantsche menigten van opgeruide troepen
Na't hoofdt staan van den Vórst, zal hy bestaante roepen;
Ja dat men's nachts al stil vast rôt, en t'zamen spreekt;
Iet grouwelyks bewerpt; iet zórgelyks besteekt;
Bedekte laagen brouwt; door schadelyke listen
's Landts algemeen profyt sleept in zyn eige kisten,
En vette winsten trekt uit dit vervloekt gemuit.*

L A S T E R I N G E.

Et solem nebulae tegunt.

Hoe heerelyken glans de gulde zon verspreidt,
 Die bergen, bosch en beemdt doortintelt en verblydt,
 En alle schezelen geeft ademtocht en leven,
 Nóggh moet zy somtydts plaats aan zwarte wolken geeven.
 En vindt zich met een kleedt van nevelen bedekt.
 Wat wonder? dat de deugdt dan veeltydts 't voorwerp
 strekt,
 Waar op een lasteraar zyn' bitt're gal zal braaken,
 Om haare zuiverheid te smetten en mismaken,
 Wanneer hy 's naastens eer en roem verkleinen kan,
 En zynen naamdwerg dus verheffen tót een man,
 Daar eigenliefde, nydt, en hooghmoedt hem bezitten,
 En leeren op een ey te scheeren en te vitten.
 Dóch hoe de nydt ook woelt, en veeltydts wordt geloofst,
 De deugdt buigt wel wat neêr, maar beurt daar na haar
 hoofdt
 Mêt grooter glans weêr op, en praalt met meerder luister,
 Gelyk de milde zon, verwinnendt 't droevigh duister
 Der bruine nevelen, haar lieflyk aanschyn toont,
 En dus haar eigen' deugdt tot vreugdt der aarde loont.

Hirundo

*Hirundo famæ pestilens Calumnia
 Tantum sibi licere sumit , ut viros
 Morsu maligno devenustet optimos.
 Ut umbra semper est euntibus comes
 In luce solis , sic adheret hæc lues
 His , qui decus restiquè sectantur vias.
 Fruatur ergo quisque , qui fidit sibi ,
 Famæ sinistro errore : vix ulli venit
 Immune labis nomen ante funera.*

D: B.

Het

Het is een bekendt spreekwoordt , de Grooten hebben lange armen ; werwaarts gy u begeeft en vliedt , zy volgen u na , en grypen u. zoo heeft de tonge ook haare handen , en wel zoo lange , dat zy voor die der Vorsten niet behoeven te wyken. de doodt, zegt de wyfste der Koningen in zyne Spreuken , en het leven zyn in de handt (of geweldt) der tonge. menfchen van een quaade tonge zyn dulle honden , en zy , die qualyk van dezelve fpreeken , zyn fchreeuwers. want zodanige tonge is een wildt gedicte , dat men zeer mocijelyk aan de keten kan leggen , wanneer het daar eens uit ontfnap is , maar ook is het de aderslagh , waar aan verftandige lieden de gefalte der ziele kennen , ende de beweginge van 't herte voelen. onder andere misgreepen nu van ons spraaklidt is de Lastering niet van de kleinste , als dewelke niet alleen in Logens maar ook in valfche beschuldiginge zich verloopt , ende Ryken , Staaten , Huishoudingen en familien van een fcheurt , en 't onderfte boven keert. Apulejus zegt in het eerfte boek van zyne bloemtjes , dat in een groote ftadt ook menfchen gevonden worden , die liever hun wyzer willen lasteren als navolgen , en die zy wanhoopen gelyk te worden , in der zelve eer beledigen , om dus , daar zy onvermaart zyn , bekent en vermaart te werden. waar op Jacobus Zevecotius in zyn Puntlichje op Grunnus gezien heeft , 't welke ik door den taal- en dichtkundigen Dr. David van Hooghstraaten , wien ik myne geringe kenniffe in de goede letteren en Poëzye ten grooten deele verschuldigt ben , aldus in Nederduitsch vertaalt vinde :

*Als Grunnus zagh , dat hy vergeefs veel boeken fchreef ,
En even onberucht nógh in de waereldt bleef ,
Begon hy op zyn wys my lelyk af te maalen ,*

Om

Om dus met myn gedicht by elk een naam te haalen.

Denk, Grunnus, niet, dat ik u dit beletten zal.

Gódt geef dat gy hier door bekend wordt overal.

zoo vindt men, dat de konstryke Apelles by den koning Ptolomæus van eenen Antiphilus heimelyk wegens een bedachte zamenzweering bedraagen is geworden, en niet, dan na veel bewys zyner onschuld, den doodt ontkoomen is; waarom hy tot gedachtenisse van dit gevaar de Lastering in deezer voegen met levendige verwen op het schilderdoek verthoont heeft. gy zaagt een man met lange ezels ooren, gelyk een tweede Mydas, als richter op een hoogen stoel zitten, hebbende aan zyn rechte handt de Onwetenheid, en aan de linke handt 't Vermoeden tot zyne Raaden, recht voor hem naderde Lastering in een zedigh kleedt, houdende in de linke handt een brandende toorts, en met de rechte een' op de kniën liggenden, en met toegevouwe handen bidgenden, Jongeling by het hair voortrukkende, verzeldt van den Nydt, en gevolgt van Bedrogh en Listigheid, volgende ter zyde 't Berouw met gescheurde klederen, en ommeziende hoofdt de vlugtende Waarheidt achter na. 't geenik in jongere dagen aldus op maat gebracht hebbende, hier zal inlasschen:

Vórst Mydas, op den richterstoel gezeeten,

Gebruikt Onwetenheid, die naast zyn' zetel staat,

En quaadt Vermoeden, op de waarheidt fel gebeeten,

Aan zyne rechte handt tót zyn geheimen Raadt.

Hem nadert Lastering, vrouw Logens eerst gebooren,

Gewapendt met een toorts in haare linke vuist,

En sleept de Onnozelheidt, vol bulderende tooren,

Voor hem te recht by 't hair, met stóf en bloedt begruift:

De

De rustelooze Nydt, op ed'le deugdt verbolgen,
 Doet zyn' beschuldiging met snoodt Bedróg en List,
 Die, als een schaduw 't lyf, die Hydra altydt vólgén,
 En onder 't zedigh kleedt verbergen Haat en Twist.
 Dus krygt een schelmstuk kraght door welgevonde stree-
 En Laster wordt verhoort by Lichtgelovigheid, (ken,
 Die onrecht vonnis durft tot onschuldts nadeel spreken,
 Hoe klaar die zich vertoont, en ernstigh bidt en pleit.
 Dies vlugt de Waarheid wegh met ommeekykende oogen,
 En laat het Naberouw in 't opgescheurde kleedt
 Vol droefheidt achter zich beklaagen 't groot vermoogen
 Der zwarte razerny by rechters, dom óf wreedt. (pen,
 Dit leert, hoe deugdt veelydts staat bloot voor Lasterdam-
 Onschuldigh wordt gedoemt, en opgehoopt met rampen.

hoe wel waar het nu te wenschen, dat dusdanige schilderye in alle Hoven wierde opgehangen, ten einde de Lasteringe beteugelt wierde! nergens immers onthoudt zich dit wanschepzel meerder, wyl aldaar menigerlye vermoedens, nydigheidt en andere looze kunstenaryen in zwang gaan, en met Argus oogen gestadig loeren, om elkanderen de kanse af te zien, om door de bewerking van een anders val zich zelve in diens plaatze te zetten, en door de verbeurtmakinge van eens onschuldighens rykdom zich met dezelve te vermaaken; want hoe haatelyk hunne lastertaal ook is, zy wordt nogh veel grooter en boozér, om dat zy zich daar in kitte-len en roem op draagen. waar van de zedige Dichter Willink in zyne Christelyke Zededichten, aldus opzingt:

*Wie in het quaad genoegeen neemt,
 Is van de deugdt geheel vervreemt,*

Ver-

*Verbastert van de goede zeden,
Ja bloot voor alle elendigheden:
Dóch de allersnoodtste en ergste staat,
Die alle quaadt te boven gaat,
Waar van geen snooder wordt gevonden,
Is, daar men koestert zyne zonden.*

uitdruklyk gebiedt de Wet Godts Leviticus 19. gy zult geen quaadt spreken van uwe Evenaasten. geen Rechter ook moet iemand onverhoordt oordeelen, zoo als de Goddelyke zedeles boven den ingang van Schepenen kamer te Amsterdam vermaant; *audi & alteram partem.* nadien hy, die zonder verhoor van partyen, vonnis velt, hoe billyk 't zelve ook magh weezen, onrechtvaardigh is, voornamentlyk in 't verhooren van quaade tongen. waarom Plautus in zyn Pseudolus in 't eerste bedryf zegt:

*Homines qui gestant, quique auscultant crimina,
Si meo arbitrata liceat, omnes pendeant
Gestores linguis, auditores auribus.*

Moght ik naar mynen zin met lasteraaren leeven,
En die hen geeft geloof gerechte straffe geeven,
Ik hing ze beiden op; den last'raar by zyn tong,
En die hem geeft gehoor, ik by zyn ooren hong.

en de keizer Antoninus Pius den geenen, die hem eenigh quaadt van anderen aandiende, wanneer hy zyn betigting niet konde goetd maaken, met den doot gestraft heeft. verwonderlyk is de lesse van Gracian in deeze zaake. *zyt niet vernuftigh tot schade van anderen,* zegt hy, *'t welk nogh hatelyker is, dan verdrietigh.* yder wreekt zich over den quaadtspreker met qualyk van hem te spreken, en gelyk hy alleen is, zoo zal hy veel eer overwonnen worden, als de anderen, die in grooten getale zyn, en niet overtuigt zullen weezen. de quaadtspreker

ker wordt altydt gehaat , en die met hem verkeeren , doen 't meêr uit vermaak om zyn uitvaaren te hooren , als uit achtinge , die zy voor hem hebben : want een lasteraar beschadigt drie te gelyk , voor eerst dien , van welken hy quaadt spreekt , ten anderen dien , die de lasteringe aanhoort , en ten derden zich zelve ; gelyk aan Haman in het boek van Esther levendigh gebleeken is.

't Is nu niet alleen loffelyk nooit anderen te lasteren , maar ook geen lastering op zyn evenmensch van iemand aan te neemen of goedt te keuren , nochtans is het de allergrootste lof , wanneer men zelfs gelastert wordt , 't zelve , zonder vergeldinge met gelyke munt , te verdraagen , ende het ongelyk niet in marmor te schryven , en de weldaaden op glas. gelyk ons de Christus zelfs leer raart by Matthæus 5. zeggende ; *bidt voor uwe vervolgers en lasteraars.* en J: de Dekker in zyn 114 punt dicht zingt :

*Als gy gescholden wordt , en met de tong gesteecken ;
 Als iemants laster mondt uw faam stelt als ten roof ;
 Zoo wacht u , lasteren met lasteren te wreeken ;
 Maar schikt uw leven zulks , dat niemant hem geloof.*

de konst ook , om het quaadtspreken in te toomen , is daar over niet bekommert te zyn ; want daar op te antwoorden is zich zelve nadeel doen , zich daar over te vertoornen , is zich zelve in kleinachtinge brengen , en aan den nydt stoffe geeven , om zich te verlustigen. dus plaght Alexander te zeggen : *het is koninklyk wel te doen en gelastert te worden.* en Demosthenes zeer schandelyk van iemand gelastert werdende , antwoordde koeltjes : *ik wil my in den strydt niet begeeven , in den welken het eerelyker is overwonnen te weezen , dan te overwinnen.* ja Plato voegde zulk een quaadtsprecker toe : *ga voort met quaadtspreken , want gy hebt niet geleert goedt te spreken.*

ken. doch 't waare te wenschen , dat de Christelyke Overigheidt die verdoemelyke slachtbeesten volgens de lesse van Plinius offerde voor de gemeene ruste , en met den keizer Trajanus zulk een schrik hadde van deeze onmenschten , dat zy dezelve in een afgesleete schip zonder zylen , want en toer in zee zondt ; op dat zy , de ongenade van dat ongestadigh en wreede element overgegeeven zynde , eens moghten beproeven de onstuimige verwoedtheit , die zy zoo menighmaal tegens hun evennaasten geoeffent hebben ; want geen zaake is meerder bewaarheidt als het oude versje :

Die lastering niet straft , maakt zich daar zelf aanschuldigh.

hoort eens wat de Yffelzwaan J: Revius voor waar-
schouwinge tegens de lasteringe doet in zyn tafel-recht :

*Al die zit aan mynen disch ,
Drink' zoo veel , als nodigh is.
Eet naar uwes hongers eisch ;
Maar eet nimmer menschen-vleisch.
Weet gy niet , wat dat beduidt ?
Hooft , ik zal 't u leggen uit :
Spreekt niet qualyk van een vriendt ,
Die dat nimmer heeft verdient.
Spreekt niet qualyk van een' man ,
Die zich niet verweeren kan.
Neemt hem niet met nwen mondt
'T geen gy hem niet geeven kondt.
Zyt gy anders van manier ,
Mynenthalven blyft van hier :
'T zy u eens vooral gezegt ,
Dat is hier het Tafelrecht.*

V U I L E R E D E N E N .

Cave, accedas. fœdaris ab illo.

Een zak met houte kool, ten keuken dienst vervoert,
 Waar dat hy nedervalt, of waar hem iemant roert,
 Bemeuzelt met zyn ſtof en vloer, en handt, en kleeden,
 En toont ons klaar 't gèstel van zyne vuile leden.
 De zak verbeeldt een tong, die dartle woorden voert,
 En, als men die gehoor verleent, of daar meê boert,
 Ook onze zeden door de zamenspraak beschadigt,
 En wulpsheid, overdaadt en kriele lust verdadigt.
 Het zwarte koolgruis, dat door 't yle doek verſtuit,
 Is vuile klapperny, die eerbare kout verſchuit,
 En ſtrekt een blyk van dat ligt in de duift're hoolen
 Van zulk een ſnapperdts hart gehuisveſt en verſchoolen
 Een bajert van verderf, en vleefchelyken lust,
 Die zelden ſtille ſtaat, en nimmer wordt gebluſt,
 Gelyk in 't zwarte doek de zwarte houte koolen,
 De moeder van het ſtof, gepakt zyn, en verſchoolen,
 Die door een vonkje vuurs ſtraks raaken in den brandt,
 En als een wulps geſnap verwekken ſchade en ſchandt.

Qualis-

Qualiscumque animi sermo bene creditur index:

Certior obscæno vix tamen esse solet.

Seu quia, quod peccant, stulti venerantur amantes:

Seu quia lascivo fugit ab ore pudor.

Sidronius Hoschius.

Uit de overvloedt des herte spreekt de mondt volgens 't getuigenisse van den Evangelist Matthæus in zyn 12. hoofdstuk. vuile redenen zyn vaste kentekenen van een bedurven of lichtvaardigh gemcedt, daar de spraak eene afbeeldinge van is. hier op zagen de ouden, zeggende:

Stultus stulta loquitur.

Een ezel kent men aan zyne ooren.

Een gek men aan zyn spraak kan hooren.

onder welke soort zy niet de laatste zyn, die een gewoonte maaken van ongeschikte woorden uit te werpen, die de zielen vergiftigen, en kuische ooren besmetten. de stank van een openen graf-kelder, en die der rottende lichaa-men is niet alleen zwaar en benaaudt, maar ook ongezondt, doch zulke vuilbekken blaazen nogh veel vuiler dampen uit, *maaken zich zelven stinkenden, ende doen zich zelven schaamte aan.* gelyk de wyze Salomon Spreuken 13. getuigt. ja zy zyn zelfs *graven vol rottende beenderen*, zegt Chrysothomus, *die open staan, om anderen hunnen stank deelachtigh te maaken.* daar men gewoon is de lyken met aarde te bedekken, doen zy het tegendeel, het allerstinkendste vuilnisvat ontgraavende, en daar meede ydereen besmettende, nadien zy zich wonderlyk meenen uitgeslooft te hebben, als zy medtgezellen hebben verkreegen, die in hunne vuiligheden deelen. nadrukkelyk zegt de Apostel Jacobus in het derde hoofdstuk van zynen Zendtbrief, *dat de tonge is onder onze leden gestelt, welke het geheele lichaam besmet.* waarom zeker geleerdt man deeze dartele redenvoeringen het uitspouwzel der helle genoemt heeft, en dusdanige tonge de zetel en het broeinest des Sathans, waar uit geen andere Jongen, als dusdanige vuile en onbeschaamde woorden te wachten zyn. en gelykerwys de wyfste der Koningen geleert

leert heeft, dat doodt en leven in de maght en 't geweldt der tonge zyn, zoo riepen de Egyptenaren, wanneer zy hunnen Gódt Harpocrates offerhande zouden doen, volgens 't verhaal van Plutarchus in zyne verhandeling van Isis en Osiris, *de tong brengt geluk, de tong brengt verderf.* en dit laatste voornamentlyk eene wulpze tonge, die de waereldt al van lange jaaren af zodanigh bezwalkt heeft gehadt, dat de Profeet Esdras daar over reedts in zynen tydt geklaagt heeft. en alhoewel men hedensdaags veelen ziet, die den hoogsten prys meenen te verdienen, als zy de gezelschappen met een gestadigen nieuwen stof van uitgezochte dartele reedenen en gevallen kunnen ophouden, ende de lever doen schudden, zoo vinden wy, boven de reets ter nedergestelde reedenen echter nogh anderen, om dit elendigh misbruik der tonge meerder, dan een lichaam verdervenden Crocodil en gretigen Haay te ontwyken; namentlyk, omdat de tong uit den overvloed des harte spreekende, gelyk de Evangelist Matthæus schryft, by gevolge by een vuilden kakelaar nogh een veel vuiler harte moet t'huis liggen, en alle schaamte verbannen zyn, buiten dewelke een mensche en den naam, en de natuur van een mensch ontbeert, want, zegt een oudt Dichter,

Schaamte eens verloren,

Komt nimmermeer te vooren.

verwonderlyk schryft Symmachus lib. 10. Epist. 10. *ik weete, dat schaamte een namaag van de deugdt is, welke vergeefs in der menschen bedryven gezocht werdt, indien zy in des zelfs woorden niet gevonden wordt.* een andere reden, om dusdanigh vuil geklap te ontwyken, is, dat het zelve niet alleen den klapper zelfs bevlekt, maar ook den toehoorder aankleeft, gelyk de Apostel der Heidenen Ephezen 5. vers 3. te kennen geeft. *Corruptum bonos mores colloquia prava,* wilten de Heidenen al

te zeggen. 't geene aldus ruimschotigh by den Heere Wil-
link gevolgt vinde :

*Een quaade zamenspraak besmet
Wel haast 't verstandt en goede zeden,
Veel eêr dan 't quaadt weêr wordt verzet
Door stichtelyke en nutte reden.*

*Een zieke schaadt door smetlyk vuur
Op één tydt meêr, als tien gezonden
Herstellen zullen. al zoo duur
Wordt ook het quaadt gesprek bevonden,
Gelyk het onkruidt, door wiens zaadt
Het nutte en heilzaam kruidt vergaat.*

want wie dusdanige snoode vertellingen gehoor verleent,
ende zich daar meede kittelt, noodt al stilzwygende dee-
ze vuil monden uit, omme hünne schand tredenen te ver-
dubbelen; wes de groote Paulus wederom Ephezen 4.
vers 29. zegt: *geen vuile reden ga uit uwen mondt.* en
hy voegt 'er by vers 30. *ende bedroeft den Heiligen Geest
Godts niet.* nadien zulks Góds gramschap ontsteekt,
zoo als de Apostel naderhand: Ephezen 5. vers 6. ver-
klaart, schryvende: *dat u niemant verleide met ydele
woorden: want om deeze dingen kooft de toorne Góds
over de kinderen der ongehoorzaamheid.* hoe gevaarlyk
de kanker en 't koudt vyer is, hoe schielyk die quaalen
voortkruipen en onze ledemaaten opvreeten, dartele
woorden zyn nogh schadelyker, als die met lust aange-
noomen de ziel vergiftigen, die zoo veel heerelyker,
dan het lichaam is, dat aardtsch en verderfelyk, daar zy
hemelsch en onvergankelyk is, en alleenigh voor kort-
ten tydt in het zelve haare wooninge verkoozen heeft.
de goutsineden zyn gewoon, als zy eenigh stuk zilver-
werk

werk willen vergulden , het vuur met een vleugel aan te waaijen. dusdanige vleugel is een wulpze tonge, waar door de koolen der onkuisheidt aangeblaazen worden en ontvonken. van de Epheziërs schryft Strabo , dat zy tot het minste kindt verdienden verwurgt te worden, om dat zy eenen zekeren Hermodorus , een man van een zeer goet geruchte en groote zedigheit , uitgebannen hadden , met een verbodt daar by te voegen , dat niemant hunner ingezetenen zyn voorbeeldt en levenswyze volgen zoude , ten zy hy den zelve gang wilde gaan. van heereyker gedachtenisse moet ons de godtvruchtige Oudtvader Augustinus weezen , lib. 2. Confess. cap. 3. en 9. met groot en oprecht leedtweezen zich beklagende , van in zyne jonge jaaren zich door quaadt gezelschap te hebben laten verleiden gehadt tot verscheidene zonden , en op de ernstige vermaningen van zyne moeder Monica weinigh gelet te hebben , die achtende voor Vrouwen praat , welke men niet hoogh schatten moest. een voorbeeldt , overwaardigh om na te volgen , ofte veel eer om zich aan te spiegelen , omme by tydts zyne ooren tegens diergelyke vuiligheden te stoppen , en alle wulpze en geilheit-verwekkende redenen en schriften verre van zich af te werpen , gelyk J: de Dekker dat in dit zyn 171 punt dicht van zyn tweede boek betuigt , luidende tegens Martialis :

*Genoeg gemartiaalt ; staak , Martiaal , uw' kaaken ;
 Ons Höllandt heeft genoeg van uwen Roomschen drek ,
 Schoon groote Letterliên van u wat wonders maaken ;
 Ik zweere met Mureet , gy hebt een vuilen bek.
 Myn Batavier en heeft geen' ooren voor het kouten
 Van zoo een stinkenden , zoo ongewasschen mondt.
 Ja , Martiaal , gy stinkt juist daar gy zyt gezouten :
 Uw zout maakt rôtte zeên , uw zout is ongezout.*

de heidenen hebben de schandelykheid van dit bedryf al verfoeit; daar de Filosoof Diogenes, de hondtsche bygenaamt; op zekeren tydt dusdanigen Lostong, die een overschoon aangezichte hadde, een grooten reeks van dartele redenen hoorende uitslaan, toeduwde: *Ex eburna vagina plumbeum educis gladium. Gy trekt een loden degen uit een elpenbeene scheede.* want voor te geeven, dat men dit zonder arg zegt, en 'er zoo veel quaadts niet in ziet, of heeft, als 'er wel uit opgevat wordt, is geen vermindering van 't quaadt zelve, maar wel van de hoedanigheid van 't pleegen, zeggende ons Góds Woordt, dat de menschen ten dage des Oordeels rekenschap zullen geeven van een ygelyk onnut woordt, dat zy gesproken zullen hebben. *want wordt 'er bygevoegt, uit uwe woorden zult gy gerechtvaardigt worden, ende uit uwe woorden zult gy verdoemt worden* 't is dan lichtelyk te zien, hoe verre die blaauwe bloemtjens van verschooning reiken zullen:

Lasciva est nobis pagina, vita proba est.

Lascivus versu, mente pudicus erat.

Al is myn styl wat wulpsch, en dartel myn gedicht,

Myn hart is onbevlekt, en met de deugdt verlicht.

gelyk men dus Martialis en Petronius voor langen tydt al getracht heeft te verontschuldigen. maar nogh slijmer zyn zy, die op deeze vuiligheeden hunnen roem draagen. de beetelyke ongebondentheden, die veelen binnens gordyns, ófte in hune jongere jaaren in 't hondert heen gepleegt hebben, dunken deeze vuil monden, veels te fraai, om niet te verhaalen; zy meenen, dat het hunne glory verkorten zou, dat zy hunne kricle dartelheden en byna ongelooffelyke kraghten verzwegen, als

ZOO

zoo veele bewyzen van hunne helde-stukken. waar tegens de heidensche dichter al gezongen heeft :

*Quis furor est , quæ nocte latent , in luce fateri ,
Et quæ clam facias nocte , referre palam !*

Wat dolheidt , dat ge op 't geen , de nacht verbergt , durft roemen ,

En 't geen gy vuils bedreeft in 't duister , vry'lyk noemen !

weinig bedenkt men 't aloude spreekwoordt : *Stragula semper convoluta habeto.*

Het bedt gordyn ,

Steets dicht moet zyn.

veele Ouders hebben dikwyls de onvoorzichtigheidt boven dit , dat zy , tydt noch gelegenheidt aanzierende , in byweezen van hunne kinderen zulken mist' en stank uitgeeven , als of zy van hunne voedsters drek voor melk ingezogen hadden , niet bedenkende de spreuke van Seneca , dat

Naar bet bestieren

Zyn de manieren.

ende volgens het oude Hollandtsche spreekwoordt , *kleine potjens hebben ooren.* waarom de heidensche Dichter volgens de vertaalinge van den zoetvloeienden Ridder Cats al voorheenen gezongen heeft :

Weest voor al in reden kuisch ,

Als 'er kinders zyn in huis ;

*Want niet vuils dient voorgewendt ,
Al waar jongers zyn omtrent .*

nadien de jeugdt hedendaags niet minder , als van oudts her , ten quaaden geneigt is ; zoodat dus doende de Ouders volgens de bekende spreekwoorden , *ignem igni addunt . 't houtje daar nogh meerder onder stoonen . en Oleum Camino addunt . den Luis in den pels zetten .* overkonstigh heeft de uitmuntende Latynsche Dichter Jacobus Wallius deezen slechten voorgang van zommige Ouderen in zyne Lierdichten opgezongen , 't welke ik onder de geleerde vertaalingen van den heere David van Hooghstraaten dus nagezongen vinde aan de Ouders :

*Wy vórmén vruchteloos de vroege en tedre jaaren ,
En maaken hen in kunst en wetenschap ervaaren ;
Indien wy hen niet voorgaan zelf met vlyt ,
En naau ontzien den kinderlyken tydt .*

*Indien de vader leeft by 't klappen van de schyven ,
'Tis 't middel om het ook zyn kinders aan te wryven .
De kleene kraap zal 't ook in 't kort bestaan .
Hy groeit in 't spel , en vat die wapens aan .*

*Een dóchter zal gewis geheele schatten hangen
Aan baaren bals ; en meê blanketten haare wangen ,
Zoo moeder zelf baar voorgaat op dien voet ,
En tót haar lyf zoo groote kósten doet .*

Gemeen-

Gemeenlyk volgt een kindt de vaderlyke wegen.

Het zy het staroogt op het voorgaan van Cethegen,

'T zy't Kuricn of Katôs voor ziet gaan,

Het voorbeeldt kleeft zyn zinnen schielyk aan.

De wreede Gier gaat uit op vuile galgenaazen, (zen,

Door't veldt verstrooit; waar naar zyn broedtzal ook zalraa-

Zoo dra het kan, op eene zelve wys,

Entócht doen op dezelve soort van spys.

Ook zal de Sperwer nooit een and'ren roof bejaagen,

Dan die voorbeenen ook zyn vader kon behaagen :

En de Arendt ziet met onverdraaidt gezicht,

Nógh in zyn nest, het hemelsch zonnelycht.

L O G E N.

Ut Crescit Exolescit eundo.

ORhynstroom, by Tirol, myn zoeten droom, gebooren,
 Die menighmaal myn oog en hart trekt naar uw wedt,
 Als my in * Noremborg myn stamhuis kooft te vooren,
 Wiens afkomst * ooft en noordt zich neder heeft gezet.
 Ik zie u in 't verschiet uit Rhetische Alpes wellen,
 En door de Bodén zee met traagen loop geroeit,
 In 't eindt voor Bazel, Ments, en Keulen hoger zwellen,
 Daar Ceres korenoogst en Libers wynvrucht vloeit,
 En door den aanwas van veel' stroomen harder ruiffchen;
 'k Zie u by Schenkenschans een tweede wedt beslaan,
 En als een hoofdtrivier met breede golven bruiffchen,
 En u verliezen in den grooten Oceaan.
 Dit leert, hoe logentaal is klein in haar' geboorte,
 En weinigh maght bezit, tót zy wordt voort vertelt,
 En lichtgelovigheid haar opent deur en poorte,
 Waar na haar aanzien klimt, en wint een ruimer veldt,
 Onnozelen verstrikt, en snelt naar steên en hoven,
 Daar schoone glimp en schyn van yder wordt bemindt,
 Tót haar de waarheid eens van 't masker komt berooven,
 En snelle logen snelt en weghstuift in den windt.

* *Joan. Aventinus Annal. Bojor. lib. 7. cap. 15. §. 36. Wolfg. Lasius de Gentium Migrationib. lib. 8. pag. 484 edit. Wechel. in folio.*

*Qui prava corde capta concipit suo,
 Frustra latere vindicem sperat Deum
 Is involucra mentis & fraudum strophas
 Rimatur, excutitque. nec pænis finit
 Carere crimem ac scelus mortalium.
 Desipere licet, errare prona gens sumus,
 Unique nil peccare convenit Deo.*

B. B.

De

*De logen is het eenigh zaadt,
 Waar uit dat zyn gebooren
 De bitt're doot, de vloek, de haat,
 Góds-laster, moordt en tooren.*

zegt de geestryke Jan vander Veen, en met zeer groot recht; want indien wy de heilige bladeren teffens met de wæreltsche geschiedenis-schryvers doorloopen, wy zullen bevinden, dat alle misdaden en elenden uit de logen zyn voortgesproten, ende dat de Erfvyandt des mensche-lyken geslachts dit zielbedervende kruidt in de zielen onzer eerste Voorouderen al gezaait heeft, dat zich met der tydt in hunne nakomelingen zodanigh heeft voortgezet, en met het kleedt der waarheid vermomt, dat de logenaar in den eersten opslagh voor een waarheid en deugdbeminnaar wordt gereekent, en niet dan te laat, en tot zyns naastens schade eerst ontdekt wordt. ziet daar haare beeltenis met levendige verwen van den zelfden dichter afgeschetst:

*Des waarheids schyn, de schoon vermomde logen,
 Is door de tong gestelt in groot vermogen,
 En gaat getooit, bepronkt met heiligheden,
 Aanhiende vree, en scheurende de vreden,
 En blaast door 't oor in 't hart
 Der Vorsten, dies verwart
 Zy Landen ende Steden.
 Daar is geen quaader quaadt,
 Als 't quaadt, dat zyn gelaat
 Met deugden kan bekleeden.*

maar 't is hedensdaags zoo verre zelfs gekoomen, dat men het liegen voor eer achtende, nochtans ten gruwelyksten opstuift tegens den geenen, die ons ietwes hiet
 liegen,

liegen, zo als de meermaalen aangehaalde Deventersche
 puikdichter in zyne Overysfelfche zangen opdeunt:

*Die iemant liegen heet, die denkt met hem te vechten,
 Want zulke smaathed kan men anders niet beslechten:
 'T is wonder dat voor 't woordt men grouwelet zoo zeer,
 Daar men het liegen zelf doch houdt voor een eer.*

zynde zulk zeggen in der daadt wel onheusch, maar zom-
 tydts geen onwaarheid ofte leugen, in 't latyn *menda-*
cium, van 't woordt *mens*, verstandt; zin. zo dat *mentire*,
 liegen, gelyk als *a mente ire*, van zyn verstandt afwy-
 ken, kan afgeleidt worden, want die met opzet, of
 buiten beter weten liegt; loopt buiten de rede of waar-
 heidt, zynde evenveel, of de leugens om enkel tydt-
 verdryf, uit vermaak, of noodt gepleegt werden, waar
 in onze Eeuw ten hoogsten uitmunt tot onze schade,
 daar heel andere gedachten oudtydts de Persiaanen had-
 den van de logenaars; want, weetende hoe de rede
 zelve eifcht, dat 'er tusschen hart en tonge een naauwe
 overéénkomste zy, zoo leidden zy den geenen, die drie-
 maal op logens betrapt was, een eeuwig stilzwygen op,
 als onnut voor de menschelyke gezelschappen om hun-
 ne dwaaze redenen. zoo wordt Achilles ook spreekende
 ingevoert by den Dichter.

*De zwarte hellepoort is my zoo haat'lyk niet,
 Als by, wiens harten tong verscheide doelwit schiet.*

heerlyk zegt Pythagoras, dat de mensch nergens door
 nader de Goden gelyk wordt, als door de waarheid. en
 Hérodotus getuigt dat de Perziaanen hunne kinderen
 van hun vyfde tot hun twintigste Jaar toe niet anders
 lieten leeren, dan te paardt ryden, met de schicht wer-
 pen, en waarheid spreken, in deezen mennigen mondt
 Christen beschaamende, van het leugenspreken zyn daag-
 lyks

lyks werk maakende tegens de heilzaame waarschuwingen van den Apostel, Ephezen 4: vers 25. *legt af de logen, en spreekt de waarheid, een iegelyk met zyne naasten.* en Coloffensen 3: vers 9. *liegt niet tegens malkander, want zegt de Koningh en Proteet David, Psalm 55. de mannen des bloedts, en des bedroghs zullen hunne dagen tot de helfte niet brengen.* waarom de oudtvader Augustinus in zyn boek van de logen dezelve verfoeit, om wat oorzaake, hoe zeer ten goede dat ook weezen mochte. *zoo iemand (zegt hy) tot u zyn toevlucht neemt, dien gy door een logen van den doot zoudt kunnen verlossen, gy zult het nochtans niet doen, want de mond die liegt, die doot de ziel.* op dien zelfden leest schoeit Isidorus, 1. Synonym. cap. 10. zeggende: *schuwt alle soorten van logen, en spreekt, noch by geval, noch met voordacht eenige valsheid; verdedigt ook het leven van een ander niet met logenen.* zoo verre nochtans strekt zich dit gebrek uit, dat'er niemant gevonden wordt, die zich niet in alle gelegentheden aan 't zelve schuldigh maakt, konnende de complimenten of plichtspelingen, zoo in 't schryven van brieven, als spreken, niet veel anders, als loutere logenen genoemd werden. hoe verre nu deeze quaal in de hoven huisvest en gepleegt wordt, leeraart ons de staatkundige historyschryver Tacitus, zeggende: *in de hoven wordt men dikwyls, om te lichter om den tuin geleidt te werden, in 't openbaar ten hoogsten gepreezen, en middelwyl op het vinnighste in 't heimelyk gelastert en zwart gemaakt, invoegen dat men, hoe naauw men ook op zyn stuk letten magh, evenwel nogh, zelf onder schyn van eerbiedingen, deerlyk wordt mishandelt.* ligende alzo de hovelingen zoo wel in hun pryzen, als in hun heimelyk quaad spreken. dit wist Koning Lodewyk de XII. van Frankryk wel, pleegende te zeggen: *ik heb in myn hof alles, wat men bedenken kan, doch een ding ontbreekt'er.* en gevraagt zynde wat zulks was, antwoordde gemelde Vorst, *de waarheid. myn heer Vader, pleeg te zeggen,*
dat

dat de waarheid krank te bedde lag , maar ik achte , dat zy nu zonder biegtvader gestorven is. en de keizer Augustus, betreurende de nederlaag van Varus in Duitschlandt , zeide, dat hy zo zeer niet het verlies der legioenen , als welden doodt van Varus beklaagde , om dat hy nu niemant aan zyn hof hadde, die hem de waarheid zeggen zoude. maar och ! of dit monsterdier zich alleen daar ophieldt, en niet , als P: Baardt in zyn deugdspoor zingt :

*De gansche waereldt meê was doof
Voor trouw , voor waarheid en geloof !
De waarheid , reden en bescheidt
Zyn lang vermoordt en neergeleidt.
De gast zyn eigen Waardt bedriegt ,
En duizendt logens voor hem liegt.
Een Koopman is naau half zoo zwaar ,
Als al de logens op zyn Waar.
Zoo eerlyk , vroom , of onbespraakt
Heeft geenigh mensch zyn huis gemaakt ;
Zoo vroom van leven is geen man ,
Dien niet een fielt beliegen kan.
Hun fielten tong , en hun beleidt
Heeft nooit van Goeden goedt gezeidt.
't Gevogelte van hun geveert'
Alleenigh van hun wordt geëert.*

daar niets vaster gaat dan 't geene de heer Schelte zingt van een Logenaar , van dat 'er is

Geen ongelukkiger , als die zich wendt tót liegen.

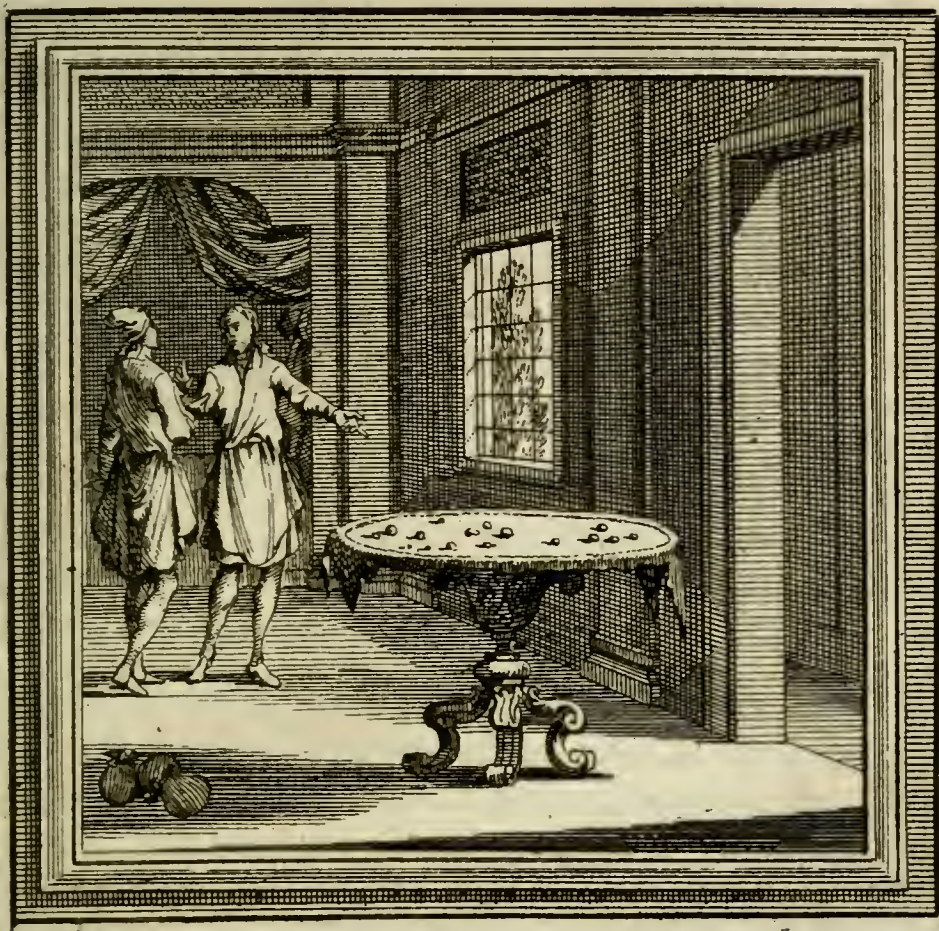
*De mondt, die logens spreekt , is 't allerschaadlykst quaad ;
In plaats hy and'ren wil , zal hy zich zelf bedriegen.*

*Zeg my , wat mensch wordt meer veracht , bespot , gehaat ?
Is 't niet een zót , wiens mondt wendt zelf zyn eer te rooven ?
Want spreekt hy al eens waar , wie zal hem ooit gelooven ?*

NIEUWIGHEDEN.

Constans in mobilitate sua.

Quikzilver, lym'rich voght, uit bergerts afgelekt,
 Dat in den diepen grondt der meinen zaamgehoopen,
 Is door de gierigheidt met moeite en zweet ontdekt,
 En 't vaste lichaam der metaalen kondt ontknoopen,
 Hoe wisselt gy van plaats! hoe rólt gy telkens voort!
 Gy zyt stantvastigh, maar in onstantvastigheden,
 Daar een geduurige beweging u bekoort,
 En gy vervliegt, wanneer ge u voelt van vuur bestreeden.
 'kVindt by u't levendt beeldt van een nieusgierigh mensch,
 Die ongestadiger, dan al zyn nieuwe Maaren,
 En zaak, en plaats, en stondt verhaalt naar zynen wensch,
 't Geen namaals meest door 't vuur der waarheidt zal ver-
 (vaaren,
 En den verteller maakt tot eenen logenaar,
 Die zelden krygt geloof, al spreekt hy al eens waar.

*Num quæ mira habeam, num quæ nova, quæ tibi narrem,
Usque rogas; stulta est hæc tibi in aure sitis.*

*Hæc mea mira, nova hæc mea sunt, quæ narro libenter;
Factus homo Deus est, factaque virgo parens.*

B. B.

De welspreekende Grieksche redenaar Demosthenes op zekeren tydt bemerkende, dat veelen zyner toehoorderen verdriet in zyne redenvoeringe schiepen, en hunne oogen begonnen te luiken, veranderde schielyk van verhaal, en sprak: *o mannen van Athenen, geeft een weinigh gehoor, ik heb u een nieuw en ongehoordt voorval te verhaalen. twee mannen gingen laatst in 't heetste van den Zomer naar Megara, en hadden een wegh, daar geenigh beschutzel van boomen was, de eene, op een ezel rydende, sprong daar van af, en lei zich in de schaduwe van het last-beest op den grondt neder, maar zyn reisgezel, van wien hy dat dier gehuurt hadde, wilde hem zulks beletten, zeggende, dat hy hem wel den Ezel, maar niet deszelfs schaduwe verhuurt hadde.* nauwelyks hadt Demosthenes dit begonnen, of yder drong met opene ooren en oogen den ander voorby, greetigh om de uitkomst van dat geval te hooren, waar door hy gelegentheid nam om hunne dwaasheid, en begeerte naar nieuwe, al waaren 't ydele dingen, door te stryken en ten toon te stellen; zynde de Christenen daar ook geheel niet vry van, loopende meerder om een nieuw Toneel-stuk te zien en hooren, dan naar de Kerk, ten zy men daar eenige weinigh gebeurde voorvallen en verhandelingen weet te zullen hooren. 't geene voormaals aan een luchthartigh prediker eens stoffe gegeven heeft, om zyne gemeente uit een goeden yver, en, om zoo te zeggen, heiligh bedrogh, eens misleidende in de kerk te leiden. 't welke van zeker dichter aldus is afgeschetst:

*Een prediker, door spyt en gramschap wat ontsteeken,
Om dat by somtydts moest voor stoel en banken preeken,
Zei eens in zyn Sermoen, hoe dat des nachts voor heen
De duivel met hem hadt gehouden veele reên,*

En,

*En, zoo zy's andren daags ter preeke wilden koomen,
 Dat hy hun zeggen zou geen fabelen noch droomen,
 Maar 't geen hem was gebeurt in waarheid, niet in schyn,
 En daar zy altemaal verschrikt af zouden zyn.
 Dit is de gantsche stadt in 't korte doorgelopen:
 Het vólk des morgens vroeg quam uit met groote hoopen,
 Al eer de Kóster nógh de kerk-deur open sloot.
 De wyven drongen daar malkand'ren hallef doodt.
 Doe nu de prediker, na't leezen en na't zingen,
 Hadt nauylks door het vólk ter stoel op kunnen dringen,
 Riep hy, hoort, lieden, hoort: als ik van Gódt hier spreek,
 Zoo koomt 'er naauw een mensch in een geheele week:
 Maar toen ik zei, dat ik zou van den Duivel preeken,
 Koomt gy zoo dik als mut ter kerken ingestreeken.
 Gy toont wiens vólk gy zyt, dewyl gy liever hoort
 Naar 't geen de duivel zegt, als naar des Heeren woerd.*

ende aldus zyn het voor zeeker de Athenienzers alleen niet, die aan dit euvel ziek zyn. de menschen in 't gemeen zyn ongestadige schepzelen, zy zoeken altydt naar wat vremdts, en op iets anders: al hun vermaak bestaat in gestadige veranderingen, *de nouveau tout est beau*. men springt, gelyk de Exters, van den eenen tak op den ander; men vindt geen rust als in de onruste; de dorst naar iets nieuws blyft ons altydt in de keel, en de honger in de tanden; wy wonen in 't landt van quikzilver, daar de winden van alle kanten opblaazen, en gestadige aardbevingen zyn. 't gaat met ons, als de Heer Willink in zyn Amsteldamsch Tempe zingt.

*Verand'ring is 't, die ons vermaakt,
 Wyl ieder naar 't uitbeemsche haakt.*

*Verboode vrucht, of 't geen, dat zwaar
En kostlyk is, om te bekoomen;
Daar jaagt en hygt, daar wenscht men naar,
By and'ren vloeijen vetter stroomen.*

elk is even niensgietigh en onderzoekziek. wat in kerk en staatraaden beslooten is, wil men weeten, en handelt daar mede, als een kleermaker met een ouden rok; zy tornen en snyden alles aan stukken, en zetten 't achterste voor, tot dat 'er ten laatsten, na lang keeren en wenden, niets goeds aan overschiet.

*De nieuwigheid is schoon van lucht,
Maar draagt gemeenlyk quaade vrucht.*

en schoon het waare middel om zyne achtinge wel te bewaaren, en dies te meer verwonderlyk te zyn, bestaat in yder dagh een nieuw bewys voort te brengen, vindt men echter niet meer dan al te veele windtbokzen, die hun daag'lyks werk maaken, om telkens een breedt vertoog van versierde tydingen uit te spouwen, en 't geen ze by den nacht gedroomt hebben, voor waarheid uit te venten. Rotterdamsche tydingen geeven ze voor goeden munt uit, en 't gaat by hen voor een schelmstuk door, zoo men by een los gerucht niet wat by doet. zy zeggen veelydts een zaake, zoo als zy die gaarne hadden, en stecken 't hoofdt in de lucht, duwenden hoedt uit de oogen, en zetten de borst voor uit, ziende een groote kring van niensgierige toehoorders om zich heen geslagen, om eenigh nieuws te verneemen; want het gaat met het verhaal der zaaken, als met de eijeren, die men niet aangenaam vindt, dan als zy versch zyn. men ziet byna niet meer naar de Zon, dan als die verduistert wordt, om dat men dezelve alle dagen voor zich heeft,
ende

ende die eenmaal gezien hebbende , daar in niet meer nieuws ontdekt. van zulken windtblaazer zingt C: van Ryssen :

*Praatzieke Hans heeft my veel wonderen verhaalt ,
Van Oosten en van Westen ,
En veelerlei gewesten.*

'k Zeg, 't geen dat Hans verhaalt, dat by het wel ver haalt.

en op een andere plaats:

*Piet praatal roemt altydt, by heeft de nieuwste Maar ,
En zweert, 'k moet niet gezondt van hier gaan, is 't niet waar,
Schoon 't meest zyn logens uit zyn eigen poot gezoogen ;
Maar om dat by staag is voorzien
Met Napels zeer , denkt by misschien,
Dat by niet valslyk zweert , schoon 't alles is geloogen.*

hoe overdefiigh ook de wetenschap van Godtgewyde zaaken weezen magh , dezelve is echter van haar geboorte af door de afgryzelykste wangevoelens van 't onvernuftigh oordeel , het bygeloof en de waanwysheid erbarmelyk geplaagt geworden ; want hoe zeer ook, zelfs in den Gótdienst nieuwigheden zyn gepleegt by de Christenen na de tyden der Apostelen , getuigt de Bisschop van Hieropolis Papias , zeggende : *men zal geen gehoor nochte geloove geeven den geenen , die veel weeten te spreken , maar dien , die spreekèn en leeren , 't geene waarachtigh is : men zal ook geen gehoor geeven den geenen , die vreemde en nieuwe geboden en instellingen bybrengen ; maar den geenen , die ons brengen en geeven 't geene zy ontfangen hebben van den Heere onzes geloofs , die de waarheidt zelfs is.* in latere tyden heeft

Melanchton geoordeelt, dat nieuwsgierigheidt altoes groote dwalingen in de kerk gebragt heeft, en Hieronymus Schurfius zegt, dat de eerste oorzaak van het verderf van den Christelyken Godtsdienst geweest is, dat de Leeraars lust hadden om wat nieuws te prediken ende te leeraaren, en dat het volk, nieuwsgierigh zynde, de gemeene leeringen verachtte, en naar wat nieuws haakte. de Historiën leeren 't ons immers zoo wel, als de dagelykze ervarentheidt, hoe menighmaal de ingewanden in den vollen gloedt van gramschap barnen, de lippen trillen, en de tonge een onverstaanbaar geschreeuw, of stamertaal uitgeeft, wanneer een enkele haverstroo zonnigen Geestelyken dwars voor de maag komt te leggen, en dat veelydts niet uit inzicht van de heilige waarheidt voort te planten, maar met opzet om hunne grillige gevoelens te verspreiden, ende eenen naam te maaken, richtende een geweldigen pennestrydt aan, om zaaken, die het zaligmaakende geloove in geen deele raaken, betoonende, dat zy dus meerder met vleesch en bloedt zyn te raade gegaan, dan met Góds heiligh woordt en hun geweeten. hoe verre dit gaat, leeren ons maar al te veel en de ervarentheidt, en de historiën; en om een enkel staaltje daar van te geeven, zoo ziet het ontwerp van het geletterdt Hongarye van David Czvittingerus eens na in den perzoon van Franciscus Davidts, een voornaam Hungarisch Godtgeleerden, die Roomsgezindt zynde, en 't gevoelen van Calvinus onder belofte van hoogh gezach aangenoomen hebbende, 't zelve wederom verwierp, en door een gedurigen nieuwszoekenden geest gedreven, eindelyk een Arriaan en halven Joodt geworden is; betoonende zodanigen, dat geheel hun leven niet anders is, dan een rustelooze polsader, die gestadigh klopt en springt. verwonderlyk zingt de weergalooze Puikdichter Antonides, in 't eerste boek van den Ystroom, na dat hy de Nieuwe Brugh, het Gewoel en Nieuwigheden
op

op dezelve beschreeven heeft , van de Faam in deezer voegen :

*Een ander stell' de Faam op spitze torenkruinen,
Om scherp te luisteren, of hemelhooge duinen,
En Atlas steilen nek, waar op 't gestarnte leunt,
En draait om de assen, dat des hemels welfzel dreunt.
Of geefze een lusthuis van nabaauwende metaalen,
Ons lust het niet zoo ver haar' wooning op te haalen:
Want, schoon ze zomtydts hangt in 't midden van de lucht,
Zy woont op onze brug, in zoo veel straatgerucht,
Dat zelden nader grenst aan Waarheidt als aan Logen,
Op 't spoor der Faam, die zelf bedriegt, of wordt bedrogen.*

V L O E K E N.

Sua alienaque nomina lædit.

Elendig mensch, die onbedacht
Góds naam misbruikt met valslyk zweeren,
Dien gy eerbiedigh moest vereeren
Met lófgezangen dagh en nacht;
Die stadigh vloekt by aarde óf hemel,
En zelfs de hel roept tót de wraak,
Of bórg van een geringe zaak,
En u vermaakt in het gewemel
Van medtgezellen in dat quaadt,
Waar meê gy uwe ziel verraadt.

Gy schendt uw naam en heerlyk wezen,
Gevórmtd naar uwen Scheppers beeldt,
Die u uit aarde heeft voortgeteelt,
Om hem te dienen, en te vreezen,
En werpt, als 't kindt, een steen om hoogh
Uit tydtverdryf en dartzel mallen,
Die u zelfs op den kóp zal vallen,
Eer gy hem krygen zult in 't oogh,
Wanneer gy zult te laat beklaagen
De dwaasheid van uw levensdagen.

Staak, staak eens, snoode waereidtling,
Uw eigen straffè en roê te zoeken
Met ydel en lichtvaardigh vloeken,
't Zy by, óf om een nietigh ding.
Verlaat uwe averechtze wegen,
En vliedt den steen, die neder zygt,
En u eerlang te plett'ren drygt,
Zoo gy niet tot berouw genegen,
Uw boos en snoodt gezelschap vliedt,
En quã gewoont' den rugge biedt.

Mor-

*Mortales asini more recalcitrant
 Præceptis Domini perniciem suam
 Incurrunt stolidi. quod vetitum est placet,
 Sordet quod licitum sibi.
 Tantum infida lingua, serva nequissima
 Invadens capitis imperium, valet.
 Mentem & mergit humi, in caput exsecrans
 Partesque exequitur malas.*

F. S.

Het

Het is een overbekende zaake , dat 'er tweederhande Eedtzweeringe is , te weetē een by de hooge Overigheid tot weghneeminge van eenigh verschil in eene twyfelachtige zaake , en eene andere van gelofte , met dewelke wy ons voor Godt verbinden , om het een of ander te doen , of te laten , gelyk uit Psalm 132 blykt. welke beide eedtzweeringen in eene rechte zaake niet alleen geoorloft , maar ook noodzaakelyk en Gótds-dientigh zyn , hebbende Godt zelf ons ten voorbeeldt menighmaal gezworen , als onder anderen uit Jezaias 65. blykt : want dat Christus by Matthæus het eedtzweeren verbiedt , is alleenigh van het valsch zweeren te verstaan , en van het misbruiken van Godts naame , daar de Jooden niet veel naar zagen , waarom zy ook menighmaal in het Oude Testament gezegt worden te hoëreeren , dat bykans 't zelve als valschelyk zweeren aldaar betekent.

Deze tweederhande Eedtzweeringe is ydereen gehouden te volbrengen en na te kooien , ten zy het tegens Godts woordt en des zelfs geboden aanloopt : by voorbeeldt , dat men nooit bidden , ter kerke gaan , iemand dooden , of van den waaren Godtsdienst af zal wyken. 't geene in den koning David bewaarheidt wordt. 1 Sam. 25. aflatenden zyne eedtzweeringe , om Nabal en al de zynen te dooden , om dat hy hem en zyn heyr leeftocht geweigert hadde , te volvoeren , wanneer de verstandige Abigaël hem de onbillikheit zynes verhaasten eedts voor oogen stelde : want buiten de voorgestelde redenen is men verplicht zynen eedt te houden , en na te koomen tegens het aloude spreekwoordt : *gedwonge eedt is Godt leet.* dus meen ik ook , dat Jephta zyne gelofte om het eerste , dat hem ontmoeten zoude , uit de deure zynes huizes uitgaande , Gode tot een brandtoffer te offeren , niet naar den letter volvoert , nochte zyne dochter , die hem na zyne overwinninge op de Ammoniten eerst tegen
quam ,

quâm, waarlyk ten brandtoffer geoffert heeft, gelykerwys klaarlyk uit het vervolg deezer geschiedenisse in 't 39 en 40ste vers van 't xi. hoofdstuk van 't boek der Richteren te begrypen is; te meer, daar wy nergens in Godts heiligh woordt een eenigh voorbeeldt van menschen-offer aan den Heere opgedragen vinden, ende Godt uitdrukkelyk Deuternomium xii: vers 30 en 31. zegt: *wagt u, dat gy niet verstrikt wordt achter hen, na dat zy voor uw aangezichte zullen verdelgt zyn: ende dat gy niet vraagt naar hunne Goden, zeggende; gelyk deeze volkeren hunne Goden gedient hebben, alzo zal ik ook doen. gy zult alzo niet doen den Heere uwen Godt; want al dat den Heere een grouwel is, dat hy haat, hebben zy hunnen Goden gedaan; want zy ook hunne zoonen ende hunne dochteren met vuur verbrandt hebben hunnen Goden.*

Dus gezien hebbende welke eedtzweeringen geoorloft zyn, moeten wy daar byvoegen hoe gemeen hedendaags Godts heilige naam tot een getuige van een voorgestelde zaake aangeropen en misbruikt werdt, ontkenkende 't geene men weet, en getuigende om voordeel of gunst van eene zaak, die men enkel van hooren zeggen heeft, hoe zeer Godt zulks Leviticus 19. vers 12. en elders verbooden heeft. ook is 't een onuitwisbaare schande voor 't Christendom, dat de wetten tegenszulke wangedrochten zo reukeloos verzuimt en vergeeten worden, daar onder de Heidenen in voorledene tyden de Egyptenaren zodanige valsche zweeders met den doodt gestraft hebben, en de twee medegevangenen van M: Attilius Regulus, die hun gezwooren eedt, aan de Carthagenzers wegens hun wederkeeren gedaan verachtende, te Rome verbleeven, door den Raadt voor eerloos verklaart zyn geworden, waar door zy vol wanhoop en berouw zich zelfs ontlyft hebben. niet min versoëjelyk zou het zyn, indien Overheden en andere groote Mannen, die op hunne verheffingen

fingen belofte gedaan mogten hebben van den Vorst of Staat naar hun' beste weeten te bedienen, zulks uit eige baat vergaten, en ampten niet aan verdiensten, maar geldigen weetnieten uitdeelen zouden, en dezelve of myn-eedigh maaken, of de vastgestelde eeden verandert laaten doen, brengende aldus eenen vloek over het landt: want dat de hemel zulke gruwelen niet ongestraft laat, is zonneklaar aan den Hongerschen koning Uladislaus gebleeken, die de met den Turkzen keizer Amurath befloote en bezwoore vrede, op't aanraaden van des Pauze Nuncius gebrooken hebbende, by Varra nevens den gemelden Afgezant en veelen duizendt Christenen door den zelve keizer Amurath in een veldtslagh zyn verslagen. nadien nu de menschen veelerhande ziekteus onderhevigh zyn, zoo werdt om dezelve klaarlyk te kennen, de tong uitgestooken en beschouwt, want beminnaars der Onledekunde getuigen, dat de tonge met een spier aan 't harte verknogt is, waar door dan uit de gezegde beschouwinge der tonge de byzonderheid der quaale onderzocht werdt. even eens behoorde men, wanneer men de goede of quaade gesteltheit van iemants gemoedt wilde kennen, de spraak te overweegen, de woorden te overleggen, en de gevoert wordende redenen te onderzoeken, wyl hunner moeder, de Tonge de boode en 't klokke-geslagh van 't harte is. wie den Papegay aan zyne pluimen, bek en vliegen niet kent, zal hem aan zyn gesnap gewaar worden, en dus wilden de oude wysgeeren eerst iemant hooren spreken, eer zy van des zelfs bequaamheid of gesteltheit zyner ziele oordeelden. nadrukkelyk zeght de Zalignmaaker by den Euangelist Lucas in 't zesde hoofdstuk: *de goede mensche brengt het goede voort uit den goeden schat zyns harte: ende de quaade mensche brengt het quaade voort uit den quaaden schat zyns harte. want uit den overvloedt des harte spreekt zyne mondt.* zoo als de boom is, zoo zyn ook zyne vruchten, en naar dat de bollen
en

en zaaden zyn, zoo koomen ook de bloemen en moeskruiden voort. *qualis vir, talis oratio.* zoo als de man is, zoo zyn zyne redenen. zeide eertydts Socrates, of als ons hollandtsch spreekwoordt luidt; *Een vat geeft uit, dat het in heeft.* *Effæminatorum etiam oratio effæminata est.* Een ydel en lichtvaardigh Vloeker is zodanigh een vat, maar uiterlyk fraai opgepronkt en met loofwerk versiert; een wilgeboom die rustigh opgroeit, maar een ondeugendt pit verbergt, en om nader te koomen, een loode degen in een yvoore schede. waarom men in voorige eeuwen wanneer zich een doorluchtigh verstandt in een mismaakt lichaam bevondt, plaght te zeggen, dat dezelve een slechte wooning hadde. 't geene voornamentlyk op Æsopus zagh, die veel anderen Wyzen in kennisse te boven streefde, maar om dat alle mismaaktheden des lichaams in hem by elkaâr gevonden wierden, wierdt van hem gezegt, dat zyne kennisse qualyk gehuisvest was. veel beter is het nochtans een slechte woonplaats te hebben voor een goedt en oprecht gemoedt, als een schoon lichaam met een booze en verdorve ziele. uit zulk eene koomt onder andere gebreken mede het lichtvaardigh en ydel vloeken en zweeren voortborrelen, zynde veele menschen zodanigh hier toe genegen en gewent, dat zy niet eens weten nochte hooren, dat zy zulks doen, en echter wel hondert vloekwoorden uitgespoogen hebben, eer zy den hemel eens gedankt hebben voor ontfangene weldaaden en zegeningen, dus zingt van Ryssen in dit Sneldichje:

*Het schynt Heer Hans heeft hooge en krachtige gedachten,
Want, als hem iets gebreekt, en hy dan wat moet wachten,
Of dat hy zich maar om een beuzeling verstoort,
Zo voegt hy, Hagel, Blits en Donder by elk woordt.*

en

en Jan vander Veen in zynen Adams Appel, van den Dobbelaar:

*De dobbelaar zal in 't verkeeren,
In Tiktak óf in kaarten-spel
By Godes naam: en wonden zweeren,
By Hagel, Donder, Doodt en Hel,
Raakt hy eens in 't verlies
Met Rafel óf Pasdiés.*

daar de Apostel Jacobus in het 6 hoofdstuk van zynen Zendtbrief zulks uitdrukkelyk verbiedt, zeggende: *doch voor alle dingen, myne Broeders, zweert niet, noch by den Hemel noch by de aarde, noch eenigen anderen eedt: maar uw ja zy ja, ende uw neen zy neen, op dat gy in geen oordeel valt.* Philo getuigt lib. 3. de vita Mosis van de Jooden, dat zy niet alleen Gótdsdiensfigheidts halve, maar ook uit eerbiedigheit den naame Jehovah niet dorsten uitspreken, uitgezondert hunne Priesters, die dat woordt inzonderheit gebruikten by de plechtige zegening van 't volk, en het ingaan van den Tempel zelfs; Maffæus verhaalt mede lib. 12. histor. Ind. van de Japonneezen dat zy doodtvyanden van alle vloeken zyn, en Suidas van de heidensche volkeren van zynen tydt, dat zy hunne Goden zoo zeer ontzagen, dat, om niet by dezelve te zweeren, zy dikwyls uitriepen: *ik zweer by deezen mynen rok, spies, scepter, en diergelyke andere zaaken.* veelerlei soorten van vloeken zou men konnen optellen, indien men dezelve wilde nagaan. een rechtschapen Christen moeten de hairen te bergen ryzen, die langs de straaten gaande, zoo ouden als jongen den naame des Heeren hoort misbruiken, zich zelf en zyns naastens heil en welstandt vervloeken, en alle quaadt toewenschen, zoo men dit of dat niet zal doen; by
den

den Vorst der duisternisse hoort zweeren , of de Elementen tot hun straffe daagen , en wat diens meer is , veelydts uit een enkele gewoonte , of een schielyk opborrelende gramschap en wraakzucht , waar omtrent geenige Landaardt vry gaat , buiten dat de Italiaanen en Franschen wel de fynste en uitgezochteste vloeken gebruiken , en dat zonder eenigh vermaak of voordeel , als andere lasteringen hebben , die tegens onze Evenaasten uitgeworpen worden. 't welke geestigh van C. van Ryssen in deeze twee puntichjes overgehaalt wordt , luidende 't eerste :

Is 't niet een wonder om te hooren?

Fans tong zweert daag'lyks even zeer ,

En dat heeft al geduurt een halve eeuw en meer :

En nóg en is die niet verzworen.

en het tweede :

Een wierdt te recht gedaagt voor eene somme geldt ,

Dóch als Verweerder wierdt het aan zyn eedt gestelt.

Toen hy nu om 't gemoedt dien eedt niet dorst beginnen ,

Zei't wyf , dat by hem stondt , zweer nu , gy luije guit ,

Je vloekt den heelen dagh , en wint niet eenen duit ,

Zweer , nu het tydt is , en 'er geldt mede is te winnen.

wie schrikt niet , die dagelyks Godts heiligen naam zó schendigh hoort gebruiken , daar geen eerlyk man in eenige geringe zaake den zynen gebruikt wil hebben ? wie zal een voornaam man of oppervorst anders als met eerbiedenisse noemen en aanspreeken ? en onze Vloekers durven den Koning der Koningen by hunne twisten en krakkeelen noemen , en tot getuige van hunne gebreken en snoodtheden her voort roepen , daar alle

K

Enge-

Engelen en Aarts-engelen met het alleruiterste ontzagh en vreeze zynen naam eeren, hem noemende heiligh, heiligh, heiligh; ende Godt zelfs Exodus 20: vers 7. verboden en gezegt heeft: *gy zult den naame des Heere uwes Godts niet ydelyk gebruiken, want de Heere zal hem geenzints onschuldigh houden, die zynen naame ydelyk gebruikt.* waar willen zich deeze Losbollen dan meede behelpen tot verantwoordinge aan hun ontwaakendt gewisse, alwaar geene ydele uitvluchten en blaauwe bloemtjens voor goeden munt gaan ofte aangenoomen worden, en geene bewimpelingen en listige uitvluchten helpen? veel min by Gódt, dien rechtvaardigen Opperrechter, die zyne gramschap in zyn geschreeven woordt tegens dit strafwaardigh misbruik zoo menighvoudigh en nadrukkelyk geopenbaart heeft, 't welke, zoo men 't verontschuldigen en verschoonen durst, ons noh van 't eenigh en enkel goedt, onder zog veel quaade hoedanigheden verborgen, te weeten de schaamte over ons wanbedryf, ontbloomt. buiten en behaiven het schenden van Godts verbodt, en 't verachten van zyne gedreigde wraake, voegen zy daar den smooden misdaadt der ondankbaarheidt noh by, de erkentenisse, die zoo groote deugd is, jegens hunnen Schepper en Onderhouder vergeetende, ja verwerpene, ongedachtigh 't zeggen van den Dichter:

Ingrato homine nihil pejus terra creat.

De waereldt teelt niet snooder, dan

Een onvernuegdt ondankbaar man.

welke gruwel by de Heidenen niet onbestraft gelaaten is: want Quintilianus schryft, dat de ondankbaarheidt het blykbaarste teken aller ondeugden is, en Stobæus, dat wie ondankbaar is, Gódt, Overheidt, Ouders en Vaderlandt vergeet. waarom men by verscheide volkeren

keren oudttydts al eenige wetten tegens de ondankbaaren gestelt en uitgevoerd zyn geworden, gelyk Herodotus en Xenophon wegens de Perzianen, Valerius Maximus van de Athenienfers, en de keizerlyke Justiniaanse wetten van de Romeinen verhaalen, overtuigt van dat

Alle weldaadt, u betoont,

Dient met dankbaarheid beloont.

in deezen ons Christenen, voor zoo veel wy aan deeze snoode gewoonte schuldigh zyn, schaamroodt maakende voor Godt, zoo wy in plaatze van dit ydel vloeken onzen Schepper geene dankzeggingen toebrenge, en als vruchtbaare akkers een ryke winst uitgeeven, wel bedenkende het aloude vaarsje:

Hy is niet waardigh dat hy leeft,

Die altydt neemt, en nimmer geeft.

YDELE BELÓFTEN.

Verba pro Farina.

Het Graan, op eene róts gezaait,
 Of hooge Duin, wanneer de regen
 Koomt tydigh uit de Lugt gezeegen,
 Als 't zoële Lentewindtje waait,
 Ryft weeld'rich uit den schoodt der aarde,
 En geeft veel hoop van ryke winst;
 Dóch de uitkomst vólg't die 't allerminst,
 En geeft slechts stroo van weinigh waarde,
 Nadien de zon, door haare gloedt
 Verdroogende zyn' levens zappen,
 Waar door de weeld'rige airen slappen,
 Bedriegt de hoop, zoo lang gevoedt.
 Dus doet gy ook, die t'alle tyden
 Uw' Naasten veel' belóften doet,
 En streelt, en strookt hun teer gemoedt
 Met hoop van bystandt in hun Lyden,
 Of van belooning, maar nooit tracht,
 Om uwe woorden na te koomen;
 Gelyk de zoute Waterstroomen,
 Waar op de Zeeman oubedacht
 Zyn' schatten waagt, en dierbaar leven,
 Op hoop van voordeel, wyl de zee
 Belooft een' goede reis en ree
 Na korten tydt te zullen geeven,
 En, als de kiel op 't water zweeft,
 All' haar' belóften is vergeeten,
 En uit den afgrondt opgesmeeten
 Een eind'loos naberouwen geeft.

Qui te cumque rogant, & quæ te cumque rogantur,
 Promittis sociis omnia, Pyrrhe, tuis:
 Fiet, erit, faciam, donabo, cras, modo, jam, nunc.
 Quidvis poscatur, nil tua lingua negat.
 Munificus sic esse putas? sis blandus avarus;
 Nam cessant, post tot splendida verba, manus:
 Nec pro promissis grates tibi dicere par est;
 Omnia promittens, omnia, Pyrrhe, negat.

B. B.

In de Apotheken vindt men gemeenelyk een groote reeks van sierelyke kruidtdoozen en potten, yder met een opschrift van heilzame geneesmiddelen voorzien; hier leeft men Rhabarbar, giusch Cassia, daar Manna, en verder tinctuur van violen, oly van roozen, en veele andere naamen van kostelyke Medicynen; maar onderzoekt men dezelve vaten eens door, gy zult ze veeltydts of leeg, of met spinnewebben bezet vinden. zoo is het even eens gelegen met de meeste beloften en gunstige toezeggingen, die goedt koop gegeeven worden, maar zeer duur in 't volbrengen vallen. veel meêr nochtans ontsluiten zich deeze wydtmonden, wanneer 'er voordeel te begaapen of eigenbaat in te zwelgen valt. zy schynen dan geen woorden genoeg te kunnen vinden, om de kragt hunner genegentheid, en belofte van erkentnisse uit te drukken, en belooven goude bergen van dankbaarheid en erkentnisse, maar hebben hun oogmerk niet bereikt, of denken 'er zoo veel op, als 't kindt, dat eerst gebooren wordt.

Hier gaan de bergen zwaar, en maaken groot gedruis
En baaren eindelyk. maar wat? een slechten muis.

Salomon zegt van deze ydeltuiten, dat zy zyn als wolken en windt, daar geen regen by is. zy volgen den aardtsvyandt des menschelyken geslachts na, die Christus van eenen hoogen berg de koningkryken der waereldt ende hunne heerlikheid vertoonende, wel belooften dorst, dat hy hem alle die dingen geeven zoude, indien hy hem wilde aanbidden, daar hy 't zelve in zyne maght niet hadde, pleegende aldus een snoodt bedrogh al willens en wetens. in welk geval by de Rechtsgeleerden geoordeelt wordt, dat de bedrieger aan zyne beloften gehouden is, zoo de bedrogene zulks begeert, zynde anderzints dusdaanigh Verbandt in de rechten van geener waarde. als ook iemant iets belooft te zullen doen of geeven, zoo kan uit kragt van gemelde

melde belofte , niet alleen hy , maar ook zyn erfgenaam geconvenieert worden , als de rechtsgeleerden zeggen.

'T is ydereen by ervarentheid bekend , dat de Amandelboom in 't begin der Lente het allereerste aan het bloeijen raakt , en dus zynen bloeffem voor 't gevaar van koude , mist , en onweerwinden bloot stelt , en echter eerst laat in den herfst rype vruchten voortbrengt , daar de Moerbeziëboom , zeer laat bloeijende , byna de allereerste rype bezyën voortbrengt. met de Amandelboomen verstaan wy hier die geenen , die boomen uit de aarde spreekken , veel belooven en weinigh of zelden iets geeven ; gelyk wy door den Moerbeziëboom betekenen , die heel schaars iets belooven , maar zulks echter zoimtydts doende , 't zelve spoedigh en metter daadt nakoomen. 't is immers 't merkteken van een voorzichtig man zich wel te verzinnen , eer hy iets begint , en alles wel rypelyk te overleggen , eer hy zich zelve door beloften aan iemant verbindt , ofte zich ergens in bloot geeft. dus vinden we in de Roomsche geschiedenissen , hoe Fabius Maximus , die doorluchtige Veldtheer , de vervalle zaken van 't Roomsche Gemeenebest door zyn voorzichtig wachten heeft te rechte gebraght. *faire & taire. zwygen en doen.* zegt het Fransche spreekwoordt. wie heusch ende oprecht is , zal een koning van zyn woordt zyn. de Offen worden by de hoornen , maar een man by zyn tong gebonden. 't is veel beter een Moerbezyën , dan een Amandel-boom te weezen. woorden en daaden moeten ééne zaake zyn , nademaal hy ,

Wiens werk zyn eigen tong beliegt ,

Is waardigh , dat men hem bedriegt.

't is geen eerlyk man , die tot koste van een goedt gewissë iemant belooft te verhoogen , en hem de ladder , om daar toe te geraaken , onttrekt , of een boom om ver laat hakken , waar van hy de Peeren aan iemant belooft heeft. hy is een trouwlooze bedrieger , die zyn woordt in zyn hals haalt , en zeggen durft. *Lingua ju-*

ravit. die belofte komt my niet in de keel. gelyk een zeker aloudt griekfch dichter dorft zeggen :

Myn tong, 't is waar, bezwoer dit wel,
Maar myne ziel bleef buiten 't fpiel.

pleegende men dieswegens al voor langen daar van te zeggen: *Venereum jusjurandum. die eedt is met boter bezegelt.* Gracian zegt in zyne konft der wysheid, dat de woorden panden van de bedryven moeten zyn, en by gevolg hunnen prys genieten. de boomen, die geen vruchten brengen, en niet dan bladeren geeven, hebben gemeenelyk geen hert. ende de Gravin van Aranda zegt in haare afbeelding der Edelen: *een man van aanzien moet zich nooit met woorden verplichten, indien hy niet verzekert is te kunnen doen, 't geene men van hem verzoekt, en wanneer hy dat doen kan, zoo moet hy 't doen, eer hy dat belooft. hy moet zich ook zoo wel onthouden van zyne dienften aan te bieden, als omzichtig zyn in zich te vertrouwen op de aanbiedingen van anderen.* maar wie weet niet hoe zelden zulks waargenomen wordt, en hoe veele menfchen, om yder te verplichten, en voor beleefd te gaan, wat hun verzocht wordt, rykelyk en zelfs ruimfchotiger, als gevraagd is, toezeggen, maar zelden nakoomen? van zulk eenen zingt de Puntdichter Bruno onder den naam van Warnar in deezer voegen :

*De deune Warnar hadt my flaâ belooft te geeven,
Hy gaf my veel met mondt, maar weinigh met de handt.
Is weinigh geeven veel belooven in zyn landt,
Hadt hy my beter nul op myn request gefchreeven.*

voortydts zong al Ovidius in zyn minnekonft :

Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet fit via, crimen habet.

Bedrôgh in vrindtfchaps fchyn is veilig en gemeen,
Maar 't is een gruweldaadt, hoe fchoon gy 't moogt be-
kleên.

want waar kunt gy deeze veel belovers, doch flechte na-
ko-

komers nader by vergelyken? daar zy van gelyken aart zyn, als de Cypres boomen, die, alhoewel zy hoogh verheeven staan, nochtans geen vruchten draagen, gelyk eens de philozoof Phocion aan Leosthenes ten antwoordt toevoegde, wanneer die de stad Athenen tot den Oorlogh zocht te beweegen. wat waare 't nu wel te wenschen, dat yder uit zyn herte verbande dat gemeene spreekwoordt: *Charetis pollicitationes.*

*Veel belooven en niet te geeven,
Doet de gekken in vreugde leeven.*

genoomen uit de lesse van den minnedichter in 't bovengemelde boek:

*Promittas, facito. quid enim promittere lædit?
Promissis dives quilibet esse potest.*

Beloofst ruimdadigh heên. wat kan belooven schaaden?
Een yder door belofte is ryk en onbeladen.

en te zich niet schuil hielt, om zyne beloften gestant te doen, 't zy hy die met een opzet, om te bedriegen, gedaan heeft, of naderhandt daar van berouw gekreegen heeft, of niet in staat is, om zyne verbintenisse te voldoen, veel minder op de aanmaaninge om die na te komen, daar meede niet den spot dreef, gelyk hedensdaags maar al te veel gezien wordt!

*Die in der daadt bedriegers zyn,
En heiligh leeven in den schyn
Die lekker, ruim en weeligh zit,
Hun spreekwoordt is gemeenlyk dit:
Belooven is der Ed'len gonst,
Woordt houden is der boeren konst.*

eigen voordeel weegt meest, en haalt de schaal over, zoo dat in dit deel maar al te veel bewaarheidt wordt, het geene J: de Dekker eertydts zong:

*Zoo schaarsheidt de waardy der dingen ryzen doet,
Zoo is een eerlyk man een onwaardeerlyk goedt.*

GEHEIMENIS-ONTDEKKING.

Cognita techna nocet.

Hoe sterk de regen valt, en neêrftort van de daken
 In 't ledigh water-vat, 't wordt echter niet gevult,
 Nadien de duigen door een lange droogte kraaken,
 En niet zyn digt gekuipt by 's Meesters eigen schuldt :
 Wes't langbegeerde vogt straks weghloopt door de reeten,
 En 't acht'loos huisgezin gebrek aan water lydt.
 Een voorbeeldt van u, die steeds alles tracht te weeten,
 Óf zelfs in raadt van Staat óf kerk geroepen zyt,
 En het verhandelde behoort geheim te houwen,
 Maar naauwelyks een vrindt (gelyk gy meent) ontmoet,
 Óf meldt hem 't gansch besluit, dat namaals u zal rouwen,
 En tot uw scha gedeidt, en schande van uw bloedt.
 Wie dan begeerigh óf gewaardigt is te weeten,
 'T geheim van Kerk óf Staat, zoek' daar in niemants gunst
 Óf eigen voordeel, om een schrande man te heeten.
 Die niet wel zwygen kan, heeft geen welspreekens kunst.

Lumine

*Lumine quod cæco, obscura & caligine monstrum,
 Gnostiæ clausit Dædalus in latebris,
 Depictum romana phalanx in prælia gestat,
 Semiviroque nitent signa superba bove;
 Nosque monent, debere ducum secreta latere
 Consilia, auctori cognita techna nocet.
 Multa audire quidem, sed parce audita referre,
 Utque tibi caveas prospiciendo, docent.*

A. Alciatus.

Mer

Men zoude beter een heete koole op de tonge kunnen verdraagen, dan een heimelyke zaake, was het zeggen van Socrates, in 't oog hebbende die menschen, die niets van 't geene zy weeten verzwigen kunnen, maar zeggen moeten, *al stondt het mes*, zegt ons hellaudtsche spreekwoordt, *op hun keel*. in dien gevalle gelyk zynde een ondicht vat, waar uit het water aan alle kanten doorvliet en weghloopt, hoe groote menigte daar ook in loopt of gegooten werdt; ofte een klomp ys, in eens menschen handt gegreepen, en, hoe dicht en verborgen daar in gehouden, door de warmte der handt smeltende, ende zich ontdekkende in de afleekende druppelen. Zoodanigen toonen voorzeker een kinderlyke onnozelheid, ende een lichtvaardigh gemoedt. zy zyn even als een onbedreeven kaartspeeler, die zyn medespeelders zyne hooge kaarten vertoont, en aldus zyn bekoomen voordeel verliest: zy bewaarheden het bekende zeggen, dat 'er vier dingen niet verborgen blyven, te weeten, een palmboom op een hooge rots, een scheur in een schoen, een gat in een meelzak, en een heimelyke zaake in een zot. ook zyn ze niet veel wyzer, die een verborgene zaak van een dwaas uitvorschende, dezelve terstondt aan ydereen gaan overbrengen, aldus beiden bewaarhedenden't zeggen van Perfius in zyn eerste hekeldicht:

Scire tuum nihil est, nisi, te scire, hoc sciat alter.

Gy acht, het geen gy weet, van geene nuttigheid,

Ten zy gy alles hebt aan and'ren weêr gezeidt.

ende dat dit geen nieuwe zaaken zyn, leeren ons behalven de heilige bladen de aloude historiën. zoo verhaalt de groote Erasmus in zyne spreuken van de Lacedaëmoniërs, dat op hunne openbaare gastmaalen te
zamen-

zamenkoomende , de oudtste der Gasten aan de anderen de deure wees , daar nevens zeggende , *daar moet niets van onze gespreken uitgaan.* hier door betekene-nde , dat niemant van 't geene daar ruimborsstigh gesproken wierdt , iets na moest praaten volgens de inzettingen van den wyzen Lycurgus. zoo vindt men elders , dat Alexander eenen brief van zyne moeder vol beschuldigingen tegens Antipater , en verscheidene geheime zaaken begrypende , ontfangen hebbende , en dezelve lezende , Hephëstion den zelve van ter zyde , en zonder dat de Koning hem zulks verboodt , mede bezien en gelezen heeft , maar dat Alexander na 't uitlezen van den zelve zyn Zegelring van zyn vinger getrokken , en op zyn boezemvrindts mondt gedrukt heeft , hier meede hem vermaanende de zaak geheim te houden , gelyk dezelve , hoe zeer hy Antipater ook haaten moght , wel nagekoomen heeft. dus wordt meede van Euripides getuigt , hoe hy , van iemand hem zyn bezwaarde spraak verweeten wordende , aardigh ten antwoordt gaf , dat zulks quam , om dat de geheimen in zynen mondt verrot waaren , beteekene-nde dat hy dezelve kost verzwigen , want de dingen , die in een schuilhoek te zaamen gepakt werden , verrotten ende vergaan gemeenelyk. maar dat alle , ja zeer weinige menschen dit navolgen kunnen , is meer dan al te wel bekendt ; edoch hoe wenschlyk waar het niet , dat deezen dan niet trachteden , om alle geheimen te moogen weeten , en met den blyspeldichter Philippides , volgens 't verhaal van dien wyzen Rotterdammer de geenen , die dezelve hun wilden mededeelen , van de handt weezen ; want dezelve heel gemeenzaam met den Koning Lysimachus zynde , ende van hem gevraagt , wat hy gaarne begeerde te erlangen ; antwoordde , *alles wat gy believe-zen zult , indien gy slechts geen geheime zaaken my mededeelt.* beteekene-nde hier meede , dat het gevaarlyk is , der Grooten verborgentheden te weeten ,
als

158 Z I N N E B E E L D E N

als waar door men zich zelve in doodts gevaar stelt, wanneer men zich daar het allermindste van ontvallen laat; gelijk zulks de Hoofdtmannen van Pescennius Niger ervaren hebben, dewelke volgens 't verhaal van Herodianus door de zonen van keizer Severus bewoogen, om hunnes Meesters geheimen te openbaaren, van Severus, na dat hy zyne zaaken wel verzekert hadde, als verraaders gedoodt zyn geworden: overgeestigh en verwonderlyk zong eertydts het Grootte Delfsche Orakel, die geleerde Hugo de Groot, over de deugd van weinigh spreken in een Zamenpraak tusschen Vader en Zoon, alwaar de zoon vraagt:

Z. Veel klappen baart dat ooit profyt of nuttigheid?

V. Neen: want een, die veel praat, verliest loofwaardigheid.

Z. Wat quaadt volgt hen tóch na, die zich hier toe begeeven?

V. Quaadt wenzel, tydtverlies, en prykel daar beneven.

Z. Wat qua gewoonte kunt gy dóch hier in bevroên?

V. Die veel spreekt, schaamt hem niet veel dingen ook te doen.

Z. Wat noemt gy tydt-verlies? dat moet ik u meê vraagen.

V. De tydt, schynt, duurt te lang, wy gaan hem zelfs verjaagen.

Z. Veel spreken kan dat ons ook brengen in den noodt?

V. Een onbedwonge tong helpt menigh aan zyn doodt.

De Philozoof Anaxarchus van den Cypryssen Tyran Nicocreon gepynigt werdende, ten einde zyn' medeplichtigen zoude ontdekken, en na veele verwytingen over zyne schimpreden, gedreigt van den tonge te zullen doen uitsnyden, antwoordde onverschrokken: *dit lidt mynes lichaams, verwyfde jongeling, is in uw geweldt niet.* en tegelyk zyn tong afbytende, om niet te klappen, spoog hy dezelve hem in 't gezicht.

Festus Pompejus meent in zyn boek van de betekenis

niffe der woorden , dat de Minotaurus , of 't mensch-
paardt , onder de veldttekenen der Romeinen gestelt is
geweest , om te betekenen , dat de Raadtslagen der
Princen niet minder verborgen moeten weezen , dan
voortyds was het doolhof in 't eilandt Creta , de schuil-
plaats van den Minotaurus , ende dat zulks voorna-
mentlyk in krygshandel moet waargenomen werden ,
als waar in het voorneemen om eenige tocht te onder-
neemen , zeer veel tot de overwinninge doet , indien
het zelve niet uitlekt , en van den vyandt ontdekt wordt ,
eer het zelve wordt in 't werk gestelt : dies plaght Sci-
pio Africanus te zeggen , dat , indien zyn hembdtrok
wift , wat hy voorgenoomen hadt , hy den zelven van
zyn lyf zou trekken en verbranden. de ondervindinge
heeft voormaals Koning Lodewyk den stamelaar
leeren zeggen : *multorum manus , paucorum consilium.*
dat is ,

Wilt u met weinig liên beraân ,
Met veelen 't Oorlogh onderstaan.

waar meede de spreuke in den Lusthof van den Her-
togh van Mantua overeenstemt :

Tace quod taceri vis ,

Zwyg het geene gy wilt gezwegen hebben.

en ;

Plurimum facere , minimum loqui.

Doet veel , maar spreekt weinigh.

Pauca cum aliis , multa tecum loquere. dat is , *spreekt*
weinigh met anderen , maar veel met u zelve. was de
zinspreuke van keizer Hendrik den vyfden , te kennen
geevenden , dat het inzonderheid Princen ende Vorsten
betaamt hunne aanslagen , raadt en voorneemen heime-
lyk

lyk te houden, ende met weinige wyze mannen te overleggen, wat best gedaan zy in voorvallende'zaaken: en keizer Hendrik de zesde hadt voor een gemeen spreekwoordt, *qui tacendi non habet artem, nec loquendi novit opportunitatem.* dat is, *die de konst niet heeft van te zwygen, die weet ook niet wanneer hy spreken zal.* dus zegt Menander, dat die geene wys is, die wel weet, waar en wanneer hy spreken zal, als ook waar en wanneer hy zwygen moet: want niets is waarachtiger, dan het zeggen van den ouden leeraar Hugo, dat 'er is een tydt, in welken men wat spreken magh, maar dat 'er geen tydt is, in dewelken men zeggen magh, al wat men weet ofte wil. *in der waarheid*, zegt de diepzinnige Gracian in zyne konst der Wysheid, *een wys man moet zich geslooten houden, en byzonder, wanneer hy de lieden niet kent. hy doorgrondt eerst de droogh-tens, maar boven al, indien zy hem aandryven, of die diep zyn.* en wederom in zyn 43 grondregel: *de Wyze neemt de wyk in 't heiligdom van zyn stilzwygen, en indien hy somtydts zich openbaart, dat is dan aan weinigh lieden, en altydt aan andere wyzen;* want dicht te weezen voor een Regeerder, verhoedt niet alleen tegenbeleidt, maar maakt ydereen beducht, en opmerkenden op zyn dingen, 't welk aanzien geeft. des moet men alles verzwynen, wat niet nut is verkondigt te worden. weinigh bedenkt men, dat de Geheimenis eerbiedigheid verwekken kan, en een hert dat de geheimen verborgen houdt, een welgesloote en verzegelde brief is, betoonende de onthoudinge dat men een groote heerschappy op zich zelve heeft, die een' onsterffelyken roem verwekt, gelyk de Roomsche jongeling Papirius, volgens de getuigenisse van Aulus Gellius verkreegen heeft; als die, volgens de doemalige gewoonte der Romeinen nevens zynen Vader, een Raadsheer zynden, in den Raadt geweest, en van zyne moeder gevraagt naar 't geene daar verhandelt en beslooten was, antwoordde, dat

dat zulks geheim moest gehouden worden, doch dies te meerder aangezocht en genoopt om 't zelve te openbaaren, zich door deeze volgende logen geredt heeft: namentlyk dat men gehandelt hadde, of het niet nutter en voordeeliger voor het Gemeenebest zoude weezen, dat één man twee vrouwen hadt, dan eene vrouw twee mannen. waar op zyne moeder meêr andere vrouwen opgemaakt, en dus op 't Raadthuis een geweldige opschuddinge verwekt hebbende, roepende, dat het ongelyk beter waar, dat één vrouw twee mannen, dan één man twee vrouwen hadde, zoo is Papirius opgestaan, en heeft den Raadt, geheel verwondert en verbaast over deezen oproet, den geheelen handel ontdekt; waar op goetgevonden en vastgesteld is geworden, omme voortaan geene Jongelingen meerder toe te laten in de vergadering te koomen, uitgezondert Papirius om zyne beproefde stilzwygentheid, die te zynen tydt haaren verdienden lóf en belooninge erlangt, volgens 't zeggen van Horatius:

Est & fideli tuta silentio merces.

dus vermaant J: de Dekker zynen Broeder David, reizenden naar Oostindiën, in zeker gedicht in deezer voegen:

*Laat omzicht óf voorzichtigheid
 Staig staan aan 't roer van uw beleid;
 Die deugdt bestier' uw zwygen, praaten,
 Uw gaan en keeren, doen en laten.
 Schoon zy in allen wordt vereischt,
 Zy dient voor allen een, die reist;
 Die reizen wil, moet zien en hooren
 Met duizendt oogen, duizendt ooren.
 Laat nooit losmondigh barsten nit,
 Wat gy in kist óf boezem sluit.*

162 Z I N N E B E E L D E N
V E R W Y T.

Dum turbat turbatur & ipsa.

Dees' nieuwe vondt en konst, om modder op te haalen
Tót diepinge van gracht en havens met een wiel,
Dat door verwisseling van paarden blyft aan 't maalen,
En de opgetrokke slyk werpt in een platte kiel,
Verbeeldt den waaren aardt van die, door nydt gedreeven,
Huns naastens misbedryf en langverhoole val
Alom verkondigen, en wederom doen leven,
Zelfs maakende eenenberg van 't allerdiepste dal,
En 't stille water van een goet gerucht beroeren
Met vuile zwadder van diens levens ouden wys,
Om overal vol waan het hoogste woordt te voeren,
En uit eens anders schandt te trekken lóf en prys,
Die hun van dwaazen en verblindden wordt gegeven,
Daar een verstandigh man, die 't al naar waarde schat,
Merkt, dat de modder, die door 't radt wordt opgedreeven,
De schuit en molen zelfs ontreinigt, en bekladt.

Bene-

Beneficii omnis turpis exprobratio est;

Omnis molesta est, quæ exprobatnr gratia.

Solvat sibi ipsi debitum exprobratio.

B. B.

L 2

De

Heeft Godt ons den vryen toom van 't gemoedt toevertrouwt in zoo verre, dat de ondeugden, uit natuurelyke oorzaaken spruitende, door den wille, vlyt en tucht, volgens den regel en 't voorschrift van des Heeren geopenbaarde woordt uitgeroeit, en dat de driften, die de Natuur medebrengh, door de gezonde reden beteugelt en geregelt kunnen worden, gelyk men ontallyke voorbeelden zoude weeten op te noemen, en onder anderen dat van Stilpo, die uit der aart tot den dronk en vrouwen overmatigh geneigt, gemelde driften zoodanigh wilt te betoomen, dat niemant eenige voetstappen van die wellusten in hem bespeuren konde. hoe verre dan ontaarden zy van den mensche niet, die de quaade getteltheit van hun gemoedt in hunne tong niet dempen ofte stuiten, en, buiten het bestier der Rede zynde, ook buiten de gedaante niets menschelyks verbeelden, en eer den naam van beesten verdienen? onredelyk spreekken zy, die hunnen naasten eenige voorheen bedreevene, doch gebeterde dwaalinge verwyten, ofte wel eenige beweezene weldaaden, konnende op dusdanige verwytende tonge gepast worden het zeggen van Syrach Eccles. 34: vers 25. *als de eene brouwt, en de ander afbreekt, wat winnen zy meer dan moeite?* wanneer men iemant eenigh voordeel, hoe gering zelfs, ooit beweezen heeft, moet men dit niet alleen overal uittrompetten en verkondigen, maar ook die 't zelve genooten en ontfangen heeft, toeduwen, zoo men de gewoonte dezer tyden volgen zal. maar wat zegge ik deezer tyden? neen van alle eeuwen. zoo verwect Appius het Roomsche volk, dat het hem moeste bedanken van in de plaatze eenes stommen en qualykbespraakten, een welspreekenden Burgermeester in Lucius Volumnius, zyn amptgenoot, te hebben verkregen, waar op het Latynsche spreekwoordt gezien heeft. *Tangere vulcus. iemant op zyn zeer tasten.* dusdanige verwyters betoo-

betoonen, dat zy een sterke, doch zeer quaade geheugenisse hebben, wyl zy hunne betoonde weldaaden den ontfanger daar van verwytende, zaaken, die men best vergeeten moest, best koomen te onthouden, en door hun ontydigh te voorschyn koomen hunne ongerymtheit vertoonen. welke konst Themistocles zeer naaukeurigh aangemerkt heeft gehad, zeggende tegens iemand, die hem de konst der geheugenisse leeren wilde, dat hy veel liever de konst van 't vergeeten wilde kennen, dewyl de geheugenisse in alles, wat ons verdriet moet toebrengen, overdadigh, en in alles wat ons vermaak zou kunnen geeven, onvrugtbaar bevonden werdt. ook is naar het zeggen van Tacitus, Hist. lib: 4. het gedenken aan weldaaden tot een last, voornamentlyk, zoo ons die voorgeworpen worden, en wy die niet betaalen kunnen, wyl de verbintenis het vermoogen overtreft. zoo verre zelfs is de waereldt al vervallen, dat, gelyk Tacitus Annal. 4. zegt, *de weldaaden zoo verre alleen verheugen, als zy schynen te kunnen betaalt werden, en dat wanneer zy dat zyn te boven gegaan, 'er haat voor dank gegeeven wordt* Seneca zegt niet minder kragtigh Epist. 81. *dat het een verderffelyke zaak is, iemand groote weldaaden te bewyzen. want, om dat hy 't schande rekent die niet weder te erkennen, wil hy dien geenen niet hebben te leeven, aan wien hy dezelve erkennen moet.* weshalven de zelve Seneca lib. 7. de benef. cap. 12. wyzelyk raadt, dat wie eenigen dienst aan iemand gedaan ofte weldaadt beweezen heeft, zulks niet verwyte. en Plautus met goede reden zynen vader roemt, dat hy nimmer eenigen betoonden weldaadt ophaalde, zeggende in de voorreden van zynen Amphitruo:

Sed mos illic nunquam fuit patri meo,

Ut exprobraret quod bonis faceret bene,

*Gratum arbitratur esse id à nobis sibi,
Meritoque vobis bona se facere quæ fecit.*

dat is:

Het heeft myn Vader nooit gespeeten,
Dat hy zyn vrinden bystandt boodt:
Ook heeft hy niemant ooit verweeten,
Dat hy hem bysprong in zyn noodt.
Vernoegt van zyne dienstbetooning,
Als die zyn vrindt behaaglyk is,
Eifcht hy daar nimmer voor belooning,
Maar wacht een stille erkenenis.

dusdanige Verwyter handelt even eens, als een overkonstigh Schryfmeester, die een nederig verhoogfchrift met een byzonderen fchoonen letter opgeftelt hebbende, in plaatze van eenen zandtkoker de inktpot daar op uitftort, ende 't zelve aldus geheel uitwifcht; ofte als de vogelen, die by Horatius den Rave verwyten, dat hy zyne veeren van hun geleent heeft, ende die wederom eiffchen.

Nogh flechter is het, dat men zynen naaften eenigen voorheen bedreeven of begaanen misdaadt, die met berouw gebetert is, in den neus wryft, ende de oude leemten ophaalt. *refricare cicatricem*, noemden 't de Latynen, afgeleidt van eenigen wonde des lichaams, die met een roof begroeit, zeer hevigen pyn verwekt, wanneer de roof daar af gestooten wordt. heel anders handelt Gódt met den zondaar, vergeetende uit genade alle des zelfs gebreeken en overtreedingen, gelyk de Apostel Jacobus getuigt in zynen Zendtbrief, zeggende in 't vyfde vers van het eerste hoofdstuk: *ende indien*
iemant

iemant van u wysbeidt ontbreekt , dat by ze van Godt begeere , die een iegelyk mildelyk geeft , ende niet verwytt. maar zal men zeggen , heeft Godt door den Profeet Nathan den koning Davidt niet verweeten 2 Samuel 12. zyne ondankbaarheidt , zeggende , ik hebbe u ten koning gezalft over Israël , ende ik heb u uit Sauls handt geredt , ende ik hebbe u uwes heere huis gegeven , daar toe uwes heere wyven in uwen schnodt ; ja ik heb u het huis Israëls en Juda gegeven ? ik antwoordde , dat Godt hem zyne beweezene gunsten niet verweet , als wanneer Davidt zich aan overspel met Bathseba , en doodtslagh aan Uria schuldigh gemaakt hadde , ende des Heere woordt verachtte , gelyk hy zelfs hier na betuigt heeft , en om vergiffenisse smeekt : ik hebbe gezondigt tegens den Heere.

*Als m' u getuigen roept ; zoo wilt zoo veele myden
Te klappen van uw vrindt , als uwe eer kan lyden.*

zegt Johan de Brune de Jonge in zyne zederymen , om dat men zich hier door hunnen haat op den hals haalt , schoon het verwytt al eens op de rechte zyde valt , gelyk dus Malchus tegens Johannes by J: de Dekker in zyn Treurspel de Dooper uitroept :

*Indien ik leeven magh , dit bits en bitter spreeken
Zal ik u , (zweere ik u) wel bitter op doen breeken.
Gy zult , gy zult eerlang al voelende verstaan
Hoe dapper dat het smert den Ouderen te smaân.
De schriftgeleerde Schaar' zoo schandigh uit te kryten ,
Den meesteren zoo stout hunn' lemten te verwyten :
En aangezien gy ons en onzen gunst versmaadt ,
Zoo proef ten laatsten dan de kraght van onzen haat.*

menschen van verstandt, die den zin wel verstaan, zullen den toom wel intrekken voor de lichtgelovigheid, zoo wel in 't geene voordeeligh schynt, als in 't geene hun nadeeligh aan de goede faam hunner naasten voorkoomt, nadien de waarheidt, aan dewelke 't meest gelegen leidt, nooit ofte zeer zelden anders dan half gezegt wordt, en dat nogh wel met eengeweldighe wraakzucht verzeldt; maar de waereldt is 't minst van dusdanige verstandigen voorzien, die de wraaklust hier van de waarheidt afgezondert kunnen zien, nadien zy, als een schoone Juffer beschaamt zynde, meest vermomdt gaat, en aldus by de zodanigen onbekent voorby gaat. best is het dan dusdanige norrigaardts en verwyters te schuwen, en hen in hun eigen sop te laten gaar kooken, onderwylen ons leven zodanigh aanstellende, en zoo veel mogelyk schikkende, dat men hunne stoute tonge niet te vreezen heeft, waar door de Nydt zyn oogmerk missen zal, om zyne quaadtaardigheidt op ons te oefnen, even gelyk het Yzer door de roest, in zyn eigene boosheidt stikkende. hoort eens wat raadt Epictetus u geeft in zyn handtboekje tegen deeze quaadspreekers:

Hoort gy, dat iemand van u qualyk koomt te spreken,

Zoo voegt u niet, dat zulks van u wordt wederleidt.

Maar denk, wist hy't, hy hadt van my nógh meer gezeidt,

En zyn quaadspreeken van myn quaadt doen zou niet steeken.

want die de zwakheidt heeft, om zich deswegen te vertoornen, verbreekt zoo wel, als de verwyters, de liefde, den grondsteen der burgerlyke gemeenschappen, van Godt zoo ernstighlyk in de wet der steene tafelen ons aanbevoelen, en kent de vruchten niet, die'er door de bezoeking, verdrukkingen en vervolgingen ontspruiten;

ten, nadien men die kennende, de geenen, die ons beledigen, zou lief hebben. bestaande de waare rykdom van een vroom en oprecht man, gelyk Epicurus zegt, in bevrydt te zyn van snoode gemoedtsdriften, daar de boozen nimmer van armoede bevrydt zyn, wanneer men de quaade gesteltheit van hun gewisse overweegt, dat hen gestadigh onrustigh maakt. aardigh zegt de Heer Outhof in zyne nieuwelyks uitgegevene zedelessen, in het hoofddeel van de liefde, dat *een hart zonder liefde is gelyk een lamp zonder olie, en de liefde zonder hart eene offerhande zonder vuur, een rookwerk zonder reuk, een lichaam zonder leven, ende eene bloote schaduwe zonder de minste waarheid.* doch men magh dit quaadt gebruik van verwytinge zoo listigh bewimpelen, als men wil ofte kan, de liefde, als gezegt is, lydt niet, dat men zyne naasten dus lelyk affchildert, zeggende Terentius:

—— *Si ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus, qui faceres tamen.*

*Zoo ik uw bits verwyt
Ooit heb verdient te lyden,
Zoo voegt 't u niet vol spyt
Myn handel te bestryden.*

zoo dat men de waereldt wel beziende, dit zeggen van zeker Dichter bevestigt vindt.

*Werwaarts men zich keere óf wende,
Zyn gebreken zonder ende;
Zie de waereldt in 't geheel,
De Ondeugdt heeft het grootste deel.*

E I G E N L Ó F.

Nil nisi propria laudat.

De Koekkoek in den morgenstondt
 Der prille Lente uit 't nest gevloogen,
 Van vreugde en blydtschap opgetoogen,
 Wyl 't aardtryk opluikt van zyn wondt,
 Door winterkoude en onweersvlaagen,
 Zoo wreedt, en fel, en diep geslagen,
 Begeeft zich boschwaart, vliegt en springt,
 Tót hy, op eenen tak gezeeten,
 Zyn naam en lóf komt uit te meeten,
 En *koekkoek, koekkoek, koekkoek*, zingt;
 Daar Leeuwerik en Nachtegaalen
 Des hemels gunst met dank betaalen.
 Gy zyt die koekkoek, dwaaze mensch!
 Dien eigenliefde zoo benevelt,
 Dat gy steeds van uw' deugden revelt,
 En eigen lóf voldoet uw wensch,
 En lust van het verwaande harte
 Tót wysheids allerdiepste smarte.
 Gy ziet Góds gunst en wys beleidt
 In 't allerkleinste kruidtje leeven,
 En hoort u nutte lessen geeven,
 Maar zonder vrucht óf dankbaarheidt,
 Nadien waanwysheidt noopt uw zinnen,
 Elks roem te wraaken, u te minnen.

*Plerisque genius indolesque non abest,
 Unde indipisci splendidum nomen queant:
 Sed obstat orsis arrogans amor sui,
 Quodque assecutam se superba gens putat
 Non amplius labore venari studet:
 Sanare tales ipsa si velit Salus
 Vix possit hilum, quippe nil aequae fugit
 Morbi hujus aeger, ac medentium manus:
 Maloque lætus unice sibi placet,
 Atque in solutum cuncta prodigus capit
 Trophæa laudum. cor philantia tumens
 Se sapere solum, cæteros vappas putat.*

D. B.

Zich

Zich te pryzen is verwaantheid, zegt Gracian in zyn konst der wysheid, zich te laaken is geringheid, en 't geene een gebrek is van wysheid in den geenen, die spreekt, is een moeiljkheid voor de geenen, die hem hooren. want niets gaat zekerder, dan dat de openbaare verwaantheid onverdraaglyk is, en de bovenmatige nederigheid altydt verdacht wordt van een verborgene verwaantheid. Juan Rufo zegt, dat hy, die zich zelve pryft, qualyk spreekt van den besten vryndt, dien hy heeft. deeze eigen lof nu is de dochter van eigen liefde, die 't verstandt zoo verre benevelt, dat zy den mensch hovaardigh, vadtzigh, om naar waaren roem te streeven, en een verachter van andere menschen maakt, ende zoo verre vervoert, dat hy niet dan zyn eigene daaden en woorden pryzen zal; waarom Seneca in zyn verhandeling van de gerustheid des levens te boek gestelt heeft, dat veelen tot wysheid zouden gekoomen konnen hebben, indien zy zich niet ingebeeldt hadden, daar reeds toe gekoomen te wezen. dus verdichten de oude Poëten, hoe Narcissus, verachtende de liefde der Nymfen, by geval in een beekje zyn eigen wezen beziende, daar op smoorlyk verliest is geworden, ende aldus van liefde tot zyne schaduwe quynende gestorven is; verhaalende Plutarchus iets diergelyks van eenen Eutelidas in zyn 15 boek der Tafelredenen. 't welke aldus van J: de Dekker berymt vinde:

*Als eens Eutelidas in zedige rivier
Zyn blonde lókken zag en purperroude wangen,
Hy dócht zich armen knecht, zoo fris, zoo fraai, zoo fier,
Dat hy door eigen min betovert en bevangen,
Voor eerst aan 't blaaken sloeg, daar na aan 't quynen quam,
'T welk hem gezontheid, moedt, en aardigh blós benam.*

Ovidius verhaalt in 't zesde boek van den Almanak
dier-

diergelyke verwaantheid van den Sater Marsyas, Phœbus ten zangstrydt uitdaagenden, na dat hy de fluit, van Minerva weghgeworpen, gevonden hadde. 't welke de weêrgalooze Antonides overkonstigh geboetzeert, aldus nagelaten heeft:

*De Sater Marsyas, hier achter eenen boom
In't bloeiend waterlisch en biezen weghgeschoolen,
Koomt voort op haar vertrek gekroopen uit zyn holen.
Hy ziet rondtom, verbaast op 't ruiſſchen van een blad,
Uit vreeze of zy miſſchien die kôstelyke ſchat
Weërhaalen moghte, en hem van het kleinoodt berooven.
Nu durft hy zich verwaandt een grooten naam belooven.
Nu zal hy zyn gezang, dat onbeschaafdt geluidt,
Vermengen met den klank van haar verworpe fluit.
Nu zal hy ze allen, die niet voor zyn zangen zwegen,
Met zyne waardigheid en konst verre overwegen,
Of overschreeuwen met zyn onbeschaamden toon,
En zetten op zyn hoofdt Apollôs lauwerkroon.
Van dees verwaantheid dus tot barstens opgeblaazen,
En zwellende als een padde, of kikvórsch, die aan't raazen,
Nu in haar schor gekryt de hoogste welluſt vindt,
En sleeke twee blaazen op vol damp en yd'len windt,
Laathy zich overal op veldt en driesprong hooren,
En leidt met blydſchap bei zyne onbesnedene ooren
Ten dans en reije op dat erbarmelyk muzyk.
Waar vindt men, zegt hy by zich zelven, myns gelyk?
Wie zal by Marsyas niet wenschen te verkeeren?
Om uit myn eigen mondt zoo groote konst te leeren,
Die niemant zich verſtaat, als ik, als ik alleen.
En schoon ik maak die nu aan anderen gemeen,
Nógh zal het my tot een doorluchte glory ſtrekken,
Dat ik de meeſter ben in dat geheim te ontdekken,
En de Overſte, die heb den zangrei aangevoert.
My dunkt, ik zie nu elk alreê den mondt gefnoert,
Die ooit vermetel my zou durven tegenspreken,*

En

*En hen gestraft, die naar myn zangkroon durven steeken.
 Ten minsten zal ik by myn Saters hoogheacht,
 En myne Nymfen hier van allerlei geslacht,
 Al wie me in't licht durft staan, haast weeten klein te maaken,
 Met bitter en vol nydt by elk hun konst te laaken.
 Zoo blyft de glory als in eigendom verpandt
 Aan my, en hun, die my navolgende op dien trant,
 Zich onder myn bannier in't veldt van eer begeeven;
 En weeten, dat men maar moet willen, om te streeven
 Ten steilte van een konst, daar zoo veel lóf aan kleeft.*

*eige lóf stinkt, zegt ons hollandsche spreekwoordt, waar
 op de scherpzinnige Cornelis van Ryssen in het tweede
 deel zyners Snel- en Puntdichten doelt, zeggende:*

*Denys pryft staag zich zelf, en is het spreekwoordt waar,
 Dat eigen lóf maar stinkt, zoo moght by liever zwygen,
 En laaten 't and'ren doen, of by raakt in gevaar,
 Een stinkendt keelgat door zyn eigen lóf te krygen.*

*zyt niet wys in uwe oogen, zegt Salomon in zyne Spreu-
 ken, en de groote Apostel der Heidenen in zynen Zendt-
 brief aan de Romeinen; zyt niet wys by u zelven; want
 in proprias laudes odiosa jactatio est. het is haatelyk en
 leelyk, als iemand zich zelven roemt en pryft, zegt
 Cyprianus, en de wyze man Spreuken 27. laat u een vreem-
 de pryzen, en niet uwe mondt: eene onbekende, ende niet uwe
 lippen. men vindt ook nergens wetten, die ons toe-
 laaten getuigenisse van ons zelven te geeven, óf Rech-
 ters te zyn in onze eigene zaaken. zeer wel zegt Cato
 in zyne koppeldichten:*

*Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse,
 Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis.*

dat

dat is,

Veracht u zelve niet; wil ook u zelfs niet pryzen.

Zy, dien dees' roem gevalt, hun dwaasheidt klaar bewyzen.

dit fchynt de Heer Willink in 't oog gehad te hebben, als hy in zyne Christelyke Zededichten opzingt:

*Een opgeblaaze hart, vervult
Met wysheidts waan, zal nimmer vatten
De kennis, om met taai geduldt
Te raaken aan der wysheidts schatten;
Het acht zich zelfs te vroedt en wys,
En laakt hem, wie het ooit kan leeren,
Als hadt het reets de vaste spys
Der wysheidt, en hem niets kon deeren.
Gelyk een volgestooke vat
Van slechte vocht zal overloopen,
Schoon waardiger en beter nat
Daar zacht werdt boven op gedroopen:
Dus blyft het ook vervult met waan,
En slaat al 't wysselyk vermaanen
Steedts in den windt, daar 't voort zal gaan
Op 't padt, het geen de drift zal baanen.*

't zyn zotte hoofden, zegt de Zeeuwfche Raadtpensionaris De Brune in zyn banketwerk, die den lof uit hun eigen mondt ontfangen; welkers tonge geduurigh kittelt om van hun eigen lof en verdienften te snappen, en die geen ey kunnen leggen, of zy moeten kakelen, en te kennen geeven, hoe nut zy in de waereldt zyn. maar hoe verre
van

van deeze dweperyen de verstandige lieden zyn , leert ons Ignatius , zeggende : *Laudantes me flagellant. die my pryzen , pynigen my.* verhaalens waardigh is ook in deezen het voorval tusschen Alexander en Aristobulus ; die , als hy Alexander een zeker boek voorgelezen hadde , in 't welke hy des zelfs daaden op 't hooghste geroemt hadde , van Alexander , hem het boek uit de handen neemenden , en overboordt werpenden , toegevoegt wierdt , Aristobulus ! gy waart waardigh , dat men u by het boek in 't water wierp , om dat gy my in myne tegenwoordigheit dus roemen durft. hoe veel weniger betaamt het dan , dat iemant zich zelve pryft ? 't geene evenwel niet meer als dagelyks gepleegt wordt , alhoewel zy dienshalven by de verstandigen veracht worden. dus verschaft ons H. Bruno een aardigh puntlichje op een blaaskaak , dat aldus luidt :

*Een snorker , die altydt gaat van zyn' wysheid roemen ,
Quam ik eens by geval een heelen gek te noemen.*

Dat , zeide hy , was valsch. ik lach 'er dubbeld mee.

Is hy geen heele gek ? hy is de helft van twee.

want daar alle overhoofdigheit haatelyk is , en voor zommigen zelfs doodelyk , daar is het gevoelen over onze eigene bequaamheid verderffelyk voor ons verstandt , en het ontdekken van die verbeelding doodelyk voor onze achting , zynde het zeer moeijelyk voor zulke waanwyzen , om zich uit dien dut te redden van zich tot de hooghste bediening bequaam , en een algemeene toejuching der waereldt overwaardigh te rekenen , benevelende de eigen liefde zodanigh hun verstandt , dat 'er wel spiegels voor dienden te wezen , als 'er voor het aangezicht zyn , nadien 't verstandt zyn eigen zelfs spiegel moeten de weezen , zich zeer lichtelyk bedriegt , ende elk van zich zelve oordeelende , terstondt verschooning en
uit-

uitvluchten weet te vinden , en zich door zyne driften laat omzetten , welke een wys man voorzichtig weet te verbergen , wel bewuft , dat het begaan ééner dwaasheid iemant volstrekt geen dwaas doet zyn , maar wel dat hy zulks niet kan verbergen. *de volmaaktheid moet in u zyn, en het pryzen in den mond van een ander. hy, die de onbeschoftheid heeft van zich zelven te roemen , verdient wel gestraft te worden met het stilzwygen van alle de anderen,* zegt Gracian. zediglyk moet men van zich zelven, en van zyne zaaken oordeelen. een groote inbeelding heeft aller verachtinge tot een beul. dus zegt de jonge Plinius lib. 8. epist. 23. *'t is een merkteeken van groote voorzichtigheid , anderen wyzer als ons zelven te gelooven , en van een welgegronden geest te willen leeren.* het welke Agricola volgens 't verhaal van Tacitus in deszelfs levens-verhaal wonder wel zich te stade opvolgde, niet een enkel laurierbladt in den brief, aan den keizer geschreeven , gelyk de gewoonte was, steekende, nochte zyne bevochte overwinninge op de Engelschen eens Victory noemende ; door welke ontveinzing hy zynen roem vermeerderde , zeggende een iegelyk , dat zodanige man , die zoo groote zaaken niet deedt achten , zonder twyfel noch hooger in zyne gedachten hadt.

M

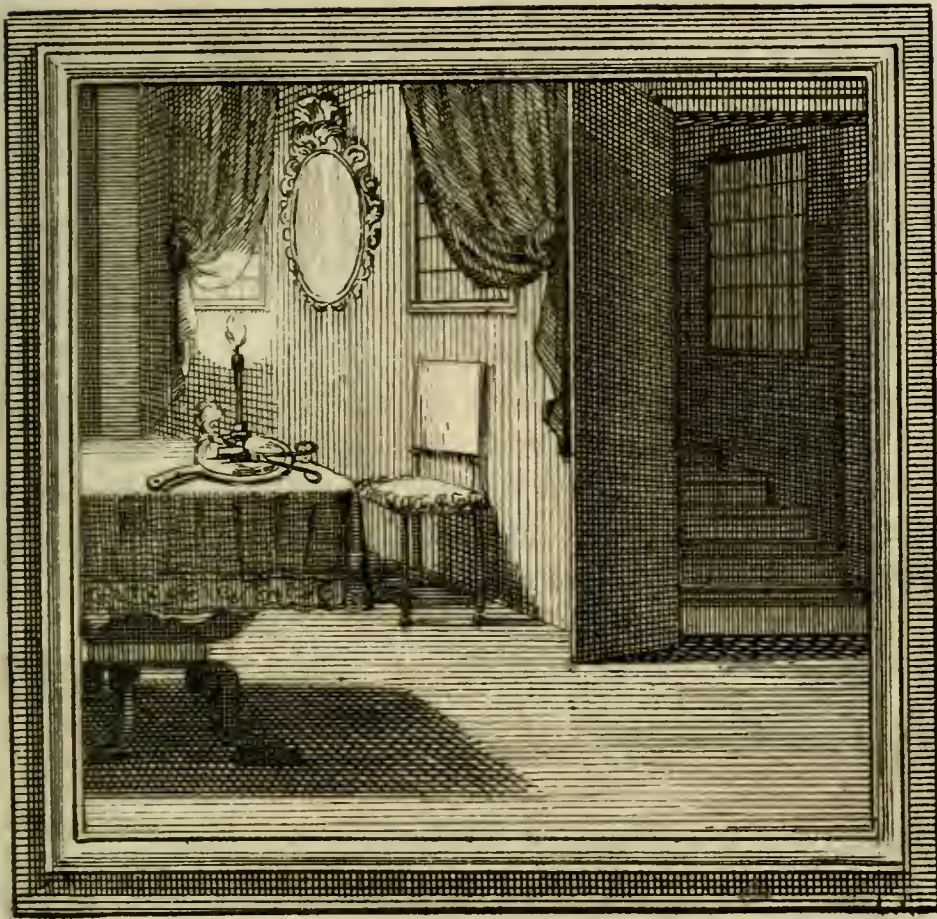
QUAADT-

QUAADTAARDIGE BERISPINGE.

Et mungit & pungit.

Wie anderen berispen wil
 In konsten, redeñen óf handel,
 Zy onbevlekt in daadt en wil,
 En houde altydt een rechten wandel;
 Want wie zich hier door haat óf nydt
 Vervoeren laat, mist 't spoor der reden,
 En maakt zich vuil door zyn verwyf
 Aan zyne ontdekte vuiligheden,
 Gelyk een Snuiter, om 't gezicht
 By nacht en avondt in 't beschouwen
 Van eenigh voorwerp door het licht
 Der kaarssen beter te onderhouden,
 Wel 't afgebrande pit besnoeit,
 En 't rook'rygh licht dus komt verklaaren,
 Maar 't quaadt, zoo dikwyls uitgeroeit,
 Wil in zyn boezem zelfs bewaaren,
 En zich, als een berisper, maakt
 Bekladt aan 't vuil, zoo zeer gewraakt.

Vulgus

*Vulgus profanum carpit , & quæ non capit ,
 Judex iniquus : utque muscarum genus ,
 Locis adhæret asperis tenaciter ,
 Polita transit , ocysue deserit :
 Sic si quid exit haud inhumanum , ut solet ,
 Laudat malignè : si quid excidit , graves
 Exercet iras , & suam litem facit .*

D. B.

M 2

Als

Als Socrates eens een schoonen jongeling , die een geruimen tydt stilzweeg , beschouwde , zeide hy wel te wenschen , dat hy hem eens hoorde spreken ; willende te kennen geeven , dat hy dan van zyne schoonheid eerst konde oordeelen. 't is aan de pleisters licht te zien waar de wondt is , en aan 't opgaan van den rook , waar het vuur smeult. dit geeft Syrach mede te verstaan , zeggende : *oordeelt van een man niet , voor dat gy hem gehooft hebt.* want gelyk de vruchten de goedtheid van een boom vertoonen , zoo bewyzen eens menschen redenen de gedachten van het harte. hier mede komt het zeggen van Salomon Spreuken 17. vers 28. overeen , door den Heer Schelte aldus berymt :

Men houdt een Dwaas niet dwaas , zou hy geen spraak laat hooren ;

Maar 't oop'nen van zyn mondt ontdekt zyn Ezels ooren.

wie iemand van slempen en brassen hoort roemen , zal dien voor een lekkertandt en smuller houden , ende die ergens iemand de ratel gestadigh ziet roeren , rekt hem voor een grooten blaaskaak , daar de stilzwygentheid voor een staatjuffrouw van de wysheid wordt gerekent ; gaande 't hier byna mede , als met de kreupelen , aan dewelken , zoo lange zy aan tafel zitten , men niet merken kan , dat 'er iets aan hun beenen ontbreekt. wie nu zyn werk maaken wil van berispen , moet noodtwendigh onberispelyk in 't zelve stuk zyn. die barvoets wil gaan , moet geen hout van kruisbeziën strooijen. de ketel dient de pot niet te verwyten , dat zy zwart is. want dat 'er niets gezegt , geschreven of gedaan werdt , of het wordt betwilt , en de pleitzucht van een ongenadigen Zoilus onderhevigh gemaakt , is door de ervarentheid meer dan te veel bewaarheid. niets valt immers lichter , als de schoonste dingen zelfs te besinetten ;

ten : een zweeterige handt kan een geheel stuk wit sat-
tyn bevlecken : een enkele hamerslagh is maghtigh de
schoonste marmarsteen in stukken te smyten. valt nu de
berispinge al eens, dat zelden gebeurt, op de rechte zy-
de, en dat men de nagel op 't hoofdt geslagen heeft,
rem acu tetigeris. zegt het latynsche spreekwoordt, de
berispers zelve worden slegts voor bemoei-allen gerekent,
en met een kruisje in het memoryboekje getekent ; na-
dien, gelyk de Rei van Tochoorders by de Dekker in
het derde bedryf van zyn meermaalen aangetrokke Treur-
spel de Dooper zingt :

*Om weinigh alffem-bitterheid
Verspouwt de kinderlyke mondt
Geneesdrank, hart en maag gezondt.
Een zweer, een wonde of open huidt
Is bang voor zalve en heilzaam kruidt.
Die in zyn borst verborgen draagt
Een hart, van schelmery geknaagt,
Dien is de waarheid enkel smart,
Als die hem dat veretterdt hart
Ontdekt, en bloot leidt met haar' kaars.*

ook ziet men veeltydts, dat deeze bedillers menschen
zyn, die zich inbeelden alle dingen te weeten, en te
konnen doen ; ja zelfs beter, dan lieden, die de handen
aan 't werk slaan, om cenigh zwaar, of treffelyk stuk
met verstandt of arbeit uit te voeren. al wat zy pryze-
lyk in zich zelve vinden, kunnen ze in anderen, al
zoeken ze op den helderen middagh, niet gewaar wer-
den ; zy bedenken de oude spreekwoorden niet : *ab ipso
lare incipe. maakt het voor uw eigen deur eerst schoon.* Of
propria vineta cedito. wiedt uw eigen tuin eerst schoon.
Tecum habita. kent u zelve. in te descendito. gaat in u

zelve. hun eigene misgreepen, 't zy in eenige kunst of zeden, bezeffen ze niet, en zyn geheel blindt; maar die van hun naasten beschouwen ze met Argus oogen; dan hebben zy verstandts genoeg, om die te overwegen, en laten het zwaardt niet in de scheede, dat is, hunne scherpe tong achter hunne lippen, om dezelve te keer te gaan, maakende hunne duiten tot goude pistoletten, maar eens anders diamanten tot Amersfoortsche steenen. bewaarhedende aldus de spreuke van den schilder Apollodorus. *Carpet citius aliquis, quam imitabitur. 't is lichter te laaken dan na te maaken.* ende dat zy niet zien, wat zy zelfs gelaaden hebben. *non vident manticae, quod in tergo est.* dat de nydt hier de oorzaak van is, zal niemant ontkennen kunnen: waar van de zedige Puikdichter J: de Dekker in zyn gezang op het ter doot verwyzen van den Christus aldus opdeunt:

*Hoe kraghtigh weet de Nyt het oog van ons gemoedt,
De reden, te verblinden!*

*Dat mergeloos gedrócht kan ons het quaade goedt,
Het goede quaadt doen vinden.*

*De boosheidt staat aan d'een, de Deugd aan d'ander zy,
Gy, door den Nyt gedreeven,*

*Verwoede Pharizeen, gy spreekt de boosheidt vry,
En steekt de deugd naar 't leven.*

dus moet men echter niet van alle berispingen oordeelen. dezelve zyn dikwyls nut en nootwendigh. elk magh in zyn kunst wel spreken, en de begaane misgreepen aantoonen. een herder weet het best van 't Vee, een kryghsman van den oorlogh, een zeeman van de winden, en een schoenmaker van de schoenen te redekavelen, en zal by verstandigen gehoor gegeven worden, gelyk de schoenmaker by Apelles bedankt wierdt, toen hy des-

deszelfs geschilderde pantoffels met reden berispte. maar willen zy buiten hun ambacht gaan bedillen, met recht zal men hun met Apelles toevoegen, *ne sutor ultra crepidam. schoenmaker blyf by uw' leeft.*

Eens anders daadt óf woordt wilt nimmermeer verachten,
Opdat die zelfde smaadt van hem niet hebt te wachten.

dus vindt men ook van den koning Ptolemæus geboekstaaft, dat hy van den Muzyke met zyne hovelingen redeneerende, wegens eenige omstandigheden der zelve, die hy niet wel begrypen konde, die edele konst verachtte, maar ook van eenen der zelve vrymoedigh toegevoegt is geworden: *wat anders, heer koning, is een scepter, en wat anders een plak. 't is een oude spreuk: si quem laudare non potes, ne vitupera.*

Dien gy met reden niet kunt pryzen,
Wilt niet lichtvaardigh ook verwyzen.

Nam facilis cuius rigidi censura cachinni.

Want 't is geen werk voor Momus volk,
Elk een te priemen met hun dólk.

Gódt zelfs die Vader der Lichten, hoe doorluchtigh en zonneklaar zyne hooge en aanbiddelyke wysheid in alle schezelen uitblinkt, en hoe volmaakt hy alle de hemelsche lichten naar eene zekere order doet omloopen, heeft hier van niet vry kunnen gaan, daar koning Alphonfus van Arragon ligtvaardigh en onweetende, ja Goddeloos magh ik zeggen, meende, dat alles beter te schikken geweest zou zyn, nadien hy de stellingen dier starrekuudigen, die 't beste met de reden overeenkomen, niet begreepen hadt. *maar daar zyn zoo domme menschen,*

gelyk de zinneryke Spanjaardt in zyn konst der wysheid zegt, dat zy van alles misdaden maaken, niet door zucht, maar door hunnen aardt. zy veroordeelen alles in den eenen, 't geene zy zelfs gedaan hebben, in anderen, 't geene zy willen doen, en indien de hertstocht zich daar onder vermenegt, dan oordeelen zy met de alleruiterste getrengheid, en veroordeelen alles. zoo trekt een bloedtzuiger bedorven bloedt uit een gezondt lichaam, daar de Bye zoeten honing uit bitt'ren thym zuigt geestigh berispt Persius deeze menschen in zyn vierde schimpdicht volgens Jeremias de Dekkers vertalinge in deezer voegen:

*Hoe zelden kan de mensch zyn eigen oog misbaagen!
 Wy zyn als bultenaars, wy zien niet wat wy draagen,
 Maar wat een ander draagt. slaag lastert gy den vrek
 Veclidius, en byt, en geesselt zyn gebrek:
 Die gier, die ooit meer landt bebouwt heeft en bezecten,
 Als gier of kiekendief ter vlugt kan overmeeten,
 Die zich, noch anderen, nooit den ghen heeft gedaan,
 Ploegt, zegt gy, eenwelyk, ziet zon noch vierdag aan;
 Schroomt eenen goeden teug van al zyn zweet te trekken,
 Doet voor zyn huisgezin een disch met meelpap dekken,
 Als hy den milden speelt; nut als de minste boer
 Zyn' uyen met de huidt, zyn' wyzen met de muer.
 Dus weet gy op dien bloet te schieten en te schempen:
 Terwyl een ander weér niet minder op uw slempen
 En mallen tooy en doet, en op dien ruigen nek
 Vast uitspouwt binnens monds: foei gy, verroude gek?
 Foei u, die met dien bosch, die onbesnoeide lókken
 Niet hooger voor en bebt, als vrouwen te verlókken;*

Die

*Die meer met poeijeren en krullen zyt verlet,
Als met het onderzoek van landtrecht óf van wet.*

zoo dat de waereldt van zulke mensch-vliegen krielt, die niet dan van puisten en etterzeeren, die zy vinden, ofte wel zelfs maaken, leeven kunnen: doch zy zien toe, dat zy hun uitgeworpe steenen, niet op hun eigen koppen voelen nedervallen: immers die tegens den hemel spuw, krygt het speekzel in zyn aangezicht, en wordt van de omstaanders deerlyk uitgelachen, ende wie een ander met drek wil gooijen, maakt zich zelve 't eerst vuil. nochtans vindt men veele Dichteren zelfs in dit stuk hunne gaaven deerlyk misbruiken, waar op de zielverrukkende Puikdichter Jan Baptista Willekens, in zyn keurigh lósgedicht ter eere van den Heere Willinks Amsteldamsch Tempe gezien heeft, als hy opzingt:

*Zoo haalt dit Amstels Tempe prys.
Hoe ver verwint zyn' toon den wys
Der raazende Poëten,
Niet van Apollo, maar door Libers geest bezeeten.*

*Zy roemen op hun dert'len mond,
Of byten, als een dulle hond,
Vol haat, elk naar de slippen,
Daar vrindt nóch vreemdt nauw hun verwoedtheidt kan
ontglippen.*

W R A A K Z U C H T.

Quantas facit ira ruinas?

Hoe fel de Zee ook woedt en brandt,
Van dolle gramschap ingenoomen,
Wanneer zy voelt haar loop betoomen
Door Duin óf Dyk óf hooge Strandt,
En, van de hooghte neergeloopt,
Te rugge keert met meêr geweldt,
Zich wreekende aan 't onschuldigh veldt,
Als zy kan Dyk en Dammen sloopen,
Nógh feller woedt en raaft de tong,
En snydt veel scherper dan een sikkel,
Wien wraak ooit 't hart stak met haar prikkel,
En gramschap het verstandt bevong.
Men vloekt en drygt met alle kraghten,
En vindt nooit ruste nóch vermaak,
Eer m' aan zyn vyandt bluscht zyn wraak
Met hem van elk te doen verachten,
Daar Gódt zachtmoedigheidt beveelt.
Gelukkig! die zyn Wraakzucht heelt.

*Vir præstans animi est, qui reliquis ita
Ignoscit, veluti quotidie cadens,
Sic culpis vacat ipse;
Ac si non ferat ullius.*

*Vindictæ subito gaudia transvolant,
Durant perpetuo gaudia pectoris
Clementis, quia nunquam
Actorum bene pœnitet.*

F1. Schoonhovius.

Indien

Indien 't ons vry stont iemant eenigh quaad toe te wenschen, my dunkt, dat men niet erger kon doen, als hem een gestadige wraaklust toe te schikken, dewelke, of uit een waare, of een ingebeelde hoon gebooren, en door de gramschap aangeblaazen, eengedurige quelling verschaft, en dien zy eens ingenoomen heeft, niet een ogenblik in rust laat, tot dat men zich voldaan vindt, en niet zoo haast geboet is, of ons aan den knaagenden worm van 't gewisse overlaat, om ons te pynigen. 't welke van den Puikdichter Lucas Rotgans in zyne zedelessen op Thezeus, Progne en Filomele aldus overkonstigh afgeschetst is:

*Geen Etna stookte ooit feller vuur,
Dan minnenyt in 't hart der Vrouwen,
En als de wraakzucht, heet op moordt,
Geprikkelt door 't verongelyken,
De reden voor haar maght ziet wyken,
En 't menschelyk gemoedt bekoort,
Dan opent zy het slôt der zinnen,
Verkracht natuur, en heerscht daar binnen.*

*Dat blykt aan Prognes boos bedryf:
Zy ziet en braadt het jeugdigh lyf
Van Itis, uit haar schoodt geboren.
Zy brult gelyk een boschleewin,
Verzaakt natuur en moedermin,
En raimt haar hart voor wraak en toren.
O wraak! verwoede en dolle wraak!
O vyandin van mededogen!
Uw' vragten schynen zoet in de ooges,*

Maar

*Maar vallen zuur en wrang van smaak,
Ja teelen meêr dan duizendt dooden.
Zoo quetst men Gódt en zyn' geboden.*

tweederlei wegen slaat dit ongedierte in, te weeten van 't herte naar de oogen, en van de tong naar de handen. eerstelyk maakt het een overslagh, en ziet rondtsomme, waar, en hoe het zyn vyandt bespringen zal, en naderhandt blaast het vierige woorden uit, en roept zyne kraghten te hulp, om zyn boos opzet uit te voeren. *de woorden der Godtlozen* zegt Salomon in zyne Spreuken, *zyn, om op bloedt te loeren.* nietige beuzelingen, en by den drank versierde vertellingen, die geen antwoord waardigh zyn, veel minder eenige nagedachten, baaren dikwyls bergen van onrust, tot verderf van vrindtschap en huwlyksliefde. een enkele zwavelstok ontsteekt een geheel takkebosch. dus steekt een grooter vuur een geheele stadt aan. *men vindt menschen*, schryft de Zeeuw-sche Pensionaris de Brune in zyn banketwerk, *die zich zelven opeeten in 't kaauwen en herkaauwen van eenigh ongelijk, dat hun in den krop steekt, en dat zy niet konnen verzwelgen.* zoo getuigt de Rabbyn Gamaliël by J: de Dekker in zyn treurspel de Dooper:

*Zoo iemand wat te hardt durf drukken op ons zeer,
Wy wreeken 't meesterlyk met schelden op zyn' eer;
Wy weeten 't felle vuur der razerny te voeden,
En helpen 't grimmigh hart met lasteren aan 't woeden.*

een voorbeeldt van wraake vinden wy in de oude historien gepleegt van eenen Pausanias, een Macedoniër van geboorte, die van eenen Attalus tot onkuishêidt verzocht, dieswegen zyne klaghten aan koning Philippus overbraght, doch van den zelve, in plaatze van gehoor
te

te krygen , bespot wierdt , weshalven hy geene kans ziende , om zich aan Attalus te wreken , zulks aan den Koning geoeffent heeft met hem , op de bruiloft van zyne dochter op een duistere plaatze voorbygaanden , te doorsteeken , leerende de Overheden , dat zy den gehoonden recht en gerechtigheid moeten laten wedervaaren zonder aanzien der persoonen , konnende zy zich anderzins niet vry kennen van deel in de gepleegde misdaden te hebben ; want altoos te denken , dat het gedreigde van den beledigden niet te werk gestelt zal werden , is een valsche verschooninge . weinigen kunnen ongelyk geduldighlyk opsteeken en vergeeten , voor al geene Italiaan of Spanjaardt . by deeze natiën wordt zelden de breuke geheelt . 't hoofd af , is een dootwonde . van dien zelfden aart schynt de Edelman geweest te zyn , waar van de Brune in zyne hofredenen en quinkslagen verhaalt , dat hy over een zynen Buuren klaagde , dat dezelve hem veel quaads deedt , 't welke hy naauylks wist , hoe zich daar over te wreken , en 't zelve hem betaalt zou zettten , en ten antwoordt krygende ; *gy zoudt hem naar den inhoudt van de Schrift ; als uwen vyandt weezenden , door goetdoen vuurige koolen op zyn hoofd vergaaren . daar op uitborst : ja vryelyk , Mejonker , wouden zy maar branden .* 'tis zoo ver gekoomen , dat men hem voor een botterik en bloedtaardtrekent , die geen wraake vordert , en het rappier uit de scheede rukt . by woorden kan het alleen niet blyven , dat zyn wapenen van wyven . ik bekenne , dat men allen hoon niet wel geduldelyk kan , ofte magh opsteeken , om dat men zoo doende veeler luiden overmoedt door onze verdraagzaamheid hooger steigering op zou bouwen . neen , men moet zommigen met gelyke munt betaalen , om hun dat kunsje te verleeren , indien het slechts met geen bitterheid geschiedt , en van geen woorden tot daaden komt . een kraai plukt de wol uit de vacht van een schaap , maar durft geenen hondt aanderen . als men dus wraake neemt , zoekt men alleenigh den

den belediger over zyn misbedryf berouw te doen toonen. indien nochtans het ongelyk niet te zwaar is, zoo stelt een wys man glorie in het verachten van 't zelve. dus getuigt Seneca van Cato, dat hy liever wilde veinzen nergens van te weten, als vergeeven. *melius putavit non agnoscere, quam ignoscere.* dit is zekerlyk beter na te volgen, dan moedigh, dat is wraakzuchtigh, te heeten, noogh beter, ja princelyk is het, het aangedaan ongelyk te vergeeven, en Lyfander na te volgen, van den welken Plutarchus getuigt, dat hy zoo bescheiden in 't spreken, en zoo verdraagzaam van gemoedt geweest is, dat hy eens van iemand op veelerhande en grove wyzen beledigt wordende, heel bedaart antwoordde: *zeg op myn vrindt, zeg op, en vergeet niet, om al het quaadt, daar gy zoo zeer meê overlaaden zyt, uit te spouwen.* want indien men al ten hoogsten verongelykt is, zoo betaamt het echter ons vooral, die Christenen genoemd worden; 't geleede ongelyk te smooren, en Gode te beveelen. daar is immers geen grooter overwinninge, als zich zelve te verwinnen, en de wraakzucht, de zoetste en sterkste van alle bekooringen, waar onder menighmaal de grootste zielen bezweeken zyn, met een rusting van mededogentheid en liefde tegens te stappen, en onder zyn geweldt te brengen, wel bedenkende de vyfde beede van ons dagelyks Gebedt: *Vergeeft ons onze schulden, als wy vergeeven onze schuldenaaren;* want hoe zoude ons de Schepper en onderhouder van alles onze misdaden vergeeven, zoo lange wy, onze naasten haatende, dezelve hunne schulden, gelyk wy zeggen te doen, niet quytſchelden? van al het voorverhaalde is ons een gadeloos schilderſtuk over de gemelde vyfde Beede door den Christelyken Puikdichter Jeremias de Dekker nagelaaten. ziet daar ſtaat het:

O Schuldtheer, zacht van aardt, o vrindelykste Vader!

Trek uw' genade-pen doch eenmaal van uw oor,

En

*En doopze in't bloedt uws Zoons, en haal ons' schulden door:
 Laat, laat ze grondigh zyn vergeeten en vergeeven;
 Scheldt uwe kinders quyt al wat zy ooit misdreeven;
 Uw' kinders, zeggen wy, nadien wy nu voortaan
 Den gang van kinderen genegen zyn te gaan,
 Van zulken namentlyk, die naar hun krank vermogen
 De Vaderlyke deugdt van ver te volgen poogen.*

*Deugdt; die vooral bestaat in een barmhartigh, zoet,
 In een verbiddelyk en vrindelyk gemoedt;
 Door deeze wenschen wy, o Vader aller vroomen!
 'T beeldt, daar gy ons naar schiept, wat nader by te koomen;
 Uw' Zoon, uw Evenbeeldt, raadt ons dit deurgaans aan,
 Ja dwingt 'er in dees' bede uw' bidders naar te staan:
 Want by bepaalt ze zoo, dat niet de minste nevel
 Van wraakzucht op ons hert mag bechten óf van wrevel,
 Of straks wordt ons gebedt een vruchteloos verzoek,
 Ja, 't welk vervaarlyk is, 't gedydt ons tot een' vloek:
 Want als wy deeze beê ten hemel op doen vaaren:
 Vergeef ons onze schuldt, als wy ons' schuldenaaren,
 En bet besprek der beê niet recht en wordt betracht,
 Zoo keert ze niet alleen te rugge zonder kraght,
 Maar trekt met eenen ook 't afgryffelyke weder
 Van straffe bei en schuldt weêr op ons' kóppen neder:
 Zulks dat bet ons dan gaat, gelyk dien boozen knecht,
 Waar van in't Nieuw Verbondt de Zalighmaker zegt,
 Die zynen medeknecht met schelden, kyven, kryten,
 Om een geringe schuldt deedt in den kerker smyten.*

Daar kortst voorheen nóchtans hunn' beider opperheer

Hem

Hem quytgescholden hadt oneindelyk veel meêr,
 Die, toornigh om dat feit, fluks wilde, dat die wreede
 Den quytgescholden schuldt hem tot een' myt voldeede.

Hoe dikmaal houden wy al meê dien zelven draf!

Hoe dikmaal vloeit dees' bede ons van de lippen af,
 Ter wyl ons herte wordt van nydt en spyt gedreeven,
 En heeter toeleidt op vergelden als vergeeven!

De een om een dus of zoo op zynen broeder quaad,
 En gaande tegens hem staâg met een bert, vol haat,
 Durf deeze beê nôchtans zoo rustigh heenen zeggen,
 Als óf hy niet met al hadt op zyn lever leggen.

Een ander, eer de slaap zyne oogen heeft verkracht,
 Verbaalt ze stoutelyk, en in dien zelven nacht
 Zal hem de spyt in 't hart tien duizendt vonden dichten,
 Om 's andren daags voor recht zyn' naasten te betichten.

Een derde mogelyk, wanneer hy is ontwaakt,
 Speelt ook zoo, dóch ter vlugt, waarom? het uur genaakt,
 Waar tegens hy te veldt zyn' broeder heeft beroopen,
 Om hem een arm gy liegt op 't duurst te doen bekoopen.

Is dit, heet dit den schuldt afbidden in ons' taal?

'T is groffelyk den schuldt verzwaaeren t' elkemaal:
 En zyn wy Christenen, en zyn wy Leerelingen
 Van hem, die in zyn leer' ons boven alle dingen

'T vergeeven heeft belast van onzes naasten schuldt,
 En doorgaans aangemaant tot zachtheid en geduldt,
 Die stadigh ook zyn' leer gesterkt heeft met zyn' leven,
 En anders niet gedaan als lyden en vergeeven,

Ja toen hy leedt aan 't kruis, zyn' kruisseren vergaf,

*Kortomme van de wieg zulks pleegde tót aan't graf!
 Zyn, zeg ik andermaal, zyn, vraag' ik, wyscholieren
 Van zulke een Meester? wy? ja woeste tygerdieren,
 Ja Monsters zyn wy eer, verstókt, verstaalt, versteent,
 Of liever duivelen in menschelyk gebeent'.
 Zelfs zyn wy zoo vervreemdt van onzes Meesters leere,
 Dat dulle zucht tót wraak by ons passeert voor eere;
 Die wraak pleegt, keuren wy voor dapper vangemoedt;
 Die Christelyk vergeeft, voor eenen blooden bloedt.
 Foei onzer! dat een Turk hier veeltydts meêr bescheiden,
 Meer zedigh gaat als wy! foei onzer! dat een Heiden,
 Een Aristides, een Phocion, een Socraat
 Ons in zachtzinnigheid zoo wydt te boven gaat!
 ende wat verder:*

*O gruwels als wy zyn! vervloekte Epicureen!
 Gewis wy bidden ons in't eeuwige geweën,
 Is't, dat wy ons gebedt niet ernstiger beleeven,
 En allen wrók en wraak voortaan geen oorlóf geeven.*

de heidenen beschaamen menighmaal ons in dit stuk, daar wy uit de aloude geschiedenissen bericht worden, hoe de keizer Titus Vespasianus, onderricht van dat zyn broeder Domitianus hem belaagde, zulks zich weinigh aantrekende, hem goedertierentlyk alleen toegevoegt heeft: *wat bekoeft gy door moordery te zoeken, 't geene gy gemaklyk met mynen wil bekoomen zult, en alreede zelfs hebt, te weeten het deelgenootschap in de heerschappye?* Aristides, bygenaamdt de rechtvaardige, veldtheer van de Atheensche Republyk was niet minder zachtmoedigh; want van zyn wispelturige Vaderlanders onrechtvaardigh uitgebannen zynde, en ter stadt uittreedende, badt hy de Goden met opgeheve handen, dat zy de Athenienzers zoodanigh wilden

wilden zegenen en bystaan, dat zy nimmer om Aristides behoeften te denken. wel bewust, dat zyne landtslieden in hunne tegenspoedt en ongevallen tot de doorluchtige mannen hunne toevlugt namen, gelyk ook naderhandt omtrent hem zelfs nogh gebeurde, wordende hy drie jaaren na zyne uitbanninge, als de koning Xerxes de Attische Republyk beslooten hadt te beoorlogen, weder ingeropen. boven allen is de raadt van den grooten Plato in deezzen aanmerkelyk, van iemand gevraagt, op wat wyze men zich van zynen vyandt op 't best en gevoelighst zou kunnen wreeken, antwoordenden: *si te ipsum probum & honestum virum praestiteris. wanneer gy u als een vroom en oprecht man gedraagt.* een heerlyk antwoordt voorzeker, 't welke wel betracht wordende, ons gelukkigh maakt, en onzen vyandt vernedert. de zachtmoedigheid is immers dichte by Godt, en de zachtmoedigen hooren zyne stemme, die van de haastige en toornige menschen nimmer gehoord wordt, die gelyk de deuren en vensteren kraaken, wanneer een stormwindt opsteekt. lieflyk zingt Jan Luiken elders daar van in deezer voegen:

*Zachtmoedigheid, o koele bron
Des levens, wellende uit Gódt's kraghten,
Gy moet myn ziele-vuur verzachten,
Dat buiten u niet leeven kon.
Wel leeven; maar niet zoo het zou.
Toen Lucifer, een vórst der kooren,
Door valschen lust u hadt verloren,
Toen wierdt hy grimmigh, hart en rou:
Helaas! zoo zou het my ook gaan,
Indien ik niet uit u moght drinken;
Het zielen-vuur verloor zyn blinken,
En 't waare leven was gedaan.
O eeuwig licht der Majesteit!
Zoo mildt met alle goede gaaven;
Laat uwe liefde ons eeuwich laaven
Met water der zachtmoedigheid.*

Y D E L E K L A G H T E N .

*Cæcum odium proprii quid non mortalia cogis
Pectora?*

Wat klaagt gy, onbedachte mensch,
Om 't niet bekoomen van uw wensch,
Die, dikwyls ydel en vermeeten,
Of ftrydigh met Góds wys beleidt,
U strekken zou tót bitterheid,
En pynigen in uw Geweeten?

Wat mort gy dagelyks, omdat
Uw' naasten meer geluk óf schat,
Meêr aardtschen gunst en lust erlangen?
Gy lastert Góds rechtvaardigheid,
Zoo breedt en heerelyk verspreidt
In al zyn werk en wyze gangen.

Dus zwoegt en klaagt een schip in zee
Om 't niet bekoomen van een ree.
Wanneer het stil-licht in de haven
Wil 't weder haastigh zyn gelaân,
En vol geladen zich ontslaan,
Om niet gestaág door zee te draaven.

Wanneer de windt uit 't westen waait,
Begeert men dat hy oostlyk draait,
En voort naar 't Zuiden, dan naar 't Noorden.
Hoe dat het ook de Hemel maakt,
'T is nooit van pas. men doemt en wraakt
Góds wys bestier met daadt en woorden.

Nemo

*Nemo sua potis est contentus vivere sorte,
 Alterius semper fortunam laudat abunde,
 Illiusque locum petit, ac lucrari optat.
 Tu, quodcunque venit divino munere, lauda,
 Cræsus an Irus eris non te coquat: omnia præter
 Quam pietas Christi, vaneſcent pulvere in auras.*

J. Sambucus.

De ervaren en schrandere leermeester der zeden Plutarchus, verhaalt in zyn boek van de klappernye, hoe de Egyptifche koning Amafis, een geflaghten Os aan Bias, of, zoo anderen willen, aan Pittacus gezonden heeft gehad, en hem daar by gelaft het beffe en ftechtfte ftuk daar van te neemen, ende dat dezelve alleenigh de tong daar van genoomen, en den Koning te rug gezonden heeft, daar byvoegende, dat 'er niets beter en niets ergers, dan de tong was. een antwoordt voorwaar, aller aanneeminge en geloof waardigh, en hier vooren in veele deelen vertoont, en in dit ftuk der geduurige klaghten nader openbaar te maaken. wat gaat 'er toch meerder by de menfchen in zwang, en wat kunnen dezelve minder onthouden, als het eerfte hoofdstuk van het boek der Scheppinge, alwaar de Leider Ifraëls Mozes uitdruklyk geboekftaaft heeft, dat Godt al het geene hy gemaakt hadt bezaaijende bevondt, dat alles zeer goedt was, vindende zy alomme oorzaaken om over te klaagen? de waereldt krielt van menfchen, die te onvreden zyn. die van den Hemel met fchatten gezegent is, klaagt van verlegentheidt, om dezelve wel op woeker uit te zetten, en aan te leggen. waar op J: de Dekker in dit fneeldicht gezien heeft.

De ryke Bassus is verlegen met zyn fchyven.

Waar zal ik, (kermt de Vrek) met mynen gelde blyven.

Want houde ik't in de kas, zoo wint het niet een duit;

En zet ik't om een winst van vyften honderdt uit,

'T wordt licht (och! och! ik schrik) my dieffelyk ontdraagen:

Beleg ik't aan een fchip, het hangt aan losse vlaagen:

Besteede ik't aan een huis, het loopt gevaar van vuur;

Aan weilandt, ook al quaadt, dat is nu veel te duur.

Hoor,

Hoor, Bassus, 'k weet u raadt. waar toe dit ydel karmen?

Leg uwen rykdom aan ten nutte van den armen;

Dat 's geefhem mildelyk op woeker aan den geen',

Die nimmermeer bedriegt, en honderdt geeft voor een.

die aan de koortze ziekligt, mort over die bezoeking, hoewel hy dikwyls daar zelfs de oorzaak van is, en dezelve door zyne onmatige en ongeregelde levenswyze koestert. 't welke wederom door den zelve dichter aldus afgeschetst vinde.

Gy klaagt, dat u uw koorts heel tragelyk begeeft:

Maar vrindt, de schuld is uw, gy toeft haar te beleefdt;

Gy discht haar oesters aan, en lekkerny van zwynen;

Gy vult haar stadigh op met puik van frissche wynen:

Z'en drinkt niet als door sneeuw getemperdt druive vogt:

Zy rust by u, doorrookt van rooze en amber locht,

In zachte vederen op purpre Ledekanten.

Hoe! daar uw koorts by u zoo wel aan alle kanten

Zoo dartel wordt onthaalt, waar 't niet belachens waardt,

Dat zy zich elders gaf, en liet zoo milden Waardt?

geen stadt, geen dorp, geen paleizen nochte huizen zyn hier vry van. gelyk der menschen smaak van spyzen veelerlei is, zoo zyn ook derzelve klaghten verscheiden, en hoe loffelyk een zaake ook weezen magh, men vindt echter menschen, die'er wat tegens hebben in te brengen. is het droogh Weder, de Veluwze Boeren klaagen daar over, en valt'er veel regen, die van de Betuwe doen van hunnen kant niet minder. de zonne verthoont zich nauwelyks aan de Oosterkimme, of men hoort al klaagen, dat iemant te weinigh geslapen

heeft, dat het hoofdt zeer doet, ofte ergens pyn gevoelt werdt: anderen storten een langen reeks van klaghten over een qualyk geslaagt huwelyk; over de slechte belooning hunner dienften; over de zwaare gemeene landts lasten; over 't gedragh der Overheden, en honderdt andere zaaken meerder, dië zy zelfs niet beter maaken zouden, indien dezelve in hunne maght waaren. men roept omden doot, als 't ons in de waereldt tegenloopt, of dat men eenige moeiljkheidt met vrinden of vreemden heeft, daar de heidensche wysgeeren van beter verstandt waaren, zeggende dat een wys man boven het Fortuin was, en geene tegenspoedt zyne stantvastigheidt verwrikken konde, maar dat zyn gemoedt altydt het zelfde bleef, en, wat 'er ook gebeurde en voorviel, tot zyn voordeel uitlei. 't welk Antonides in zyn Trazil, of overrompelt Sina heerlyk nagezongen heeft.

—— Die dan kan leeven,

Wanneer 't geluk hem heeft begeeven,

En onderdrukt met handt en voet,

Die is eerst dapper van gemoedt.

Kloekmoedigheidt blyft onbewongen,

En ziet het onheil onder de ogen,

Hoe yslyk dat het woedt en barnt.

Al rolde de aardtkloot om 't gestarnt,

Al viel de Hemel uit zyn haaken,

Al kriede 't rondt van slang en draaken,

Nógh buigt de dapperheidt voor 't wee,

Gelyk een steenklip voor de zee.

En

En wat lager vervolgt die groote Geest:

'T gedult moet verder gaan als 't leet.

Wanneer een heete storm van rampen

De deugd bereidt staat aan te klampen,

Beproeft zy eerst haar kragt te recht.

nihil accedere bono viro mali potest. zegt Seneca lib. de provid. cap. 2. *een oprecht man kan geen quaadt overkoomen*, om dat hy, meester van zyne hartstochten zynde, 't zelve verachten en vermeesteren kan, en *miser dici, non esse potest*, wel ongelukkig kan genoemd worden, maar niet weezen kan. quaade Schryvers leggen den schuld op de pennen, vuige luiardts op hun beenen, en plumpe botterikken op hunne meesters, gelyk de Ryger, die niet zwemmen konde, den schuld op het water leidde. overwaardigh is het elfde Punt dicht van J: de Dekker in zyn tweede boek, om hier ingelast te worden. dus luidt het:

De tyden, (klaagt Sextill) en neringen verslechten:

Zyn' woninge nochtans, gewaaden en gerechten

En dunken my daarom te slechter niet te zyn:

Zyn' tafels draagen niet als hoenderbout en wyn:

Zyn' hutten wisselt by in huizen als kasteelen;

Zyn leem in loutergout; zyn' wollen in fluweelen.

Indien de tydt verslecht, gelyk hy kraait en kryt,

Waarom en stelt by niet zyn teering naar den tydt?

zeer scherp bestraft Chrysofthomus deeze ydelheidt mede,

de, schryvende : die geen kinders heeft , acht niets verdrietiger dan die niet te hebben. die arm is , en'er veelen heeft , klaagt nergens meêr over. die maar één kindt heeft , meent dat het de grootste elende van allen is : heeft hy een schoone vrouw , het dunkt hem een straf te zyn , dat zy zoo schoon is , om dat hy dieswegen van zorg gepynigt wordt. is zy leelyk , hy zegt dat hem erger niets gebeuren konde. leeft hy ongehuwdt , hy heeft een onlydelyke quelling ; niets dunkt hem verachtelyker of onvoordeeliger dan dusdanige wyze van leven. volgt hy den Oorlogh , 't is een zwaar en hachelyk werk. hy zou naar zyn voorgeeven liever te water en te broodt zitten , dan zoo veel ongemak en hartzeer lyden. belast men hem met eenige burgerlyke bediening , hy betuigt zyn ongelukkigen staat van dat hy zich met zoo veele zaaken , die hem niet raaken , bemoeijen moet. en in tegendeel , zoo hy een onderdaan is , verwenscht hy zyn leven , door zich als een slaaf onder 't juk van zyne Overigheidt te zien : in 't huwelyk is 't hem een doodt voor vrouw en huishouding te moeten zorg draagen. de Koopman den Landtman in rust ziende , acht hem zeer gelukkig , en eveneens zeidt de Huisman weder van den Koopman om des zelfs rykdommen. de menschen zyn alle vol begeerlykheidt , beschuldigen hun gewisse , en zyn bekommert van gemoedt. weshalven de Lierdichter Horatius zingt :

Wie tót zyn onderhoudt genoeg heeft, wensch' niet meêr.
 Geen land, geen huís, nóch hóf, nóch rykdom kan hun heer,
 Die krank te bedde ligt, het zwakke lichaam styven,
 Nóch de allermínste zórg uit zyn gemoedt verdryven.

en Antonides in zyn Trazil overkonstigh en krachtigh den verrader Hunguan doet zeggen :

Een

*Een wyze laat zyn voet de maat niet overtreden :
 Hy toetst zyn levensloop in 't spiegelglas der reden ,
 Die 't alles evenaart naar recht met onderscheidt.
 Daar elk geketent wordt van zyn begeerlikheid ,
 Toomt hy ze, en leert het al hem met ontzach gemoeten ,
 De wolken treedende groothartigh met zyn voeten ;
 Bepaalt de vuurigheid der hartstocht in haar maat ,
 Dat door haar drift het brein óf niet aan 't quynen slaat ,
 Óf lós sta zonder zórg.*

maar , zou men ons lichtelyk kunnen tegenwerpen en
 vraagen , magh men zyn benauwdt en angstigh harte dan
 niet uitschudden ? ik zegge voorzeker , en met reden ,
 zonder zich te bezondigen , als men behoorelyken tydt,
 plaats en menschen waarneemt. zulks kan men geen
 klaagen , maar raadt en hulp zoeken , noemen. een on-
 derdaan magh voor zyne Overheid zyne bezwaarenissen
 wel brengen , en over aangedaane verongelykingen klaa-
 gen , en de aardtsche rechter moet , wil hy zynen plicht
 en ampt naar billikheid waarneemen , den zelve niet
 ongehoordt van de handt wyzen , en als veelen , zich
 aanwennen te zeggen , *wegh , wegh met die klaagers.*

Het vólkje van de slechte soort

Brengt telkens nieuwe klaghten voort.

*en men hadt wel daghwerk , als men naar hen hooren zou-
 de. in tegendeel hebbe hy den inhoudt der klaghte naar-
 stigh te overwegen , en te onderzoeken of dezelve op
 redc-*

redenen steunt , ten einde , de aangeklaagde mede gehooft zynde, tuffchen hem en den befchuldiger 't verfchil afgedaan , en de gemaakte vyandtfchap verzoent werde. David , die man naar Góds harte , wyft alle richteren een voorbeeldt in zich zelve aan : want van zynen Veldtheer Joab met bittere befchuldigingen en aanklaghten beftreedén , heeft hy zich dieswegens in 't minfte niet vertoornt , maar in tegendeel hem goetgunftigh aangehoort en zynen raad gevolgt. *zoo fta nu op, (zegt Joab 2 Samuel 19: vers 7.) ga uit, ende fpreek naar 't harte uwer knechten : want ik zweere by den Heere , als gy niet uit gaat , zoo daar één man by u zal vernachten! ende dit zal u quaader zyn, dan al 't quaadt, dat over u gekoomen is van uwer jeugt aan tot nu toe.* en fchryft Samuel vers 8. *doe ftont de koning op, en zette zich in de poorte.* die doorluchtige richter vergrimt niet , ofte wyft des volks klaghten van de handt , maar verhoort dezelve in gunft en genade. de Godtvreezende Job is een heerlyk voorbeeldt van weergâlooze lydzaamheid en geduldt, want hoe de Sathan hem ftaat en pynigt, hoe vinnigh hy van zyn eigen vrouw befchimpt, van zyne naafte vrinden bedroeft , en van alle zyne tydelyke middelen berooft wordt , nochtans beklagt hy zich over Godts oordeel in deezen niet , maar zich trooftende, dankt hy den Hemel voor alles. *doe ftondt Job op (leest men Job 1: vers 20.) ende fcheurde zynen mantel, ende fchoor zyn hoofdt, ende viel op de aarde, en boog zich neder, ende by zeide; naakt ben ik uit myn moeders buik gekoomen, ende naakt zal ik daar henen wederkeeren. de Heere heeft gegeven, en de Heere heeft genoomen : de naame des Heere zy geloof.* zynde te wenfchen , dat wy Chriftenen in onze tyden zulks betrachteden , daar Seneca lib. 2. de Ira. cap. 33. van een zeker hoveling, die in den hófdienft grys geworden was, verhaalt, hoe hy, van iemand gevraagt zynde , op wat wyze hy zoo hoogen ouderdom ten hove bekoomen hadt, het geene
men

men zelden zaghe gebeuren , geantwoordt heeft : *injurias accipiendo & gratias agendo. met ongelyk te lyden en verdraagen , en altoos dankbaar te weezen.* dus zullen wy niet klaagen ofte morren , maar ziende op Godts alwyze voorzienigheidt , alle onze gedachten en begeertens daar toe gedraagen , ende ons met geduldt en lydzaamheid wapenen tegens alle ongevallen en bezoekinggen , wel verzekert van dezelve te zullen te boven koomen , ende dat de bezoekinggen , hoewel voor het tegenwoordige wel pynelyk , maar wel ingezien , een vreedtzaam vrucht der gerechtigheidt voortbrengen den geenen , die daar in geoeffent zyn , gelyk de speceryen weinigh reuk geeven , dan wanneer zy in den Vyzel geworpen en gebrooken worden. *calamitas virtutis occasio.* zegt Seneca lib. de Provident. 't welke J. de Dekker dus heerelyk uitlegt :

Die troetel-kinderen , die nooit in kruis vervielen ,

Meent gy , Gódt's kinderen , dat Gódt de zulken spaart ?

Neen , neen : uw oorloghshoofd mistrouwt die laffe zielen ;

'T kruis is te mannelyk , hy acht hen dat niet waardt.

De deugdt blinkt , als ze blaakt ; klinkt , als ze wordt geslagen ;

Wordt tot haar nut geploegt , wanneer ze wordt geplaagt ;

Het landt , dat draagen zal , moet schop en ploeg verdraagen ,

Verdraagt ook , broeders , wat , op dat gy vruchten draagt.

en op een andere plaats :

Is't nu zoo quaad , myn vrindt , zoo quaad , als ooit voor dezen ?

Ei , gryp een weinigh moedts , 't zal haast weér beter weezen.

Ons lóten en loopt nooit lang op eenen zelven voet ;

Het goede vólgket het quaad , het quade slaághet het goet.

E I G E N

EIGEN RECHTVAARDIGING.

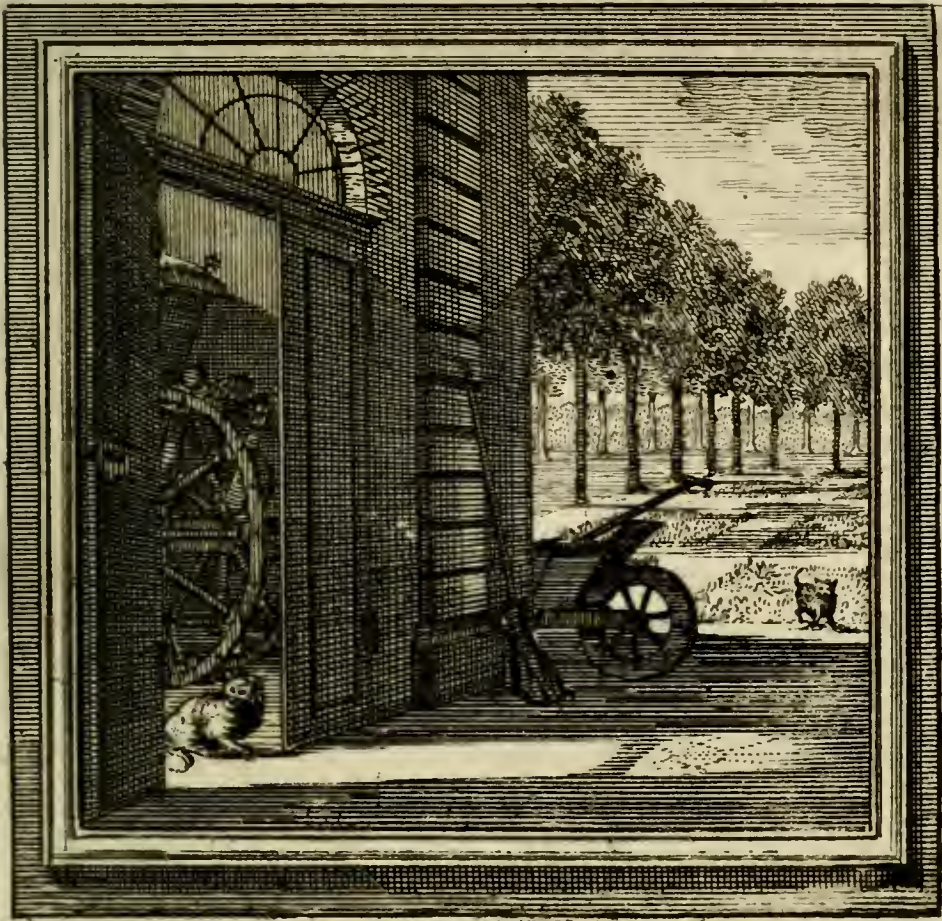
Causa patrocínio non bona pejor erit.

De stille huiskat , pas beslikt
 Door 't loopen in den tuin by regen ,
 Zyn voorste pooten straks belikt ,
 Om kóp en rugh weer schoon te veegen ,
 En loozende zyn vuil , vertrekt
 Hy niet , voor hy dat heeft bedekt.

Gy houdt , ó mensch ! dien zelfden voet
 Als ge u verloopende in veel' zonden
 Tót smet en scha van uw gemoedt ,
 Nóch lieft , en openhoudt die wonden
 Door uwe dwaling voor te staan ,
 En onboetvaardigh voort te gaan.

Maar dek uw vuil , zoo veel gy wilt ;
 Wyt uw bedryf vry aan de starren ,
 Of lót en tydt , 't is tydt verspilt :
 Gy zult dus 's Hemels goedtheid sarren.
 Gódt ziet uw handel van om hoogh ,
 Al dekt gy dien voor 's menschen oog.

Quisque

Quisque suo mendax prætendit splenia vultu :

Alter in alterius nomine crimen alit.

Nec quisquam sceleri caput est. res mira nocenti ?

Noxam turba nocet plurima, nemo nocens.

Ille, vel ille, meæ, clamamus, causa ruinae est ;

Nec tamen, ab liceat dicere vera, fuit.

In nobis est causa mali. mens nescia voti,

Aut incerta sui, solaque crimen habet.

Hæc est consiliis, hæc est virtute regenda :

Hæc est officii sæpe monenda sui.

Wy lezen by Plutarchus , hoe een zeker Lacedæ-
 moniër eenen Nachtegaal gevangen hebbende , en
 vermoedende , dat die zoo smaaklyk om te eeten zou
 zyn , als hy gehoord hadde , dat hy lieffelyk van gezang
 was , dezelve geplukt heeft om te braaden , maar hem
 den veeren rok nauwelyks uitgetrokken en gezien heb-
 bende , dat 'er niet meer dan vel over de beenen was ,
 vol spyt en verachtinge uitgeroepen heeft : *vox es , &
 praterea nihil. gy zyt een stem , en anders niet. en avi-
 cula macilenta , multum linguæ , parum pulpæ habes ! o
 mager vogeltje , wat maakt ge veel geruchts , en wat hebt
 gy weinigh wols !* Even eens moght men tegens men-
 schen , die ryk van woorden en schraal van redelykheidt
 zyn , wel zeggen , en voornamentlyk tegens dezulken ,
 die zich dagelyks in verscheide zonden verloopende ,
 nochtans hunne gebreeken zoeken te verschoonen en
 bewimpelen. de Atheensche Demades vergeleek deeze
 menschen by een fluit , daar het houte tongetje uitgenoo-
 men was. niet ongeestigh zou men ze meede by een
 huiskat vergelyken kunnen , die booven alle dieren in
 zindelykheidt uitmuntende , nauwelyks van iemand aan-
 geraakt is , ofte zich bekladt vindt , of likt zyn bont ,
 om 't zelve wederom gelyk en glansflich te maaken , en de
 ontlasting der natuure niet in de aarde gegraven heeft ,
 of krapt zoo lange , dat hy die bedekt heeft. men be-
 toont met deeze vergrypinge zonneklaar , dat wy Adams
 nazaaten en kinderen zyn. hy wilde na 't eeten van den
 appel noode tot bekentenisse zyner misdaadt koomen ,
 ja hy leide den schuldt daar van op zyne Vrouw , en die
 weer op de slang. zeker oudtvader zegt zeer wel , dat
 het een algemeen gebrek in de menschen is te zondigen ,
 en de zonden te willen verbergen met die te ontkennen ,
 en wanneer die bekend staan , te bewimpelen en verklei-
 nen. ontkennen is het gereedste wapen , om hun recht-
 vaardige aanklagers af te keeren , de mondt verzaakt ,
 daar

daar 't gewiffe van overtuigt is. hun draagende wonde kan geen zelf verdraagen , en zweert hoe langer hoe erger. de eene dwaasheid wordt van de andere gevolgt. toen Bathseba Davids oog verleidte hadde, deedt zy hem een moordenaar worden. de eene zonde trekt de ander. als 't eene schaap door 't hek is , volgen de anderen hem haast na. herkaauwenswaardigh zingt de Rey in 't treurspel de Dooper :

Maar gy schynstatige huichelaars,
 Die van geveinsden yver brandt,
 Die uit des volks verblindt verstandt
 Uw' schandelyke winsten trekt,
 Hoe naauw gy uwe lemten dekt,
 Hoe leeg en diep de vuiligheid
 Van uw' gemoedt gedoken leidt ;
 Nóg zit , nóg boordt tót op dien grondt ;
 (Al lochenen 't gelaat en mōndt)
 Uw altydknaagende gewifs',
 Die u en beul en rechter is,
 Die u met heimelyken tandt
 Dooreet gebeente en ingewandt ;
 Die met haar' roede, taai gepeest,
 Staág slaat en geesselt uwen geest.

O drie en viermaal zaligh hy,
 Wiens ziele, rein van schelmery,
 Nooit voor de rechtbank van zyn hert
 Betrokken, nóch verweezen werdt ;
 Nooit beul , die eeuwigh pynt en plaagt ;
 In 't ingewandt verbórgen draagt.

Want wie kan eenigen twyffel maaken van dat het met dusdanige lieden, die tegens de wroeging van hun gemoedt hunne dwalingen zoeken te verschoonen, eveneens uitvalt als met kopere vaten, die door 't afwassen maar des te klaarder blinken? hoe meêr zy zich roeren, hoe vaster zy in den strik verwarren. hoe de rave meêr gewassen wordt, hoe hy zwarter is. wy kunnen voorzeker in geen zorgelyker handen koomen, dan in onze eigene. *Guarde me Dios de mi.* zeggen de Spanjaards. *Godt bewaare my voor my zelven.* waar op Plato in zynen tydt al gedoelt heeft, zeggende:

Verleene ons, Hemel, 't zy wy zwygen, ófte spreken,
 Wat heilzaam is, en weere alle onheil van ons hoofdt,
 Schoon we u daar menighmaal ook driftigh zelfs om smeek,
 Wanneer ons eigenbaat óf nydt van zinn berooft. (ken

Augustinus schryft in zyne aantekeningen op den 75. Psalm: *'t is een groot quaadt te zondigen, noch grooter daar in voort te gaan, en 't allergrootste met zich te verontschuldigen en rechtvaardigen den schuldt op Godt te leggen.* en Cassiodorus zegt op de zelfde plaats, dat zich zelven te verschoonen een geweldige groote misdaadt is, want het steekt een hoorn op, die zich verdedigt, en een snoode letterkunst, nadien het den naam van deugden aan de gebreken geeft; zeggende David zelfs in gemelden Psalm vers 5. *ik hebbe gezegt tot de onzinnigen; en weest niet onzinnigh; ende tot de Godtloozen, en verhoogt den hoorn niet. ende verhoogt uwen hoorn niet om hooge, en spreekt niet met styven halze.*

'T is best den rechten wegh gegaan.

'T is quaadt het dwaalpadt in te slaan.

Nógh wordt'er meerder quaadt gedaan,

Ais men zyn dwaling voor durft staan.

eene

een vuilgheidt is genoeg , om ons te smetten , men heeft 'er geene verdubbeling van nodigh.

*Qui s'excuse ,
Il s'accuse.*

zeggen de Franschen. hoe zich iemant meêr ontschuldigt; hoe hy zich des te meerder beschuldigt. die gelapte kouffen heeft , behoorde zyne schoenen niet uit te trekken , en die een houte handt hadt , moest zyn' handtschoen aanhouden.

Tot vierderlei soorten zou men de verontschuldigungen der menschen kunnen bepaalen. te weten 't ontkennen en verschoonen zyner gebreken , en 't beschuldigen van anderen wegens verleidinge , en voorgaan. men rechtvaardigt zich in 't eerste geval met voor te geeven , dat dusdanige zaak hem niet gevallen kan ; dat ze van zyn smaak niet is , en dat hy zulks niet gedacht , laat staan ; gedaan heeft. gelyk zoo Ananias en Zaphira in de Handelingen der Apostelen den waaren prys van een verkochte hoeve ontkenden , en dieswegen kort na elkander van Godt met een haastigen doot gestraft. en gelyk Kain , zyn broeder dootgeslagen hebbende , ende van Godt naar den zelven gevraagt , ontkende zulks te weeten. *ende de Heere* (staat 'er in 't vierde hoofdstuk van 't boek der Scheppinge) *zeide tot Kain : waar is Habel , uwe broeder ? ende hy zeide ; ik weet het niet. ben ik mynes broeders hoeder ?* Ja gelyk Saul den Profeete Samuel , hem verwytenden zyne ongehoorzaamheid in het uitvoeren van des Heere bevel , antwoordde 1 Sam. 15. vers 20. *ik hebbe immers naar de stemme des Heere gehoort , ende hebbe gewandelt op den wegh , op den welken de Heere my gezonden heeft.* zoo ontkende zelfs Petrus , in 't huis van den Hoogepriester den Zaligmaaker gevolgt , tegens de dienstmaagdt hem te kennen. 't welke J: de Dekker aldus in dicht begreepen heeft :

*Ach! Simon, die nóg straks den mannen wou te lyf,
Bezwykt nu voor een wyf.*

*Hy blyft in 't lochenen trouloozelyk volherden
Ten tweeden, ja ten derden,*

*Misschien ten vierden ook, zoo 't kraaijen van den haan
Hem niet en hadt doen gaan.*

niet minder gaat het verschoonen zyner misbedryven in zwang. worden de zelve niemant voorgeworpen 't eerste antwoordt is dikwyls, ik heb daar geen geheugen af; 't is zoo lang geleden, dat 'er my niets meer van voorstaat, ofte ik heb niet anders gekost, en wie kan overal zoo naauw op letten? wie is 'er zonder gebreken? de rechtvaardige struikelt wel zevenmaal 's daags. wy zyn menschen, en geene Engelen. de wyn en jeugt worden tot onze voorspraaken geroepen, als men zeggen durft: ik heb dat in myn jeugd gedaan, dat heb ik by den dronk gezegt. Princen weeten hun oorloghszucht en begeerlikheid te verschoonen en bekleeden met den dekmantel van Godtsdienst. dus zingt wederom die zinne- en taalryke de Dekker:

De lust om 't oudt Geloof eens wederom t'herstellen

*Wet, roept gy, ons rappier, maakt ons voor klaghten doof.
'Tis Princen, lust, ik ken 't, die u de piek doet vellen;*

Maar lust tót eigen lóf, niet tot het oudt Geloof.

nogh erger evenwel zyn onze regtvaardigingen, wanneer men den schuldt onzer overtredingen op onze naasten legt. zoo als Adam zyne Eva den schuldt gaf, en Saul het niet gehoorzaamen van Godts bevel aan het volk toeschryft 1 Sam. 15. vers 15. en 21. een traage houthakker noemt de byl en 't hakmes bot. een onervaare kok beschuldigt het vuur, als het vleesch verbrandt is. zoo verre zelfs loopt menighmaal der menschen onbeschaamtheit, dat zy Godt tot oorzaak der
be-

begaane zonden durven stellen, een quaadt begrip maakende van deszelfs hooghwyze voorzienigheid, wyl hy wel voor af geweeten heeft wie zondigen zoude, en hoedaign de zonden gepleegt zouden werden, maar dezelve niet heeft gelaft, daar hy dezelve niet ongestraft wil laten, en die in een der geboden overtreedt, aan allen schuldigh rekent. waar van de geleerde Revius eertydts gezongen heeft:

*Is iemand byna doodt, zoo is hy nógh in 't leven,
Is iemand byna wys, zoo is hy nógh al slecht.
Dat byna even is, dat is als nógh oneven,
En byna wel gemaakt, is evenwel onrecht.
Die byna binnen is, die staat gewis nógh buiten;
Alzoo die byna heeft de gansche wet voldaan,
En 't minste deel daar van moetwilligh uit wil sluiten,
Die kan met al zyn doen niet in den hemel gaan.*

voegt hier by het sneldichtje van J: de Dekker, allen, die de reden hunner wanbedryven op Godts voorbeschikkinge leggen, aardigh onder den naam van Pansa ten toon stellende.

*Al wat gy, Pansa, zóts óf zondighs hebt bedreeven,
Dat schryft gy 't noodtlót toe, en schuift den schuld op Gódt.
Maar zeg, wat stelde Gódt tot richtsnoer van uw leven,
Zyn heimelyk besluit, óf openbaar gebódt?*

De vierde en laatste soort, bestaande in het beschuldigen van anderen wegens hunnen voorgang in het quaade, is niet minder verfoeijelyk, dan de vorige. Ik ben 't alleen niet, die dit doe, zeggen ze; daarzyn 'er zoo veel wyzer wel als ik, die my voorgegaan zyn; en zoo zy 't hebben moogen doen, wel waarom ik ook niet? maar elendigen, gy zult niet minder straffe lyden, als gy nevens veel anderen lydt. de Goddelyke wet gebiedt

biedt immers uitdrukkelyk Exod. 23. vers 2. *Gy zult de menigthe tot booze zaaken niet volgen.* het strekt tot geene ontschuldiging eener misdaadt, dat'er veelen aanschuldigh zyn, maar de zonde is te erger en zwaarder, hoe dat zy meerder bedreeven wordt. dus redenkavelt de Roomfche Wysgeer mede Epist. 123. schryvende: *inter causas malorum nostrorum est, quod vivimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur.* onder andere oorzaaken van ons quaad is het mede, dat wy naar voorbeelden leeven, ons naar de rede niet schikken en bestieren, maar door de gewoonte laten vervoeren. 't geene weinigen oprechte betrachten, keert men de rugge toe, en is te byzonder, maar dat de groote hoop doet, wordt voor een gewoonte en gebruik gerekent, en betamelyk te volgen; en dus bekooimt een algemeene dwaling zelfs den naam van oprechten wandel, als zy maar by de waereldt goet gekeurt is. Doch hoe rechtvaardigh deeze verontschuldigungen by Godt gevonden worden, leert de Profeet Jeremias, zeggende in 't tweede hoofdstuk vers 22. *al wiescht gy u met salpeter, ende namt u veel Zeepe, zoo is doch uwe ongerechtigheid voor myn aangezichte getekent, spreekt de Heere Heere.* en vers 33. *wat maakt gy uwen wegh goedt, daar gy boeleeringe zoekt?* en wederom vers 35. *nogh zegt gy, zeker ik ben onschuldigh. zyn toorn is immers van my afgekeert. ziet ik zal met u rechten, om dat gy zegt: ik hebbe niet gezondigt.* zekerlyk 't is een tweede overtreding, zyne vergrypingen te verontschuldigen. wes Ovidius zingt lib. 1. Trist.

Tantum ne noceas, dum vis prodesse, caveto.

Causa, patrocinio, non bona, pejor erit.

Ziet dat ge u in geen schade stort,
Als ge eenigh voordeel wilt bejaagen.

Een

Een quaade zaak nóg erger wordt,
 Wanneer men daar in scheidt behaagen.
 Maar die zyn' dwalingen verschoont,
 Verzwaart haar, en zich zelve hoont.

ik houde het met die der Ouden, die dusdanige verschooninge voor een dochter der Logen hielden. op zyn best hoort men zeggen; ik hadt dat niet gedacht. welke wys van rechtvaardiging Seneca lib. 2. de Ira. cap. 33. voor een zeer schandelyken daadt rekent. zelden is 'er verontschuldiging, die niet met valsheid of onvoorzichtigheid bezet is. maar, gelyk de voor naamste roem der onnozelheid is niet te zondigen, zoo is de naaste het niet rechtvaardigen eeniger dwalinge. dit wist David wel, zeggende Psalm 32. vers 5 *myne zonden maakte ik u bekend, ende myne ongerechtigheid bedekte ik niet. ik zeide; ik zal beleidenisse doen voor den Heere.* want daar de zonden Godts geduldigheid vermoeijen, daar verzoenen gezocht en vloeiende oogen, uit een waare boetvaardigheid spruitende, ons wederom met hem. lieflyk zingt de Dichtkundige J: van Hooghstraaten in zyn zegepraal der Goddelyke liefde by het 33. zinnebeeldt:

*Wel hem, die zyn talent besteedt,
 Dat hy, ver van zich te verschoonen,
 Op 's Heere komst altydt gereedt,
 Hem daar 't gewin af kan vertoonen.*

VERVLOEKINGE ZYNS NAASTEN.

Hic peccat, ille luit.

De dartle Jongen, door zyn onbezonnen loopen
 Gevallen op de straat,
 Ontsteekt van dwaazen haat,
 Dies moet het dadelyk de onnoosse steen bekoopen.
 Hy grypt hem van den grondt,
 En werpt hem zoo terstondt
 Vol gramschap neer uit all' zyn' kraghten;
 Hy maakt een groot misbaar,
 Vervloekt den steen om 't uitgeslaan gevaar,
 En doemt hem, onder duizendt klaghten,
 Als óf hy de oorzaak van zyn' ongevallen waar.
 De Jongen geeft den aardt te kennen
 Van menschen, die door nydt vervoert,
 Of dolle grimmigheidt beroert,
 Van 't spoor der rede rennen,
 En hunne naasten, door den steen alhier verbeeldt,
 Als 't werktuig hunner rampen, vloeken,
 Schoon eigen' snoodtheid die meest teelt,
 En Elementen, Hel en Doodt tót wreekers zoeken.
 Maar hoe gy ook uw' bitze tongen scherpt,
 Verdoolde waereldtlingen,
 En uwen evenmensch, gelyk een steen, verwerpt,
 Uw roekelooze vloek zal naar uw' straffe dingen,
 En, als de zwaluwen vervliegen, gaan te niet.
 Gelukkige, dien rede en liefde alleen gebiedt!

Liever

Livor ovans damnis , cæco præcordia fluctu

Versat , & horrificis asperat ora minis.

Aeolus ore fremit , Neptunus pectore spumat :

Vis dicam , innocuæ noxia es aspis api.

B. C.

Cælius Rhodiginus verhaalt in 't 15 boek van zyne Oude Leezingen in 't 25. hoofdstuk, dat de Sarasyn Abdala, van iemand gevraagd, wat hem in de geheele waereldt het verwonderenswaardigste voorquam, geantwoordt heeft; de mensch. zynde het hoofd als een getoorendt kasteel van een overheerlyken bouworder. waar tegens echter nogh zommige roekeloozen hebben durven inleggen, en verwyttender wyze vraagen, waaromme de Schepper het rioel van ons hoofd vlak van vooren in 't aangezicht geplaatst magh hebben, voegende daar by, dat, wanneer zy de bouwmeesters hadden geweest, ofte om raadt geroepen waaren, zy slechts één oog alleen in 't voorhoofd, één oor aan de rechte zyde van 't hoofd, en den neus aan de linke zyde geplaatst zouden hebben. gelyk nu de loozing van de vuiligheden der harsenen door den neus geschiedt, zoo ontlast zich des menschen gemoedt door den mondt. waaromme Rhodiginus ook zegt, dat een stinkende reden een bewys is van een verrotte ziel, die haare vuiligheden door den mondt op- en uitwerpt. onder anderen is het vervloeken en verwenschen zyner naasten niet van het geringste schuim van een bedorven harte. de Vader der Roomsche welspreekentheidt zegt in zyne pleitreden voor Plancius: *niets is'er sneller, dan de vervloeking, niets wordt eerder gepleegt, niets eerder aangenoomen, ende niets ter waereldt verder verspreidt.* de Romeinen hadden oudttydts een verfoeijelyk bygeloof, dat de komyn, onder eenige vervloekingen gezaait, op 't vruchtbaarste zou voortkoomen, volgens de getuigenisse van Plutarchus *in Sympos.* Dat wy Christenen niet weinigh aan 't zelve mede vast zyn, toonen wy dagelyks maar al te veel door het verwenschen van onzen medemensch. dus vecht men met geen zwaarden of degens, maar met zyn quaden wil en tonge, ja vermoordt zyne naasten met den eersten aanval. de Hei-
de-

denen riepen : *dat u de Goden schenden. dat Jupiter u straffe. dat de Goden u verderven, en ongelukkig maken.* gruwelyke verwenschingen voorwaar ; maar wy geeven hun in dit stuk zeer weinig toe , zoo wy den bovenzang niet houden : want nydt , haat , of gramfchap onze zinnen overweldigende , roept de tongeden vyandt des menschelyken geslachts , de Elementen , en den doot te hulpe , om zyn evenmensch te verdelgen ; en wie weet niet wat voor schrikkelyke vervloekingen meêr , die men dagelyks langs de gemeene wegen zelfs hoort uitgalmen. met groote reden roemt dieshalven Plutarchus in 't leven van Alcibiades een zekere heidensche Priesterès , om dat zy op geenerlei wyze te brengen was , tot iemant te vloeken : want toen Alcibiades verweezen was , wierden zoo wel Priesters als Priestersessen van den Raadt belast den gebannen en afweezenden Veldtheer te vervloeken , 't welke ze allen buiten deeze eenige gehoorzaamden , geevende zy voor reden , dat zy ingewydt was om te bidden , en niet om te vervloeken. Lofwaardigh is in dit stuk Bileam mede Numeri 23. vers 8. (was hy slechts op dien goeden wegh gebleeven) Israël niet begeerende te vloeken naar de begeerte van der Moabiten Koning Balac. *wat zal ik vloeken , (zeidt hy) dien Godt niet vloekt ? ende wat zal ik schelden , daar de Heere niet scheldt ?* en dus leeraart ook Paulus in den brief aan de Romeinen , schryvende in 't 12. hoofdstuk vers 14. *zegtze die u vervolgen : zegt ende vervloekt niet.* want hoe kan men klaarblykelyker zondigen tegens Godts gebodt , dat wy onze naasten zullen lief hebben als ons zelve , dan wanneer wy dezelve lasteren , en allerhande rampen en ongelukken toewenschen , daar de liefde het richtsnoer van onze handelingen zyn moet , en buiten dezelve geene deugd bedacht kan worden ? de zedige C: Bruin zingt overtreffelyk in zyne mengeldichten :

O weêrglans van 't oneindigh licht!

Wat schiet gy levendige straalen,

Wanneer uw vlam in 't hart komt daalen?

Door u voldoet de mensch zyn plicht.

Men roeme op plechtige offerhanden

Vergeefs: 't is ydel kerkgebaar;

Zoo niet uw vuur een gloedt doet branden

Op 't vlak van 't heiligh kerkaltaar.

Wat deugd men pleege op 't aardtsch gewemel,

Geen' ziel vaart zonder u ten hemel.

Godt zegt nadrukkelyk Levitic. 20. vers 9. als 'er iemand is, die zynen Vader ofte zyne Moeder zal gevloekt hebben, die zal zekerlyk gedoodt worden: hy heeft zynen Vader ofte zyne Moeder gevloekt, zyn bloedt is op hem. buiten de quaade hartstochten van haat en gramschap geeft de slechte voorgang der Ouderen veelydts aanleiding tot deeze gruwelyke buitenspoorigheidt. 't welke van den heidenschen schimpdichter Juvenalis in zyn veertiende Hekeldicht aldus volgens de Dekkers vertaalinge al aangemerkt en doorgestreeken is:

'T staat dus met onzen aardt, de vuile zondevlekken

Der Ouderen, óf diér, die ons voor Ouders strekken,

Die kleeven onzen geest en ras en grondigh aan.

Dees' smet magh hier óf daar één zoon óf twee ontgaan,

Den welken Titan juist uit beter kley wou kneeden:

Maar óch! het meerendeel treedt in zyns vaders treden,

En volgt lichtvaardelyk der zonden wandelspoor.

en wat verder vervolgt de dichter :

*Gy , fyne Vader , ſcheldt , zoode uwen zich vergrypen.
 Dat 's doen , gelyk als gy , dat 's danſſen naar uw' pypen ,
 Want uwer zeden beeldt , zy zyn dan goedt óf quaadt ,
 Vloeit aftót uwen zoon , als dat van uw gelaat.
 Gy ſcheldt en ſtraft in hun wel dapper uw' gebreken ,
 Ja wilt ze van hun deel als basterden verſteeken ;
 Maar , beſte man , van waar komt u dit vaderrecht ,
 Die 't ſlechter maakt als zy , óf immer al zoo ſlecht ?
 Zult gy hun' herzenen hun' dompen doen verliezen ,
 Die zelve de uwe nooit eens zuiver nit kunt niezen ?*

waaromme nu boven de reets aangetogene redenen de vervloeking te vermyden is , leert ons de mond der Wysheid zelfs Genesis 12. namentlyk omdat zy meeftentydts op het hoofd van haaren meester nederdaalt. ende (ſtaat 'er vers 3) *ik zal zegenen , die u zegenen , ende vervloeken , die u vloekt.* Salomon zegt Spreuken 26. vers 2. *gelyk eene Muſſche is tót weghzweeven , gelyk eene Zwaluwe tot vervliegen , alzo zal ook een vloek , die zonder oorzaak is , niet koomen.* wie een ander quaadt toewenſcht , laat een rave als uit zynen keel vliegen , die hem op den kop gaat zitten , en zyne oogen uitpikt. nadrukkelyk zegt Salomon , dat *een vloek zonder oorzaak* , niet komen zal. niet gelyk Godt de ſlang en de aarde gevloekt heeft, Noach zynen zoon Cham, David 't gebergte Gilboa, Jeh den dagh zynen geboorte , Chriſtus den Vygeboom , en Petrus den Tovenaar Simon , en zulks niet zonder groote oorzaaken en overeenkomſte met de
 God-

Goddelyke rechtvaardigheid. van Cham heeft R: Anslø in zyn tiende Bybelsche byschrift:

O Cham, zult gy als zoon uw vader nógh begekken?

Uw nazaat erft uw' vloek, als gy hem wilt verwekken.

Een, die zyn' ouders eert, krygt niet alleen te loon

Den zegen voor zich zelf, maar eeuwig voor zyn zoon.

't voorbeeldt en de lesse des Zalighmakers verbiedt ons ten hoogsten deeze dulle vervoeringe, schryvende de Apostel Petrus 1 Petr. 3. vers 9. *en vergeldt niet quaad voor quaad, of schelden voor schelden; maar zegent daar tegen, wetende dat gy daar toe geroepen zyt, op dat gy zegeninge zoudt beërven.* Christus zelfs zegt door den mond van den Evangelist Matthæus in 't vyfde hoofdstuk en elfde vers: *zaligh zyt gy, als u de menschen smaaden ende vervolgen.* de Dekker zegt in zyn vertaaldt treurspel de Dooper:

Uw vyandt vloekt gy toe, vlugt ballingschap en banden,

En't baart hem loon en lóf, u niet als schade en schanden.

want hoe klaarblykelyk het ook is, dat'er eenige menschen zoo boos en verdorven zyn, dat'er geen hoope van bekeeringe overigh is, zoo moeten wy nochtans ons best doen, om hen van hunnen dwaalwegh af te trekken, naar 't voorbeeldt der Artzen, die, hoewel zy menighmaal bemerken, dat zy den krankten niet helpen kunnen, echter alle huldmiddelen volgens de regelen hunner konst in 't werk stellen, op dat zy niet moogen schynen den zieken verzuimt te hebben. vervloeking is onmenschelyk, en zoo onbepaalt verboden, dat

dat de Apostel Judas in zynen Zendtbrief vers 9. zegt dat de Archangel Michaël , toen hy met den duivel twistede , ende handelde van Mozes lichaam , geen oordeel van lastering tegens hem dorste voortbrengen , maar zeide : *de Heere bestraffen*. Want wat voor vruchten kan van zulk verdorven en boos zaadt verwacht worden? verlies des hemels , en des eeuwigen levens? dat betuigt de groote Apostel der Heidenen , in 't zevende hoofdstuk van zyn eersten brief aan de Corinthèren vers 10. schryvende : *geen lasteraars , geen rovers zullen het Koningkryke Godts beërven*. - want zegt hy Romeinen 2. vers 1. *daaromme zyt gy niet te verontschuldigen , o mensche , wie gy zyt , die anderen oordeelt ; want daar in gy eenen anderen oordeelt , veroordeelt gy u zelven : want gy , die anderen oordeelt , doet dezelve dingen*. zich zelven te verwenschen en vervloeken is niet minder verachtinge waardigh , ende evenwel een dagelykze gewoonte. om een haverstroo hoert men tot bevestiging van een verhaal of zaak uitroepen : Godt straffe my ; ik moet verdoemt zyn ; de duivel haal my , zoo 't niet waar is , en diergelyke andere verzwearingen meerder , welke verfoejelyke gewoonte by de Romeinen al mede in zwang gegaan heeft , en ook zomwylen tot der vloekers schade en straffe gedyt is : want des doorluchtigen mans Appius dochter , van de schouwspelen naar huis zullende gaan , en onderwegen door het geweldigh gedrang des volks wat belet wordende , ende dieshalven het zelve alles quaadts toewenshende , met daar by te voegen , och of myn broeder Claudius wederom leefde , en eenige duizenden van dit volkje in zee stortede ! zoo is den Tuchtmeesteren C: Fundanius en T: Sempronius gemelde zaake overgebraght , die dezelve wel overwoogen hebbende , de onbezonne Jongk-vrou een boete van twee honderdt en vyftigh kroonen hebben opgelegd. hebben dit Heidenen gedaan , wat behooren de Christenen dan niet te doen ? behooren zeg ik :

ik ; nadien dit verfoeijelyk misbruik van zyne naasten te vervloeken op weinigh plaatzen , en dat maar flappe-lyk alleen, gestraft wordt , en by zommige volkeren maar voor een gemeene zaak en gewoonte aangemerkt , en door de vingeren gezien wordt , daar de Goddelyke Wysheid zulks met haare gramschap drygt , dewyl de vervloeking van eenigh mensch of andere schezelen , in zoo verre zy werktuigen en werken van den grooten Schepper zyn , op den zelve koomen , en bygevolge tot een soort van Godtslasteringe uytloopen. in het burgerlyke leven behoort men voor al , om pryze-lyk te zyn , naar het gerucht van beleeft te zyn , te trachten , en by gevolg moet men zich wel hoeden , om zynen medeborger te veroordeelen , wyl het dwaasheid zoude zyn zich in te beelden , dat die genegen zoude weezen , om eerbiedigheid voor ons te hebben , indien wy denzelve mede zoo niet bejegenen wilden. de liefde is het voornaamste middel , om zich by al de waereldt bemindt te maaken , in plaats van dat men zich door een gestadige verachtinge en veroordeeling van eens anders bedryven doet haaten en verachten. de afkeerigheid komt over genoeg , zonder dat men haar zoekt. men moet dan anderen achten , om geacht te worden , indien men de deugdt daar mede niet achter banks werpt. naar de algemeene grondregelen behoort men zyn leven te schikken , wanneer het tot voordeel van de deugdt geschieden kan. 't zyn domme en quadaardige menschen , die van alles misdaden maaken , daar 'er niets eereyker is , als de schuldt van goedertierentheid. gelyk de jonge Plinius zegt lib. 7. epist. 28 zy vergrooten de kleinste stofkens van dwalingen tot hemelhooge bergen , en veroordeelen , wanneer de snoode hartstocht van nydigheid zich daar onder vermengt , met de alleruiterste gestrengheid , daar een verstandigh man , vrienden willende maaken , de gebreken nooit ziet , om dat hy die vliedt te zien , zoo schryft Tacitus Hist. 2. dat
de

de Keizer Vespasianus de ondeugden van zyne vrienden beter ontveinzen kon, dan hunne deugden, en dat Galba geene kennis wilde hebben van de gebreken en zwakheden zyner vrienden. 'tgeene zoo treffelyk voor een byzonder man is, als quaadt voor een Vorst, die zich benaarstigen moet, om den waaren aardt van die tot hem naderen te kennen, en vooral van de geen, die hy gebruikt. Doch wanneer de gemeene Luiden eenige vrienden hebben, is het hun mede eenighzints noodzaakelyk derzelve zwakheden te kennen volgens het bekende spreekwoordt: *de zeden uwes vrindts zult gy kennen, maar niet haaten.* want waar de haat zich openbaart, verkeert de vrindtschap in vyandtschap, en wordt de liefde tot zyne naasten uitgebluscht, buiten dewelke het ware Christendom niet te denken is, nadien die liefde een gevolg is van 't geloove en de liefde tot Godt, dewelke in het geloof is. 1 Joh. 4. vers 11. wegens welken staat der gelovigen Theffalonicensen Paulus in zynen tweeden Zendtbrief in het derde vers van 't eerste Hoofdstuk Gode zyne dankzegginge in deezer voegen doet: *wy moeten Godt allen tydt danken over u, broeders, gelyk billyk is, om dat uw gelove zeer wascht, ende dat de liefde eens iegelyks van u allen tegen malkanderen overvloedigh wordt.*

ONVOORZICHTIGHEIDT.

Sat cito nec sat bene.

Waar heen dus driftigh tóch geylt,
 En voortgeroeit met alle kraghten?
 Wat moogt gy, Stierman, tóch betrachten,
 Dat gy dus uit de haven zylt,
 Daar windt en stroom u wederstreeven,
 Daar 's Hemels donder vreef'lyk slaat,
 Dat Berg en Róts te schudden staat,
 En 't Blikzem-vuur elkeen doet beeven?
 Sta van die roekeloosheidt af.
 Staak, staak uw ongeregeldt woelen,
 Eer u de baaren overspoelen,
 En maaken van haar' kólk uw graf.
 Gy loopt gevaar van lyf en leven,
 Als de onbezonne Faëton
 By 't paardemennen van de Zon,
 Wilt ge u niet voort te rug begeeven.
 Zoo brengt de tong ons in gevaar
 Van alle onze achting te verliezen,
 Die boven rykdom is te kiezen,
 Wanneer zy niet den evenaar
 Der rede vólg't, maar onbezonnen
 Geen mensch, óf tydt en plaats ontziet,
 Elk tegenspreekt, óf weerstandt biedt,
 En niet verschrikt óf overwonnen
 Door 't dreigende ongeval, zich stout
 Haare eigen' schade, en schande brouwt.

*Optimus ille quidem est, qui per se mente animoque
 Omnia perlustrat quæ sint meliora futura
 Postea, ad extremæ usque novissima tempora vitæ.
 Estque adeo ille bonus, monitis qui obtemperat ultro
 Recte suâdentis: verum deterrimus ille est,
 Qui neque consilium per se capit, ingenii expers,
 Nec monita alterius sequitur, neque mente recondit.*

Hoe goedt is een woordt op zynen tydt ! zegt Salomon Spreuken 15. vers 23. en wederom in 't 17 Hoofdstuk vers 27. *wie wetenschap weet, houdt zyne woorden in, ende een man van verstandt, is kostelyk van geest. Een dwaas zelfs, die zwygt, zal wys geacht worden, ende die zyne lippen toefluit, verstandigh.* in welke diepte storten zy zich dan niet ter neder, die eerder spreken, als denken, gelyk men niet meêr dan alle dagen, en in allerhande gelegentheden ziet geschieden? Æsopus, zoo volmaakt van geest, als hy m'smaakt van lichaam was, van eenen avondtmaaltydt naar huis keerende, en door een hondt aangebaft wordende, zeide overgeestigh: *indien ge met deeze uwe snoode tonge uw broodt kost koopen, gy zoudt betoonen meer dan een hondts verstandt te hebben, maar om dat gy daar mede nu niet anders dan stokslagen verdient, kan ik u niet anders dan voor een stouten en onbezonnen hondt aanzien.* konnende met deeze baffe honden bequaamelyk eene onvoorzichtige redevoerder vergeleeken worden, ofte, gelyk in ons zinnebeeldt vertoont is, met een licht ende klein speeljacht, 't geene in een geheel onstuimigh Weer met volle zeylen uit de haven tegens windt en stroom in zee steekt. wie geen heilige vreeze heeft, ende zich zelve niet wel kent, zal zich menighmaal in een afgrondt van ongelukken door zyne voorbarige tonge ter nederstorten. wes Syrach zegt: *de lippen eenes sôts zullen hem ten verderve zyn.* nadien hy, de leerreden van den prediker in den windt slaande, niet bedenkt, dat alles zynen tydt heeft, en dat'er een tydt van zwygen, en ook een tydt van spreken is, wyl hy allen tydt tot spreken goedt keurt, waar uit zoo menighvuldige dwaalingen gebooren worden. welke alle op te noemen, byna zoo onmogelyk is, als het zandt aan den oever der zee te tellen. de voornaamste kenteke-

nen

nen bestaan in het niet gadeslaan van plaatze, tydt en menschen. in het antwoordt geeven eer men iemants woorden ter degen hoort, ofte gevraagd wordt; het vallen in iemants redenen; het spreekken, eer men op de zaake eens gedacht heeft; het vertellen van allerhande straattydingen; het voeren van het laatste woordt; in alle twistredenen gelyk te willen hebben, en alle bezadigtheidt te laten vaaren. hoe walgelyk is de roem van onze hoedanigheden en rykdommen! de eerste onderwerpt ons de bespottinge, en de tweede stort ons, behalven in de verachtinge der wyzen, in gevaar van daar om vervolgt, ofte op zyn best, om dies wegens moeijelyk gevallen te worden. weinigen weeten zich daar in te matigen, wanneer de gelegentheid hen al zomwylen verbindt, omme iets van zich zelve te zeggen. zy konnen geen anderen hooren spreekken, of komen daar dadelyk met hun oordeel tusschen vallen, zich roekelooselyk in een oneindigen draaikolk van zwarigheden wikkellende. *Temeritatis etiam & subiti, & vehementes sunt impulsus: ipsorum actibus hominum mentes concussae, nec sua pericula dispicere, nec aliena facta justa aestimatione prosequi valent.* schryft Valerius Maximus lib. 9. cap 8. *de roekeloosheid is vol geweldige en haastige bewegingen, en wanneer der menschen zinnen daar door geraakt en geschudt worden, konnen zy hungevaar niet zien, en weeten hunner naasten bedryven naar waarheid noch billikheid te schatten en oordeelen.* want, gelyk de Christelyke Wysgeer Boëthius zingt in 't einde van zyn eerste boek van de vertroosting der Wysgeerte volgens de overzettinge van den Heere Gargon,

*De ziel wordt blindt,
En slaafs gezindt,
Als in 't gemoedt
De hartstócht woedt.*

Aldus betoonende, dat men een mensch is, brengt men zich terftondt in kleinachtinge, en wanneer men geen beleid heeft, om zyne zwakheid te verbergen, en zyner gedachten verkondigfter, de tonge, voorzigtelyk te breidelen, gaat men by verftandigen voor een lichtvaardigh menfche door, konnende de lichtvaardigheidt in kinderen nogh eenighzints ingefchikt worden, daar zy in volwaffene menfchen een fchandelyk gebrek, en in oude lieden een verfoeijelyke dwaasheid is. hier van zyn de aloude fpreekwoorden hergekoomen: *quicquid in linguam venerit. by kalt by zyn neus langs.* en *quicquid in buccam venerit. zoo 't hem in den mondt wafcht.* van welken aardt Talerant, eene van de Hofdienaars des Konings Lodewyks den twaalfden van Vrankryk, meede geweest fchynt te zyn, weshalven hem ook eens, zyne oude gewoonte van fnappen opvolgenden in des gemelden Konings tegenwoordigheidt, van den zelve uit misnoegen toegeduwt wierdt: *het betaamt eenen dienaar meêr te weten, dan te zeggen.* niet onaardigh hadt Hieronimus Donatus, Afgezant van Venetien by Paus Alexander den zesden, den zelve kerkvoogdt meede, want die met den Afgezant fprekende van de heerschappye, die de Venetiaanen in de Adriatifche zee gebruiken, en hem vraagende wat recht zy daar toe hadden, en waar mede zy dat bewyzen konden, zoo antwoordde de Venetiaanfche Staatsdienaer, dat de Keizer Constantyn de Groote het zelve de Republyk gefchonken hadde, ende dat zulks in het zelfde boek gefchreven ftont, waar in ook aangetekent was, hoe gemelde Vorft de Stadt Rome, en de heerschappye over alle andere Kerken aan den Roomfchen Biffchop geeven hadt. *laat maar een enkel bladt om, allerheilighfte Vader,* voegde hy daar by, *en gy zult het dadelyk vinden.* dusdanige onbedachten betoonen voorzekerlyk, dat zy de fpreuke van Bias, of niet geleezen, of niet onthouden hebben, van dat alle menfchen ten hoogften verplicht zyn, om voor alle zaaken te beginnen zich zelve te kennen.

nen: want indien zy 't voorrecht hunner vryheidt wel gebruikten, en zich zelve kenden, zouden zy de voorkoomende zaaken eerst wel doorgronden, by zich zelve redekavelen en overweegen, eer zy hun oordeel uitteden, ende hunne tong voor hunne gedachten lieten spreken, waar door zy zich zoo veele ongevallen menighmaalen op den hals haalen, en den reuk van een goet geruchte, en hunne achting, dien lieffelyken adem van den geest, verliezen. 't geene de edele zoon van een der eerste Christelyke Engelsche Koningen overtreffelyk wel begreepen schynt te hebben, als hy van zynen Vader gevraagt, wat hy inzonderheid van Godt begeeren en wenschen zoude, wanneer hem Godt beloofde het zelve te zullen verleenen, ten eersten antwoordde: *een kraanen hals. op dat ik zoo te langer tydt moghte hebben, om myne woorden genoeg te herkaanwen, voor dat ik ze uitspreeke.* wanneer nu een man van gezach en vermogen van onbedachtzaam bedryve en tonge is, zoo is dat gebrek van de alleruitterste gevaarlykheidt, voornamentlyk zoo dat niet by de waereldt bekent staat. een klaarblykelyk voorbeeldt konnen wy in den Profeet Jeremias nazien, want, schoon 'er ten zynen tyde geen heiliger man leefde te Jeruzalem, die den toekoomenden ondergang van het volk met zoo veele traanen beweende, en van den Koning Zedekia en het volk zelf verzocht is geweest om zyne voorbede by Godt, zoo heeft doch eene enkele beschuldiger hem tot een verrader dier hoofdstadt doen aanzien, wanneer hy, toen de Chaldeen de eerste belegering hadden opgebrooken, ende hy voorzegt, dat zy weder zouden keeren, de stadt inneemen, en verbranden, uit Jeruzalem uitgaan wilde, omme naar den lande Benjamins te gaan. want als hy in de poorte Benjamins was, zoo was daar de Wachtmeester, wiens naame was Jerya, die greep den Profeet, zeggende, gy wilt tot de Chaldeen vallen, ende hoe zeer Jeremias ook de onwaarheidt van die betigting betoogde, zoo wierdt hy niet geloof, maar tot de

Rechteren geleidt, die hem vol gramfchap floegen, ende in't gevangenhuis felden, gelyk zulks alles breeder te vinden is Jerem. 37. Hoe bitter hadt het Nabal ook niet haast geftaan, dat hy Davids uitgezondenen, om eenigen mondkoft voor zyn heyr te verzoeken, trotzelyk en onbedachtelyk vroeg wie David, en wie de zoone van Ifai was, en daar fmaadelyk byvoegde: *daar zyn beden veele knechten, die zich affcheuren, elk van zynen heere. zoude ik dan myn broodt, ende myn water, ende myn geflacht vleefch neemen, dat ik voor myne fcheerders geflaght hebbe, ende zoude ik't den mannen geeven, die ik niet weete van waar zy zyn?* als te zien is 1 Sam. 25. zoo immers Abigaël den vergramden Koning niet te gemoete gekomen waar, ende hem ter neder gezet hadde, Nabal zoude eerlang met al het mannelyke zynes huizes door het zwaardt zyn verdelgt geworden, en als een dwaas de fchande op zich genoomen hebben, daar de wyze Abigaël eere beërfde, op dat ik de woorden van den wyften der Koningen gebruike Spreuken 3. vers 35. nadien, als de zelfde Koning Spreuken 1. vers 10. zegt, *als de wysheidt in uw herte zal gekoomen zyn, en de wetenfchap voor uwe ziele zal lieffelyk zyn, als dan de bedachtzaamheidt over u de wacht zal houden, en de verftandigheidt u zal behoeden.* In de grensfteden en fterktens worden de poorten niet geopent, voor en alemn rontfomme gezien heeft, en door de uitgezette fchildtwachten verzekert is, dat'er geen onraadt is; maar een onvoorzichtigh menfche verzuimt geheelyk deeze voorhoede, geevende zich zoo veel tydt niet, omme zyne ziel, den troon der rede, raadt te vraagen, omme naar der zelve onderrichtinge, de groote poort van de ziele, zynen mondt, eerft te openen. een blinde, dien de oogen geen byftandt verleenen, vindt hulpe aan de handen, en een wandelftok om den wegh te vinden. dit behoorde de tonge nate volgen, en nimmer voor den dagh te koomen, zonder haaren geleider, het verftant. omzichtigheidt moet voor alle gefprek gaan, en gebruikt worden, zoo men zich

zich niet in eenigh ongeluk wil werpen. wie telt immermeer eenigh geldt uit zonder het zelve wel te bezien, om geen schelling voor een zestehalf, een ryksdaler voor een kroon, en een daalder voor een achtentwintig uit te geven? echter werpt de tonge eenes onvoorzichtigen mans alle redenen uit, zoo als zy in den mondt wasschen. hy heeft het gedult niet, om zyn gesnap uit te stellen, op dat hy het zelve eerst aan de rede toetze volgens de zedelesse van Epictetus, schryvende Enchirid cap. 40. *schryft u zelven een zekere wys en wet voor, om te volgen, en u daar naar te richten in den ommegang der menschen. byzonderlyk moet ge u benaarstigen om den meesten tydt te zwygen, of indien ge noodtwendig iets te zeggen hebt, zoo doet zulks tegens weinigen: neemt voor al ook in acht, dat gy niet, als 'er van iemand gesprooken wordt, denzelven pryst ofte ergens by vergelykt.* 't welke van den Oudtvader Augustinus bevestigt wordt met deeze woorden over Pf. 38. *bewaar uwe wegen, o Idithun, en dwaal met uwe tonge niet, overweeg wat gy spreken moet, onderzoek ende pleeg raadt met de rede, ende breng als dan uwe gedachten aan de uitterlyke zinnen voort.* wie andere maatregels volgt, en zyne spreeklust voldoen wil, ervaart dikwyls maar al te laat de quaade gevolgen, gelyk den haan gebeurde, waar van zeker Schryver van versierde voorbeelden verhaalt, dat eenige dieven in een gemeen mans huisje behendigh ingebrooken zynde, maar niets van hunne gadinge vindende als een dorren en mageren haan, op den zelven hun mes gesleepen hebben, 't welke van den haan gezien, hem deedt zeggen: och! myne meesters, laat my doch door uwe gunst in 't leven, ik doe den mensche niet als voordeel, verkondig de tyden, roepe hen 's morgens op tot den arbeit, ende ben een levendigh uurwerk. even hier om, antwoordden de dieven, moet gy sterven, dat gy ze opwekt, die ons in ons voorneemen beletten, en met eenen sneeden zy hem den hals af.

'T HOOGHSTE WOORDT VOEREN.

Non quantum sed quale.

De hópbaal, zwaar en groot voor 't oog,
 Gaat eenen wolbaal ver te boven,
 En, magh men 't buitenkleedt gelooven,
 Haar vulzels waarde is eens zoo hoogh;
 Maar worden ze op de schaal gewogen,
 De kleene wolbaal drukt haar neêr,
 En wint het ver in waarde en eer,
 Gelyk 't de waarheidt van de logen,
 En 't druivezap, de milde wyn,
 Van zynen bast, hoe schoon van schyn.

Gy, die hovaardigh en vermeten
 U reket op den hoogsten trap
 Van kunst, óf waare wetenschap
 Ver boven anderen gezeten,
 En dies alom voert 't hooghste woordt,
 Gy zyt de hópzak, groots van weezen,
 By 't onverstandt zeer hoogh gepreezen,
 Daar ned'righeidt, die deugd bekooft,
 Gelyk de wolbaal slecht voor de oogen,
 By wyze liên klimt in vermogen.

Quid

Quid fuit ut tutas agitare Dædalus alas,

Icarus immensas nomine signet aquas?

Nempe quod hic alte, demissus ille volabat.

Nam pennas ambo non habuere suas.

Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit: Et intra

Fortunam debet quisque manere suam.

SENECA.

'tIs

't **I**s een bekende zaake, dat de Hommels de allergrootste soort van wilde byen zyn, die zich onder de honing-geevende byen vermengen, doch geen Was of honing voortbrengen, ende hun huis van geen Was, maar slyk te zamenvoegen, genoeg bekend door hun snorren en brommen. waar op de Ouden gezien hebben, als zy eenen, die zynen geest gestadigh uitlaat, alomme het hoogste woordt voert, ende yders redenen overschreeuwt, *homo bombylius*, een harden schreeuwer, noemden, die veel van woorden, maar van weinigh zins is, en daar hy stil moest spreken, uit laatdunkeneit zyne stem het meeste verheft; die niet hoort of spreekt uit noodzakelykheid, maar om 't vermaak ende de gelegenheid te hebben van zyne gewaande bequaamheid te vertoonen, ende anderen te doen zwichten. Hovaardye, het opperhoofd der ondeugden, heeft zich by deeze schreeuwers neergezet: waar by de eigenliefde en verachtinge van anderen koomende, de lust om over allen te heerschen, over al te willen uitsteeken, zich te pryzen, en zeer luide te spreken, opwekken, daar volgens J. van Peterfom

Langkmoedigh en zeer goedertieren

Vertoont zich liefde in al haar doen.

Zy wil noch kan geen afgunst voên;

Ze is niet lichtvaardigh in 't bestieren

Van haar' bedryven en beleid,

En kent geene opgeblazenheid.

Men ziet haar' handeling vermyden

Alle ongeschiktheid, eigenbaat,

En

En bitterheid; zy denkt geen quaat.

Zy kan zich nimmermeer verblyden

In ongerechtigheid: maar vindt

Haar lust in waarheid, die ze mint.

Menedemus placht volgens Plutarchus verhaal de profeet. virtut. van de Atheensche Studenten te zeggen, dat zy wyslyk naar Athenen voeren, daar na Wysgeeren, en eindelyk groote windtbuilen wierden; willende daar mede vermaanen, dat hoe verre ook iemand in de wysheid gevordert is, hy daar op niet hovaardigh moet zyn, maar des te eerder ontwaar worden, hoe veel hem nogh al ontbreekt. 't welke voor een loutere waarheid van Socrates bevestigd is geworden, zeggende, dat hy niets wist, als alleenigh dit, dat hy niets wist, en dat veele menschen dit zeifs niet wisten. waaromme hy ook van 't Orakel van Apollo voor den wysten mensch is uitgeroepen: en met groot recht voorwaar, nadien het in alle zaaken de volkomenste volmaaktheid is, eene vaste kennisse van zyne onvolmaaktheid te hebben. geheel anders, dan die yverende schreeuwens, die, als zy eens begonnen hebben, niet op kunnen houden, ende, gelyk het ydele en onwaardige riet met leege halmen en hooghgeschootte pypen recht over einde staat, daar de rykgelade korenaiers het hoofd ter neder buigen, zoo meede geheelyk buiten de paalen der welvoegentheid ende hun vermogen trotzelyk het hoogste woordt voeren, en geen stoffe hebbende om hunne spraaklust verder te koeffteren, menighmaal het alreets gezegde herhaalen, om hunne zotte kitteling en walgelyke driften te voldoen. zy kunnen niet dulden, dat een ander spreekt. dat recht meenen ze zich alleen toe te koomen. mannen van oordeel, en ervarenheid, ja van hoogere Jaaren, moeten dikwyls voor hun den mond

mondtsluiten, en de spytlyden van der zelve belachelijke en ongezoute vertellingen en raadtgevingen aan te hooren, zonder dat hun daar om gevraagd wordt, en de minste van 't gezelschap wyzer is. zoo baffen de bloofte honden gemeenelyk het allerhevighst, en maakt het loopen van een enkele goot meer geraas, dan een algemeene neerzygende zomerregen. zoo haalt een opgevulde zak met hop, het verre by een wolbaal over in grootte, maar verliest het dadelyk, als zy tegen malkander gewogen worden, in zwaarte, en by opveilinge nogh meerder in prys en waardye. watzaaken ook verhandelt worden en voorkomen, onze wydtmonden staan nooit stil. geene landtzaaken, hoe duister en verborgen, hoe wel beleidt en uitgevoerd ze mogen wezen, en hoe onberispelyk zich de Overigheidt daar inne gedragen heeft, zy moeten, om hunne onverdragelyke praatlust te voldoen, daar tegens wryten, omme, wanneer daar tegens gesproken wordt, en de zaak verdedigt, hunne bequaamheidt te toonen en het laatste woordt te voeren. 't welke door den Heere P. de Groot in zyn Gedicht aan den Ridder Westerbaan op Okkenburg aangemerkt zynde, hem heeft doen zingen:

*En zeker, als wy wel doortasten
Met wat voor onlust, arrebeidt,
Zórg, wangunst en ondankbaarheids
De Overheden zich belasten
Zelfs, als zy op haar lyfsgevaar
Haare ampten trouw'lyk neemen waar,
Bevinden wy in ons gewissen,
Dat iemant, die zyn schoonen tydt
Besteedt in zulke kommernissen,
Veel eêr beklagt dient, als benydt.*

kort-

kortomme noch kerkelyke noch waereldtlyke zaaken kunnen de scherpte hunner vermetele tongen ontduiken, en wanneer zy geene stoffe hebben, om van anderen te spreken, doen zy dat van zich zelve, en de hunnen, tot verdriet van hun gezelschap, maakende zommigen daar boven zulke lange voorredenen, eer zy tot de zaaken koomen, dat de toehoorderen geenen samenhang van woorden, veel minder den zin der zelve kunnen vinden, dewyl zy zelden ten einde brengen, 't geene zy voornamen te zeggen. hoe grooten ongelijk zy ook hebben moogen, zy willen zich geenigh oordeel, al was het van de wyften ook, onderwerpen. in alle redekavelingen rekenen zy 't hun eere te zyn het eerst te begiinnen, en 't hoogste, ja laatste woordt te voeren. op alles wat hun tegengeworpen wordt, hebben zy een antwoordt vaardigh, en volgen de Echo of weerklank naaukeurigh na, die, hoe sterk of dikwyls ook geroepen werdt, den klank wederom kaast. doch laten zy zich kittelen, zoo ze willen, en in hunnen walgelyken bovenzang hun vermaak neemen, hun onverstant baart een algemeene verachtinge by de verstandigen, en een sprinkader van ontallyke tegenspoeden, gelyk de wysheid in tegendeel de waare hornput van het geluk des levens is. Gracian zegt overdeftigh *in zynen Bescheidenen*, dat Hercules meêrder overwinningen behaalt heeft door zyne bescheidenheid, als zyne dapperheid, ende dat de blinkende ketenen, uit zynen mondt voortkoomende, hem meerdere toejuichingen hebben toegebracht, dan de slagen der knots van zyne sterke vuist, wyl hy met zyne knots de verschrikkelykste wangedrochten vernielde, maar met zyne ketenen de bequaamste geesten bondt, dezelve aangename lyk vasthoudende door de kraght van zyne wel sprekenheid. *Boersche lieden hebben nimmer vrinden.* zegt dezelve Spangnaardt in zyn konst der wysheid, *nogh in de voorspoedt, om dat zy niemant kennen; noch*

in de tegenspoedt, om dat niemand hen dan kent. de reden is klaar, om dat zy door hunnen moeiljyken aart, en gewoonte van overschreeuwen allen even hinderlyk zyn, en niemand eenige zekerheid vindt in met hun te handelen en vrindtschap te houden, om dat zy zich nooit onthouden kunnen of verplicht achten, om hem niet tegen te vallen, ten einde zy alleen de groote vlagh mogen laten waaijen, ende hunne ingebeelde bequaamheid van spreekken betoonen, daar Tacitus in Agricola zegt: *alles weten, maar niet alles uitvoeren*; daar het beter is zyne vrinden te bewaaren, dan zyne goederen, en geheel de wysheid volgens Epictetus bestaat in 't *lyden en myden.* 'tgeene de ervarenheid, in het pakhuis der jaaren opgelegd, volkomen bevestigt heeft, betuigende, dat waar men meerder verwaantheid vindt, daar meerder dwaasheid en onkunde weezen moet: dies roemt de Puikdichter Homerus zeer hooghlyk den Koning Menelaus, van dat hy kort van redenen, maar scherpzinnigh was, en Pindarus den Veldtheer Epaminondas wegens zyne groote kennisse, verstant en weinigh spreekken. en zekerlyk de wysheid is, zoo men 't zeggen magh, gierigh, ten minsten de gierigheid en de waterzucht zeer naby koomende: zy dorst gedurigh, haakt telkens naar meerder, en hoe zy meerder vindt, hoe zy zich te armer rekent, en te meerder zoekt; geheel anders dan die schreeuwers, die, zoo drazy eenige kennisse beginnen te krygen, al meenen de volkome wysheid alleen te hebben, daar volgens Platôs zeggen hy zeer gelukkigh is, die ook in zynen ouderdom begint wysheid te bekomen, ende verstandige gedachten en gevoelens verkrygt ende opvolgt. grootze inbeeldinge en waanwysheid verblindt de zinnen niet minder, als een vlies zomtydts onze oogen, ende het geloove van verstandigh te zyn bouwt den eersten trap tot de dwaasheid. *credere se sapientem, primus ad stultitiam gradus est.* nederige gedachten van zyne bequaamheid zyn

zyn de eerste, beginzelen der wysheid, die naaukeurighlyk achtflaat op 't geene gedaan moet worden, niet wat gedaan is, ende op 't geene haar nogh ontbreekt, niet op 't geene zy reets bezit, en nimmermeer haaren roem draagt op het geene zy gevordert is, maar gestadigh verder tracht te geraaken. *Qui humilitatem, quæ est mater virtutum, nesciunt, usum sui laboris perdunt.* die de nederigheid, de moeder der deugden, niet kennen, verliezen de vruchten hunner arbeit. zegt Gregorius lib. 18. *moralium.* en zekerlyk de nederigheid is de volmaaktste vrucht van de eigen' kennisse, den eenigsten grondt om tot wysheid te geraaken, gelyk de oorzaak eener ziekte te kennen de eerste grondt der geneeskunst is; want *daar de Hooghmoedt des mensche hem zal vernederen, zal de nederige van geeste de eere vast houden.* gelyk Salomon Spreuken 29. vers 23. schryft. en wederom Spreuken 26. vers 12. *hebt gy eenen man gezien, die wys in zyne oogenis? van eenen zot is meêr verwachtinge, dan van hem.* ende daar het loon der nedrigheid met de vreeze des Heere is rykdom, ende eere, ende leven, en een kloekzinnigh mensche het quaade ziet, ende zich verbergt, daar gaan de slechten door, ende worden gestraft volgens de zedelesse van den zelven Koning Spreuken 22. vers 3. en 4. voegt hier by 't gezang van zeker Dichter onzes tydts op de ydelheid van veele wetenschappen ontworpen:

*De dwaaze minnaar van 't veel weeten,
Die, fier op zyne wetenschap,
Zyn' eigen' kennis heeft vergeeten;
Al zet hy al zyn' zinnen schrap;
Om steil ten hemel op te vliegen,
Wordt echter van zich zelf misleidt:
Zyn' bezigheidt zal hem bedriegen,
Hy smooert in zyn' nieuwsgierigheidt.*

G E K Y F.

Sunt undique tristia bella.

Het water, over 't vuur gehangen
 In 't aarde óf kop're vat,
 Voelt zich pas door de hette prangen,
 Of raast, en rólt, en spat
 Met bobbel van den grondt naar boven,
 En werpt zyn schuim om hoogh,
 Als óf het dus den brandt kon' dooven,
 Die hem door 't lichaam vloog.
 Gy zyt zoo meê van aart en zeden,
 Die door den nydt vervoerd,
 Of redelooze toorn bestreeden,
 De zoete rust beroert,
 En, altoos moeijelyk van zinnen,
 Op ieder kyft en knort,
 Dat u voor liefde haat doet winnen,
 En in verachting stort.
 Gy toont uw' dwaasheidt door uw schelden,
 En werpt een schuim om hoogh,
 Waar uit de wyzen klaarlyk spelden
 Waar uit 't zyn' oorsprong toog.
 Dies zal uw' lust vergaan in plaagen,
 En strekken tót uw' straf.
 De straf, die u uw nydt doet draagen,
 Verstreckt een leevendt graf.

Quod

*Quod in calore mentis aut patrat manus
 Aut lingua gannit, esse jus ratum vetat
 Prætor, benignus æquitatis arbiter,
 Satisque amara poena censetur furor.*

D. B.

Het dorstige aardtryk wordt nergens meerder door verquikt, ende gelaat by een droogen zomer, als door een matigen regen, daar een schielyke stortregen meerder schade, dan verquikkinge, aan de tedere planten en bloessens toebrengh. dus valt eene welgeregelde en vredezoekende tonge ook zacht in haare redenen, lieflyk aan het gehoor, en vruchtbaar aan het gemoed der toehoorderen, daar eene scheldende en kyvende tonge geene vruchten geeft, maar vernielt, ende ter nedervelt, vergelykenden Boëthius dezelve in 't vierde boek zyners wysgeerte by biffende honden, ende ons voorgesteldt zinnebeeldt met een over 't vuur-hangenden ketel met water, dat door een ondergestookt vuur kookende, met groote bobbel tegen des vuurs hette schynt te kyven. In eenen dwaas is enkelyk dat pryzelyke overigh, dat hy zyne zotheidt zoo verre niet verbergen kan, dat die niet op veelerhande wyzen doorschynt, mogende onder andere tekenen en blyken daar van voornamentlyk het lichtvaardigh kyven gerekent worden volgens het getuigenisse van Salomon, zeggenden Spreuken 11. *wie zyn huis beroert, zal windt erven, de dwaas zal een knecht zyn des geenen, die wys van herte is.* en in 't 12, hoofdstuk: *de toorn des dwaazen wordt ten zelven dage bekend: maar die kloekzinnigh is, bedekt de schande* 't is wel een geoorlofde zaake zyn recht in alle gematigheidt te vervolgen, en voor te staan, maar 't is bestraffens waardigh, om een geringe belediging, ofte kleene beuzeling zyne naasten met bitze woorden te bejegenen, en, als eene onbezuisde Phaëton, alles in vuur en vlam te zetten noch is het evenwel van een gevaarlyker gevolg, dat Echtgenooten, die voorbeelden van onverbrekelyke liefde en onbevleete eendrachtigheidt behoorden te zyn, oneenigh worden, endetot quaadtvaardigh gekyfsuitbarsten, doende de verstandigen zeggen.

zoo gy malkanderen byt ende eet , ziet toe , dat gy van malkanderen niet verteert wordt. want niet zelden wordt het Gekyf verzelt van beledigende scheldtwoorden, die , zoo gemeen by de onverftandighfte en gemeenfte foort van menfchen, de verongelykinge tót een fnoode moeder, en de wraakzucht tot hunne voedfter hebben, die zich ten hoogften over deeze quaadtzoekende vruchten verblyden: en verfchillen zy van den Achterklap en Lastering alleen in zoo verre , dat zy iemant openbaar in't aangezichte voorgeworpen worden, daar die gemeenelyk achterrugs geoëffent worden. Schelm. Bedrieger, en diergelyke fchendtnaamen zyn de gereedfte wapenen van verwoede mondtvechters, waar van men alomme verfoeijelyke voorbeelden en bewyzen in de gefchichtboeken zal vinden. fcholdt Michol, Sauls dochter, den Koning David, haaren echtgenoot, niet, hem spottender wyze, om dat hy by 't overbrengen van de Arke des Verbonds uit het huis van Obed Edom naar de Stadt Davids voor dezelve van vreugde gehuppelt hadde, toeroepende: *hoe is heden de Koning van Ifraël verheerlikt, die zich heden voor de oogen van de dienftmaagden zyner dienstknechten heeft ontbloot, gelyk een van de ydele lieden zich onbeschaamdelyk ontbloot?* noch erger fcholdt en vloekte hem Simei, van het geflachte Sauls, als hy te Bahurim quam, hem met fteenen werpende, en zeggende: *ga uit, ga uit, gy man des bloeds, ende gy Belials man.* als te zien is 2 Sam. 16 vers 5, 6. en 7. ja de Heilandt zelfs heeft die beschadigende laftermonden niet kunnen ontgaan, zynde van de verblinde Jooden voor eenen zoon des timmermans, eenen wyndrinker, en verleider des volks gefcholden geworden. en, om van de heilige gefchiedeniffen tot de waereldtlyke over te gaan, wat een fmaadtreden hoorde C. Metellus by Numantia van Scipio Æmilianus niet, vol gramfchap hem toeduwenden, dat by aldien zyne moeder een vyfden zoon ter waereldt gebragt hadde, die zekerlyk

een Ezel zoude geweest zyn ? ſmaadtheden voorwaar , die weinigen verduwen kunnen , nadien de meeste menſchen zulks voor een teken van weinigh oordeel rekenen , en de wet der vergeldinge by hen tot in diergelyke verongelykingen zelfs gevolgt wordt tegens de leſſe van den Zalighmaaker Matth. 5. vers 39. *ik zegge u , dat gy de boozen niet wederſtaat ; maar zoo wie u op de rechte wange ſlaat , keert hem ook de andere toe.* 't is echter niet te denken , dat men deeze quaade tongen altoos naar haare luſt moet laaten uitweiden , want dan zoude men zich aan derzelve vuil mede ſchuldigh maaken. indien men zyne driftten kan beteugelen en alle gramſchap vermyden , is het niet onbetamelyk zyne gevoeligheidt door een ſuedigh antwoordt te toonen , om de vergiftige pylen eener ſcheldende tonge te verſtoppen. Diogenes was hier in wonderlyk bedreeven , want hy onder andere beledigende woorden van iemant voor een valſchen munter geſcholden , antwoordde koeltjes : *ik bekenne dat 'er een tydt geweest is , dat ik van dat gedragh was , als gy nu zyt , maar zodanigh als ik nu ben , zult gy nooit worden.* Chryſippus ook van diergelyken quaadtſpreker aangerandt voegde hem toe ; *gy hebt zeer wel gedaan , dat gy u van alles , wat gy by u hadt , ontlaſt hebt.* zoo duwde Catulus den redenaar Philippus , zinspeelenden op deſzelfs naam Catulus , die een hondtje betekent , en zeggenden , *waarom blaſt gy , Catulus ? knaphandigh toe , om dat ik een dief zie.* Nogh beter is het evenwel duſdanige galſpuwers , die het alles tegens den draadt en wolle opſtryken , grootmoedigh te verachten , het eenighſte en beſte middel , om hunne mondt-pylen te verſtoppen. overgeeeſtigh zegt Seneca , dat , by aldien men grootmoedigh is , men nimmer oordeelen zal , dat ons ongelyk aangedaan wordt , dat men van zyn' vyandt zal zeggen , dat hy ons niet beſchadigt heeft , maar alleen den wil tot beſchadigen gehad heeft , en dat wanneer men hem in zyne maght heeft , men 't voor een

een wraak zal rekenen , dat men zich heeft kunnen wreken , wyl het quytſchelden eener verongelykinge groots en eerlyk is: weshalven men wel met den zededichter C. Bruin uit magh roepen:

*Hoe zalig is hy , die door 't Goddelyk vermoogen
Zyn ziel bezitten kan in ſtilte en lydtzaamheid ,
Schoon alles tegens hem voor 's waereldts vierschaar pleit,
Schoon haat en afgunſt baſt , verzeldt met liſt en logen!*

want aldus vermeerdert men zyne achting ende verwondering , die edelaardige kinderen van de rede en liefde , die in het verſtandt , dien grooten Koning van des levens bedryven , gebooren , door de tonge ten toon geſtelt worden , als de getrouwe vertolkſter van de bevattingen der ziele , zynde het een lang beweezene waarheid , dat'er geen beter middel is , om harten te winnen , den naaſten trap , om achtinge te verkrygen , dan goede dienſten , en in tegendeel geen gevarelyker , om zynen roem , zoo men 'er eenigen verkregen heeft , te verliezen , en van elk beſpot te worden , dan een moeyelyk geknor , en verachtelyke ſcheldtwoorden , maakende vooral het huwelyk , dat doorluchtige tooneel der liefde en aardſche gelukzaligheid , en vaſte ciment des menſchelyken geſlachts , tot een onverdragelyk jok en poel van oneenigheden en klaghten , wes J. de Dekker in zyn tweede boek der Puntdichten zingt :

*'T gansch buis valt u te naauw , wanneer gy twiſfigh zyt :
Maar kooft gy overeen , één bedt is ſchier te wydt.*

Behalven de ongemakken van 't alleruiterſte gevolg zelfs zoo verſtoont het gekyf op 't minſte een groote wanvoegelykheid , en verwacht een geheel gezelfchap , waar voor men eerbiedigheid behoorde te hebben : want , alhoewel men zomwylen recht en ook voorname reden

zou kunnen hebben, omme op zyn dienstvolk te kyven, verbiedt ons zulks echter het ontzach voor het byweezende gezelschap, als Giovanni della Casa in zyn Galateus geleerdelyk aangemerkt heeft. buiten dat de bestraffinge zelden zonder de tusschenkomste van gramscchap getchiedt, die 't gemoedt des bestraffers, en te gelyk de rust en vermaak van anderen beroert, daar de liefde by verstandigen de gebreken der naasten bedekt, en een' geduurzaamen vrede doet genieten. kragtigh drukt ons deezen gelukkigen staat de zedige Puikdichter C. Bruin uit in zyn Gezang tot Lof des Vredes, over Psalm 133. 't welke ik om zyne sierelyke en bevallige bewoordinge hier geheelyk zal laten volgen. dus luidt het:

Zaligh is het vreedzaam huis,
 Daar geen twist in wordt gevonden:
 Maar daar de Eendracht ongeschonden
 Wordt bewaart in ramp en kruis.
 O! wie kan het heil vertoonen
 Naar waardy? wie meldt die vreugdt,
 Daar gebroed'ren zamen wonen.
 Eensgezindt in waare deugdt?

Zaligh is het vroom gemoedt,
 Dat in vrede scheidt behaagen,
 En dien schat zoekt na te jaagen,
 Als het allerbeste goedt,
 Daar niets kóstlyks by kan haalen;
 Want die dit juweel niet heeft,
 Nimmer zal hem 't licht bestraalen
 Van Gódt's oog, daar 't al door leeft.

Zaligh is die braave ziel,
 Die dat heil tracht uit te werken,
 Zelfs in staaten en in Kerken:
 Die geen onrust ooit beviel,
 Maar die liever schâ wil kiezen,
 Eer die onwaardeerb're deugd
 Iets zou van haar' glans verliezen,
 Die natuur het meest verheugt.

Zaligh is hy in zyn' staat,
 Nooit bedroeft in hoon en smerte,
 Die Gódt's vrede sluit in 't herte,
 Die 't verstandt te boven gaat.
 O! met zulk een kragt van binnen
 Kan hy, schoon 't hier alles woedt,
 Waereldt'sche onrust overwinnen
 In het welbewust gemoedt.

Schoonste paerel aan de kroon
 Van de Gódt'svrucht, hoogh van waarde,
 Wie is u gelyk op aarde?
 O! wat balssem riekt zoo schoon?
 Ja Aärons oly geuren,
 Vloeiende op zyn' baardt en kleedt,
 Zyn zoo dierbaar niet te keuren,
 Wyl men nooit uw weergâ weet.

Ja de dauw, die, als een vliet,
 Steets op Hermons tóppen regent,
 En het landt verquikt en zegent,
 Teelt zoo schoone vruchten niet,
 Als uwe aart, o lieve vrede!
 Die alleen geen overvloet
 Brengt voor 't tydtlyk leven mede,
 Maar ook namaals 't hooghste goedt.

IN IEMANTS REDENEN VALLEN.

Dum capiunt capiuntur ob escam.

Gyklaagt vergeefs, ô mensch! dat u uw' naasten haaten,
 En aanzien met den nek,
Die klaghten konnen u in 't allerminst niet baaten;
 Dat lasterlyk gebrek
Is uit het quaad gebruik van uwe tong gebooren.
 Uw' spreeklust, eigen' min,
Óf hovaardije wil geen' ander spreken hooren,
 Maar valt daar tusschen in,
Niet rustende voor gy 't verhaal hebt afgebrooken.
 Een rechte kuikens aart,
Die in het eeten staâg malkanderen bestooken,
 Naloopen metter vaart
Wie eenigh korentje, óf een wurmpje heeft bekoomen,
 En nimmer hebben rust,
Voor zy dat hebben uit hun' makkers bek genoomen,
 Tót boeting hunner lust.
Wie dorst en honger ooit te stillen is genegen,
 Geeft acht op drank en spys.
Wie spreken wil, moet ook alvorens overweegen
 Gezelschap, tydt en wyf'.

Qui rite callet landis & culpæ vias,
 Modumque vitæ, & jura possidet sui:
 Decus capeffit, vitia digredi jubet.
 Hæc vis, hic ordo rebus optimis inest.
 Ut unde præsens, si bene utaris, lucrum
 Redundat, inde magna vis mali ingruat,
 Datis abuti si quis improbè velit.

D. B.

De

De Philozoof Apollonius Thyanæus, de geletterde waereldt genoegzaam bekend, hadt de gewoonte volgens het getuigenisse van Philostratus van zyne Leerlingen te vermaanen, dat zy met het kriecken van den dagh met de Goden, in den voormiddagh van de Goden, en 't overige van den dagh van waereldtsche zaaken, doch bezadigdt en zonder hevige driften zouden spreeken, nadien een verstandigh man, voor dat hy spreekt, eerst overweegt, wat, en tegen wien, op welk een plaats, en tydt hy zulks doen zal. *gelyk gy naaukeurigh acht geeft op de spyze, die gy gebruiken wilt, zoo moet gy ook overwegen wat gy zeggen zult, eer gy spreekt.* zegt Augustinus in zyne aantekeningen over Psalm 51. hoe weinigh zulks echter waargenoomen wordt, leeren ons en de geschiedenissen en de ervarenheidt, daar men in de gezelschappen onheuffelyk in elkanders redenen valt, en malkander de woorden als uit den mondt neemt, even gelyk de kuikentjes, die geen rust altoos hebben, voor dat zy malkanderen, 't geen 'er in hun bek is, ontrokken hebben. Om te spreeken, moet men laten spreeken. men moet zien, en hooren, doch daar nevens ook zwygen. Machiavel zegt lib. de princ. cap. 6. dat, wanneer een goede schutter naar een wydtafgelege doelwit te schieten heeft, hy het veel hooger aanlegt, dan het wit gestelt is, niet om zyn schicht zoo hoogh te zenden, maar om zyn schoot te beter te doen met zyn gezicht zodanigh te neemen. dus schort een welgemanierdt mensche zyn oordeel, den troon der voorzichtigheidt, mede zoo lange op, tot dat de geene, die spreekt, zyn verhaal geëindigt heeft, om, deszelfs redeneering en haaren samenhang naaukeurigh aangemerkt hebbende, des te gevoeglyker daar op te kunnen antwoorden. Hoe onhebbelyk staat het niet, dat men, als iemand eenigh verhaal doet, schoon ons ook overbekendt, daar tusschen in valt, en

en het gedult niet heeft, om het zelve uit te wachten, daar *patientia finit opus*, geduldt het werk eindigt; daar men de betamelykheid zoo wel, als de eerlykheid, moet betrachten. *Honestum & decorum expetendum est.* en altoos gedachtigh zyn, die overheerelyke spreuken der Ouden, *nosce tempus & nosce te ipsum.* kent den tydt, en kent u zelve. 'tgeene by alle staaten van menschen het voornaamste is; want het is niet vorderlyk, dat niet betamelyk is, en waar schande is, daar is ook schade. *Intuta quae indecora.* voerde Hertogh Nicolaas Christoffel Radzivil van Littauwen tot zyne zinspreuk. waarlyk zulke onbeschoftheid loopt groot gevaar van bespottinge en verachtinge te erlangen, en den spreekker tot toorn te verwekken. dus antwoordde Luther in zynen tydt aan iemant, die in zyne redenen viel, om den zelve zyne onbedachtzaamheid aan te wyzen, *twee kunnen wel met malkanderen te gelyk zingen, maar niet spreekken.*

Wanneer wy de oorzaake deezer onheusheid nasporeen, zullen we bevinden, dat ze, of uit hovaardige inbeeldinge van beter weeten, of een onverduldige spreeklust hervoorrtgekomen is. waar van by de ouden Grieken en Romeynen het spreekwoordt geloopt heeft: *Abydena illatio.* hy valt daar plomp met zyn' kloet in, of, hy valt daar in, als een sog' in de brei. doch op welken grondt ook dit onkruidt wast, 't blyft even verwerpe-lyk en stinkende, en verwekt op het minste eene geweldige spyt en verdriet aan de verstandigen, die het voor een zetregel houden, geenen belediger te beledigen, en tot een eer rekenen te verschoonen, die zy beschadigen kunnen, nadien zy uit eens anders gebreken de hunne weeten te verbeteren, wel bewust, dat hy zich zacht spiegelt, die zich aan een ander spiegelt.

—— *Fœlix quicumque dolore
Alterius didicit posse carere suo.*

DWARS.

D W A R S D R Y V E N .

Cunctisque obsistere gaudent.

Veel' menschen zouden rust, en gunst, en staat verkry-^{(gen,}
 Gebruikten zy de konst van op zyn' tydt te zwygen,
 En weder op zyn tydt te spreken zonder zucht.
 Men hoort Waanwyzzen meest met hatelyk gerucht
 Een stâgen gloedt van twist verwekken, en ontsteeken.
 Hoe wys een Koning heerscht, hoe wel de Leeraars preken,
 Hoe zuiver ook het recht bedient wordt, en wat taal
 Een Redenaar gebruikt, zy wraaken 't altemaal,
 En scheppen hun vermaak in wrev'ligh tegenspreken,
 En de allerbeste zaak met hunne tong te steeken;
 Zy zyn gelyk een schip, dat, hoe de windt ook loeit,
 En 't water van de Waal snel naar beneden vloeit,
 In weerwil van den stroom, met hygen, zweeten, bokken
 Van knechten, aan een' lyn naar boven wordt getrokken,
 Daar 't allergrootste vlôt van balken zacht en stil
 Dryft zonder arbeit af, gelyk de vloeijing wil
 En een verstandigh mensch verzaakt het wederwillen,
 Zelfs niet bedilt, en lacht met die elks doen bedillen.

*Fam quos in omni par erat concordia
 Traducere ævum continenter, & prece
 Votisque diras deprecari numinis:
 Hi, (turpe dictu) maxime omnium malis
 Lites sequuntur, partibusque dissiti
 De principatu, deque honorum ivaniis
 Movent atroces invicem tragœdias.*

D. B.

Geest

Geeft en verstandt zyn de twee voornaamste oorzaaken van de verheffinge, en de glory van een mensche; gelyk het misbruiken der zelve een hoofdpunt is van deszelfs vernedering en verachtingeby de verlichte waereldtwyzen: want hier uit koomen boven de voorheenen opgetelde dwalingen voort de haatelyke gewoontens van tegenspreken en oneerbiedigheid, waarvan by het volgende zinnebeeldt onze verklaringe te vinden is. een mensch leeft voorzekerlyk niet als een mensch, die geen wetenschap heeft, welke de gelukzaligheid der ziele maakt, gelyk een der Wyzen van Griekenlandt zegt. *de kortste dagh van een geleerdt mans leven*, schryft Seneca Epist. 78. *is beter, dan het geheele leven van eenen onweetenden, hoe lang dat ook weezen mogt.* niet dat hy op eenen sprong tot de volmaaktheid koomt, maar zich van dagh tot dagh, schoon de eene vroeger als de ander, in zyne zeden en bedryven weet te verbeteren, ende zich zelve leert kennen en toetzen aan verscheide merktekenen, en onder anderen aan zyne bescheidenheid en omzichtigheid in 't spreken, de scherpsste pylen om liefde en achtinge te verwekken. Wie ziet dan niet van welken slechten beginsel, en welke waereldt vol duisternisse zy zyn, die, als de oude spreekwoorden luiden, altydt willen dwars in den wagen, en op hunnen breidel byten? zeggende de Romeinen: *Nitimus in vetitum. Oleo incendium restinguis. mordere frænum.* en die in den dagelykzen omgang zich onverdragelyk by hun gezelschap maaken, door dien zy zich hartnekkelyk tegens ieders redenen, zeden en bedryven aankanten, en een tegenstrydigh oordeel van alle voorkoomende zaaken vellen, duizenderlye zwarigheden en voortwendtzelen bybrengende; waar door zy zonneklaar betoonen, dat zy de natuur der menschen niet recht kennen, *door dien hun onbewust is;*
zegt

zegt Giovanni della Casa, dat ieder de overwinninge, zelfs in het onderhoudt, bemint, en dat men alzoo zeer vreeft door woorden, als door de wapenen overwonnen te worden. behalven dat het veel eer een teken van haat, als van vrintschaftap, is, zich zoolichtvaardighlyk tegens het gevoelen van anderen aante kanten alle overhoofdigheid is immers hatelyk, maar voornamentlyk van een minder tegens zynen meerderen, en bespottelyk, als die van iemand van gemeene kennisse tegens een man van groote bequaamheid en verstandt gebruikt wordt: wyllyk geeft dies een Roomsche Raadtsheer aan een van zyne Amptgenooten by Tacitus Histor. lib. 4. den raadt van zich niet te willen bemoeijen met lessen aan een Vorst van Jaaren en ervarentheid, als Vespasianus, te geeven; en geen wonder, daar de Grooten wel geholpen, maar niet te boven willen gegaan zyn, en nogh veel minder tegengesproken worden; 't welke zoo verre gaat, dat 'er gevonden worden, die van gedachten zyn, dat men hun ook in dingen, waat in zy zich te buiten gaan, eenighzins gelyk behoort te geeven, in diervoegen nochtans, dat men hun, 't zy door eene gelykenis, of bedektelyke wyze van spreken hunne dwalinge doe verstaan, waar door zy eenige knaging in 't gewisse gevoelen, die hun in 't toekomende leert zich voor diergelyke mistaffingen te wachten. hy zal zekerlyk veele gevaarlykheden vermyden, die, nadat hy zyn gevoelen op een heufche en bevallige wyze gezegt heeft, het zelve niet hartnekkelyk verdedigt en voorspreekt: zynde het onwederfprekelyk, dat de voorzichtigheid een werktuig is, waar meede men alles beheeren kan, ende dat alle de bedryven des levens regelt, en ten goeden einde bestiert. overdestigh is de vermaninge van Isocrates aan Demonicus, luidende: zyt beleeft tegens een yder, geenzins hovaardigh; want verachtinge en trotsheid kan geen slaaf zelfs in zynen meester verdraagen, daar beleeftheid aangenaam, en alleneven beminnellyk is, zynde de gevolgen daar van het vermyden van twist, gemelykheid, en een

gestadigb dwarsdryven, mitsgaders het inschikken van zyn-
ner vrinden gramschap, schoon ook uit onverstandt opborren-
lende, dezelve niet bestraffende voor dat zy bedaardt zyn,
geene ernstige zaaken met boerteryen, of boertige geschiede-
nissen met ernstige bewoordingen te verhaalen of te mengen,
niemant lichtelyk te beschuldigen, 't geene hatelyk is, en
zelden te berispen, dat de meeste menschen vertoornt, en
vrindtschap in vyandschap verandert. en wat lager: spreek
eerlyk van den geenen, met wien gy begeert een bestendige
vrindtschap te houden, en dat in't byweezen van zodani-
gen, die hem zulks overbrengen kunnen; want een zedige lof
is het beginzel van vrindtschap, gelyk de verachtinge de oor-
zaak is van vyandschap.

*Fac tibi sit vultus comis, sermoque modestus,
Sic multos facile tibi conciliabis amicos.*

zingt de welsprekende en geleerde M: A: Muretus in zyne
kinderlyke lessen aan zyn broeders zoon, dat ik voor
den onkundigen in de latynsche spraake aldus vertaale.

Toon elk een vrindelyk gelaat,
En zedigheid in uwen praat,
Gy zult in 't kort elks vrindtschap winnen.
Uit liefde spruit het wederminnen.

dwarshoofdigheid brengt zekerlyk niet anders dan afkeer
of gevaar voort, wyl de goetaardighste menschen zelfs
het gestadigh tegenspreken zoo zeer schuwen, als de
Goddelloozen den doodt, daar een' betamelyke inschik-
kinge van des naastens dwalingen en zeden vrindtschap en
liede veroorzaakt, het eenighste zout, dat bestendigh en
onverderfelyk blyft tegens de besmettinge des Afgunsts,
waar tegens de Evangelist Johannes in zynen eersten alge-
meenen zendtbrief, Godts kinderen doorgaans tot onder-
linge liefde vermaanende, aldus uitvaart in 't 20 vers van
't vier-

't vierde Hoofdstuk: *indien iemand zegt, ik hebbe Godt lief, ende haat zynen broeder, die is een logenaar: want die zynen broeder niet lief heeft, dien hy gezien heeft, hoe kan hy Godt lief hebben, dien hy niet gezien heeft?* 't welke van den Heilandt zelfs by den Evangelist Mattheus bevestigd wordt, den Pharizeen, vragenden welke de grootste wet was, waar door ze zouden zaligh worden, antwoordenden: *gy zult lief hebben den Heere uwen Godt, met geheel uw harte, ende met geheel uwe ziele, ende met geheel uw verstandt; dit is het eerste ende grootste gebod; ende het tweede, deezengelyk, is, gy zult uwe Naasten liefhebben, als u zelven. aan deese twee geboden hangt de gansche wet en de Profeten.* waar zullen dan onze tegenstribbelaars hunne dwaasheid meede bedekken en verschoonen kunnen, dien geoorlofde zaaken walgen, en van dewelke verbode dingen met uitzinnigheit gezocht worden? de eenighste oorzaak kunnen zy op hunnen wangunst, ingebeelde kennisse, en zelfs op hunne verdorve natuure leggen, daar de toegenegenheit van gemeenelik te wraaken 't geen tot onzen gebruike ree staat, en te zoeken naar 't geene ons niet magh gebeuren, of schadelyk zal zyn, de eerste beweegreden was, waar door de Sathan onze eerste moeder Eva Godts bevel deedt overtreden, vraagender wyze zeggende: *is 't ook, dat Godt gezegt heeft, gylieden zult niet eeten van allen boom deezes Hofes.* als of hy zeggen wilde, gy moet het doen, om dat het u verboden is, anders waart gy geen mensche; zo dat, hoe zy 't ook keeren en draaijen, hun bedryf alzoo snooden oorsprong, als beweegreden heeft, daar *in-grata quæ licita, prohibita vero furore persequimur.*

ONEERBIEDIGHEIDT.

Nos animo, tu tantum corpore prodes.

Hoe lieffelyk de Fluit, geblaazen naar de maat
 Der zangkonst, streelt het oor; hoe zeer de schelleklanken
 Van Cyther en Fiööl vervrolyken 't gelaat,
 En geest der kenners, die den vinder hooghlyk danken;
 De grove Rommelpót, vol walgelyk geluidt,
 Dat onervaaren' jeugt en boersche lieden minnen,
 Verstoort het snaarspel en welbezielde fluit,
 Als de oneerbiedigheidt in 't spreeken, lós van zinnen,
 En plichteloos omtrent den Gótdienst, Ov'righeidt,
 En Ouderen, óf die veel hooger zyn van jaaren,
 Bestórm't met dwaas geklap en driestigh onbescheidt
 Hun handeling, en doet hun redenen vervaaren.
 Hoe grover harzenvat en ongeleerder gast,
 Hoe onbeschaamder in zyn' redenen en zeden.
 Hoe grooter rave, hoe zy harder schreeuwt en krafft.
 Hoe minder eerbiedt, hoe te walgelyker reden.

Te colere virtutes decet tres has puer,
Deos parentesque, a quibus nutritus es,
Honore prosequi atque leges publicas.
Coronam habebis gloria pulcherrimam,
Præceps subitaque linguæ enim agitatio
Adversa multa sæpe fert mortalibus.

EURIPIDES.

R 3

Isidorus

Isidorus merkt wel te rechte in der menschen rede-
neeringen en spreken aan , dat zy het goede wel , of
het quaade qualyk , ofte het goede qualyk , of het quaa-
de wel hervoortbrengen. 't is buiten tegenspreken ,
dat wy het goede wel verhaalen , wanneer men , gelyk
de Apostel Paulus Philippensen 4. vers 8. vermaant , wat
waarachtigh , wat eerlyk , rechtvaardigh , rein en lief-
lyk is , en al wat wel luidt , en zoo daar eenige deugd
ende lof is , wel bedenkt ende voorzichtiglyk met
ontzagh en zedigheid verhaalt. zoo wordt het quaade
ook qualyk gesproken , als men eenige zonden aan-
raadt , ofte die verontschuldigende en blankettende voor
deugden en vermaaklykheden uitroept. het goede wordt
qualyk verhaalt , zo wanneer men zyne woorden trotzelyk
en hovaardighlyk uitbromt , en wederom het quaad in te-
gendeel wel en overdeftigh betoogt , wanneer men deszelfs
slechte hoedanigheden ende gevolgen bescheidenlyk op-
haalt , neemende de gebrekkelykste spreekers deeze ver-
scheidenheit van taale zelfs genoegzaam in acht , maar
blyven onkundigh om het goede naar zyne waarde uit
te spreken. onder anderen maakt zich een oneerbiedig-
ge losbol byzonderlyk aan deeze vergrypinge vast ; en
geen wonder , nadien de jeugd , door een quaad voor-
beeldt of achteloosheid haarer ouderen , ofte door een
quaad gezelschap verleidt , haaren ingeboorenen en ver-
dorven aart , en gemoedts driften tomeloos opvolgt ,
en aldus , aan alle ongebondentheden overgegeeven ,
het zeggen van Seneca bevestigt : *hoe ongeleerder , hoe
onbeschaamder*. waar uit dan metter tydt ongehoorzaam-
heid jegens zyne Ouders , en Overheden , stinkende
hovaardy en laatdunkenheit voortgroeijen tot besmet-
tinge of verdriet van anderen , waar tegens' de opper-
ste en alleenvolmaakte Wetgever uitdrukkellyk schynt te
willen hebben voorzien , belastende in 't hoofdt van den
twec-

tweeden tafel der tien geboden: *eert uwen vader en uwe moeder, op dat het u welga in den lande, dat u de Heere, uwe Godt, geeven zal.* 't geene ook meermaalen van heidensche schryvers aangedrongen vinde, zeggende Euripides; *wie zyne Ouders behoorlyke eerbiedt en gehoorzaamheid betoont, zal in zyn leven, en zelfs na zynen doot van de Goden verhoogt en gezegent worden:* en Timocles:

Wie zyne ouders houdt voor oogen,
 En ontzach toont naar vermoogen,
 Klimt gewislyk vroeg, óf laat
 Tót een hooghverheeven staat,
 En kan licht zyn' vyandt weeren;
 Want de Hemel wil hem eeren,
 Die, in deugden opgequeekt,
 Zedigh en eerbiedigh spreekt.

naast aan deeze ongehoorzaamheidt volgt gemeenelyk oneerbiedigheidt regens de hooge Landtsoverigheidt, die Godt als zyne stedehouderse op der aarde gestelt, en het zwaardt tot bescherminge der goeden, en straffe der wreveligen in handen gegeeven heeft; want, hoewel zich de Vorst aan eenige dwalinge vastgemaakt heeft, wordt 'er echter de allergrootste omzichtigheidt vereischt, om die te openbaaren, nadien alle waarheden niet gezegt mogen worden, of omdat zy ons zelve, of anderen raaken, ten zy men dezelve zoo veel verzoet,

als eenighzins geschieden kan, op dat zy geene snoode dochter, den haat, voortbrengen, die, hoe verhevener de beklagde is, dies te grooter gevaar medebrengt. Salomon zegt wel uitdrukkelyk Prediker 10. vers 20. *vloekt den Koning niet, zelfs in uwe gedachten* en Spreuken 25. vers 6. *praalt niet voor 't aangezichte des konings, en staat niet in de plaatze der grooten. want het welbehagen des konings staat 'er Spreuken 14. vers 25. is over een verstandig's knecht, maar zyne verholgentheit zal zyn over den geenen, die beschaamt maakt.* weshalven Valerius Maximus in zyn vierde boek der gedenkwaardige spreuken en daaden loffelyke getuigenisse geeft van 't Romeinsche volk, van dat het nooit voor zyne Burgermeesteren in de schouburgen plaats genoomen heeft uit eerbiedigheid, daar 'er nochtans van de bouwing der stad Romen af tot den tydt van het Burgermeesterschap van Africanus en T. Longus geen byzondere zitplaatzen voor die Overheeren geschikt waaren. Aulus Gellius bevestigt die eerbiedige gewoonte in het tweede boek van zyne Attische Nachten, verhaalende hoe de Burgermeester Q: Fabius Maximus, door zynen vader, die nu Oudtburgermeester was, te paardt ontmoet zynde, de bundel dragers, die hem als burgermeester voorgingen, en den vader niet dorsten gebieden van het paardt te koomen, belast heeft zulks zynen vader te gebieden, die daar op gehoorzaamende afgestegen is, en zynen zoon gepreezen heeft, omdat hy de achtbaarheid des volks bewaarde.

Maar zyn de gemelde soorten van oneerbiedigheid haatelyk en afschuwelyk, noch erger buitensporigheden begaan zommige menschen, of met voordacht, ofte uit een quaadt aanwenzel en onbedachtzaamheit met heilige zaaken schertzende, en de woorden der Goddelyke schriftuure in ydele vertellingen te borde brengende, en op hunne dwaaze voorwerpen toepassende, waar van Johan de Brune in zyn Jok en Ernst verscheide voorbeelden

den bybrengt by zyn 64 puntreden. *Fortunam reverent-
ter habe. spreekt eerbiedig van de Fortuin.* zegt de Room-
sche Dichter, ziende op de oneerbiedige taal zyner heid-
ensche tydtgenooten tegens de Goden. 't welke de
keizer Julianus in den windt geslagen heeft, spottender
wyze tot de Christenen, klagende over de zwaare schat-
tingen, zeggende, dat het billyk was, dat men hen
verdruchte, wyl hunne Godt zeide: *zaligh zyn ze, die
verdrukkinge lyden.* ende op een anderen tydt, hunne
kerken en kerkedienaaren van renten en inkomsten be-
rooft hebbende, voor reden van dat bedryf daar byvoe-
gende, dat hy zulks alleen gedaan hadde, opdat zy des
te bequaamer tot het ryk der Hemelen zouden geraa-
ken, *want, zei hy, daar staat in uwe boeken geschree-
ven: zaligh zyn de armen, want hunner is het koningk-
ryke der Hemelen.* laatende al willens de woorden van
geeste achter. gelyk men Matthæus 5. vers 3. geboek-
staaft vindt. maar wie gruwet niet, die diergelyke boer-
teryen van Christenen zelfs, of die'er ten minsten voor
gaan willen, en belydenisse van doen, hoort pleegen?
gelyk'er onbetwistbaare getuigenissen zyn, hoe een der
voornaamste Kardinaalen, dien ik uit eerbiedigheid
voor zyne groote geleertheit, ende om niet verdacht
te worden van eenzydigheid, zynen naam verzwylge,
eens tot den schranderen Sadoletus gekoomen, en hem
naarstigh vindende peinzen over den voor zich open-
leggenden brief van den Apostel Paulus tot de Romei-
nen, gezegt heeft, *laat deeze beuzelingen vaaren. het
voegt geen treffelyk man zynen tydt met dusdanige grollen
door te brengen.* daar de gemelde Apostel zegt: *ik
schaame my des Evangeliums niet, want het is een kragt
Godts ter zaligheidt allen, die het gelooven.* 't welke een
vrucht van Christus Geest is, voortgebracht door het
gehoor en de leezinge van 't gepredikte Evangelium,
't welke ons als een goet en erfenisse naar de belofte
van het Nieuwe Testament geschonken wordt. als te

zien is Philipp. 1. vers 29. Rom. 10. vers 14. en Jerem. 31. vers 33. en het geloove zelfs , dat ons tot rechtvaardigheid gereekent wordt Rom. 4. vers 23. is niet anders, dan een ongeveinsde erkentnisse en overgave van ons herte aan Christus, zyn koningryk en aangebrachte gerechtigheid achtervolgens het getuigenisse, van Godt zelfs, zoo in de belofte, als in het Evangelium voorgesteld. Godt is voorzekerlyk ten hoogsten jalours over zyne eere, en ziet byzonderlyk op de waardeeringe van zyn woordt, willende het zelve met een Godtsdienstige aandacht en eerbiedinge gekust en behandelt hebben, als hy zegt: *die my eert, zal ik wederom eeren.* en Jes. 23. vers 14. en 15. *cert den Heere in de valcijen, in de eilanden der zee des naame des Heere des Godts Israëls.* 't welke die volmaakte Wetgeever zeer plechtigh in de woorden zyns verbondts van Sinai heeft doen invloeyen Exod. 20. vers 7. luidende: *Gy zult den naame des Heere, uwes Godts, niet ydelyk gebruiken; want de Heere zal niet onschuldigh houden, die zynen naame ydelyk gebruikt.* het staat ons wel vry dien heerelyken naam te noemen in onzen Godtsdienst, en zodanige plichten, die voor Godts aangezichte verricht worden; men vermagh zich wel noemen naar den naame des Heere, als een geheiligd volk, dat van de Heidenen afgezonderd is; edoch wanneer wy zulks doen, moeten wy 't doen in gelove en waarheid naar den eisch van het verbondt, met ons opgerecht, indien wy niet Godts gestreng en rechtvaardigh oordeel op ons willen laaden het is den Godtsdienst met een dartelen voet op den nek treden, en de naturelyke kennisse verschoppen, wanneer men de woorden der heilige schrift in een anderen zin trekt, en misduidt, als die van Godts Geest voortgebracht worden. nimmer moet men iets verachtelyks van Godt vermoeden, 'k laat staan zeggen, wanneer zyn' Geest zich naar onze zwakheid en

en onkunde voegt in de gewyde bladeren , en van den Schepper, als van het fchepzel, spreekt , omdat dit zich zoo bezwaarlyk boven zich zelfs opgeeft. deeze fchriften moeten verftaan worden naar het geene Goddelyk is, fchoon de taale, om zekere opzicht van het geene onder ons gevonden wordt , geheel en al menfchelyk is , weshalven de geleerde J: Re- vius in zyne Overyffelfche Zangen naar de taale en poëzye zyner eeuwe loffelyk opzingt :

Die de eenvoudigheid van Godes woordt verachten,

Als ófte het daar om waar' zonder alle kraghten,

Verzaaken met een' onverdragelyken tróts,

(Al denken zy het niet) de eigenschappen Góds,

In wien deez' dingen zyn gelykelyk waarachtigh,

Dat hy eenvoudigh is, en evenwel almachtigh.

T E R G I N G E.

Fit laesa patientia furor.

De wufte mug komt hier een' vollen difch ontmoeten,
 Dies valt zy uit de lucht, om haaren luft te boeten,
 En, wyl de huiswaardt duldt dees' ongenooden gaff,
 Die onbefchaamdelyk in alle fchotels taff,
 Dies nóg te ftouter durft de vreugdt des maalydts breeken,
 En uit bloetdorftigheidt in handt en aanzicht fteeken,
 Dat haar in 't eindt bekomt, gelyk de worft den hondt,
 Als handtschoen óf fernet haar wegdryft, doodt, óf wondt.
 Een wargeeft, die op elks gebreken vit, en wandel
 Hoe ergerlyk hy zelfs in woorden is, en handel,
 Verlieft elks vrindtschap, en geraakt haaft in verdriet,
 Als des getergdens bloedt aan 't bobblen raakt, en ziet.
 Hoe goeder menfchen, hoe te feller woedt hun tooren,
 Wanneer een onverlaat hen dikwyls komt verflooren.
 Het vuur, te heet gestookt, zet fchouw en huis in brandt.
 Een paardt, te veel genoopt, zyn' ruitter werpt in 't zandt.

*Musca sunt temeraria, & molesta,
 Lambunt prandia, nec moventur acta.
 Has ut fortis & inclytus repellit,
 Nec suffert; ita litteras colentes
 Constanter studiis, loquacitatem
 Ignaros, temerariosque vitant
 Audaces temerè movere quidvis,
 Auresque obruere elegantiores.
 Diu fert, patiens bonusque quando
 Primum læditur: ast furor fit usque
 Major, si moderationem omittis.*

SAMBUCUS.

Wag-

Wanneer zich Isocrates, die brave meester der wel-
sprekenheid, van Careon, een onbezonnen kakelaar en
quaadtspreker, aangezocht vondt, omme hem de wel-
sprekens kunst te leeraaren, eifchte hy eens zoo veele
penningen, als hy van andere leerlingen gemeenelyk
vorderde, weshalven des jongelings vrinden ten hoogh-
sten verwonderdt, hem naar de reden van die verdub-
belinge vroegen, ende van Isocrates beantwoordt wier-
den, dat zich niemant dies te verwonderen hadde, na-
dien hy deezen quant tweederhande konst zou moeten
leeren, eerstelyk die van voorzigtelyk en tydelyk te
zwygen, en ten tweeden die van te kunnen spreken
volgens de gronden van de Redekunde. even den zelf-
den wegh moeten we houden omtrent de gebreken van
de tonge, dat we eerst betrachten haare dwalingen te
vermyden, om te beter en volkomener te gewinnen
aan het geene de onbevleete deugd ons ingeeft, en de
voorzigtigheid in den dagelykzen ommeegang met al-
lerhande menschen vereifcht, waar tegens hedendaagsch
zoo menighvuldigh gezondigt wordt, daar veelen met
al de waereldt qualyk zoeken te staan, 't zy door een
geest van tegenspreken, of door warsheidt, geen acht
geevende, dat verstandige lieden gevreeft, quaadtspre-
kenden gehaat, laatkundigen veracht, spotters ver-
mydt, en eenzinnigen van iedereen verlaaten worden;
gelyk wy ten deele in de voorgaande verklaringen on-
zer zinnebeelden reets betoogt hebben, en in deeze en
volgende opmerkingen nader bevestigen zullen. Is de
beleeftheid de staatswyze toverkonst der groote perso-
nagiën, en de kraghtigste verlokkinge om bemint te
worden, te beminnen, als Gracian in zynen Heldt
zegt, de onbeleeftheid is het doodelykste vergift van
onze achting, en de voornaamste oorzaak van niet wel
te kunnen leeven, nadien de hartstochten en zucht,
die

die gezwoore vyandinne van de voorzichtigheid, den geest overweldigen, en in onredelykheid veranderen. niemant zal ooit wraaken kunnen dat 'er geen' grooter heerschappye is, dan over zich zelve, zingende de meermaals genoemde Revius:

*Op aarde zyn geweest vier groote koningkryken,
Waar voor alle anderen de vlagge moesten stryken,
Ik weet een vyfde nógh, dat hooger is geëert,
Dat is, wanneer de mensch zich zelve wel regeert.*

by gevolge dat 'er geen grooter lafhartigheit is, als zich van zyne hartstochten te laten overheerschen, ende aldus onder andere blyken van onverstandt zynen medemensch op verscheidene wyzen te tergen, ende deszelfs lydtzaamheit in razernye te doen verkeeren. al te scherp maakt zekerlyk schaarden. door te veel vuur te stoken raakt de schoorsteen dikwyls in brandt. een yzer, wat lang gewreven of geslagen, geeft op 't laatste vuur. een aal, te hardt gedrukt, ontwringt de handen. een willigh paardt, te dikwyls geslagen, zet het op een hollen, en werpt zynen bereider in het zandt. een goedt man kan wel een tik verdragen, hoewel hy geen kinnebakslagen lyden wil. spotterven ofte aanstootelyke boerteryen zyn geen van de stompste pylen, om niemant te tergen, 'tzy dat men ons gestadighlyk onze gebreken verwynt, onze belemmerde spraake nabauwt, of op eenige andere wyze voor het byweezende gezelschap ons beschaamt zoekt te maaken, niet zonder veeltydts die bespotredenen met verdichte en steekende lasteringen te verzellen, 'tzy om zynen haat te voldoen, of alleenigh om het gezelschap te doen lachen, ofte ons in kleinachtinge te brengen. quadaardige, verongelykende, en met gal van hevige bitterheid gemengde sneeken zyn onvermydelyke blikzestraalen, die de langkmoedighste menschen meenighmaalen

maalen ter nedervellen , schoon zy zulks zomwylent voor eenigen tydt weeten te verbergen. dus vindt men in de oude gefchichtboeken verhaalt, hoe Agathocles, koning van Sicilie , de zoon van eenen Pottebakker, in de belegeringe eener ftadt van de bezettingen over de muuren geftradighlyk heeft moeten hooren: *Pottebakker, wanneer zult gy uwe foldaaten hunne befoldinge geeven?* en, uiterlyk ongevoeligh, en daar mede lachende, hun weder heeft doen toeroepen: *als ik de ftadt gewonnen zal hebben.* doch, wanncer hy gemelde veltung met de wapenen veroverft, ende de gevangenen tot flaa ven verkocht hadde, tot dezelve n gezegt heeft: *indien gy wederom met my spot, zal ik over u by uwe meesters klaagen.* wreeder wraake nam Rosimunda, koninginne der Longobarden, dochter van Chunimundus, der Gepiden koning, van koning Alboinus, haaren echtgenoot, als die, op eenen maaltydt van den drank beftooven, belafte den drinkbeker, welken hy van het bekkeneel des van hem verflagenen konings Chunimundus hadde laaten maaken, te voorfchyn te brengen, ende daar uit gedronken hebbende, dien Rosimunda toebraeht, daar by voegende: (quaadtaardige terginge voorwaar!) *doe eenen lustigen dronk met uwet vader.* want van dien ftoudt af aan heeft zy bedacht geweest haars Vaders doot te wreeken, ende ten laaften door eenen Peredens, met wien zy geboeleert heeft, omme hem tot de moordt aan te zetten, aan Alboinus volvoert. de Romeinen, de gevaarelyke gevolgen der terginge willende uitdrukken, gebruikten voor gemeene fpreekwoorden: *Irritare Crabrones, flappende wolven wakker maaken. Excitare oetipedem, moeite zoeken; Dares Entellum provocat, hy zoekt weerwerk, ofte, hy port zyn' meester. Leonem stimulat, vellicat; hy vergadert tegens zyn' overhoofd.* en zekerlyk de ftekende boerteryen koomen zeer zelden eenen Demofthenes en Aristippus ontmoeten, alhoewel het een groote oneer

oneer is voor een verstandigh man , wantneer hy getergt wordt , zich het zelve aan te trekken , en quaad met quaad te vergelden ; wordende van Demosthenes verhaalt , dat hy , van zekeren moeitezoeker langen tydt gezardt , gezegt heeft ; *ik wil my in geenen slydt begieven , waar uit de verwinnaar zelfs verwonnen wederkeert.* ende van Aristippus , dat hy , van diegelyken quant geslingerdt , hem de rugge keerende weghging , en dies te feller van den quaadtspreeker gesteecken en vervolgt met te zeggen : *gaat gy loopen , bloodtaardt ? geantwoordt zoude hebben , ja voorzeker , daar gy de konst van quaad te spreken hebt ; maar ik de maght om zulks aan te hooren niet bezitte.* De Roomsche keizer Severus konde zulks in 't allerminste niet verdraagen , gelyk Spartianus in Sever. & Pescenn. verhaalt ; want van zommigen , uit boertery zinspeelende op zynen naam *severus* en *pertinax* , dat is , *gestreng* en *halsterrigh* , gezegt werdende : *vere imperator nominis sui , vere Pertinax , vere Severus.* hy is waarlyk keizer volgens zynen naam , waarlyk , *Halsterrigh* , *Pertinax* , waarlyk , *gestreng* , *severus.* heeft hy zulks op 't allerzwaarste opgenoomen , en de meesten deezer spotvogels ter halststraffe gedoemt geheel tegens de schrandere zedelesse van den wyzen keizer M: Aurelius Antoninus , *lib. 4. cap. 7. eorum , quae ad se ipsum.* luidende : *wat wint hy niet al voor geruste stonden , die geen acht staat op het geene een ander zegt , doet , ofte denkt , maar alleenigh let op zyn eyge bedryven , ten einde die rechtvaardigh en onbesprooken moogen zyn !* een heerlyk voorbeeldt voorwaar , bequaam om alle gramschap en oplopenheid te matigen , en de schimpreden en smaadtwoorden geduldigh aan te hooren , en te versmaaden , want indien wy de minste schaduwe van gevoeligheid laten blyken , geeven we des te ruimer veldt aan de quaadtaardigen , om ons dies te onbeschofter te bejegenen. het quaalyk opnoemen van een' cenige schimpreden heeft 'er

veelen uit hun welvaaren gefchopt, en het ftipt en halferrigh blyven staan op 't allerkleefte gedeelte van vryheidt heeft mennigh een in volkomene flaverny gebragt. Macrobius verhaalt lib. i. saturn. dat de Ouden de godinne der ftilzwygentheid, Angerona, verbeeldt met den vinger op den mondt, in de kerk van de Godinne des vermaaks en vrolijkheidts, Volupia, plaatften, om te betekenen, dat wie zwygen, en verongelykingen geduldigh verdraagen konde, naderhandt een ongelooffelyke vreugde en onverzadelyke vergenoeging genoot: want het heeft weinigh bewys van noden, dat, gelyk Boëthius in zyn vierde boek der wysgeerte zegt, zonde van zich zelve ongelukkigh maakt, en het ontfangen ongelyk, niet die het ontfangt, maar die het aandoet, ongeluk toebrengt: waarom gemelde wysgeerige Dichter in 't vierde gezang van dat boek, volgens de treffelyke vertalinge van den braaven kerkeleeraar M: Gargon, opzingt:

*Bestrydt men vólkeren om 't onderscheidt van zeden?
Of kan men onbezuisdt in dollen oorlógh treden,
Om door malkanders handt, en wapens te vergaan?
Waar toe de degens uitgetoogen?
Die loonen wil elks werk, neem vroomen minlyk aan,
En hebb' met quaaden mededoogen.*

voegt hier by het vierde gezang van het eerste boek deszelven wysgeers van den bovengenoemden vertaaler, luidende:

*Al wie geruft zyn leven slyt,
En 't noodtlot met den voet durft treden,*

In voorspoëdt en in jammer tydt,
Blyft even kloek en wel te vreedē;
Die schroomt geen' hollen Oçean,
Al spalkt hy 's doodts verwoede kaaken.
Gansch Etna magh in vlammen staan,
En rook, en asch, en vuur uitbraaken:
De blikzem tref' den torentans,
En sla het sterkst gebouw aan stukken:
'T stantvastigh hert des wyzen mans
Zal voor gevaar noch rampen bukken.
Wat zyn de menschen zoo bedeeft
Voor wreedt geweld van snoo tierannen?
'T was kragtloos, wierdt het niet gevreesst.
Die alle hertstócht heeft verbannen,
En niet meêr hoopt of angstigh ducht,
Kan licht de maght der boozen dwingen:
Maar die verlangt, en wenscht, en zucht,
En jaagt naar haast verdweene dingen,
Die nooit geheel staan in zyn' maght,
Derft redens schildt, en zweeft in 't duister;
En uit zyn vasten standt gebraght,
Beelt hy zich in een slaaffchen kluiſter.

O P R O E R I G H E I D T.

Quantus scrupo labyrinthus ab uno!

De steen, door 's Jongens handt geworpen in het water,
 Hoe stil en helder, maakt in 't vallen groot geklater,
 Beroert het kristalyn, en trekt een ronden kring,
 Die door zyn' perzing trekt rontom zich ring op ring.
 Wat hier door wordt gemeent, valt lichtelyk te raaden,
 Wanneer men overweegt, hoe veel een' tong kan schaden,
 Wat vyandschap en twist zy door een enkel woordt,
 Wat oproer zy in kerk, wat ze in den Staat al moordt
 En ommekeer bewerkt, als zy, door haat gedreeven,
 Of staatzucht, de Ov'righeidt de schult des tydts komt gee-
 ven,
 En 't lichtgelovigh vólk doet wanklen in hán plicht
 Door 't hoop te geeven van voortaan, geheel verlicht
 Van schattingen en last, gerust te zullen leeven,
 Of 't deel aan het bewindt des Landts te willen geeven.
 'T zwaardt in eens dóllen vuist veel minder schaaden kan,
 Als de welsprektheit van een' oproerigh man,
 Dóch schoon zyn aanslagh slaagt, en zyn geluk magh blin-
 ken,
 Zyne achting, als de steen, eerlang te grondt zal zinken.

*Si æterna semper odia mortales agant,
 Ne captus unquam cedat ex animis furor.
 Sed arma felix teneat, infelix pereat:
 Nihil relinquent bella, tum vastis ager
 Squalebit arvis, subdita tectis face
 Altus sepultas obruet gentes cinis.*

SENECA *in Herc. Fur.*

De geleerde uitlegger van Homerus' Schriften, Eustathius, tekent onder andere merkwaardigheden aan, dat by de bewooners van 't eilandt Cyprus onder andere wetten mede in acht en waargenoomen is geworden, dat, wanneer eenigh varken op iemants akker quam geloopt, en de vruchten vernielde, de eigenaar van dat landt het zelve de tanden vermogt uit te breeken, zonder dat daar eenigh verhaal op viel. indien op heden nogh gemelde Cyprische wet, om het beschadigende gedierte van het werktuig hunner quadtwillendheid te moogen berooven, standtgriep, hoeveele menschen zouden 'er niet van hun spraaklidt ontzet moeten worden, als waar mede zy niet alleen hunner medeburgen, maar ook der Vorsten en Overigheden naam, eer en bedryven schenden, en aanranden, en, gelyk een neervallende steen 't water eenes vyvers, dat van natuure stil en vreedzaam is, beroert, en kring op kring doet trekken, de onderdaanen tegens hunne wetlige Overheeren onder verscheidene loofelyk bedachte en waarschynelyke voorwendtzelen aanzetten en op hitzen? de ervarentheid heeft al lange geleert, dat een quadtspreker altydt gebreken voorziet, en dat het ergste zich gemeenelyk aan zyne inbeelding vertoont. een mensch door eigen' drift te vooren ingenoomen, spreekt altoos verschilligh van 't geene de zaaken zyn, wyl de drift in plaatze van de rede in hem spreekt: zyn oordeel is volgens zyne zinnelykheid of eere, en niet volgens de waarheid gericht, en verkondigt dies niet dan rampen, die 'er zouden kunnen gebeuren. 'tzy dat behoefte, het diep in schulden steeken, bewustheid van gepleegde misdaden, begeerte tot heerschappye ofte lust tot gestadige veranderingen de zinnen vermeerstert en gaande maakt, omme den vastgestelden staat der heerschappye 't onderste boven te keeren, tot voldoeninge

van

van eigen belang en snoode inzichten; want de behoeftige oproermakers hebben tot hun oogmerk de verbetering hunner staat, als *Salustius in Jugurtha* en *Aristoteles Polit cap. 3.* getuigen, navolgende de Visschers, die 't water troebel maaken, om te meerder Aal te vangen, gelyk by *Aristophanes* van eenen *Cleon* getuigt wordt, *Simon Abbes Gabbema* in zyne beschryvinge der stad *Leeuwaarden* op het zeventiende blad verhaalenden uit de ongedrukte geschiedenissen van *Frieslandt* van eenen *Janke Douma* omtrent den oorsprong van der *Schieringers* en *Vetkopers* twist in *Frieslandt*, hoe dat het *Graauw* te zamen rottende, een smeekschrift overgelevert heeft, in het welke voorgaf, dat het waare tegens *Godt* en de *waereldt* ten *allerhooghsten* gezondigt, zynen *evenmensche* te doen *slaaven*; dat het den *Ryken* paste van *hunnen* overvloedt den *gebrekhebbenden* mede te deelen, ende hen van *lasten* te ontheffen; dat zy, ingevalle van *wygering*, anderen raadt *zouden* schaffen, ende iets by der *handt* neemen, dat hun de *natuur* zoude voorschryven. Die overlaaden met schulden zyn, en hun goedt door de billen gelapt hebben, koomen tot dit bestaan, omdat zy by eene welgestelde en vreedtzaame regeeringe geen geloof meer vinden, ofte penningen, om hunnen vorigen levensloop te kunnen volgen, en in een troebele en onzekere heerschappye ongemoeidt te blyven, als gebleeken is in den oproer van *Corcyrea* by *Thucidides lib. 3* en van *Palermo* by *P. Camer. 1. med. histor. 40.* Misdadigers stookten het twistvuur, uit vreeze voor de verdiende straffen, ende op hoop van dezelve in eenen ommezwaay van staatsbestieringe te zullen ontgaan; zie *Aristoteles 5. Polit. 3.* en *Aretius 2. probl. 156.* Staatzuchtigen hebben met het verwekken van eenen opstandt alleenigh in 't oog het verkrygen van de voornaamste Eerampten en Bewindthebbersschappen aan het Staatsroer, waar toe zy door hun onhebbelyk gedragh zich zelven den wegh toegedamt hadden, als *Tacitus 2. Annal* zegt,

en Catilina by *Salustius in Catil.* en *Cicero 2. in Catilin* bewaarheidt heeft : eindelyk zy, die alleenigh rust in een gestadige onrust hebben, wikkelen zich in den oproer, niet zoo zeer, om beloninge voor hun stout bedryf, en gevaarlyk onderstaan te erlangen, als wel uit een wispelturigen aart, die telkens naar wat nieuws en onzekers haakt, en de walg steekt van de tegenwoordige en vastgestelde staatsbestieringe en zaaken, als *Tacitus lib. 2. Histor.* schryft. Doch nadien zy hun oogmerk zonder bystandt van anderen niet zien te bereiken, gaan zy eerst geheimelyk menschen van hunnen aart en gedragh aan, en die gewonnen hebbende, bestaan zy in 't openbaar 't beleid der Overigheden quaartaardigh vuil te maaken, en te bekladden, allerhande schynschoone klaghten over 't verdrukken van 's volks vryheden en rechten uit te storten, en duizende betuigingen te doen van niets voor te hebben, als de herstellinge van de algemeene vryheidt des vaderlandts, en bescherminge der onderdrukte ingezetenen. 't geene Catilina wonderlyk wel geweeten heeft, zeggende by *Salustius* tot zyne medegezwoorenen: *en illa, quam sapius optastis, libertas: praeterea divitia, decus, gloria in oculis sita sunt: fortuna ea omnia victoribus premia posuit.* ziet daar de vryheidt, daar gy zoo dikwyls naar gereikhalst hebt: behalven dit koomen u overvloedt, luister en vermaartheidt te gemoet, die 't geluk tot een vergeldinge der overwinnaars geschikt heeft. 't welke meede van *Dathan* ende *Abiram*, de zoonen *Eliabs*, *Numeri 16. vers 12. en 13* tot een dekmantelhunner opstandt tegens den Leider *Israëls*, *Mozes*, gebruikt is geworden: want van den zelve ontbooden tot hem te koomen, antwoordden zy: *wy zullen niet opkoomen. is't te weinigh, dat gy ons uit een landt, van melk ende honing vloeiende, hebt opgevoert, om ons te dooden in de woestyne, dat gy ook u zelven t'eenemaal over ons tot een' Overheer maakt?* Ende naderhandt van *Abfalon* tegens *Davidt*,
zy-

zynen Vader: vindende wy van den zelven 2 Sam. 15. vers 2. geboekstaaft: ook maakte zich Absalon 's morgens vroeg op, ende stont aan de zyde van den wegh der poorte; ende 't geschiedde, dat Absalon allen man, die eenigh geschil hadde, om tot den koning ten gerichte te koomen, tot zich riep, ende zeide; uit welke stadt zyt gy? als hy dan zeide; uwe knecht is uit eenen der stammen Israëls, zoo zeide Absalon tot hem, zie, uwe zaaken zyn goet ende recht: maar gy hebt geenen verhoorder van 's konings wegen. voorts zeide Absalon; och, dat men my ten rechter stelde in den lande; dat alle man tot my quame, die een geschil ofte rechtszaake heeft, dat ik hem recht sprake! het geschiedde ook, als iemand naderde, om zich voor hem te buigen, zoo reikte hy zynen handt uit, ende greep hem, ende kustte hem. ende naar die wyze deede Absalon aangansch Israël, die tot den koning ten gerichte quamen: alzoo stal Absalon het herte der mannen Israëls. kunsjes voorwaar, die overbequaam zyn, omme, zoo niet de voornaamsten, ten minsten de grootste en gemeenste hoop van ingezetenen aan zyn snoer te krygen: want *facilis civitas ad credenda accipiendaque omnia nova*. 't gemeene volk geloofst en neemt alle nieuwicheden lichtelyk aan, schryft *Tacitus Hist. lib. 1.* en houdt alles, wat 'er gezegt wordt, voor loutere waarheid, als dezelve geschichtschryver *Annal. lib. 3.* zegt. buiten dat het veeltydts met quaade vermoedens op zyne Overheden, en met nydigheid tegens zynen meerderen in gezagh, deugden, of rykdommen zwanger gaat; ongestadigh, (doch de eene landtaardt meerder als de andere,) in zyne begeertens is, gelyk de zee, met eb en vloedt op en afloopende, volgens 't zeggen van Antoninus by den Historyschryver *Dion* en *Cicero pro Domo*; onvergenoegt met het geene het bezit, en begeerigh naar weelde, ende alles wikkende naar zyn voordeel. dus verhaalt Plutarchus in 't leven van Cæsar, hoe dat het Roomsche volk den gepleegden moordt aan dien keizer, eer dat des-

zelfs Testament, waar by eenige legaten aan 't zelve gemaakt waaren, geopent was, noch gepreezen, noch te gewraakt heeft, maar, nadat het zelve geopent was, de moordenaars ten hoogste vervloekt, en ten alleruiterste toe vervolgt heeft. *hinc ista lachrymæ!* hier van neemen de ongelukken in den lande meestendeel hunnen oorsprong, daar by koomenden 't verachten van des Apostels gebodt. 1 *Petr.* 2. vers 17. vreeft Godt, eert den koning. en vers 13. zyt alle menschelyke ordeninge onderdanigh om des Heere wille; het zy den koning, als de opperste maght hebbenden: het zy den stadthouderen, als die van hem gezonden worden, tot straffe wel der quaaddoeners, maar tot prys der geenen, die goedt doen. daar de onderzaaten niets meerder verplicht zyn dan eene volmaakte gehoorzaamheid, ontzagh, opbrenginge van schattingen, en bystandt in allen noodt aan huune wetlige overheden te bewyzen; bestaande het ontzagh in eene volkoomene erkentenisse van hunne oppermaght, en eerbewyzinge aan hunne ingedrukte majesteit: waarom zy *Psalms* 82. vers 6. *Elohim*, Goden, en elders in de heilige bladeren *Sarim*, Princen, *Zekinim*, *Segbanim*, *Schoterim*, Oudsten, Opperheeren en Oversten genoemd worden; als mede in eene oprechte liefde en goetwilgheijt jegens dezelve, uitblinkende boven al in het bidden voor den welstandt, en raadtslagen der Overheeren naar het voorbeeldt van de Joodsche gevangenen en weghgevoerden naar Babel, die zelfs voor hunnen Heidenschen Beheerscher *Jerem* 29. vers 7. gelaft worden door den Profeet den Heere aan te roepen, ende de vermaninge van Paulus 1 *Timoth.* 2. vers 1, 2, en 3. Vooral hebbe de Onderdaan zyne Overigheden in haare waereldtsche bestellingen ende bevelen te gehoorzaamen, wyl alle ziele de maghten, over haar gesteldt, onderworpen is, als Paulus *Rom.* 13. zegt: want daar is geen maght, vervolgt de Apostel, dan van Godt: ende de maghten, die daar zyn, die zyn van Godt geordineert.

alzoo dat die zich tegens de maght stelt , de ordinantie Godts wederstaat : ende die ze wederstaan , zullen over zich zelven een oordeel haalen : want de Oversten zyn niet tot een vreeze den goeden werken , maar den quaaden : wilt gy nu de maghten niet vreezen , doet het goede , ende gy zult lof van haar hebben ; want zy zyn Godts dienaresse u ten goede . maar indien gy quaadt doet , zoo vreeft ; want zy draagen het zwaardt niet te vergeefs ; want zy zyn Godts dienaresse , een wreekster tot straffe der geenen , die quaadt doen , daarom is 't nodigh onderworpen te zyn , niet alleenelyk om der straffe , maar ook om der conscientie wille . Al waare het zaake zelfs , dat hunne geboden naar onbillikheidt en hardigheidt smaakten , volgens de lesse van den Apostel Petrus 1 Petr. 2. vers 18. gy huis-knechten zyt met alle vreeze onderdanigh den Heeren , niet alleen den goeden , maar ook den barden . ende de voordraginge van Samuel aan het volk van Israël , begeerenden eenen koning over zich gestelt te hebben . 1 Sam. 8. vers 10. en volgende . 't geene bevestigt is Exod. 22. vers 28. alwaar Godt door Mozes den volke gebiedt : dat zy de Goden niet vloeken , ende de Oversten in hunnen volke niet zullen lasteren . en wederom door Salomon Spreuken 24 vers 21. myn zoone , vrees den Heere , ende den koning : en vermeng u niet met hen , die naar veranderinge staan : want , wordt 'er by gevoegt tot een dreigende straffe , hun verderf zal haastelyk ontstaan , ende wie weet hunner beiden ondergang ?

IEMANTS WOORDEN VERKEEREN.

Perversaque Fallit Imago.

Wat lust geniet 't nieuwsgierige gezicht,
 Als 't konstglas, naar zyn' eigenschap gesleept,
 En in het raam van een Lantaarn gegrepen,
 Maakt op den muur der kamer, voor het licht
 Des daaghs gestópt, een landschap met zyn' hoven,
 Geboomte en vee, zoo konstigh als penseel
 Ooit schilderde, stont 't onderst' hier niet boven,
 Of averechts 't gedeelte voor 't geheel,
 Zoo leent een man, beroofdt van billyk oordeel,
 Zyn gretigh oor naar 't geen wordt aangebragt,
 Hoe zeer verdraaydt óf listighlyk bedacht,
 Als slechts de zaak kan strekken tot zyn voordeel.
 Of neemt zelfs lust uit spóttens lust, óf nydt
 Op 's naastens reên en handeling te letten,
 En, waar de zin het eenighzins maar lydt,
 Elks redenen in quaade plooy te zetten.
 Dóch hoe trouwloos ook haat en laster woedt,
 En schoonen glimp aan hun bedryf magh geeven,
 De deugd weet nooit van wanklen óf van sneeven;
 Maar blyft in ramp en lastring wel gemoedt.

— *Ambiguæ si quando citabere testis,
 Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
 Falsus, & admoto dicet perjuriam tauro:
 Summum crede nefas animam præferre pudori,
 Et propter vitam vivendi perdere causas.*

JUVEN. Sat. 8.

Ik

Ik hebbe my voorgezet, ik wil my hoeden, dat ik niet zondige met myne tonge. zegt de koninklyke Harpenaar; want, inaien iemant in woorden niet struikelt, die is een volmaakt man, maghtigh om ook het geheele lichaam in den toom te houden, gelyk de Apostel Jacobus in het tweede hoofdstuk van zynen algemeenen zendtbrief betuigt. het komt my ook als eene bevestighe waarheid voor, dat niets den mensch in meerder kleinachtinge brengt, dan dat men zoo wel in zyne woorden als werken betoont een mensch te weezen, en dat niets meerder verachtinge toebrenge, dan zich aan beestelyke driften van onmatige gramschap, dollen haat, en vyandtlyke vervolginge zyner evenmenschen over te geven. onder andere uitwerkzelen van haat en vervolginge, hier te vooren uitvoerighlyk naar maate van ons klein bestek ten toon gestelt, heeft al mede zyne plaatze het verdraaijen ofte verkeeren van eens anders woorden tot beschuldiging ofte bespottinge van den zelve: Dus vinden we by den Evangelist Johannes in zyn tweede hoofdstuk, hoe Christus de verkopers en wisselaars uit den tempel gedreeven, en op de vrage der Joden, waarom hy zulks deedt, geantwoordt hebbenden: *breekt deezen tempel, ende in drie dagen zal ik denzelven oprechten.* 't zelve door zyne vyanden van den uiterlyken tempel te Jeruzalem opgevat is, daar de Heilandt van den tempel zyns lichaams sprak. 't welke ook naderhandt in deszelfs te rechtstellinge voor den Joodtschen Raadt valschelyk door twee getuigen hem voorgeworpen is geworden Mattheus 26. vers 61. welke zeiden: *deeze heeft gezegt, ik kan den tempel Godts afbreeken, ende in drie dagen den zelve opbouwen.* Ende wederom in deszelfs allerbitterste lyden tot zyne bespottinge verdraait is geworden, als te zien is Matth. 27. vers 40. en Marcus 15. vers 29. en 30. daar de wet
Godts

Godts Exodus 20. uitdrukkelyk zegt: *gy zult geen' valsche getuigenisse spreken tegens uwe naasten.* en Salomon Spreuken 6. getuigt, dat de Heere deeze zes haat: *Hooge oogen, een valsche tonge, en handen, die onschuldigh bloet vergieten, een herte, dat ondeugdtzaame gedachten smeedt, voeten, die zich haasten, om tot quaat te loopen, een valschen getuige, die logen blaast, en die tusschenbroederen krakeelen inwerpt.* en wederom Spreuken 12. vers 22. schryft dezelve koning, *valsche lippen zyn den Heere een grouwel.* wat is 'er evenwel heden-daags gemeener, zoo voor den Rechter in twistzaaken, als in de gezelschappen ontrent het verhaalen van voorgevallene zaaken en vertellingen, waar toe de verscheide betekenisse van onze nederduitsche woorden een wyde deur open? een aardigh puntcichje van C: van Ryssen kan ik niet voorbygaan uit het eerste deel zyners Snel- en Punt-dichten. dus luidt het:

Een snoo doortrapte fielt vondt eens een voordeur open,
 En was in stilligheid de trappen opgelopen,
 Maar wyl daar iemant vondt, die vroeg, wat zal dit zyn?
 Zoo zey hy, goede vrindt, neem niet myn doen voor evel,
 Ik volg nu maar deles, die voor staat aan de gevel,
 En zoek de dingen (als gy ziet,) die boven zyn.

natuurlyk verthoont de geleerde Buchananus in zyn treurspel de Dooper, volgens de vertalinge van J. de Dekker, deeze konstenaryen, door Herodes den Dooper Johannes voorwerpemde, 't geene de Joodsche aanklagers van zyne leere valschelyk over-en aangebraght hadden, in deezer voegen:

'k Zal

*'k Zal de oorzaak van dit zwaar, dit algemeen beklagh;
 Zoo kort eens openen en bondigh, als ik magh.
 Gy vaart in't openbaar, als wildt en uitgelaaten,
 Met bitter schelden uit op allerhande staaten:
 Het vólk, der oude zeën en wetten onbewust,
 Bedriegt gy jammerlyk, wanneer gy niet en rust
 Van nieuwe dwalingen, vol gift en gal, te braaken:
 Met woorden, die naar twist en dollen oproer smaaken;
 Verzwakt gy te gelyk den grondt van deezen staat,
 En de algemeene rust: nu leert gy den sóлдаat
 Nóch op zyn' Oversten, nóch hun' bevelen passen,
 Dan wederom het vólk den keizer tegenbassen,
 Wanneer gy't Graau alom van nieuwe Ryken preekt;
 En met verlóssingen van't jók der Vremden smeekt,
 En helpt door, ik en weet, wat ydele hoop, aan't woeden,
 Die dolle en uit'er aart weerspannige gemoeden.
 En juist als hadt men hier nóg niet genoeg verdriet,
 En rampen uitgestaan, en schroomt gy, dwaaze, niet
 De Roomsche wapens weér te tergen met uw' treeken:
 En hoe gy mynen rug verschoont van lastersteeken
 Bevroede ik lichtelyk, nadien gy my te spyt
 Myn Bruilóft my zoo stout in't aangezicht verwytt.
 Gy hebt den baat des vólks gezócht op my te spitzen:
 Ja tegens my gepoogt myn' Broeder op te hitzen.*

maar zy moogen het doen, wie dat zy ook zyn, zy
 betoonen middaghklaar, dat zy het zeggen van den kei-
 zer Marcus Aurelius of niet geweeten hebben, ofte
 zulks verwerpen, dat namentlyk de wysheid van den
 mensch

mensch in drie zaaken bestaat , als in wel met Godt , met zich zelve , en zyne medemenschen te handelen . en zekerlyk die zulks het volkomenste betracht , en te werk stelt , heeft het waare middel gevonden , om veele moeilijkheden te ontwyken , en zich in de hooge achting te brengen , van een wys man te zyn , die , zich van den haat der nydigen een spiegel maakende , om zyne gebreken te verbeteren , en het quaadtspreken voor te koomen , zyne bedryven aan de rede toetst , ende zich zoo standtvastigh aan haare zyde houdt , dat geenige drift of dwingelandisch geweldt hem daar van de geringste schrede doet afwyken , wyl hem overbewust is , dat wel te leeven het eenighste middel om lang te leeven is ; dat Godt den zulken een vaderlyk harte en liefde toedraagt , en een deugdzaam man alleenigh met verongelykingen en tegenspoeden bezocht wordt , opdat zyne deugd des te klaarder uitblinke , en hy zyne kragten te beter beproeve , die niemant , welke altoos gelukkig is geweest , en geene verongelykingen geleden heeft , zelfs kent : wes Seneca de Provid. cap. 4. zegt : *miserum te judico , quod nunquam fuisti miser. ik oordeel u onzeggelyk , om dat gynooyt ongelukkig geweest zyt. en calamitas virtutis est occasio. tegenspoedt is de proefsteen ofte de oorzaak van het blinken der deugd.* daar onze valsche beschuldigers ofte woordenverkeerders , het zegenryk gewas der rede door onvruchtbare en stekelige doornen van onbetoomde hartstochten latende verstikken , ten opzichte van hun gemoedt niet zonder reden van den voortreffelyksten Wysgeer Boëthius wilde dieren genoemt worden , schoon zy de uiterlyke gedaante van menschen behouden . Het woordt beschuldiging zelfs , in een' quaaden zingenoomen , komt ons in de Schriften des Ouden Verbonds voor met de benaming van *Sitnab* , *Genes. 26. vers 21.* en *Esd. 4. vers 6.* afkomende van het woordt *Satan* , *hy is tegenpartydigh , hy beschuldigt.* waar van we-

derom 't woordt *Satan*, een vyandt : als onder anderen gezien kan worden *Job 1. vers 6.* *1 Sam. 29. vers 4.* en *2 Sam. 19. vers 23.* zodat dusdanige beschuldiging, als partydigh, van weinigh aanmerking by weldoorkneede harzenen is, die als welgewapende Honighbyen door het allerdichtste spinnewebbe heenvliegen, waar in geringe soorten van vliegen ende muggen blyven hangen, en verstrikt blyven; ook geene de minste werkinge doet op menschen van goede stellinge en bescheiden oordeel, die, der quadaardigen lastertaal hoorende, zulks ontveinzen, ende daar door verstoppen, even gelyk een steene muur, of andere harde stoffe den tegens zich uitgeschooten pyl niet alleenlyk afstoot, maar ook dikwyls op den boogschutter te rugge kaatst, en den zelve quetst; maar deeze quadaardigheid is echter dies niet te minder afschuwelyk, nadien minverstandige lieden, die onmeectelyk ver de waare Wysgeeren in getale overtreffen, zodanige behandeling niet alleen verfoeijen, maar ook zelfs genegen zyn te wreken, verkeerdelyk opvattende 't zeggen van den ouden Kerkeleeraar *Basilus Epist. 65.* dat men op iemants lasteren niet behoort te zwygen, en alwillens overslaande zyne gegevene reden van dat bedryf, te weeten, om de logen geen vryen loop te laten, en de geenen, die daar door verstrikt zyn, in hunne dwaalinge te laten steeken, maar niet, om ons met lasteren te wreken. wyl het volgens den *Historyschryver Thucydides lib. 1.* eerlyk is den vrynden hunne mislagen aan te wyzen; maar een zekere blyk van vyantschap hen te beschuldigen: waar mede *Cicero lib. 2. de Offic.* overeenstemt, schryvende: niets komt minder met de menschelykheid overeen, dan dat men de welsprekendtheidt, van natuur tot welstandt en bewaaringe der menschen verleendt, tot beschadiging en vernielinge van onschuldigen misbruikt. 't is buiten tegenspraak zelfs beter niets te doen, al tegens de plichten van de voorzichtigheid bezigheid te zoeken, en dus-

dusdanige verwarringen te maaken, die dikwyls doodelyke gevolgen hebben, en ten minsten de achting en goetwilligheid der lieden doen versterken, daar het de rechte styl van het burgerlyke leven is, dat men anderen eert, indien wy geëert willen wezen; daar de beleeftheid het voornaamste deel is van wel te kunnen leeven, en de afkeerigheid, zonder dat gy die zoekt, meer dan genoeg komt.

EENZYDIGHEIDT.

Non fors, sed pondera vertunt.

De lóffe jongeling,
 Vorzót op 't dóbbelen, met kaart en taereling,
 Vindt zich hier gansch bedroogen
 Door 't telkens werpen van zeer laage en weinige oogen
 In zyne meening van te winnen koek óf geldt;
 Wes hy op 't smakbórdt scheldt,
 En meenend', dat 't geval hem beter kans zal leenen,
 Schudt en omhutzelt hy, zoo veel hy kan, de steenen;
 Maar óf hy hardt óf zacht haar uitwerpt, 't is al een,
 Wyl de ingegoote stóf drukt 't hoogh getal beneên.
 Van deezer steenen aart zyn heeden ook veel' luiden,
 Die wat men hun beduiden,
 En tegenwerpen magh voor reden en bescheidt,
 Vol waan en kóppigheidt
 Van hun gedaane keur en stuk nooit zullen wyken,
 Hoe veele en klaare blyken
 Van hun verkeerd begrip zich opdoen, en beleidt,
 Wes ieder een hen schuwte om hunne eenzydigheidt,
 En, als een dóbbelaar verfoeit de valsche steenen,
 Lacht met den kreup'len dwaas, die geenen kruk wil leenen.

Homine imperito nunquam quicquam injustius:

Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.

TERENTIUS in Adolph. Act. 1. Scen. 2.

Aan beide zyden mank te gaan, aan weerkanten te hinken, en mooy meutje te speelen, het zy in den dagelykzen ommevang, of in de behandeling van 's landts zaaken, en woelende tweespalt der onderzaaten, is altoos voor een zeker bewys van een gering ofte geraakt verstandt gehouden, ende een dubble tonge te gebruiken voor een klare blyk gehouden van een bedriegelyk gemoedt: Dus is het ook een klaarlichtende spiegel van styfhoofdigheid en eenzinnige harznen, dat men in alle voorkoomende zaaken en redeneeringen zich eenzydigh betoont, (even gelyk de vervalschte dobbelsteenen, die, hoe lang ze ook omgehurtelt mogen worden, en hoedanigh uitgeworpen, echter of hooge, of laage oogen zullen loopen, naar dat zy aanbesteedt zyn te maaken, zonder eens tusschen beident te loopen) ende dat men door zyne driftigheid genoegzaame blyken geeft aan wat vuur men zich warmt; dat men onbezuist toeloopt in party te kiezen, zonder de redenen van de tegenparty te willen aanhooren, en de billikheid liever geweldt wil aandoen, dan dat men een stroo breedt van zyne dwaaze verkiezing en opzet af zou wyken; daar een oprecht man, weetende dat de wysheid al het geluk des levens maakt, gelyk het onverstandt de springkader van alle tegenspoeden is, nooit zucht dragende is, zich altoos naar de zyde der rede keert, ende, die gesmaakt hebbende, zich daar aan standt vastigh houdt, geheel anders dan de eenzydige lieden doen, die zich hardtnekkigh aan de eens begreepene zaaken houden, en ongegrondt alles, wat daar buiten of tegen aan loopende is, haaten, meenende dat aan hunne verkiezinge ende goetkeuring de volmaaktheden afhangen, en hunne keur volkomen is, wanneer zy maar by zich zelve vergenoegt zyn, schoon zodanige eigen'achting door een algemeene verachting van verstandige lieden

den gestraft wordt, ende hunne zaaken bederft. dus zingt de Ridder Westerbaan in zeker Antwoordt aan Gerardt Brandt:

*Op't allerscherpst te gaan, is altydt geen verstandt,
'T gebeurt wel, dat men't schip behoudt met wat te lichten.
Zy werpen't ook wel om, die nimmer willen zwichten.
Den yver van Gódt's huis heeft iemant wel verbrandt.*

Eenzydigen letten wel op eens anders handelingen en woorden, maar met wangunst, en verachten alles, indien die ander niet van zyn gevoelen is, schoon hy de rede zelfs op zyn zyde heeft, en zyne redenen vol van gerechtigheid, en van doorkneede harzenen goetgekeurdt zyn, om dat eens anders billikheid en goede verkiezinge een verwytt schynen te doen aan hunne onrechtmatige bedryven en qualyk gedaane keur, die zy uit koppigheid en opgeblaze laatdunkentheidt nimmer willen veranderen, koomende uit deezen eenzinnigen aart niet zelden groote verbitteringen voortspruiten tot eendoodelyk verderf van de vrintdschap, het waarachtige ciment ende zout van de menschelyke zamenwoningen. zoo verhaalt de groote Rotterdammer in zyne gedenkwaardige spreuken lib. 3. hoe Diogenes Cynicus en Aristippus, om hunne verschillende levenswyze, elk de zyne voor de beste houdenden, elkander gestadigh veracht en bespot hebben, ende, daar Diogenes Aristippus des konings hondt noemde, om dat hy by Dionysius, koning van Sicilie, zyn hof maakte, Aristippus hem wederom voor een wildt beest uitscholdt; zeggende: *zoo Diogenes zich naar de koningen wist te schikken, zoo zou hy geen raauwe kruiden behoeven te eeten.* waar tegens deeze wederom hem toevoegde: *en indien Aristippus met raauwe kruiden vergenoegdt waar, zoo zou hy des konings hondt niet zyn.* de wyze Seneca geeft ons in lib. ad Serenum cap. 1. een diergelyk bewysstuk in het woeden

den van een oproerigh gedeelte des Roomfchen volks tegens den allerwyften Cato; want deeze groote man, (dien zyne tydtgenooten niet ter degen gekent hebben, wyl zy hem, die Cæfar, en Pompejus verre te boven gong, verre beneden Vatinius, dien algemeenen haat des volks, gerekent hebben,) zekere nadeelige wet voor de Roomfche Vryheidt niet willende toefstemmen, ende helpen maaken, heeft onder allerhande fmaadtredenen en befpottingen van het opgeruide, ende zyne tegenpartyders volgende, graau, zich van de markt zien weghdryven, zynen tabbaardt fcheuren, en van alle kanten befpuuwen, en met vuiligheden bewerpen. Hoe wyfelyk handelt hy dan, die in de byzondere twiften het fpel flechts aanziet; want hy kan weghgaan, wanneer het hem luft, daar de geenen, die meede van 't fpel zyn, niet toegelaaten wordt, dan met verlies van 't zelve fpel, heen te gaan? Wat een groote Heerfchappye bezit hy niet, die over zich zelve en zyne harts-tochten het meefterfchap voert, daar de geeft ziek wordt, als de driften de overhandt neemen, en welk een voordeel bekoomt hy niet, die voorzichtiglyk alle verbinteniffen mydt, nadien de eerfte verbintenis gemeenelyk eene veel grootere naar zich trekt, daar eene fteilte bezyden aan gelegen is, alwaar de onbedachtzaame verkiefers en eenzydige bemociallen in het einde de vergeldinge hunner dwaasheid vinden, ende ter nederfporten? 't is voorzekerlyk een groffe dwaling van dusdanige lieden, dat zy in hunne verkiefingen minder achtgeeven op de billikheid, als op hun voordeel, ofte minder de rede, dan hunnen aart en verkeerde driften, involgen. waar op de Philofoof Aristippus het oog fchynt gehad te hebben, wanneer hy zeide zich niet genoeg te kunnen verwonderen over de verkeerde handelingen der menfchen, als die in het koopen van huis-raadt het zelve eerft ter degen rontom bezagen, ende in het verkiefen van vrinden niet letteden op der zelve

levenswyze en gedragh, daar grooter voordeel en noodzakelykheid in getrouwe vrinden, dan in huisraad, gelegen was. Van beteren aart en bedryve was Aristides, bygenoemdt de rechtvaardige, Veldtoverste der Atheensche Republyke, als dewelke, zyner bequaamheid in het bestieren van 's Landts zaaken overgenoeg bewust, en wetende, dat het kiezen en houden van eenige vrinden, verplichtingen geeft, omme zich ten hunnen opzichte veeltydts eenzydigh te dragen, alle verbintenissen geschuwt heeft, omme nimmer hunnenthalve iets te doen, dat onrechtvaardigh was, ofte iets after te laten en te verzuimen, dat hy oorbaar voor den staat moghte rekenen. evengelyken afschrik betoonde de gestrenghe, doch met een ook schrandere M: Cato, van het verkiesen, en zich verbinden aan eenige party te hebben; want in de smeulende tweespalt tusschen Cæsar en Pompejus, door Munatius van Pompejus wegen aangezocht, om zyn eene dochter aan dien grooten krygsman, en zyne andere dochter aan deszelfs zoon ten huwelyk te willen besteeden, heeft hy zulks ten eersten van de handt gewezen, belastende hem daar nevens Pompejus te zeggen, dat hy, Cato, door geene vrouwen te krygen waar; dat hem nochtans deszelfs genegentheid lief was, en hy hem zyne vrindtschap, die veel sterker dan het zwager-schap zoude zyn, beloofde en verzekerde, zoo lange hy het nut van den Staat bevorderde, maar dat hy geene gyzelaars en pandtslieden tegens het welweezen van de Republyk ende zyn vaderlandt ooit aan iemant geeven zoude.

Y D E L E W E N S C H E N .

Umbram pro corpore captat.

Hoe verre is hy verdwaalt , die nimmermeer te vreden
 Met zyn verkregen lótt , den Hemel mocilyk valt
 Met zich verderf'lyke , óf onnodige gebeden ,
 En slechts gelukkig houdt , die op den rykstroon bralt ;
Wiens wenschen zonder grond , uit av'rechts ongenoegen ,
 En snoô begeerlikheidt gebooren en gebroedt ,
 Hem , als vórst Mydas 't gout , oneindigh zouden wroegen ,
 Zoo Gódt haar gafgehoor , en matigh vondt , óf goédt ,
 En hem zyne ydelheidt ten laaften doen bek lagen ,
 Gelyk den jongeling , op 't nevenstaand' taaf'reel
Door *Schynvoets* etsnaaldt ons zoo konstigh voorgedragen ,
 Een' schaduw vólgend' , en gedeelte voor 't geheel :
 Hy loopt uit ál' zyn' maght , om zyne wenschen te erlangen ,
 Geen zweet óf moeyigheidt vertragen zynen loop ,
 En echter , hoe vaak hy zyn' schaduw meent te vangen ,
 Zoo vliedt ze telkens , en bedriegt zyn' ydlen hoop .

Ever-

*Evertere domos totas optantibus ipsis
 Di faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
 Militia. torrens dicendi copia multis,
 Et sua mortifera est facundia. viribus ille
 Confisus periit admirandisque lacertis;
 Sed plureis nimia congesta pecunia cura
 Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census,
 Quanto Delphinis balæna Britannica major.*

JUVEN. Sat. x.

De

De Lacedemoniërs hadden oudttydts eene vaste gewoonte van hunne Goden te bidden, dat zy hun 't vermoogen wilden geeven, om verongelykingen te kunnen verdragen, ende den oprechten ende goeden niets anders geliefden te verleenen, dan het geene eerlyk was. waar mede Socrates overeenstemde, zeggende, dat men van de Goden niets begeeren en verzoeken moest, dan het geene betamelyk was, nadien den zelve overbekent waar, wat den mensche heilzaam was, ofte niet, schoeijenden den Filozoof Diogenes Cynicus al mede op denzelfden leest; want hoorende zyne tydtgenooten zich dikwyls over de Fortuin beklaagen, als 'er iets tegens hunne wenschen en gebeden uitgevallen waar, berispte hy dezelve, zeggende, dat de menschen veel eerder te beschuldigen waaren, als die van de Fortuin alleenigh verzochten 't geene hun goedt dacht, en in der daadt niet goedt was; daar, by aldien zy aan de Goden overlieten hun te geeven, 't geene die voor hun het dienstighst oordeelden, de Goden hun dat zekerlyk geeven zouden. 't geene Juvenalis mede in zynen tydt den Romeinen geraaden heeft in zyn tiende schimpdicht, alwaar hy zich volgens de vertalinge van den heere van Brandtwyk aldus laat hooren:

*Wel, zegt gy, is het dan verbooden aan de menschen,
Iets van de groote Goôn te bidden, ófte wenschen?*

Zoogy myn' raadt begeert, beveelt de zórg aan haar.

Zy weeten zelve best wat dat u dienstigh waar.

Voor 't geen ons meest behaagt, om naar ons lust te leeven.

Zal ons de Hemel en de wyze Goden geeven,

Het geen ons 't zalighste is, en vorberlyk, en goedt.

Zy minnen meêr den mensch, als hy zich zelven doet.

En

En zekerlyk, wanneer men de oorzaak der dagelykze wenschen nafpoort, zal men deeze stellingen, hoewel van Heidenen gemaakt, en aangepreezen, onwraakbaar ende navolgens waardigh bevinden, want het geene in waarheid geen het minste goedt behelst, maar alleenigh goedt schynt, als ofzulks het waaere goedt was, wordt gemeenelyk gewenscht, en dat bekoomen hebbende, strekt men zyne begeertens al voort tot andere zaaken uit; waar uit dan genoegzaam gezien kan worden, dat hunne wenschen ydel, ende geenzins om het waaere Goedt gedaan zyn, nadien het waaere Goedt zodanigh is, als Boëthius in 't derde boek zyner Vertroufinge der Wysgeerte overdeftigh aangemerkt heeft, dat men daar niets by, of boven wenschen kan, als men 't verkregen heeft; want indien daar iets aan ontbreekt, kan zulks het hooghste Goedt niet zyn, dewyl 'er iets buiten weezen zoude, dat men wenschen moght. Hoe dwazelyk en onbedacht worden dan de meeste wenschen niet gedaan uit onvergenogtheit over zyn lot, schoon 'er niets elendighs is, dan wanneer men 't zich inbeeldt, en het geluk, dat buiten gezocht wordt, binnen ons zelve te vinden is? Zoo loopt en grypt de Jongen, maar vergeefs, naar de schaduwe van zyn eigen lichaam; zoo hapt een hondt in het water naar de schyn van een stuk broodts, dat hy in zyn bek heeft, en waar van hy reets meester is. In twee soorten zou men de ydele wenschen verdeelen kunnen, te weeten in zulke, die tot eigen' voordeel, en in die tot nadeel van anderen gedaan worden, behoorende tot de eerste het begeeren van overvloedige Rykdommen, bestieringe van Staaten, of Ampten, Roemruchtigheid, Schoonheid, Genot van allerhande lusten, een welgegoeden Echtgenoot, een langdurigh leven, en diergelyke zaaken meerder; Ende tot de tweede soorte het bidden om den doot zyner ouderen of vrenden, tot het bekoomen hunner goederen; om 't doorbreken van opgezwolle

wateren tot vernielinge van iemants landeryen , om gelegenheid te erlangen tot wraakoeffening aan zyne vyanden , en wat dies meêr is. welker belachelykheid de fcherpe en vrymoedige fchimpdichter Juvenalis , in zyn tiende Hekeldicht in den vollen dagh zet , ende op een hooghdravende wyze doorhaalt , daar nevens vertoonende , hoe dikmaals den menfch zyne gedaane en bekoomene wenfchen ten verderve of fchande geftrekt hebben. dus begint hy dan volgens de vertalinge van den Heere van Wulvenhorft , Mr. Laurens Bake :

Van daar het daghlicht ryft , tót daar 't in zee zyn gloedt
 En glanfien dooft , is fchier geen menfch , die 't waare goedt
 Van 't fchyngoedt onderscheidt met onbeneveldt oordeel.
 Wie geeft de rede plaats in hoop óf vrees ? wat voordeel ,
 Wat winft vernoegt hem , fchoon het al naar wenfch be-
 deeg ?

Wien rouwt zyn' arbeit niet , en wenfch , die hy verkreeg ?
 Geheele ftammen zyn dus zelfs op hun gebeden
 Van de Oppergoôn verhoord , tót in den grondt vertreeden :
 Men smeektze om zyn bederf , en haalt , van brein beroofdt ,
 In vrede en oorlógh zelf de plaagen op zyn hoofdt.

Dus kon welsprekentheidt door kraght en drift van
 woorden ,

Met konft aan een gevoegdt , den Redenaar vermoorden.
 De ftrydtbre Milo , zich verlaatende op zyn' kraght
 En reuzespieren , ligt gevelt en omgebraght.
 Nóggh meerder zaggh men 't geldt , met veel gevaar en zór-
 gen

Vergaârdt , gelyk een beul , zyn eigen heer verwórgen ,
 Om dat zyn fchat zoo verre alle and'ren overtreft ,

Als

Als boven den Dolfyn de Walvisch zich verheft.

Dus wierdt in Nerô's eeuw 't hof van Longyn geslooten ;
 De ryke Seneca ten lusthuize uitgestooten ,
 En Lateraans paleis omsingelt met een stoet
 Van die , op moordt verhit , vast vlammen op het goet.
 Geen krygsvolk deert of plaagt die stil en eenzaam leeven.
 Draag maar een' zilv're kroes, en ga u's nachts begeeven
 Op reis , gy zult vol schrik voor zwaardt en spieffen gaan ,
 En vreezen 't lillendt riet by 't schynzel van de maan.
 Die niet verliezen kan , magh by de Rovers zingen.
 Nôchtans men wenscht , men bidt schier om geene and're
 dingen ,
 Als geeft ons rykdom , Goôn ! geeft dat ik uit myn schat
 Meêr geldts op renten zet dan iemand in de stad.
 Maar uit een aarden kôp wordt geen vergif gedronken.
 Vrees dan, wanneer gy drinkt, in goude schaal geschonken,
 Met êel gesteent' bezet , een' muskadellen wyn ,
 Die in het wyde gout u toegloeit , dat venyn.

En verder :

Al wat men wenscht , en met gebeden vroeg of spade
 De Goden vergt , is niet dan overvloedt en schade.
 De hoogste trap van staat , daar steeds de nydt op bikt,
 Een reeks eertytels , lang en weits byeengeschikt ,
 Heeft meenigh uitgeschopt , van geldt en staatzucht dron-
 ken :

Hier rukt het touw omver uw beeldt, 't welk trôts te pron-
 ken

Op markt en straaten plagh : de byl , de hamer slaat

Aan

Aan stukken paardt en kar , die nimmer eenigh quaadt
Bedreeven , en men ziet der hengsten beenen breeken.
Daar ruischt nu in de finis het vuur , door windt ontstee-
ken ,

En smelt het hoofd , weleer van yder aangebeên ,
En die Sejaan , zoo groot , zoo maghtigh , berst daar heen.
Men giet een pót , een kruik óf schotel , klein van waarde ,
Van 't aanschyn , naast den Vórst het meest ontzien op
aarde.

Men moet bekennen , dat Sejaan nógh niet verstondt ,
Wat hier te wenschen staat ; hy , die zich onderwondt ,
Van heerschezucht opgehitst , te staan naar groot vermogen
En rykdom , bouwde zich te reukeloos een hoogen
En steilen tooren , om van dat verheven dak

Te storten naar beneên met vreesfelyker smak.

Wat kon de Craffen en Pompeên ter nedervellen ,
En die de Romers dorst met geesselslagen quellen ?

Was 't niet de hoogste trap , met moeite en konst gezócht ,
En schadelyke wensch van 't slinks geval volbrócht ,

Dat op hun smeeken gaf het lang gewenscht bederven ?

Dus ziet men zelden Vórst en dwingelanden sterven

Aaneigen doodt : meest steekt de moordt hun hartâar af ,

En zendt ze , in 't bloedt versinoordt , naar 't al verslindend^t
graf.

Dus leer uit hunnen val , hoe heerschlust in het ende
Haar' troetelkinders plaagt met jammer en elende.

Verlengt myn leven , geeft dat ik veel' jaaren tel ,

O Goden ! bidt gy , ziek en ongedaan , zoo wel ,

Als die gezondt en fris een vrolyk aanschyn dragen :

Maar

Maar wat al zwakheên , wat al onverwachte plaagen
 Brengt ouderdom niet mede ? een gemelyk gelaat ,
 Dat nooit zich zelfgelykt , maar nors en donker staat.
 Voor gladt en helder vel een dorre huidt vol vouwen ,
 Hangwangen , als men ziet een oude moeraap klouwen
 Haar' ruige rimpels , daar Tabraka zich vertoont ,
 En uitrekt langs het strandt , dat zy met palmen kroont.
 Wat ziet men onderscheidt in veele Jongelingen !
 Deeze is veel schooner dan een ander , die in 't springen
 En worst'len sterker ; maar alle oude , een zelve staat
 Van wezen en een stem , die pas geluidt meêr staat.
 Lenoor , om 't heil haars kindts tót wellust toe vol zórgeri,
 En gansch bekommerdt van den avondt tot den mórgen ,
 Wenscht haaren zoon wat min' , haar' dochter meerder
 schoon.

Zoude ik niet aan myn kindt toewenschen de ed'le kroon
 Van schoonheidt , zeidt ze. want Latone , als opgetogen,
 Schiep eertydts groot vermaak in haar' Dianaas oogen.
 Maar leer eerst , hoe Lucreen , gedompeldt in 't verdriet,
 Die spoorelooze wensch u afraadt , en verbiedt.
 Zoo hadt de maagdt Virgyn , heel graag en zonder pruileri
 Voor Rutils bochel haar schoon aanzicht willen ruilen ,
 Haar' netgevórmde leên geschonken aan Rutil.
 Een schoone Jongeling , hoe zedigh ook , en stil ,
 Heeft altydt ouders , die bezórgdt in duizendt vreezen
 Hun leven slyten om dien zoon , van elk gepreezen.
 Zoo zelden houden schoonte en kuisheidt in één lyf
 Lang vreedzaam woonplaats , en eendragtigh haar ver-
 blyf.

Een Jongeling , door staat óf geldtzucht aangesteeken ,
 Van minnedrift vervoerdt , vermoeit met lastigh sineeken
 Den Hemel om een wyf , en kinders uit die trouw :
 Dóch 't is den Goôn alleen bekend , wat kindt , wat vrouw
 Hem zal gebeuren , en óf niet na 't angstigh toeven ,
 Als hy zyn wensch erlangt , die wensch hem zal bedroeven.

Van erger natuur zyn evenwel de onrustige begeertens der Geldtgierigen en haatdragere, hunne naasten niet liefhebbende als zich zelfs volgens het groote gebodt des Scheppers, maar vervolgende als verwoede wolven, vermits zy het hoogste goedt in het na zich haalen en bezitten der grootste rykdommen stellen, waar in nochtans geen wenschelyk of wezendtlyk goedt te vinden is, nadien zy den goeden niet altydt toegevoegt worden, ende dien zy toegevoegt werden, niet goedt ofte standtvastighlyk gelukkig maaken. 't welke van Boëthius in het tiende gezang van zyn derde boek aldus bevestigt vinde volgens de vertalinge van den Heere Gargon:

*Laat de Taag met goude toomen
 'T gout omwent'len in het stroomen,
 En laat Hermus waterkant
 Schitt'ren van het dierbaar zandt;
 Laat vry de Indus vloedt verzengen,
 Wit en groen gesteente mengen,
 En voortsleepen al die pracht,
 Daar een vorst'lyk hoofdt op wacht:
 'T kan het zielloog niet verlichten,
 'T kan geen' mensch tót deugd verplichten,
 Maar benevelt zyn gedacht'
 Door glansryke toverkracht.
 'T magh in 't oog bekoor'lyk blaaken,
 'T magh der dwaazen ziel vermaaken,
 Als hun schat zyn, en hun weeld':
 'T is in 's aardtryks schoodt geteelt.
 'T licht, dat licht gaf 's hemels boogen,
 Kan 't zielduister niet gedoogen.
 Die een straal daar van verwerft,
 Zegt, dat Febrs stralen derft.*

nogh des te snooder en afschuwelyker zyn daarenboven der baatzuchtigen wenschen, omdat zy de quaade reu-
 ke

ke hunner begeertens betoonen te kennen , door dezelve stil en mompelende den Hemel voor te draagen , om dat zy zich schaamen dezelve overluidt te doen voor de menschen , en alzoo het gemeene gebruik der Romeinen , om al mompelende en stil te bidden , misbruiken tot schandelyke gebeden. 'tgeene Seneca lib. 2. de Benef. bevestigt , schryvende : *vota homines parcius facerent , si palam facienda essent : adeo etiam Deos , quibus honestissime supplicamus , tacitè malumus & intra nosmet ipsos precari. de menschen zouden vry wat minder gebeden doen , indien zy die overluidt moesten verrichten , maar nu wil men de Goden liever al mompelende , en by ons zelfs aanroepen , om dezelve te eerbiediger te bidden.* Persius stelt deeze dwaasheid in zyn tweede Schimpdicht in den helderen dagh aldus ten toon , volgens de berymde vertalinge van den Heere Emilius Elmeguidi :

Macryn , laat deeze dagh , die uw' reets hooge jaaren
 Vermeert , en siert den kroon van uwe zilv're haaren
 Als met een' nieuwen tak , vry aangetekent zyn
 Met roode letters : pleng , verheug uw' geest met wyn ,
 Gy zoekt voor geldt niets van de Goden wegh te draagen ,
 Dat gy in 't openbaar hun niet zoudt durven vraagen ,
 Gelyk als de Adel doet ; die bidt maar stil en zacht ,
 En schaamt zich zyner beê. 't is niet in iemants maght
 Het stil gemompel eu gefluister uit de tempelen
 Te weeren , en elk op de Gódtgewyde drempelen
 Zyn hartsgebeên te doen uitstorten voor de Goôn ,
 Dat iedereen het hoort. Men is nógh wel gewoon
 Een goedt gemoedt , een goedt gerucht by alle menschen
 En ongekreukte trouw te bidden en te wenschen
 Met luider stem : maar kort daar na zoo bidt men stil :
 Ach ! dat de Goôn my tóch tót zoo ver eens myn' wil
 Vergunden ! dat ik móght myn ryken oom zien sterven ,
 En dan van Hercules nógh deeze gunst verwerven ;
 Dat ik in 't ploegens eens een' spaarpót , wel gelaân ,

Mógh vinden, en dien knaap, die juist voor my moet gaan
In 't erven van veel goedt; ter aarde mógh besteeden,
Hy is dóch schurft, en heeft de Geelzucht door de leden:

en zekerlyk daar is geen minbytende zalve voor zulk een
vervuilde wonde nodigh, om dezelve eenighzins te zui-
veren; want hoe kan dit schaamteloos bedryf, 'tgeene
hedendaags niet minder, als by Juvenalis tydtgenooten,
standt grypt, anders genoemd worden? 'tgeene dies te
verfoeyelyker nógh is, als'er te meerder vertoogen te-
gen gedaan zyn; want Juvenalis zegt in zyn tiende
Schimpdicht *vers 356.* niet alleen:

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

Bidt om een rappe ziel in onverlemde leên,
En om een kloek gemoedt, dat alles kan vertreên.

maar Seneca vermaant ons *Epist. 10.* dat wy om eene
goede ziel, om den welstandt van ons gemoedt, en
daar na van ons lichaam zullen bidden, leeraarende
Epist. 72. dat een goede en gezonde ziele is, die volko-
men met zich zelve te vreden, op zich zelve vertrouwt, die
van alle de wenschen der menschen bewust is, als mede al-
le de weldaden, die gegeven en begeert worden. Voor al
moet by ons in aanmerkinge tot ernstige navolginge
koomen Agurs gebedt *Spreuken 30. vers 7. 8. en 9.* lui-
dende: *twee dingen hebbe ik van u begeert: en onthoudt
ze my niet, alear ik sterve. ydelheid ende lengentaale
doet verre van my; armoede nochte rykdom geeft my;
voedt my met het broodt mynes bescheidenen deels; op dat
ik, zat zynde, u dan niet verlochene, ende zegge, wie
is de Heere? ofte dat ik, verarmdt zynde, niet steele,
ende den naame mynes Godts aantaste.* en zingt Juvena-
lis in het laatste van zyn tiende Hekeldicht tot een voor-
schrift van de wyze van bidden:

Op

————— Op dat men met gebeden
 De Gódtheid eere biede, en haar met plechtigheden
 Ten heiligh óffer wyde een zuiver middelrift,
 Zoo eifch van haar dees fchat en Góddelyke gift;
 F en recht gezonde ziel in friffe en wakk're leden,
 Bidt om een vast gemoedt, dat van de fchrik beftreeden,
 Nooit fiddert voor de doot; maar 's levens uiterfte endt
 Vernoegdt voor een gefchenk van vrou natúur erkent;
 Dat alle moeite en zórg kan uitftaan, nooit bewoogen
 Van gramschap óf begeerte, en moedigh nagetoogen
 Alcides heldefpoor, zyn ramp en tegen spoedt
 Zou kiezen voor 't vermaak van dert'len minnegloedt,
 En 't zachte pluimbedde, en welluftigh banketteeren
 Van Vorft Sardanapaal. Geloof me, 'k wil u leeren
 Hoe gy bekoomen moogt een' onwaarderbren fchat,
 Die elk zich zelve fchenkt; hier ligt het rechte padt,
 Alleen de heirbaan, om geruft door deugd te ftreeven,
 Als halve Goden, naar een eeuwigdurendt leven.
 Het gausche hemelsheir begunfticht ons beftaan,
 Zoo wysheidt ons geleide op vroomheidts heidebaan.

't welke Perfius in het einde van zyn tweede Schimp-
 dicht naauwer toehaalt, zeggende:

Laat ons gerechtigheidt onfcheidtbaar zamenmengen
 Met vroomheidt van gemoedt en Godsdienst, die beftaat
 In 't binnenft van de ziel, geen uiterlyk gelaat,
 Voeg by dit alles nógh een hert, dat edelmoedigh
 Doorkneedt in deugd is: zoo zult gy de Goden goedigh
 Bevinden, om u al het geen, daar gy naar tracht,
 Te geeven, fchoon gy niet als meel ten offer braght.

O N T Y D I G H Z W Y G E N .

Et muscas depellere nescit.

Indien 't een misbruik is der Tonge , veel te spreken ,
 Gódt en zyn' evenmensch te latteren , te sinecken
 Uit een' verkeerden zin om tvdelyken schat ,
 Met elk te Twisten , elk te Wyten smet en kladt ,
 Met snorken , vuile reên en vloeken zich te streelen ,
 En zyn bedreeven quaad te ontschuldigen en heelen ,
 Zich door Geveinstheid, List, en Logen, schoon van schyn
 Elks gonst te winnen , óf't verderffelyk fenyn
 Van Dubbelhartigheid en Wraak alom te toonen ,
 En elk te Tergen , Valschbeschuldigen óf Hoonen ;
 Niet minder dwaalt een man , die iemand struik'len ziet
 In leere óf leven , daar in vreugd toont voor verdriet ,
 En dies hem nimmer houdt zyn' dwalingen voor oogen ,
 Nóch't smertelyk gevolg op't ernstighst komt betoogen :
 Veel verder mist hy nógh het waare redespoor ,
 Wien vrindtschap óf geschenk sluit oogen en gehoor ,
 Die laauw en yverloos de wetten ziet verdraaijen ,
 Of't wisselzieke vólk hoort valsche last'ring kraaijen
 Op Vórst en Leeraars , en Gódt's wys bestier versmaân ,
 En echter tegens plicht blyft stom en stille staan :
 Hy is een beeldt gelyk , dat de uiterlyke leden
 Van eenen mensch vertoont , maar geen gevoel óf reden ,
 En , schoon het oogen heeft en ooren , ziet nóch hoort ,
 En hoe een mugge ook steekt , zich niet verroert óf stoort.

Iniqua

*Iniqua juxta & aqua sunt ludibrio,
 Et cum profari vera jussit veritas,
 Tacuisse vera saepe gaudent plurimi.
 Si sit legendum, si docendum scilicet
 Responso vatum & sanctioris orbita,
 Monstranda vita, vestra demum auctoritas
 Est muta, muti non latratis hic canes,
 Circumfrementes vestra non ovilia
 Lupos abigitis.*

BUCHANANUS.

Un aguja para la bolsa, y dos para la boca.
 Eén snoer de beurs bewaaren kan,
 Maar twee den mondt van vrouw óf Man.
 zeggen de Spanjaardts; en zekerlyk daar is geen deftiger
 welsprekentheidt, als een voorzichtig zwygen; want
 Die zwygt en denkt
 Wordt niet gekrenkt.

maar is 'er een zwygkonst, daar is ook een zwygshade.
 men vindt immers menschen, die te koppigh of hovaar-
 digh zyn; om iets te verzoeken, zich inbeeldende, dat
 het hun zal t'huys gebraght worden, en anderen daar
 tegen wederom zoo ongevoeligh en laauw, dat zy over
 zich laten loopen zonder eene vin te verroeren, en
 zich gewennen, om gerustelyk allen hoon en ongelyk
 te verdragen, en gelyk een steene Terminus, daar de
 Wespen en Vliegen op zitten en steeken, zonder dat
 het beeldt die afkeert en 'er eenigh gevoel afheeft; mis-
 sende het nochtans zelden, dat die zich als een muis
 houdt, niet van de katten wordt gegeten, gelyk my
 onlangs van een geestige Juffrouw wierdt toegeworpen.
 de Rabbyn Gamaliël beschuldigt in het treurspel de Doo-
 per de Geestelyken van diergelyke zwygziekte met
 deeze woorden:

*Wy, die met schyn van deugd verblinden't plomp gemeen,
 Zien koel en yverloos Góds wetten overtreên,
 Maar kikt men tegens onze inzettingen óf schriften,
 Wy stuiwen bittigh op.*

't geene van Johannes den Dooper zelfs in het derde be-
 dryf aldus bevestigt wordt:

*Maar, als men koomen moet tót leeren, straffen, raaden,
 En't wit verklaaren zal der Góddelyke bladen,
 Of roepen zal tót boete en betering van zeên,
 Dan speelt gy stormen hondt, óf yvert zoo wat heen:
 De Wolven weert gy niet, die naar uw' schaapskooy zóchten,
 Wat*

*Wat roeme ik van den Wolf? vleeschslindende gedrochten
En Wolven zyt gy zelf.*

ende dit niet alleen uit laauwigheid ende yverloosheid, maar uit waereldtsche inzichten, en vreeze van door hunne waarschouwinge ende vermaningen vyanden te zullen verwekken, ende bespottinge te erlangen, den Hemel minder dan de menschen involgende, waaromme Godt ook by den Profect Jesaiäs in 't 56 hoofdstuk vers 10. en 11. van de zodanigen zegt: *hunne wachters zyn alle blindt, zy weeten niets, zy zyn alle stomme honden, zy kunnen niet bassen: zy zyn slaperigh, zy liggen neder, zy hebben het sluimeren lief, ende deeze honden zyn sterk van begeerte, zy kunnen niet verzadigt worden, ja het zyn Harders, die niets verstaan kunnen, zy alleen keeren zich naar hunnen wegh, elkeen naar zyn gewin, elk uit zyn einde.* ende wederom Ezechiel 3 vers 16. 17. en 18. *Menschen kindt ik hebbe u tot eenen wachter gestelt over 't huis Israëls, zoo zult gy het woordt uit mynen mond hooren, ende ken van mynent wege waarschouwen. Als ik tot de Godtloozen zegge, gy zult de doot sterven, ende gy waarschouwt hen niet, ende spreekt niet om den Godtloozen van zynen Godtloozen wegh te waarschouwen, opdat gy hem in 't leven behoude: die Godtlooze zal in zyne ongerechtigheid sterven, maar zyn bloedt zal ik van uwe handt eischen. doch, als gy den Godtloozen waarschouwt, ende hy zich van zyne Godtlooze wegen niet bekeert, hy zal in zyne ongerechtigheid sterven, maar gy hebt uwe ziele bevrydt.* maar hoe menige quaade Rechter en Rechtsgeleerde werdt al mede niet de tong gebonden door bloedtverwantschap, inzicht van staat, of milde gaaven van de muntgodinne! door lange ervarentheid ondervonden hebbende het zeggen van den Blyspeldichter Terentius in *Andria: obsequium amicos, veritas odium parit.*

Wie steeds de huik hangt naar den windt,
Hoe veel hy liegt, is yders vrindt.

weshalven, gelyk Johannes in het derde bedryf van 't bovengenoemde Treurspel zegt, veelydts

*De zaak der weduwen nóch weezen vindt gehoor
Voor hunnen rechterstoel. men duldt'er dat de ryke
Den armen deerlyk pluk', verdruk', verongelyke:*

Onrecht en recht staan veil: de gontzucht schendt bet al.

Aulus Gellius brengt op dit geval een aanmerkenswaardigh voorbeeldt by in het tweede boek van zyne Attische nachten cap. 9. in den redenaar Demosthenes; want de Milefiërs eenigen afgezonden hebbende naar Athenen, om bystandt te verzoeken, zoo wierden die gezanten ter vergaderinge opgehaalt, ende droegen aldaar hunne aanbevole zaaken wel voor, maar vonden zich voor dien dagh afgeweezen, doordien zich Demosthenes met veel hevigheidt en yver tegens hunnen voorflagh aankante, waaromme zy, om beter gevolg des anderen-daags te hebben, des nachts by Demosthenes gingen, ende den zelven door eenen gouden regen niet alleen zyne oogen verblindden, maar ook zyne tong zodanigh aan den bandt leidden, dat hy, die den vorigen dagh als een hondt gekeft, ende hen tegengeblaft hadde, den tweeden dagh in de nadere gehoorgevinge der Afgezanten, zoo stom als een visch was, ende langen tydt gevergt, om zyn gevoelen en Raadt te uitten, op zyn keel geweezen, en verzogt heeft, dat men hem over wilde slaan, alzo hy een zeer benauwde en zeere keel hadde. waar op iemand van 't volk riep: *Argentanginam patitur.* dat is, *hy heeft de geldtzucht.* 'tgeene ook in 't vervolg tot een gemeen spreekwoordt geworden is, wanneer men iemandt berekenen wilde, die, door geldt omgekocht, zyne gedachten en gevoelen niet vryelyk dorste zeggen. ook wilde hy naderhandt dit stuk genoeg weten, als hy, Aristodemus gevraagt hebbende, hoe veel hy getrokken hadde voor zyne voorspraake, ende beantwoordt zynde, een talent, daar op zeide, en ik ben beter beloont, op dat ik stil zou zwygen, wes-

hal-

halven J: de Dekker met reden uitroept:

*O geldtzucht, booze pryē,
 Waar vindt men schelmerye
 Zoo schandigh, zoo veracht,
 Waar toe gy niet verrukt het sterfelyk geslacht?
 Wat vindt men 'er met hoopen,
 Die 't recht om gout verkoopen,
 Die om het vuil genot*

Van 't ongezielde gout nóch ziel ontzien nóch Gódt.

van gelyke zwygziēkte was Thrasylbulus mede overwonnen, schoon hy voorwendde door het te veel fruit eeten geen geluidt te kunnen geeven, wanneer hy de Lacedemonische Afgezanten beantwoorden zoude. waar van daan het Atheensche spreekwoordt hervoortgekomen is: *Bos in lingua. hem is een stuk spek in den mondt geworpen.* waar omtrent aan te merken is, dat de Atheensche Republyk een Os op haar geldt deedt munten, dat, acht stuivers waardigh zynde, een ós genoemd wierdt. de Vorstelyke Raaden, Beampten en Hovelingen overweegen eens, of dit hun ook eenighzins raaken kan, ende of zy om der Prinçen gunste de waarheid, zoo niet vervolgen, en verkeeren in loogenen, op zyn beste niet verzwygen, daar een rechtzinnigh en getrouw Raadtsman betuigen moet, en zal, dat hy struik'len, maar van de waarheid en billikheid nooit afgetrokken kan worden; dat geen menschelyke dreigementen ofte geweldt, dat eens zyn einde heeft, maar de eeuwigheidsduurende straffen, hem affchrikken en verbaast maaken, ende hy zynen Vorst wel in wil volgen, maar alleenigh in zoo verre, dat hy te gelyk zynen Schepper gehoorzaam kan blyven, gelyk Buchananus in zyn treurspel de Dooper Johannes dat karakter wonderlyk wel doet houden in zyne verantwoordinge tot Herodes, daar hy deszelfs gramschap over 't meermaalsgedaan verwyt van deszelfs bloetschandigh Huwelyk met zyns broeders huisvrouwē in deezer voegen matigt, en te gelyk dien schendaadt zachjes doorstrykt.

Dat

*Dat gy met de egemaal uw's broeders gingt verzaamen,
 Heb ik, ('t is waar) wel sterk geloochent te betaamen:
 Maar weeg, o koning! eens, weeg met een ryp gemoeft,
 Of ik, of Gode of u hier in gelieven moet:
 En óch! óf ook de tong van all' dees hovelingen,
 Die staag om's Vórstens gunst zoo woelen, draaven, dringen,
 Meér waarheids hooren liet, al baart ze veeltydts haat,
 Meér scherpe redenen, maar heilzaam voor den staat,
 Als zachte smekingen, d'óch die ten hooghsten schaden,
 Wat zouden zy verkoên al ongemaks en quaaden!*

ende hem wederom in het derde bedryf tegens den Rabbyn Malchus de noodzakelykheid, omme altoos den wegh der waarheid te houden, doet betoogen:

J. Godt vordert en vereischt, dat eik de waarheid spreek^t,
M. Van waarheid af te staan heeft veelen doen bedyen.

J. 'K en passe op geen gewin, vermengt met schelmeryen.

M. En acht ge 't schelmery van schelden af te staan?

J. Ik acht het schelmery te zien vericooren gaan
 Zoo veele duizenden, als ik ze kan beschudden,
 En voor den dwaalwegh hoên.

M. Raak onzen handel niet, bezórg uw' eige zaaken.

J. 'T geen mynen naasten raakt, achte ik my ook te raken,

dus zegt de Profeet Jesaiás in 't vyfde hoofdstuk vers 20.
*wee den geenem! die het quade goet beeten, ende het
 goede quandt, die duisternisse tot licht stellen, ende het
 licht tot duisternisse: die het bitter tot zoet stellen, ende
 het zoetè tot bitterheid. en wederom vers 23. die de
 Godtloozen rechtvaardigen om een geschenk, ende de ge-
 rechtigheit der rechtvaardigen van dezelve afwenden.*
 Wie weet ook niet, hoe hoogh Godt zelfs de flappe
 bestraffinge van den Priester en Richter Israëls Eli aan
 zyne zoonen genoomen heeft, daar van hun 1 Sam.
 2. gezegt wordt, dat zy Belials kinderen waaren, ende
 den Heere niet kenden, dat zy het beste vleesch aar-
 men

men van het geene het volk Israëls den Heere ten offerhande toebrecht, ende hoereerden? Godt openbaart immers zyne grimmigheid, eerstelyk door een Profeet aan Eli zelfs, en naderhandt aan Samuel. Ende, staat 'er vers 11. *de Heere zeide tot Samuel, zie, ik doe een ding in Israël, dat al die het hooren zal, dien zullen zyne beide ooren klinken. ten dien zelven dage zal ik verwekken over Eli alles, wat ik tegens zyn huis gesproken hebbe, ik zal 't beginnen ende voleinden. want ik hebbe hem te kennen gegeven, dat ik zyn huis rechten zal tot in eeuwigheid om der ongeretheids wille, die hy geweten heeft; want, als zyne zoonen zich hebben vervloekt gemaakt, zoo heeft hy ze niet eens zurr aangezien. ende hy voleindigt dezelve in het laten omkoomen van Eli zyn beide zoonen in den srydt tegens de Philistynen, die meester van 't veldt, en de arke des verbonds blyven, over welke tydinge Eli geheel verschrikt geworden, en achterover van zyne stoel gevallen is, ende zyne nek gebrooken heeft, als te zien is 1 Sam. 3. vers 10. want zekerlyk, die den grondt van deeze verdervende zwygziekte ter degen eens omploegt ende onderzoekt, zal het zeggen van Gregorius den Grooten volkoomentlyk goetkeuren, te weeten, dat wie eenige dwalingen ziet, ende niet berispt, zelve dwaalt, en den schuldt van den misdadiger op zynen halze laadt, wanneer hy nalatigh is om eenigh quaadt stuk te weeren, dat hy beletten konde. verwonderlyk zingt het Hollandtsch wonder, de geleerde Hugo de Groot, in een zainenspraak tusschen Vader en Zoon van dit misbruik, zyn gevolg en verbetering in deezer voegen:*

Z. Is 't zwygen altydt goet? kan niemant hier in missen?

V. Die, als hy spreekken moet, zwygt, kan hem wel vergifsen,

Z. Is 't een quaadt teken dan te zwygen buiten tydt?

V. Hoe een hondt minder bast, hoe dat hy meerder byt.

Z. Wie

318 ZINNEBEELDEN der TONGE.

Z. Wien zyn zy tóch gelyk, die zich nooit laten hooren?

V. Een stom en stecnen beeldt, óf eenen vleefchen tooren.

Z. Leert onze eigenschap in deeze zaak ook iet?

V. Zy heeft ons niet gegunt de tong en spraak om niet.

Z. Wanneer is 't dat'er wordt door spreekken eer verkreegen?

V. Als iet met meerder nut gezeid word, dan gezweegen.

Z. Is door het zwygen ook wel zwarigheidt ontstaan?

V. Een oude Griekfche ftadt is daar door heel vergaan.

Z. Wil my dan spreekens tyd, en zwygens recht bepaalen.

V. Houd middelmaat in all's, zo zult gy nimmer dwaalen.

Z. Toon my dees' middelmaat, dat ik die klaar magh zien.

V. Zeg niet al, niet altydt, nóch ook by alle liên.

Z. Verklaar dit nógh, opdat ik niet valle in gebreken.

V. Als 't noodt óf nut is, dan misdoet men niet met spreekken.

Z. Maar waar in is het tóch dat deeze noodt bestaat?

V. In 't geene Godes eer, óf 's naaften fchade aangaat.

Z. Is 't zwygen dan nógh niet genoeg in zulke tyden?

V. Neen: elk moet doen zyn best, en voor de waarheidt ftryden.

Z. Wanneer is 't, dat het nut ons 't spreekken zelf gebiedt?

V. Wanneer men eigenbaat, óf 's naaftens voordeel ziet, zo dat zy, die liever willen zwygen en gebrek lyden, als zich openbaaren, om geholpen te worden, zich zelfs ten hoogften verongelyken. 't is waar, een edelmoedige ziel kan en zal veelerhande foorten van ongemakken liever uitflaan, ende ftilzwygens verkroppen, dan de fchande ondergaan, van ietwes te doen, dat met haare toegenegentheidt niet overeenstemt, en ondertuffchen koomen 'er tyden en gelegentheden, in dewelke men alle bedenkingen over het hoofdt moet zien, en van den noodt een deugd maaken, omme door een begin te maaken van zyne zwarigheden te openbaaren aan zyne vrienden, van derzelve vrindtschap met reden voor rechtmatige begeertens te kunnen hoopen ende erlangen een gewenfcht

E I N D E. VER-

VERHANDELING

Van de

*Betekenisfe, Eigenschappen, 't Gebruik
en de Heerlikheid*

der

T O N G E.

De welbekende wysgeer Diogenes , omtrent ten einde gekoomen van het voeren eener wydtlopige rede- neering , zeide ; 't gaat wel , vrinden , 'k zie landt. nie- mant , geloove ik , zal eenighzins wraaken , dat ik myne Zinnebeelden ten toon gehangen , ende dus myne belóften naar myn gering vermogen gestant gedaan heb- bende , mede uitroepe ; het schip loopt in behoude ha- ven ; ende om dit voor eenigen tydt te doen rusten , tot dat my by tydt en wylen een nieuwe lust bevangen zal , omme den letteroçaan met een steviger en beter bezeil- de kiel wederom te beploegen , dunkt my alleenigh nogh overigh te zyn , dat ik het zelve in de laag haale ende vastmaake , ofte , om eigentlyker te spreekē , myne verhandelingen van de gebreken der menschelyke Tonge besluite met eene korte verklaring der beteke- nisse van het woordt zelve , ende 't gebruik , de nuttig- heidt , en heerlikheid van dat edele lidt des menschen met weinigh woorden ten toon stelle.

'T woordt Tonge geeft ons gemeenelyk te kennen dat deel van der menschen hoofdt , 't geene de volmaak- te Schepper tot het maaken van geluidt , en 't onder- scheiden der smaak binnen den mondt overkonstigh ge- plaast heeft tusschen de tanden en de keel , in dewelke

eens

eene bequaame gesteltheit is , omme de lucht , het waare middel tot het geluidt , te ontfangen , en wederom uit te geeven , waarom de tonge zelfs by de Hebreëen ook zomtydts *Garon* , de keel , genoemd wordt , als onder anderen Jesaias 58 vers 1. te zien is. ook komt ons de tonge in de schriften des ouden verbonds met de benaminge van *Peb* , de mondt , en *Saphab* de lippe voor , namentlyk Genesis 12. vers 1. en Exodus 4. vers 21. ende zulks waarschyndelyk , omdat de lippe en mondt het eerste en zichtbaare teken van de spraake geeven , ende daar de klank door uitgaat. De Latynen noemden dit spraaklidt *Lingua* , van het werkwoord *lingere* , *likken* , volgens het getuigenis van den grooten taalkenner Marcus Varro , dewyl de tonge de spyze te samenpakt ende dus de keel overgeeft , ofte , als anderen willen , van 't woordt *ligare* , *binden* , omdat dit werktuig met een staketzel der tanden als verzekert , en *ligata* vastgebonden is. waar van daan ook de spreekwoorden *linguam continere* , *cobihere*. *de tong bedwingen* , *de tonge snoeren*. schynen voortgesprooten te zyn. Indien men de hoofdtalen , waar onder ik onze moedertaale niet het allergrootste recht meene te moogen optellen , nagaat , zal men bevinden , dat het woordt Tonge in yder van die talen buiten de eigentlyke beduidenis van het spraaklidt nogh veele andere betekenissen heeft. de Hebreëuwsche , als de alleroudste en waarachtige paradys taale , den voorrang geevenden ; komt my , boven de reets aangetoge verklaringen , de tonge voor in de betekenis van spraak of taale. (het werk voor het werktuig zelfs) dus staat 'er Genesis 11. vers 6. *En de Heere zeide* , *ziet* , *zy zyn eenerly volk* , *en hebben allen eenerly spraake*. En vers 7. *komt* , *laat ons nedervaaren* , *ende laat ons hunne spraake verwarren* , *opdat een iegelyk de spraake van zynen naasten niet hoore*. gelyk mede by de Grieken. als te zien is 1 Corinth. 14. vers 2. alwaar de woorden luiden : *want die een vreemde taale*

taale (*Φλώσσα* tonge, staat'er eigentlyk) *spreekt*. en in de spreuke van Pittacus, *de tonge spreek niet voor den geest*. alwaar het zelve woordt voorkomt; en, om my te bekorten, dezelfde maniere van betekenen hebben de Latynen, drukkende spraak en tong met een en het zelve woordt *lingua* uit, gelyk wy Nederlanders met het woordt Tonge alleen, zynde het een gewoone spreekwyze te zeggen, *iemant op de tong*, of *praat, helpen*, en *op een ieders tonge ryden*. wyders wordt door dat zelve woordt mede te kennen gegeven een zekere platte visch, en de smaak zelfs, wanneer men hoort zeggen: hy is fyn van tong: ende eindelyk met het verkleinde woordt *tongetje* het houtje in het mondstuk der Fluiten, het pennetje in de schoengespen, de evenaar eener weegschaale, en het klapvliesje van de longepyp. By Latynsche Schryvers van de latere eeuwen geeft het woordt *lingua* mede een geheel geslacht van volkeren te kennen, en by die ons de kerkelyke zaaken nagelaten hebben betekent het een gedeelte van der Geestelyken rok, als dewelke door zyne menighvuldige plooijen als zoo veele tongen verbeeldt. de doorluchtige Cæsar en Dichter Lucanus noemen zelfs lib. 3. cap. 13. de bello gallico en lib. 2. vers 613. de hoofden, of in zee uitsteekende hoeken der Zeekusten, *Linguas* of *Tongen* wegens hunne gedaante: en ik vinde by den geleerden Bochart den Rabbi Maimonides van een roode Tonge gewagh maaken, waar meede verstaan wierdt een klein lapje roodt laken, op de wyze van een' tong gesneden, het geene, ter zwaarte van twee sikkelen, door een' Priester op den kop van den vry te laten en Bok gebonden wierdt, en welk lapje voorheen, (zie *Gemara in Joma cap. 6*) aan de deur van den voorsten en tweeden voorhof opgehangen is geworden, om te beproeven of het zelve zyn kleur zoude behouden, ofte wit worden, in geloove en vertrouwen, dat, by aldien het zelve wit wierdt, de zonden

des geenen, die het zelve dus ophing, ofte voor wien het een ander deedt, zekerlyk vergeeven waaren, passende de Jooden daar op de woorden des Profeeten Jef. hoofdst. 1. vers 18. toe, luidende: *komt dan, en laat ons zaamen rechten, zegt de Heere. al waaren uwe zonden als scharlaken, zy zullen wit worden als sneeuw; al waaren zy roodt als karmozyn, zy zullen worden als witte wolle.* welke gewoonte de Talmudisten voorgeeven, dat veertigh jaaren voor 't verbranden des Jeruzalemschen Tempels door de Romeynen opgehouden, en buiten gebruik geraakt is. Wanneer wy nu Godts onafmetelyke wysheid, schoon met schemerige oogen, in zyne schepselen, ende wel voornamentlyk in den mensche eens naspooren, bevinden we terstondt, dat, hoe konstigh en verwonderenswaardigh alle deszelfs andere deelen ook volbouwt moogen zyn, echter de tonge het by uitstek van de andere ledemaaten windt, ende in heerlijkheit, gebruik en vermogen de kroon spant; want daar alle de andere leden, door de ingeschapene natuur dezelfde werkingen en bewegingen, als die der andere Dieren, doen, daar wordt des menschen tonge door de ziel, dat onsterffelyke en alleen onverderffelyke deel des menschen, bestiert, nadat zy de gedachten alvorens gefineedt ende bereidt heeft, ten einde de tonge die aan het gehoor vertolken, ende als een liefelyk speeltuig met een aangenaamen toon den lof en Majesteit des Scheppers uit bazuinen, ende met eerbiedinge verkondigen zoude, ende dien Allerhooghsten, die zoo oneindigh in grootheit, en zoo volstandigh in goetheit is, dat noch vermeerdering, noch vermindering by den zelven plaats heeft, bedanken konde voor zyne gadelooze liefde tot den mensche, hem zoo verre boven alle andere schepselen gestelt hebbenden: dus zegt de Prediker, dat de Heere hem een tonge geschonken heeft, om deszelfs lof te verhaalen, en de Profeet Jesaias in het vierde vers van zyn vyftighste hoofdstuk:

de

de Heere Heere heeft my een' tonge der geleerden gegeven, opdat ik weete met den monde een woordt op zynen tydt te spreken. ook staat 'er Spreuken 15. vers 2. *de tonge der wyzen maakt de wetenschap goedt.* voorts vers 4. *de medicyne der tonge is een boom des levens.* en vers 7. *de lippen der wyzen zullen de wetenschap uitstrooijen.* alle 't welke de Apostel Jacobus in het negende vers van het derde hoofdstuk zynes algemeinen zendbriefs bevestigt, schryvende: *door haar (de Tonge) looven wy Godt ende den Vader.* schoon nu ook veele dieren eene tong hebben, ende daar geluidt mede koomen te geven, zoo weeten zy daar echter malkanderen niet mede te verstaan, dan voor zoo verre alleen, als hunne driften en natuurelyke neigingen naar ieders soorte en geslachte overeenkoomen, nadien zy geene ziel, dan die in 't enkele leven bestaat, deelachtigh zyn, en by gevolg geene denkbeelden, de uitwerkingen eener redelyke ziele in den mensch, kunnen maaken, ook geene kennisse aan andere Dieren mededeelen, die na hunne dootd overblyft, gelyk der menschen tonge doet, die der zelve wetenschappen en kennisse niet alleen aan anderen mededeelt, maar wel zoodanigh, dat dezelve ook na der zelve dootd blyven leeven, ende de nakomelingschap ten nutte en voordeel onderrichten, behalven dat geenigh scepfel buiten den mensch eenige spraak magtig is, als Aristoteles omstandighlyk aangemerkt heeft lib. 1. Polit. waarom ook Phocylides oudttydts gezegt heeft, dat de spraak een veel zekerder schildt voor den mensch is, dan het staal, ende dat Godt, yder scepfel een byzonder beschermwapen toegelegt hebbende, als den vogelen vlerken, den leeuwen snelheid en dapperheid, den stieren twee hoornen. en de Byen eenen angel, den mensche alleenigh de Tonge gegeven heeft. hoe groot haare aangenaamheid is, betuigt Syrach, zeggende Eccles. 40. vers 21. dat zy de fluit en harpe, hoe lieffelyk van klank, te

boven gaat, ende daar de spraake ook den Engelen, dien volmaakten en gediensligen Geesten, wordt toegeschreeven 1 Corinthen 13. vers 1. en op meer andere plaatsen der Goddelyke Schriften, ja Godt, den grooten kunstenaar en bouwmeester der gansche aarde, zelfs, als in 't Boek der scheppinge en vervolgens te vinden is, hoe groote waardigheid moet 'er dan niet aan dat kleine lidt geschonken zyn? de mensch kan voorzeker alles ligt rekenen, wanneer hy de grootte en waardye van dit tedere lidt nagaat, nadien hy bevinden zal, dat Godts oneindige goetheit met dat te schenken ons als zyne wettige kinderen gehandelt en omhelst heeft, want hier door komt de welsprekentheid, die Koninginne der handelingen, gelyk Sofocles zegt, te voorschyn, waar door wy volgens de gedachten van den Roomfchen Redenaar opgewekt, bewogen, en van de opgevatte vreeze verlost worden, onze begeerlykheden en grimmigheid bedwongen vinden, ons verbinden laten aan de menschelyke bywooninge niet alleen, maar ook aan 'slands wetten en inzettingen, ende tot een burgerlyk leven befliert worden. onwaardelyk voorwaar zyn de vruchten eener welgestelde Tonge, want boven dat wy daar de knoop onzer vriendschappen meede leggen, ende onze genegentheden, liefde, begeertens, en gedachten mede te verstaan geeven, onze vrienden in hunne zwarigheden vertroosten, de zwakken te recht helpen, en de waarheid beleiden, zoo kunnen ende moogen wy daar door met onzen Maaker zelfs spreken, ende hem onzen noodt en zwarigheden te kennen geeven: want alhoewel Godt het harte verstaat, ende hem onze gedachten en overleggingen bekend zyn, zoo heeft hy echter gewilt, dat de Tonge tot zyner eere geluidt zoude geeven, ende hem aanroepen ten tyde der benaauwtheden, gelyk Elihu tot Job zegt Job 33. vers 26. *hy zal tót Godt ernstelyk bidden, die in hem een welbehagen neemen zal, ende zyn aangezichte met gejuich aanzien.*

zien 't welke van den koning David Psalm 34. vers 16. bevestigt wordt. *de oogen des Heeren zyn op de rechtvaardigen, ende zyne ooren tot hun geroep.* als meede van Salomon in 't 16 hoofdstuk zyner Spreuken vers 1. *de mensche heeft schikkingen des herten, maar het antwoord der tonge is van den Heere,* ende voorts vers 4. *de Heere heeft alles gewrocht om zich zelfs wille.* de Heidenen zelfs hebben deeze waarheidt duidelyk erkent gehadt; want geloovende, dat de tonge de kroon van alle de andere leden spande, hielden zy 't ook billyk te zyn, dat men den Goden dezeive opofferde, gelyk al voor langen by verscheide geleerde mannen aangemerkt is over het zeggen van Homerus: *werpt de tonge in het vuur.* Didymus teekent onder anderen op deeze plaats des Grooten Dichters aan, dat het eene gewoonte der naar bedt gaanden was, om de tongen der offerbeesten ter eere van de spraak begunstigende Goden te verbranden, 't welke Athenæus lib. 1. cap. 14. bevestigt. eenigen willen, dat de Iöniërs deeze plechtigheidt de eerste ingevoert hebben, ende wel daarom, omdat de slaapenden geene tonge geduurende hunne rust benodigt waaren; anderen wederom zyn van gedachten, dat deeze heiliging der Tonge, als van het alleredelste lidt, geschiedde, omdat men geloofde daar door de vuiligheden en smetten van zyne qualykgevoerde redenen te kunnen afwasschen, en verzoeninge met de Goden te zullen erlangen. zommige Indiaansche volkeren hebben iets diergelyks voor, wanneer zy met eenigh ander volk een verbondt maaken, hunne tong en mondt met bloedt, dat zy uit hunnen slinken arm tappen, bestrykende, nadien zy van gedachten zyn, dat dat bloedt het naaste van 't harte, daar de vrindtschap haare zetel heeft, afschiet, gelyk Petrus Cicza in zyne geschiedenissen en beschryvinge van Peru tom. 2. cap. 94. aangetekent heeft. dewyle nu de tonge in zoo eene overtreffelyke waardigheidt en vermogen gestelt is, heb-

326 VERHANDELING der TONGE.

ben van oudts her de wetten der meeste volkeren al tegen het misbruiken van de zelve in de weer geweest. de Egyptenaaren immers sneeden de tonge des geenens uit, die eenige geheimen vertelde, gelyk de Romeinen deden aan de valsche getuigen, als Diodorus Siculus lib. 1. cap. 6. getuigt, ende in de bittere vervolging der Christenen aan de heilige Martelaaren, als Antonius Gallonius in het laatste hoofdstuk van zyne verhandeling over het pynigen der Martelaaren aantekent. ende gelykerwys heden ten dage op veele plaatzen den Godtslasteraars met eenen gloeienden priem de tonge doorboort wordt, zoo schryft Plutarchus, dat Artaxerxes zelf eens logenaars tonge met drie priemen heeft laten doorsteeken.

NAAM:

N A A M L Y S T

Der

O P S C H R I F T E N

Deezer

Z I N N E B E E L D E N.

P LUIMSTRYKERY.	Bladz. 2
GÓDTSLASTERING.	10
DUBBELE TONGE.	16
QUAADE RAADT.	22
TWIST.	28
ACHTERKLAP.	36
BESPÓTTINGE.	44
DRONKENSCHAP.	52
SNORKERYE	60
GRAMSCHAP.	68
BEDRÓGH.	76
KLAPPERNYE.	84
GEVEINSTHEIDT.	92
VERGROOTINGE.	100
LASTERINGE.	106
VUILE REDENEN.	114
LOGEN.	124
NIEUWIGHEDEN.	130
VLOEKEN.	138
YDELE BELÓFTEN.	148
GEHEIMENIS-ONTDEKKING.	154
VERWYT.	162

EIGEN LÓF.	Bladz. 170
QUAADTAARDIGE BERISPINGE.	178
WRAAKZUCHT.	186
YDELE KLAGHTEN.	196
EIGEN' RECHTVAARDIGING.	206
VERVLOEKINGE ZYNS NAASTEN.	216
ONVOORZICHTIGHEIDT.	226
'T HOOGHSTE WOORDT VOEREN.	234
GEKYP.	242
IN IEMANTS REDENEN VALLEN.	250
DWARSDRYVEN.	254
ONEERBIEDIGHEIDT.	260
TERGINGE.	268
OPROERIGHEIDT.	276
IEMANTS WOORDEN VERKEEREN.	284
EENZYDIGHEIDT.	292
YDELE WENSCHEN.	298
ONTYDIGH ZWYGEN.	310
VERHANDELING DER TONGE.	319

NAAM-

N A A M L Y S T

Van

S C H R Y V E R S,

In dit Boek aangetogen.

A.

- Æ**lianus, 86.
Æneas (*Sylvius*) 9.
Æsopus. 8.
Alciatus (*Andreas*) 155.
Ammianus (*Marcellinus*) 12.
Anacreon. 55. 56.
Anflo (*Reinier*) 74. 75. 222.
Antónides (*Johannes*) 8. 98. 136. 173. 200. 202.
Antoninus (*M: Aurelius Imp.*) 273.
Apollodorus. 182.
Apollonius (*Thyanæus*) 252.
Apulejus. 108.
Aranda (*gravin van*) 152.
Aretius. 279.
Aristoteles. 279.
Arrianus. 73.
Athenæus. 325.
Augustinus. 4. 5. 40. 119. 210. 233. 252.
Aulus (*Gellius*) 57. 160. 264. 313. 314.

B.

- B**ake (*Laurens*) 302.
Baardt (*Pieter*) 129.
Bartas (*Willem de Salafthe, heere van*) 58.
Basilius. 290.

N A A M L Y S T

Baudius (*Dominicus*) 11. 17. 29. 37. 45. 61. 93. 107. 125.
 171. 179. 243. 251. 254.
 Bauhusius (*Bernardus*) 53. 69. 77. 88. 101. 131. 149.
 Bernardus. 3. 15.
 Bodinus. 31.
 Boëthius. 229. 244. 274. 301. 306.
 Brandt (*Gerardt*) 30. 32. 58. 295.
 Bruin (*Klaas*) 219. 247. 248.
 Brune (*Johan de*) 26. 56. 104. 167. 175. 189. 190. 264.
 Bruno (*Hendrik*) 91. 152. 176.
 Buchananus. 287. 314.
 Buxtorf (*Johannes*) 103.
 Bybelschriften. 5. 9. 12. 13. 15. 18. 20. 25. 26. 27. 30. 33.
 34. 38. 39. 40. 46. 50. 59. 65. 66. 72. 78. 81. 83. 87. 88.
 94. 96. 97. 102. 108. 111. 112. 116. 117. 118. 120. 128.
 140. 141. 142. 144. 146. 164. 166. 167. 174. 180. 189.
 198. 204. 210. 211. 214. 215. 219. 220. 221. 222. 223.
 225. 228. 231. 232. 233. 241. 244. 245. 246. 258. 259.
 262. 263. 264. 265. 266. 280. 281. 282. 283. 286. 287.
 289. 290. 308. 313. 314. 315. 316. 317. 320. 321. 322.
 323. 323.

C.

Cæsar (*Julius*) 321.
 Cabillavius (*Balduinus*) 85. 217.
 Camerarius. 279.
 Cardanus (*Hieronymus*) 54.
 Casa (*Giovanni della*) 248. 257.
 Cassiodorus. 40. 210.
 Cato. 34. 41.
 Cats (*Jacob*) 82. 121.
 Catulus. 246.
 Chrysippus. 246.
 Chrysothomus. 33. 116. 201.
 Cicero. 41. 218. 280. 281. 290. 324.

van S C H R Y V E R S.

Cieza (*Petrus*) 326.
Cleobulus. 40.
Corpus Juris Justinianæum, 14. 147.
Crates Thebanus. 7.
Curtius. 56. 73.
Cyprianus. 34. 174.
Czvittingerus (*David*) 136.

D.

Dekker (*Jeremias de*) 6. 13. 47. 49. 51. 63. 64. 65.
67. 71. 73. 80. 88. 90. 95. 104. 112. 153. 161. 167. 172.
181. 182. 184. 189. 191. 198. 201. 204. 209. 211. 212.
213. 220. 222. 247. 287. 312. 313. 314. 315.
Demosthenes. 132.
Didymus. 325.
Diodorus Siculus. 18. 326.
Diogenes Cynicus. 9. 120. 246. 300. 319.
Dion. 281.

E.

Elmeguidi (*Emilius*) 307.
Epicharmus. 19.
Epictetus. 168. 233. 240.
Epicurus. 169.
Erasmus. 156. 157. 295.
Euripides. 261. 263.
Eustathius. 278.

F.

Faernus (*Gabriel*) 78.
Festus Pompejus. 158.

Gab-

N A A M L Y S T

G.

- G**abbema (*Simon Abbes*) 279.
 Gallonius (*Antonius*) 326.
 Gargon (*Matthæus*) 229.
 Gracian. 50. 72. 79. 81. 87. 103. 111. 160. 172. 177. 184.
 239. 270.
 Gregorius (*Magnus*) 241. 317.
 Gregorius (*Naziansenus*) 86.
 Groot (*Hugo de*) 89. 158. 305. 317.
 Groot (*Pieter de*) 238.

H.

- H**erodianus. 158.
 Herodotus. 147.
 Hezychius. 7.
 Hieronymus. 9.
 Hooghstraaten (*David van*) 108. 122.
 Hooghstraaten (*Jas van*) 215.
 Homerus. 240.
 Horatius. 202.
 Hoffschius (*Sidronius*) 115.
 Hugo. 160.

I.

- I**gnatius. 176.
 Isidorus. 128. 262.
 Isocrates. 257. 270.
 Justinus (*Martyr*) 34.
 Juvenalis. 81. 220. 285. 299. 300. 302. 308.

van S C H R Y V E R S.

L.

Lucanus. 321.
Luiken (*Jan*) 195.
Luther (*Marten*) 253.

M.

Machiavel. 80.
Macrobius. 274.
Maffæus. 144.
Maimonides (*Rabbi*) 321.
Martinius (*Franciscus*) 48.
Melanchton. 136.
Menander. 160.
Muretus (*Marcus Antonius*) 258.

O.

Orus Apollo. 19.
Oudthof (*Gerardus*) 169.
Ovidius. 24. 63. 70. 79. 82. 152. 172. 214.

P.

Panormitanus. 4.
Papias. 135.
Persius: 41. 81. 156. 184. 307. 309.
Peterzom (*Jan van*) 236.
Philemon. 50.
Philo (*Judeus*) 144.
Philostratus. 252.
Phocylides. 323.
Phylippides. 157.
Pindarus. 240.
Pittacus. 321.
Plato. 40. 41. 195. 210. 240.

Plau.

N A A M L Y S T

Plautus. 111. 165.
 Plinius. 24. 42. 113. 177. 224.
 Plutarchus. 54. 73. 117. 172. 191. 198. 208. 218. 219.
 237. 326.
 Pythagoras. 127.

Quintilianus. 146. Q.

Republyk der Geleerden. 31. R.
 Revius (*Jacobus*) 8. 39. 86. 94. 113. 127. 213. 267. 271.
 Rhodiginus (*Cælius*) 218.
 Rotgans (*Lucas*) 6. 14. 38. 66. 188.
 Rufo (*Juan*) 103. 172.
 Ryffen (*Cornelis van*) 135. 143. 145. 174. 287.

Salustius. 279. 280. S.
 Sambucus. 197. 269.
 Schelte (*Dirk*) 5. 43. 59. 67. 72. 129. 180.
 Schoonhovius (*Florentius*) 139. 187.
 Schurfius (*Hieronymus*) 136.
 Seneca. 4. 34. 49. 165. 172. 191. 201. 214. 215. 235. 246.
 256. 263. 277. 289. 295. 307. 308.
 Socrates. 9. 86. 143. 156. 180. 237. 300.
 Solon. 4.
 Sophocles. 323.
 Sozomenus. 12.
 Spartianus. 273.
 Stobæus. 50.
 Strabo. 119.
 Suidas. 144.
 Symmachus. 117.

van S C H R Y V E R S.

T acitus. 72. 128. 165. 177. 224. 240. 257. 279. 280.
281. T.

Terentius. 169. 293. 313.

Theocritus. 91.

Theodoretus. 72.

Thucydides. 279. 290.

Timocles. 263.

V alerius Maximus. 48. 57. 147. 229. V.

Varro (*Marcus*) 320.

Veen (*Jan vander*) 6. 19. 54. 126. 144.

Visser (*Roemer*) 80. 91.

Vives (*Ludovicus*) 33.

Vlaming (*Pieter*) 19.

W allius (*Jacobus*) 122. W,

Wellekens (*Jan Baptista*) 185.

Westerbaan (*Jacob*) 238. 295. 300.

Willink (*Daniel*) 42. 79. 110. 118. 133.

X enophon. 26. 147. X.

Z evecotius (*Jacobus*) 108. Z.

E I N D E.

N A.

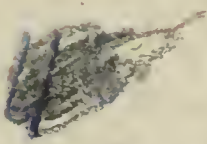
N A B E R E C H T.

Dewyle, hoe naauwkeurigh de Schryver ook gelet heeft op de Drukproeven, hy bevindt, dat 'er noch al verscheidene misslagen ingesloopen zyn, als een Z voor een S, een T voor DT, een G voor GH en diergelyke spelfeilen meer, behalven eenige, groffe Taalfouten, die ook wel het meeste stooten zullen, zoo wil hy den opmerkenden en bescheidenen Leezer van harte gebeden hebben, van de zwaarste drukfeilen aldus te verbeteren.

Bladt.	Regel.	Staat.	Lees.
12, 65, 146, 167.	} 15. 26, 4. 7. 31.	} des Heere,	des Heeren,
204, 211, 241.			
266.	}	} 18. 24.	
13	29	antwoordende.	antwoordenden.
59	12	zeggende.	zeggenden.
65	14	snorkende.	snorkenden.
128	11	maakende.	maakenden.
157	9	begrypnde.	begrypenden.
213	10	stellende.	stellenden.
233	9	schryvende.	schryvenden.
237	13	weggende.	zeggenden.
24	5	een kopere stier.	een koperen stier.
25	7	hem zelven.	zich zelven.
31	5	hen	hun,
111	20		
117	19	zich zelven stinkenden.	zich zelfs stinkende.
117	12	stof.	snof.
127	17	nader de Goden,	nader den Goden,
141, 200, 211,	} 28. 6. 19.	} den doodt.	de doodt.
219, 258, 262.			
301.	}	} 34.	
146	4	waarom men by,	waarom by,
156	24	bewaarhedenden,	bewaarhedende.
286	22	geantwoordt heb- benden.	geantwoordt hebben- de.
295	24	houdenden.	houdende.
300	10	schoeijenden.	schoeijende.
157	10	dezelve leezende,	den zelven leezende,
158	26	van den tonge,	van de tonge,
198	17	bezaaijende.	beziende.
200	12	boven het Fortuin.	boven de Fortuin.
210	31	dezelfen.	dezelve.
244, 320,	20, 13.	het getuigenisse,	de getuigenisse.
301	22	ons zelven.	ons zelfs.
301	24	naar de schyn.	naar den schyn.
313	29	mede niet de tong.	mede niet in de tong.

E I N D E.

2-

20-

